

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY TUCZNA NA LATA 2017-2023

Unia Europejska
Fundusze Europejskie

2017

SPIS TREŚCI

1.	POWIĄZANIE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY.....	7
2.	DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH W GMINIE TUCZNA ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH	9
	2.1. Położenie i podział administracyjny	9
	2.2. Identyfikacja głównych problemów gminy Tucznna	12
	2.3. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych gminy Tucznna	14
3.	ZASIĘGI PRZESTRZENNE OBSZARU REWITALIZACJI (PRZESTRZENNA ANALIZA WIELOKRYTERIALNA GMINY)	15
	3.1. Metodologia wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.....	15
	3.2. Delimitacja obszaru zdegradowanego – analiza wielokryterialna (wskaźnikowa)..	17
	3.3. Delimitacja obszaru rewitalizacji	55
4.	CHARAKTERYSTYKA OBSZARU REWITALIZACJI.....	56
5.	WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH.....	69
6.	CELE REWITALIZACJI I KIERUNKI DZIAŁAŃ ODPOWIADAJĄCE ZIDENTYFIKOWANYM POTRZEBOM REWITALIZACYJNYM SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ.....	71
7.	LISTA PLANOWANYCH, PODSTAWOWYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	77
8.	CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH RODZAJÓW PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH REALIZUJĄCYCH KIERUNKI DZIAŁAŃ, MAJĄCYCH NA CELU ELIMINACJĘ LUB OGRANICZENIE NEGATYWNYCH ZJAWISK POWODUJĄCYCH SYTUACJĘ KRYZYSOWĄ	92
9.	MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI/ PRZEDSIĘWZIĘCIAMI REWITALIZACYJNYMI ORAZ POMIĘDZY DZIAŁANIAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OBSZARZE GMINY	94
10.	INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	97
11.	MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI	107
12.	SYSTEM REALIZACJI (WDRAŻANIA) PROGRAMU REWITALIZACJI.....	109
	12.1. System instytucjonalny w procesie rewitalizacji	109
	12.2. Zarządzanie procesem rewitalizacji	111
	12.3. System budowania i wspierania partnerstw	112

13.	SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ I SYSTEM WPROWADZANIA MODYFIKACJI W REAKCJI NA ZMIANY W OTOCZENIU PROGRAMU	114
13.1.	Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych.....	114
13.2.	Zasady, tryb i metody przeprowadzenia ewaluacji	117
13.3.	Zasady i tryb aktualizacji programu.....	118
14.	PROCES STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO	120
15.	ZAŁĄCZNIK NR 1. PODSTAWA PRAWNA I METODA OPRACOWANIA PROGRAMU	120
16.	ZAŁĄCZNIK NR 2. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU GMINY	127
16.1.	Rys historyczny	127
16.2.	Sfera społeczna.....	129
16.3.	Sfera gospodarcza.....	154
16.4.	Sfera środowiskowa.....	170
16.5.	Sfera przestrzenno - funkcjonalna	178
16.6.	Sfera techniczna.....	190
17.	ZAŁĄCZNIK NR 3. POWIĄZANIE LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU	197
18.	ZAŁĄCZNIK NR 4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA – OPIS I WNIOSKI	206

DEFINICJE KLUCZOWYCH POJĘĆ¹

Rewitalizacja

– kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnątrz (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnątrz (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych). Rewitalizacja jest prowadzona zgodnie z zasadami zawartymi w Umowie Partnerstwa, a w szczególności z zasadami polityki przestrzennej zawartymi w rozdziale 1.5.4 Umowy.

Stan kryzysowy

– charakteryzuje obszary, na których skoncentrowane są negatywne zjawiska społeczne tj. bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski poziom edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz musi wystąpić przynajmniej jedno z wymienionych poniżej negatywnych zjawisk:

- ❖ gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
- ❖ środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska;
- ❖ przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych;
- ❖ technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz нефункционowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.
- ❖ Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej gminy. Obszar charakteryzujący się w/wym. kryteriami można wyznaczyć jako **obszar zdegradowany**.

¹ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.

Obszar zdegradowany

– to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Może on być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji

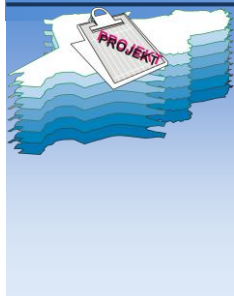
– obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w pkt 2, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takich jak tereny przemysłowe (w tym portowe i powydobywcze), powojenne lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

Program rewitalizacji

– inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.), wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Projekt rewitalizacyjny

– projekt w rozumieniu art. 2 pkt 18 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, wynikający z programu rewitalizacji, tj. zaplanowany w programie rewitalizacji i ukierunkowany na osiągnięcie jego celów albo logicznie powiązany z treścią i celami programu, zgłoszony do objęcia albo objęty współfinansowaniem UE z jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego. Wynikanie projektu rewitalizacyjnego z programu rewitalizacji oznacza zatem albo wskazanie (wymienienie) go wprost w programie rewitalizacji albo określenie go w ogólnym (zbiorczym) opisie innych, uzupełniających rodzajów działań rewitalizacyjnych.

Interesariusze rewitalizacji to:

mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy rzeczy nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;

- mieszkańcy gminy inni niż wymienieni powyżej;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- organy władzy publicznej;
- podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

1. POWIĄZANIE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY

Dokument Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Tucza na lata 2017-2023 stanowi interdyscyplinarną płaszczyznę łączącą różne dyscypliny polityk. W swych założeniach uwzględnia występujące problemy oraz kompleksowe działania ujęte w dokumentach strategicznych na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym. Poniżej wymieniono najważniejsze dokumenty strategiczne i planistyczne szczebla lokalnego, z wyszczególnieniem celów i kierunków działania powiązanych z Lokalnym Programem Rewitalizacji dla gminy Tucza na lata 2017 - 2023. Tak integracyjne podejście zapewni trwałe i efektywne zmiany na określonych obszarach gminy. Podejmowana interwencja wiązać się będzie z wdrożeniem szeregu projektów rewitalizacyjnych integrujących działania na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i gospodarki.

1.1. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Tucza na lata 2014 - 2024

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Tucza na lata 2014 – 2024 jest jednym z dokumentów źródłowych dla opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tucza. Cele Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Tucza wpisują się w „Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014 – 2024”. W dokumencie tym wyodrębniony został „Zbudowanie zintegrowanego systemu wsparcia społecznego zapobiegającego wykluczeniu i marginalizacji osób oraz grup społecznych w V obszarach priorytetowych:

- obszar priorytetowy I – polityka wobec rodziny;
- obszar priorytetowy II – polityka wobec osób starszych i niepełnosprawnych
- obszar priorytetowy III - polityka wobec osób bezrobotnych;
- obszar priorytetowy IV – polityka wobec zagrożeń;
- obszar priorytetowy V – polityka wobec służb socjalnych w gminie Tucza

W Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Tucza sferze społecznej dedykowane zostały cele operacyjne w każdym z podobszarów rewitalizacji:

1. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez odnowienie zdegradowanego obszaru oraz nadanie przestrzeni właściwej funkcji (obszar Tucza I i Tucza II);
2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez ograniczenie patologii społecznych na obszarze rewitalizacji (obszar Tucza I i Tucza II);
3. Podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej w obszarze Tucza I i Tucza II, wzmocnienie potencjału rozwojowego oraz przeciwdziałanie bezrobociu na zdegradowanych obszarach;
4. Ograniczenie niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych na obszarze zdegradowanym poprzez dostosowanie zdewastowanej infrastruktury społecznej do istniejących potrzeb mieszkańców (podobszar Bokinka Królewska);

5. Rozwinięte, dostępne różne formy aktywności i integracji społecznej mieszkańców (podobszar Wólka Zabłocka);
6. Rozwinięte, dostępne różne formy aktywności i integracji społecznej mieszkańców (podobszar Wólka Zabłocka).

1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuczna

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest podstawowym i obligatoryjnym dokumentem planistycznym na szczeblu lokalnym. Opisuje ono stan zagospodarowania przestrzeni, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego i wytycza kierunki prowadzenia polityki przestrzennej gminy. Cele i ustalenia przyjętych rozwiązań w studium definiują polityki przestrzenne przyszłego rozwoju, warunkując w ten sposób możliwości realizacji programów oraz polityk strategiczno-planistycznych w granicach administracyjnych gminy. Dlatego też cele i przedsięwzięcia niniejszego LPR muszą być komplementarne z zapisami studium. Na terenie gminy obowiązuje *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuczna* przyjęte Uchwałą Rady Gminy Tuczna NR XII/49/15 z dnia 30 listopada 2015 r. Cele rewitalizacji określone w dokumencie LPR tj.:

Cel strategiczny podobszaru Tuczna I i Tuczna II: Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców

Cel strategiczny podobszaru Bokinka Królewska: Aktywizacja zawodowa i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku i rekreacji

Cel strategiczny podobszaru Wólka Zabłocka: Poprawa jakości życia mieszkańców oraz przeciwdziałanie marginalizacji zdegradowanego społecznie obszaru sołectwa Wólka Zabłocka

Cel strategiczny podobszaru Żuki: Poprawa jakości życia mieszkańców oraz przeciwdziałanie marginalizacji zdegradowanego społecznie obszaru sołectwa Żuki

są spójne z celami strategicznymi Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, gdyż postulują rozwój przestrzeni w wymiarze funkcjonalnym, społecznym, gospodarczym i technicznym.

1.3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Tuczna

Gospodarka przestrzenna w gminie Tuczna jest oparta o prawo miejscowe. Aktualnie w gminie Tuczna obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego przyjęty Uchwałą Rady Gminy Tuczna Nr II/11/2002 z dnia 9 grudnia 2002 roku (ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego z dnia 22 stycznia 2003 roku, Nr 3, poz. 392), obejmujący ustaleniami tereny zurbanizowane, w obrębie poszczególnych miejscowości sołeckich gminy Tuczna. Dla prawidłowego kształtowania, funkcjonowania i rozwoju struktury przestrzennej wskazano działania:

- ✓ w zakresie osadnictwa - porządkowanie struktury zabudowy oraz kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o tradycje regionalne;

- ✓ w zakresie dziedzictwa kulturowego - uzyskania warunków i wytycznych konserwatorskich oraz pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w przypadku prac prowadzonych w bezpośredniej lub pośredniej strefie ochrony konserwatorskiej;
- ✓ w zakresie przestrzeni publicznej – usługowej - kształtowanie stref usługowych ze szczególną dbałością o formę architektoniczną;
- ✓ w zakresie ładu przestrzennego i zagospodarowania - podniesienie estetyki przestrzeni, rewitalizacja terenów zdegradowanych;
- ✓ w zakresie rozwoju przedsiębiorczości - poprawę dostępności usług w zakresie przedsiębiorczości - tworzenie warunków rozwoju przedsiębiorczości poprzez adaptację istniejących obiektów;
- ✓ w zakresie infrastruktury technicznej - dążenie do wyposażenia terenów osadniczych w pełny zakres obsługi inżynieryjnej;
- ✓ w zakresie komunikacji - poprawę powiązań sieci komunikacyjnej.

Wszystkie przedsięwzięcia rewitalizacyjne, realizujące cele Lokalnego Programu Rewitalizacji, znajdują się w obrębie terenów zurbanizowanych. Zakładają one podniesienie estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej, w związku z powyższym ich realizacja będzie zgodna z zapisami planu miejscowego.

2. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH W GMINIE TUCZNA ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

Opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tucznna rozpoczęto od szczegółowej diagnozy społeczno-ekonomicznej, w której szczególne znaczenie ma pogłębiona analiza kwestii społecznych niezbędna do określenia potrzeb podjęcia działań o charakterze społecznym, co pozwoliło na przygotowanie działań rewitalizacyjnych o bardziej złożonym, kompleksowym charakterze i oddziaływaniu. W celu identyfikacji obszaru zdegradowanego w gminie przeprowadzono diagnozę obejmującą sfery: społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną oraz techniczną.

W niniejszym rozdziale dokonano podsumowania diagnozy społeczno-ekonomicznej gminy Tucznna obejmującego ogólne informacje o położeniu i podziale administracyjnym oraz identyfikacji głównych problemów w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej.

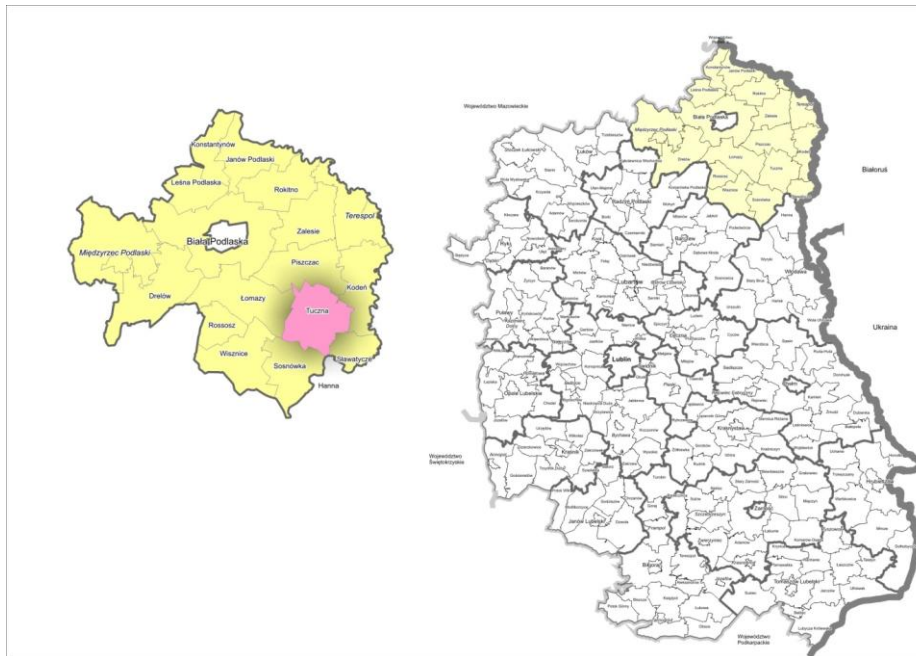
Szczegółową diagnozę społeczno-ekonomiczną gminy Tucznna przedstawiono w załączniku nr 2 do niniejszego Programu.

16.1. 2.1. Położenie i podział administracyjny

Tucznna jest gminą wiejską, zlokalizowaną w północnej części województwa lubelskiego. Położona jest w południowo-wschodniej części powiatu bialskiego, który jest największym powiatem na terenie województwa. Graniczy z 6 gminami powiatu

białskiego: od północy z gminą Piszczac, od wschodu z gminą Kodeń, od zachodu z gminą Łomazy, od południa z gminą Sławatycze, Sosnówką i Hanną (powiat włodawski).

Rycina 1. Położenie gminy Tucznna w powiecie białskim i województwie lubelskim

źródło: opracowanie własne

Gmina Tucznna zajmuje obszar 169,5km² (6,17% powierzchni powiatu białskiego). Obejmuje swym zasięgiem 19 sołectw: Bokinka Królewska, Bokinka Pańska, Choroszczynka, Dąbrowica Duża, Kalichowszczyzna, Leniuszki, Matiaszówka, Mazanówka, Międzyłes, Międzyłes POM, Ogrodniki, Rozbitówka, Tucznna I, Tucznna II, Wiski, Wólka Zabłocka, Wólka Zabłocka Kolonia, Władysławów i Żuki. Pomimo faktu, iż gmina położona jest na uboczu ważnych szlaków komunikacyjnych, cechuje ją stosunkowo dobra dostępność komunikacyjna. Usytuowana jest przy drodze powiatowej łączącej teren gminy z drogą krajową prowadzącą do przejścia granicznego w Sławatyczach. Posiada dogodne połączenia z większymi miastami regionu, m.in. z Białą Podlaską, Włodawą czy Lublinem. Najbliższym dużym miastem jest Biała Podlaska oddalona o około 35 km od siedziby gminy. Odległość do Lublina – stolicy województwa – wynosi około 110 km. Gmina jest położona w odległości od przejścia granicznego z Białorusią: w Terespolu około 35 km oraz w Sławatyczach -18 km.

Rycina 2. Podział administracyjny gminy Tuczna

źródło: opracowanie własne

W 2014 roku został podpisany list intencyjny dotyczący współpracy gmin w zakresie rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego (POF) „Aktywne Pogranicze”, gdzie gmina Tucznia jest jednym z sygnatariuszy porozumienia o współpracy i opracowaniu dokumentu wyznaczającego kierunki rozwojowe tego obszaru oraz liderem projektu „Aktywne Pogranicze”. Celem współpracy jest m.in. identyfikacja wspólnych projektów przyczyniających się do rozwoju obszaru funkcjonalnego i przygotowanie oraz realizacja wspólnych przedsięwzięć przyczyniających się do rozwiązania wspólnych problemów oraz rozwoju samorządów współtworzących POF "Aktywne Pogranicze", w tym w ramach nowej perspektywy finansowej z programów operacyjnych.

Rycina 3. Gmina Tucznna na tle Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze”

źródło: opracowanie własne na podstawie „Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze” na lata 2015 – 2020.

16.2. 2.2. Identyfikacja głównych problemów gminy Tucznna

Główne problemy Gminy Tucznna zostały zidentyfikowane podczas spotkań konsultacyjnych, badań ankietowych oraz analizy danych zastanych, co przedstawia szczegółowa diagnoza gminy Tucznna stanowiąca załącznik nr 2 do LPR.

Problemy zidentyfikowane w sferze społecznej:

Zdiagnozowane problemy w sferze społecznej pokrywają się z problemami zidentyfikowanymi w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tucznna na lata 2014-2024. Należą do nich:

- ❖ spadek liczby ludności na obszarze gminy, który niekorzystnie wpływa na wszystkie procesy demograficzne;
- ❖ rozproszenie ludności na obszarze gminy, które niekorzystnie wpływa na integrację społeczności lokalnej;
- ❖ brak utożsamiania się z miejscem zamieszkania, co ogranicza zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne;
- ❖ ujemne wartości przyrostu naturalnego;
- ❖ odpływ ludności (migracje) z większości sołectw;

- ❖ spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, które świadczą o procesie starzenia się społeczeństwa;
- ❖ stały wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego;
- ❖ niekorzystne prognozy demograficzne, które w znaczny sposób wpłyną na kapitał ludzki obszaru;
- ❖ duży odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania;
- ❖ wysokie wskaźniki bezrobocia;
- ❖ znaczna liczba osób korzystająca z pomocy społecznej o czym świadczy ubożenie ludności, przy czym należy wyraźnie podkreślić, że w większości sołectw odnotowano wzrost liczby rodzin i osób otrzymujących zasiłek z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia i ubóstwa;
- ❖ brak odpowiednio zagospodarowanych miejsc spędzania czasu wolnego i organizacji imprez integracyjnych dla mieszkańców,
- ❖ niewystarczająca infrastruktura opieki i aktywizacji dla seniorów;
- ❖ wzrost zagrożenia patologiami społecznymi, zwłaszcza rosnąca skala przemocy o czym świadczy wzrost założonych Niebieskich Kart;
- ❖ bardzo niski kapitał społeczny.

Problemy zidentyfikowane w sferze gospodarczej:

- ❖ niewielka liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej;
- ❖ słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw przejawiająca się niskim wskaźnikiem opisującym liczbę jednostek nowo zarejestrowanych;
- ❖ niski wskaźnik zatrudnienia;
- ❖ brak bazy turystyczno-noclegowej.

Problemy zidentyfikowane w sferze środowiskowej:

- ❖ zmiany obiegu wody i przyspieszenie odpływu cieków zmniejszające zasoby wodne gminy;
- ❖ przewaga gleby średniej i słabej jakości;
- ❖ brak obszarów prawnie chronionych;
- ❖ „niska emisja” spowodowana spalaniem paliw kopalnych w domowych kotłowniach.

Problemy zidentyfikowane w sferze funkcjonalno – przestrzennej

- ❖ brak sieci gazowej;
- ❖ fatalny stan techniczny drogi powiatowej na odcinku Tucznna – Matiaszówka, zły stan techniczny wielu odcinków dróg gminnych, brak wydzielonych specjalnych ciągów komunikacyjnych dla pieszych i rowerzystów;
- ❖ brak infrastruktury sportowej;

- ❖ zdegradowane tereny i obiekty, niezadawalający stan zagospodarowania przestrzennego przestrzeni publicznych obszarów gminy;
- ❖ zła jakość przestrzeni publicznych ograniczająca jakość świadczonych w gminie usług społecznych;
- ❖ brak reprezentacyjnych przestrzeni publicznych, stanowiących wizytówkę gminy.

Problemy zidentyfikowane w sferze technicznej

- ❖ zdegradowana tkanka mieszkaniowa, zwłaszcza zabudowa wielorodzinna wymaga remontu, w tym termomodernizacji;
- ❖ problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych;
- ❖ gospodarka ciepła oparta głównie na lokalnych kotłowniach lub indywidualnych urządzeniach grzewczych opalanych paliwem stałym, będącym głównym źródłem zanieczyszczenia;
- ❖ niezadawalający stan większości zabytków (w szczególności tych, które są w rękach prywatnych i są wykorzystywane jako obiekty zamieszkania oraz nie są ogólnodostępne);
- ❖ niezadawalający stan obiektów zabytkowych ograniczający rozwój funkcji turystycznej.

16.3. 2.3. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych gminy Tucznna

Sfera społeczna

Potrzeby w zakresie rewitalizacji w sferze społecznej to przede wszystkim aktywizacja społeczna osób bezrobotnych i uzależnionych od zasiłków pomocy społecznej. Wskazuje się na konieczność włączenia bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizacji w prace pielęgnacyjne w rewitalizowanym obszarze na terenie gminy. Konieczna jest integracja mieszkańców (w tym osób starszych i zagrożonych patologiami społecznymi), edukacja i podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców, budowanie tożsamości lokalnej i identyfikacji z miejscem zamieszkania (co będzie przeciwdziałało emigracji z terenu gminy), włączenie społeczne mieszkańców w procesy ożywienia społeczno-gospodarczego (w tym w zaplanowanie i realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych). Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób w grupie wiekowej 25 – 34 lata, w tym osób długotrwale bezrobotnych. Niezbędne jest również podjęcie działań, by zapobiegać przemocy w rodzinie.

Sfera gospodarcza

W gminie występują liczne potrzeby w zakresie rewitalizacji w sferze gospodarczej. Jest to przede wszystkim: wspieranie podejmowania działalności gospodarczej m.in. przez osoby pracujące w rolnictwie (stworzenie systemu zachęt dla przedsiębiorców); wspieranie rozwijania działalności gospodarczej, współpraca z przedsiębiorcami i właścicielami nieruchomości w zakresie realizacji wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych (w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego). Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku

pracy, tj. osób niepełnosprawnych, kobiet i osób z niskimi kwalifikacjami. Omawiane kategorie są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną.

Sfera środowiskowa

Potrzeby rewitalizacyjne w sferze środowiskowej w gminie koncentrują się wokół niskiej emisji spowodowanej spalaniem paliw kopalnych w domowych kotłowniach. Działania, mogące przyczynić się do tego to m.in. wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii i wymiany źródeł ciepła na bardziej ekologiczne, propagowanie rolnictwa ekologicznego, nie zanieczyszczającego środowiska. Bardzo istotne jest wykorzystanie istniejących walorów przyrodniczych i krajobrazowych.

Sfera przestrzenno – funkcjonalna

Potrzebą gminy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest ożywienie i atrakcyjne zagospodarowanie przestrzeni publicznych. W tym celu niezbędne jest podjęcie prac nad koncepcją funkcjonalno-przestrzenną zagospodarowania wybranego obszaru rewitalizacji, w której zaprojektowane zostaną funkcjonalne i estetyczne przestrzenie publiczne. Koncepcja będzie miała na celu podnieść atrakcyjność turystyczną miejscowości oraz podwyższyć jakość życia jej mieszkańców poprzez poprawienie walorów przestrzeni publicznej. Niezbędne jest podjęcie pilnych prac rewitalizacyjnych w centrum sołectwa Tuczna I i Tuczna II w zdegradowanych przestrzeniach. Dotyczy to również sołectw: Bokinki Królewskiej, Wólki Zabłockie i sołectwa Żuki.

Sfera techniczna

W gminie istnieją potrzeby w zakresie działań rewitalizacyjnych w sferze technicznej: poprawa jakości zabudowy (w tym wspieranie likwidacji eternitu jako pokrycia dachowego), odnowa zabytków. W przypadku budynków o wartościach historycznych, wskazane byłoby podejmowanie działań zmierzających do ich zachowania, poprzez remonty z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania na inne cele, ewentualne odtwarzanie lub realizację nowych z zachowaniem skali obiektu, regionalnych cech architektonicznych i materiałów budowlanych.

3. ZASIĘGI PRZESTRZENNE OBSZARU REWITALIZACJI (PRZESTRZENNA ANALIZA WIELOKRYTERIALNA GMINY)

3.1. Metodologia wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Wyznaczenie obszarów zdegradowanych w Tuczna zostało przeprowadzone przy pomocy dwóch odrębnych analiz: jakościowej i wskaźnikowej.

Analiza jakościowa obejmowała obszar całej gminy i w niniejszym dokumencie przyjęła formę szczegółowej diagnozy, zawierającej charakterystykę sfery społecznej, sfery przestrzenno-funkcjonalną, sfery gospodarczej, sfery środowiskowej i sfery technicznej. Najważniejszym z dokumentem źródłowym dla opracowania diagnozy była Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Tuczna. W diagnozie uwzględniono problemy zidentyfikowane w strategii i przeanalizowano je w skali sołectw. Analiza

problemów społecznych została uzupełniona analizą problemów gospodarczych, środowiskowych, technicznych i przestrzenno-funkcjonalnych.

Kluczowym etapem podczas prac nad wyznaczeniem obszaru zdegradowanego było przeprowadzenie **analizy wskaźnikowej**, obejmującej obszar gminy Tucznna w podziale administracyjnym na sołectwa, który pozwolił na prezentację poszczególnych wskaźników w konkretnych częściach gminy i porównanie ich do średniej referencyjnej wartości danego wskaźnika dla całej gminy. Wykorzystano zestaw wskaźników dla 5 analizowanych sfer.

W celu dokonania wyboru obszarów problemowych, na terenie których realizowany będzie Program Rewitalizacji, przeanalizowano sytuację poszczególnych sołectw gminy poprzez badanie wybranych wskaźników i porównanie ich ze średnią gminy. Analiza dotyczyła przede wszystkim problemów społecznych, świadczących o długotrwałej degradacji obszarów, ale także stanu infrastruktury i dostępności do podstawowych usług oraz stopnia przedsiębiorczości poszczególnych sołectw. Do wyznaczenia granic obszarów zdegradowanych i rewitalizacji zastosowano wskaźniki opisujące:

sferę społeczną:

- gęstość zaludnienia w 2015 roku;
- zmiana liczby ludności w latach 2013 – 2015;
- wskaźnik starości demograficznej w 2015 roku,
- wskaźnik młodości demograficznej w 2015 roku,
- wskaźnik obciążenia demograficznego w 2015 roku,
- poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w 2015 roku,
- liczba bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców w 2015 roku,
- liczba bezrobotnych przypadająca na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2015 roku;
- liczba bezrobotnych o wykształceniu gimnazjalnym w liczbie bezrobotnych w 2015 roku;
- przyrost naturalny w 2015 roku,
- wskaźnik salda migracji w 2015 roku,
- liczba niebieskich kart w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku,
- poziom przestępczości i naruszeń prawa w 2015 roku;
- frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 roku,
- liczba organizacji pozarządowych i stowarzyszeń na 100 mieszkańców w 2015 roku;
- wielkość funduszu sołectkiego przypadająca na 1 mieszkańca w 2015 roku;

sferę gospodarczą:

- ilość podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2015 roku;
- ilość nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych w 2015 roku w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku;
- ilość wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w 2015 roku w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku;

sferę środowiskową:

- obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska (odpady zawierające wyroby azbestowe przypadające na 1km²;

sferę funkcjonalno – przestrzenną - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze przestrzennej było zobrazowanie w przestrzeni gminy wskaźników określających problemy związane z dostępnością w infrastrukturę techniczną i społeczną, poziom obsługi komunikacyjnej, a także jakość terenów publicznych na podstawie wskaźników:

- udział budynków podłączonych do sieci wodociągowej w 2015 roku;
- liczba oczyszczalni przydomowych na 100 gospodarstw domowych
- dostępność komunikacyjna;
- stopień wyposażenia w infrastrukturę sportu i rekreacji w 2015 roku;
- dostęp do infrastruktury społecznej w zakresie edukacji w 2015 roku;
- ilość i jakość przestrzeni publicznych w 2015 roku;

sferę techniczną - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze technicznej było wyznaczenie obszarów braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska na podstawie wskaźnika

- udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej liczbie budynków.

Porównanie sytuacji w sołectwach w oparciu o wymienione kryteria pozwoliło wyodrębnić obszary, w obrębie których występuje najwięcej problemów. Przyjęto założenie, iż obszary gminy, na których można zauważyć gorszą sytuację społeczną niż średnia w gminie oraz na których współwystępują gorsze wskaźniki problemów gospodarczych, środowiskowych, infrastrukturalnych i przestrzennych – zostały zakwalifikowane jako obszary zdegradowane w gminie Tuczna.

Sołectwa wchodzące w skład obszarów zdegradowanych, w których zidentyfikowano najgorszą sytuację społeczną, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów zostały uznane za obszar rewitalizacji.

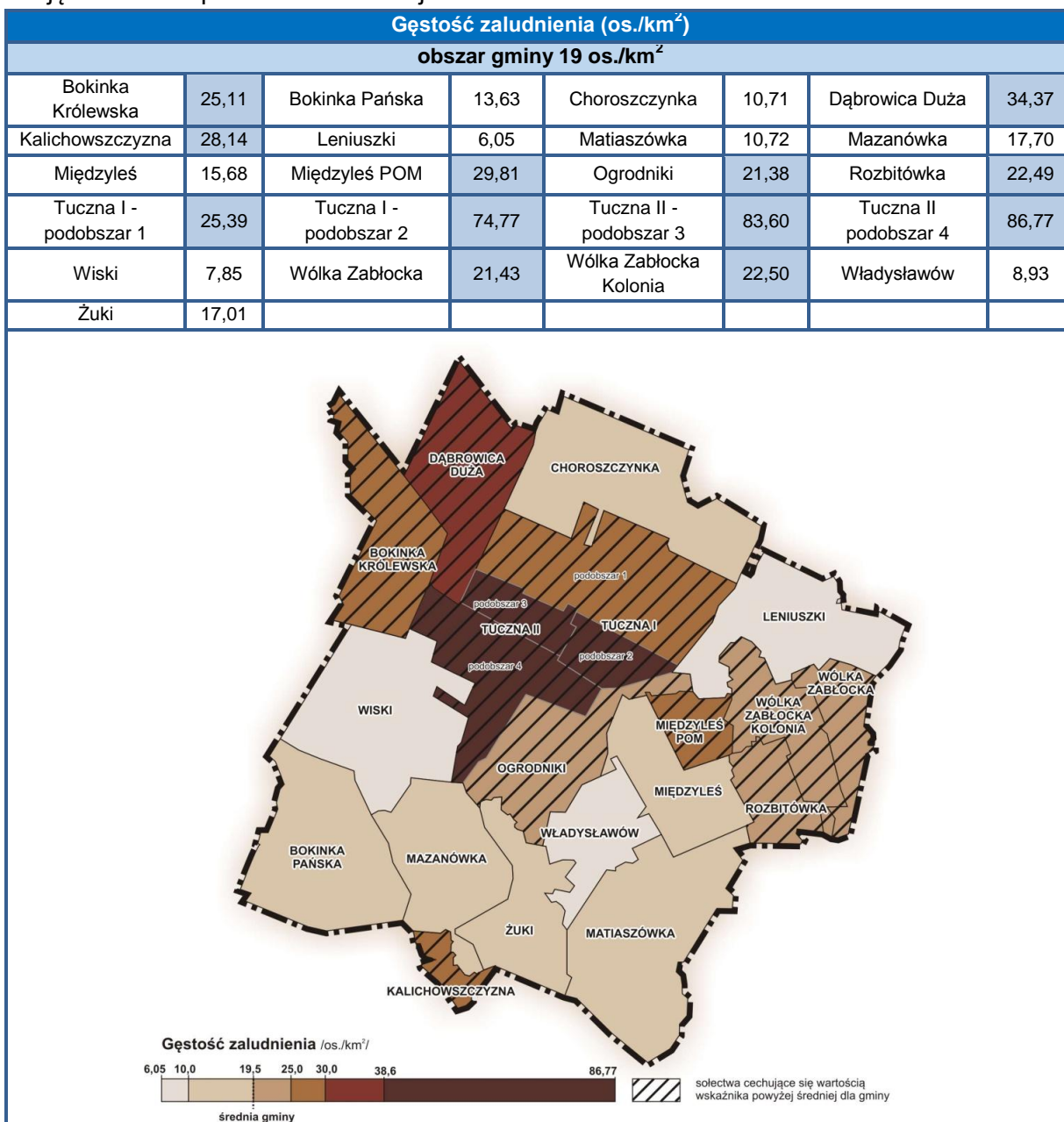
Kluczowym elementem delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji były konsultacje społeczne z mieszkańcami gminy, w szczególności z sołtysami jako przedstawicielami poszczególnych sołectw. Konsultacje miały formę otwartych spotkań oraz badań ankietowych, zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej (ankieta dla mieszkańców, dla przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych działających na terenie gminy Tuczna).

3.2. Delimitacja obszaru zdegradowanego – analiza wielokryterialna (wskaźnikowa)

Analiza wskaźnikowa była kluczowym narzędziem umożliwiającym delimitację obszarów dysfunkcyjnych/problemowych na obszarze Gminy Tuczna. Poniżej przedstawiono zestawienie wskaźników koncentracji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczo-przestrzennych w podziale na jednostki analityczne gminy Tuczna.

3.2.1. Wskaźniki społeczne delimitujące obszary zdegradowane

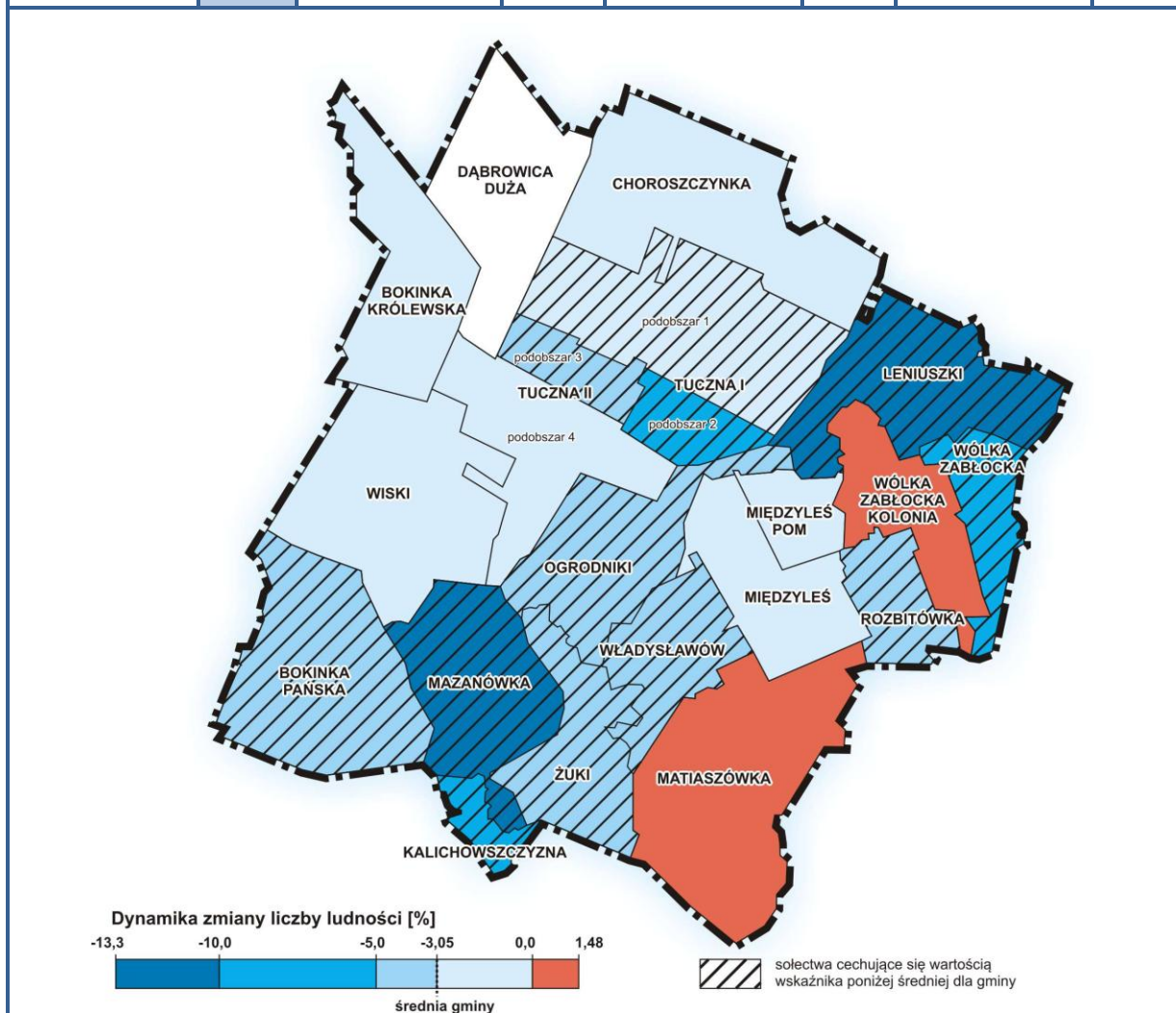
Gęstość zaludnienia - w gminie Tucznna średnia gęstość zaludnienia w 2015 roku stanowiła 19,5 os./km². Analiza gęstości zaludnienia na terenie poszczególnych sołectw i obrębów geodezyjnych pozwala zauważyć, iż wartość analizowanego wskaźnika znacznie powyżej średniej cechuje sołectwa Tucznna I (podobszary 1 i 2) oraz Tucznna II (podobszary 3 i 4). Świadczy to o koncentracji ludności na obszarze tych 2 sołectw, co wynika z pełnionych funkcji centrotwórczych. Skoncentrowane są tu najważniejsze funkcje gminne, tj. administracyjna, handlowa i usługowa, mieszkaniowa, a także edukacyjna i zdrowotna. Im wyższy wskaźnik, tym większa liczba osób może zostać objęta efektami procesu rewitalizacji.

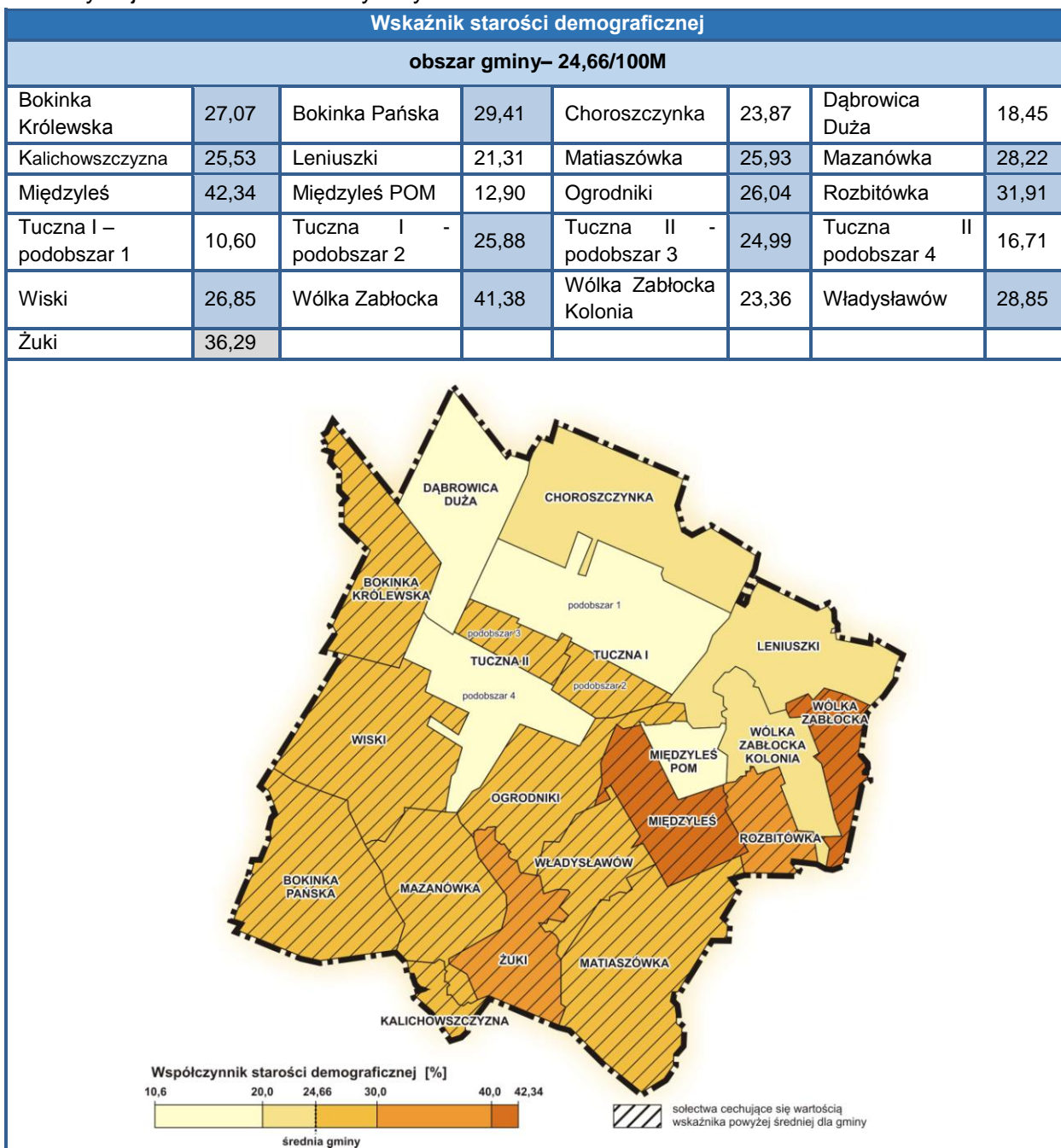
Dynamika zmiany liczby ludności w latach 2013/2015 – wielkość wskaźnika uzależniona jest od zmian społeczno-gospodarczych zachodzących na danym obszarze i jednocześnie pozwala określić zainteresowanie ludności do osiedlania się na stałe na danym obszarze. W grupie obszarów, cechujących się najmniej korzystnym wskaźnikiem, w porównaniu do średniej dla gminy, dla której wskaźnik kształtuje się na poziomie (-3,05%), wymienia się sołectwa tj.: Mazanówka, Leniuszki, Kalichowszczyzna oraz Wólka Zabłocka.

Dynamika zmiany liczby ludności w latach 2013- 2015

obszar gminy – (-3,05%)							
Bokinka Królewska	-1,29	Bokinka Pańska	-3,41	Choroszczyzna	-2,52	Dąbrowica Duża	0,00
Kalichowszczyzna	-9,62	Leniuszki	-12,86	Matiaszówka	1,25	Mazanówka	-13,30
Międzyłесь	-0,89	Międzyłесь POM	-2,11	Ogrodniki	-4,48	Rozbitówka	-3,09
Tuczna I - podobszar 1	-0,9	Tuczna I - podobszar 2	-6,54	Tuczna II - podobszar 3	-3,70	Tuczna II - podobszar 4	-0,35
Wiski	-0,92	Wólka Zabłocka	-5,43	Wólka Zabłocka Kolonia	1,48	Władysławów	-3,70
Żuki	-3,36						

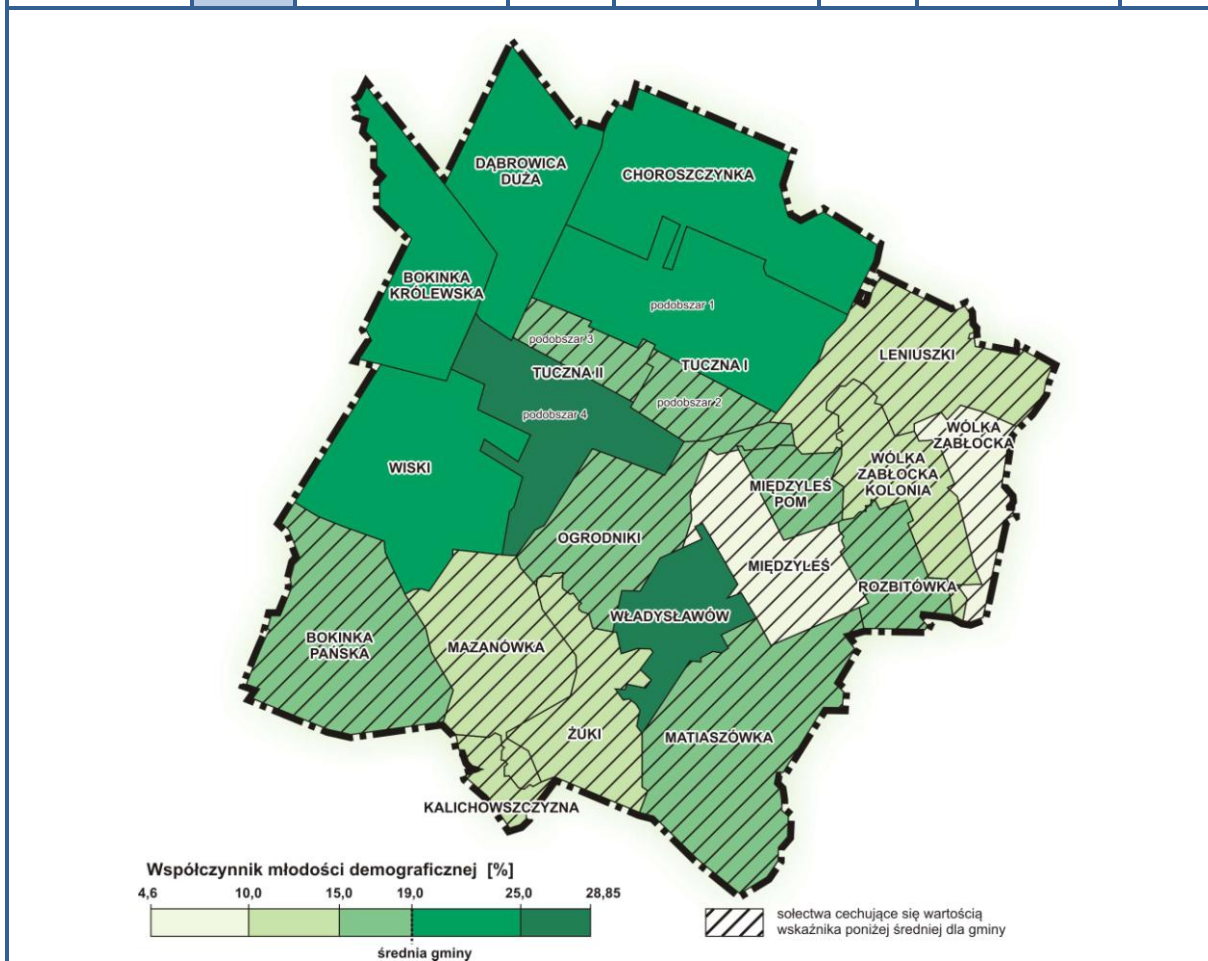

Współczynnik starości demograficznej- relacja liczby ludności w starszym wieku (w wieku poprodukcyjnym) do ogólnej liczby ludności. Wysokie wartości świadczą o starości demograficznej na obszarze danego sołectwa. Osoby starsze są zazwyczaj mniej zaangażowane w sprawy społeczności, w związku z czym bardzo ważne są działania aktywizujące tę grupę osób, aby jak najdłużej czuli się pełnoprawnymi członkami społeczeństwa, zarówno w skali sołectwa, gminy, jak i regionu. Na terenie gminy w 2015 r. wielkość wskaźnika kształtowała się na poziomie 24,66/100M. Sołectwa: Międzyzyleś, Wólka Zabłocka, Żuki oraz Rozbitówka, cechują się najwyższą wartością analizowanego wskaźnika, co świadczy o postępującym procesie starzenia w danych jednostkach urbanistycznych.

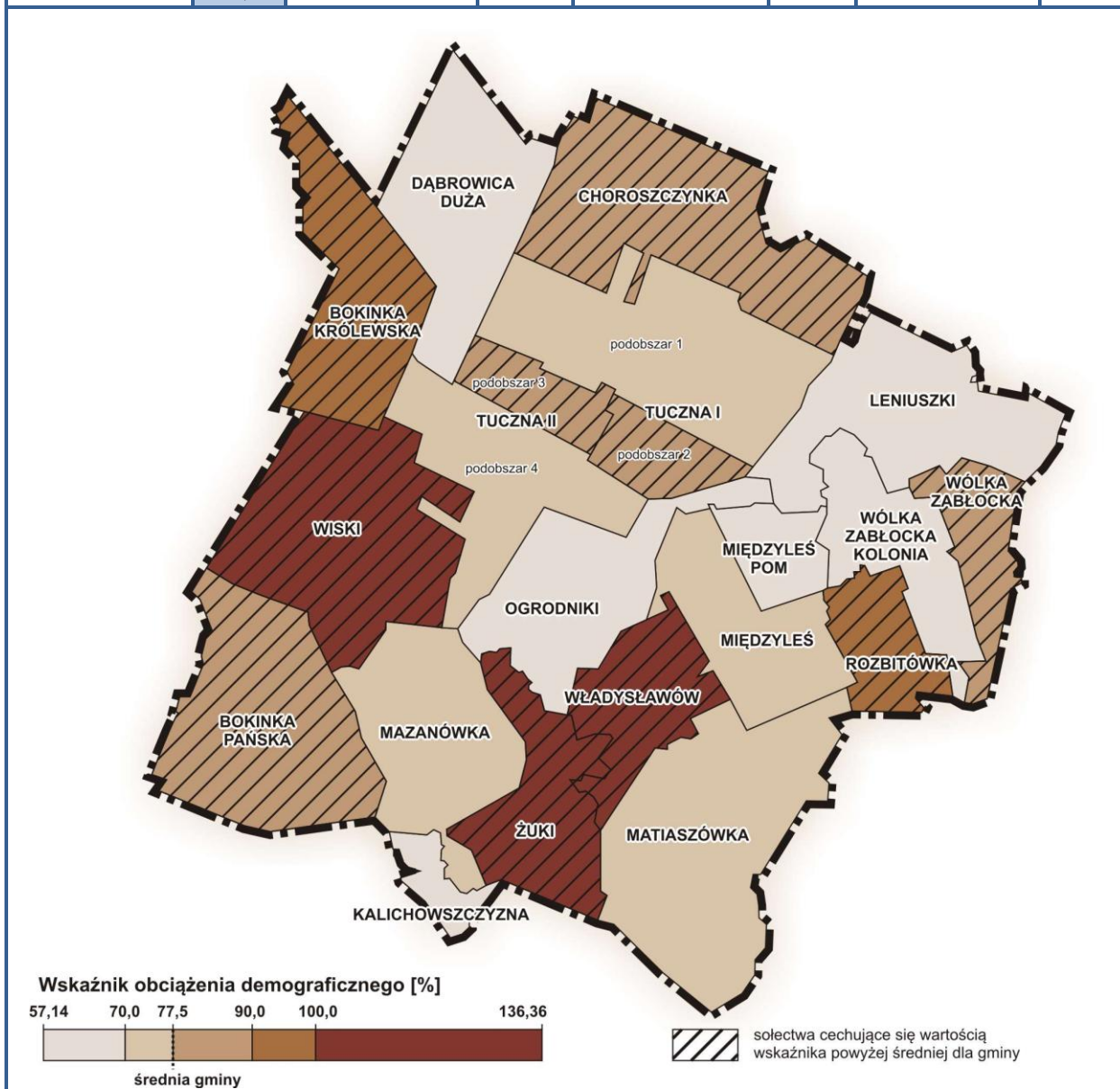
Współczynnik młodości demograficznej– udział liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%). Bardzo istotną cechą danego obszaru jest potencjał demograficzny, przejawiający się dużą liczbą dzieci i osób młodych. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią kapitał, w który należy inwestować, aby stały się odpowiedzialnymi dorosłymi, poważnie podchodzącymi do życia i dbającymi o środowisko z którego wyrosły. Niezwykle istotne są również działania przeciwdziałające emigracji i przyczyniające się do zatrzymania w gminie młodych ludzi. Najmniejszy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców gminy, co jest bardzo niekorzystnym wskaźnikiem, cechuje sołectwa: Wólka Zabłocka oraz Międzyłесь POM.

Młodość demograficzna							
obszar gminy– 19/100M							
Bokinka Królewska	21,40	Bokinka Pańska	17,65	Choroszczyńska	20,0	Dąbrowica Duża	21,36
Kalichowszczyzna	12,77	Leniuszki	11,48	Matiaszówka	16,05	Mazanówka	14,11
Międzyłесь	9,91	Międzyłесь POM	16,13	Ogrodniki	15,10	Rozbitówka	15,96
Tuczna I - podobszar 1	20,94	Tuczna I - podobszar 2	16,36	Tuczna II - podobszar 3	17,20	Tuczna II podobszar 4	28,74
Wiski	24,07	Wólka Zabłocka	4,60	Wólka Zabłocka Kolonia	14,60	Władysławów	28,85
Żuki	14,52						

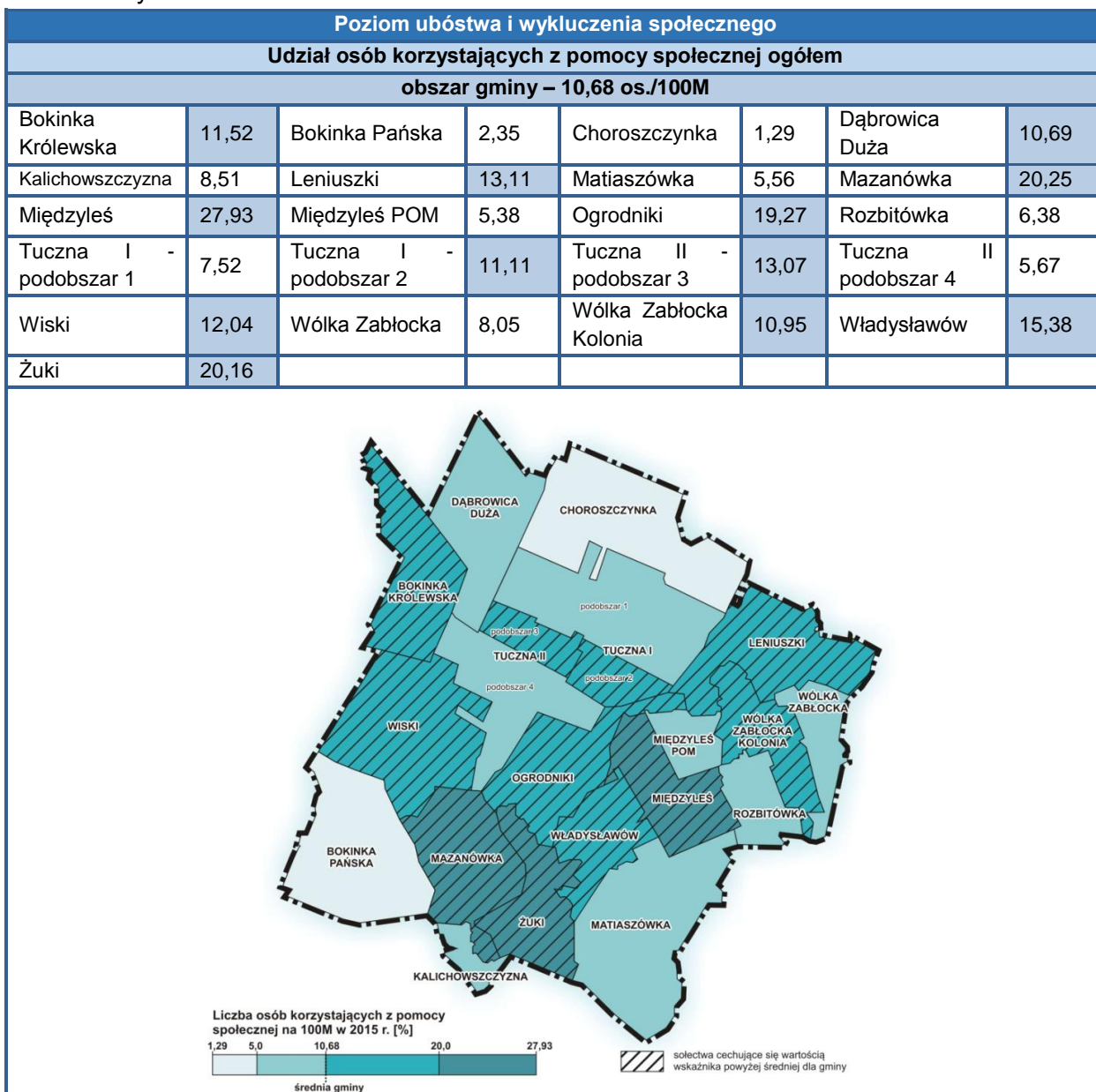

Wskaźnik obciążenia demograficznego – określa stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (przed i poprodukcyjny) na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik identyfikuje przyszłe zmiany w obciążeniu demograficznym ludności poszczególnych sołectw gminy Tucznna. Najmniej korzystnie cechują się następujące sołectwa: Władysławów, Wiski, Żuki, Bokinka Królewska oraz Rozbitówka.

Wskaźnik obciążenia demograficznego							
Obszar gminy – 77,50							
Bokinka Królewska	94,07	Bokinka Pańska	88,89	Choroszczyńska	78,16	Dąbrowica Duża	66,13
Kalichowszczyzna	62,07	Leniuszki	57,14	Matiaszówka	72,34	Mazanówka	73,40
Międzyleś	76,32	Międzyleś POM	62,79	Ogrodniki	69,91	Rozbitówka	91,84
Tuczna I - podobszar 1	72,70	Tuczna I - podobszar 2	79,52	Tuczna II - podobszar 3	77,85	Tuczna II - podobszar 4	73,83
Wiski	103,77	Wólka Zabłocka	85,11	Wólka Zabłocka Kolonia	61,18	Władysławów	136,36
Żuki	103,28						

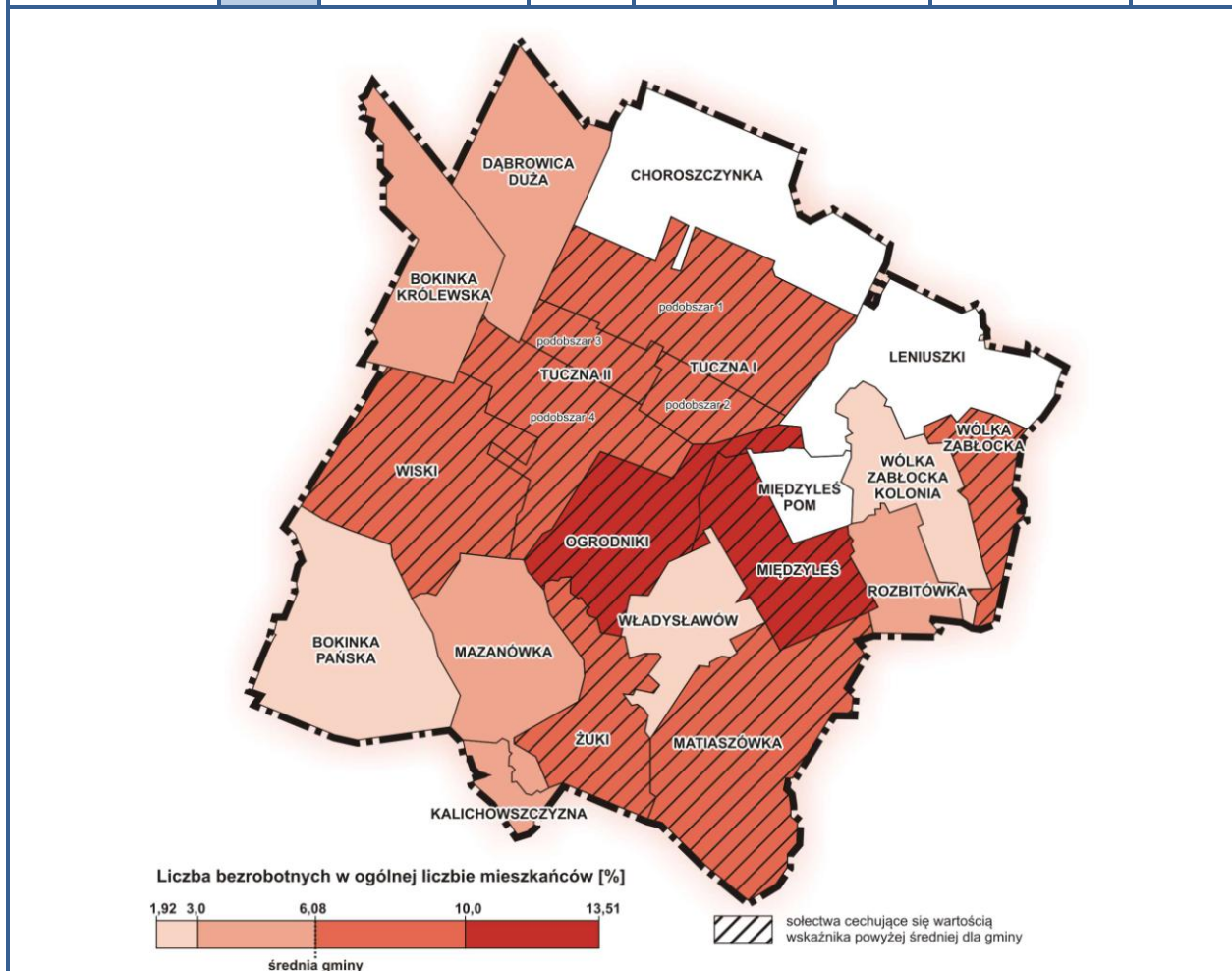

Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego - pomoc społeczna jest jednym z ważnych aspektów funkcjonowania społeczności lokalnej, gdyż zapewnia pomoc w trudnych sytuacjach życiowych, jednak uzależnienie od pomocy społecznej jest niewątpliwie jedną z cech występujących na obszarze kryzysowym. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tucznnej ma za zadanie wspieranie rodzin i osób mających trudności w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb życiowych oraz podejmowanie wszelkich działań zmierzających do ich życiowego usamodzielniania. Zapewnia m.in. pomoc finansową, materialną, psychologiczno-pedagogiczną. Z zasiłków pomocy społecznej korzystają osoby w najtrudniejszej sytuacji życiowej: dotknięte ubóstwem, bezrobociem, ciężką chorobą, niepełnosprawnością. Są to osoby, które bez pomocy z zewnątrz nie potrafią przezwyciężyć kryzysu. Właśnie takim osobom dedykowana jest rewitalizacja, będąca procesem skoncentrowanym na działaniach mających na celu poprawę jakości życia osób w najtrudniejszej sytuacji. Na wykluczenie społeczne, w największym stopniu zagrożeni są mieszkańcy takich sołectw jak: Międzyzyleś, Mazanówka, Żuki, Ogrodniki oraz Władysławów.

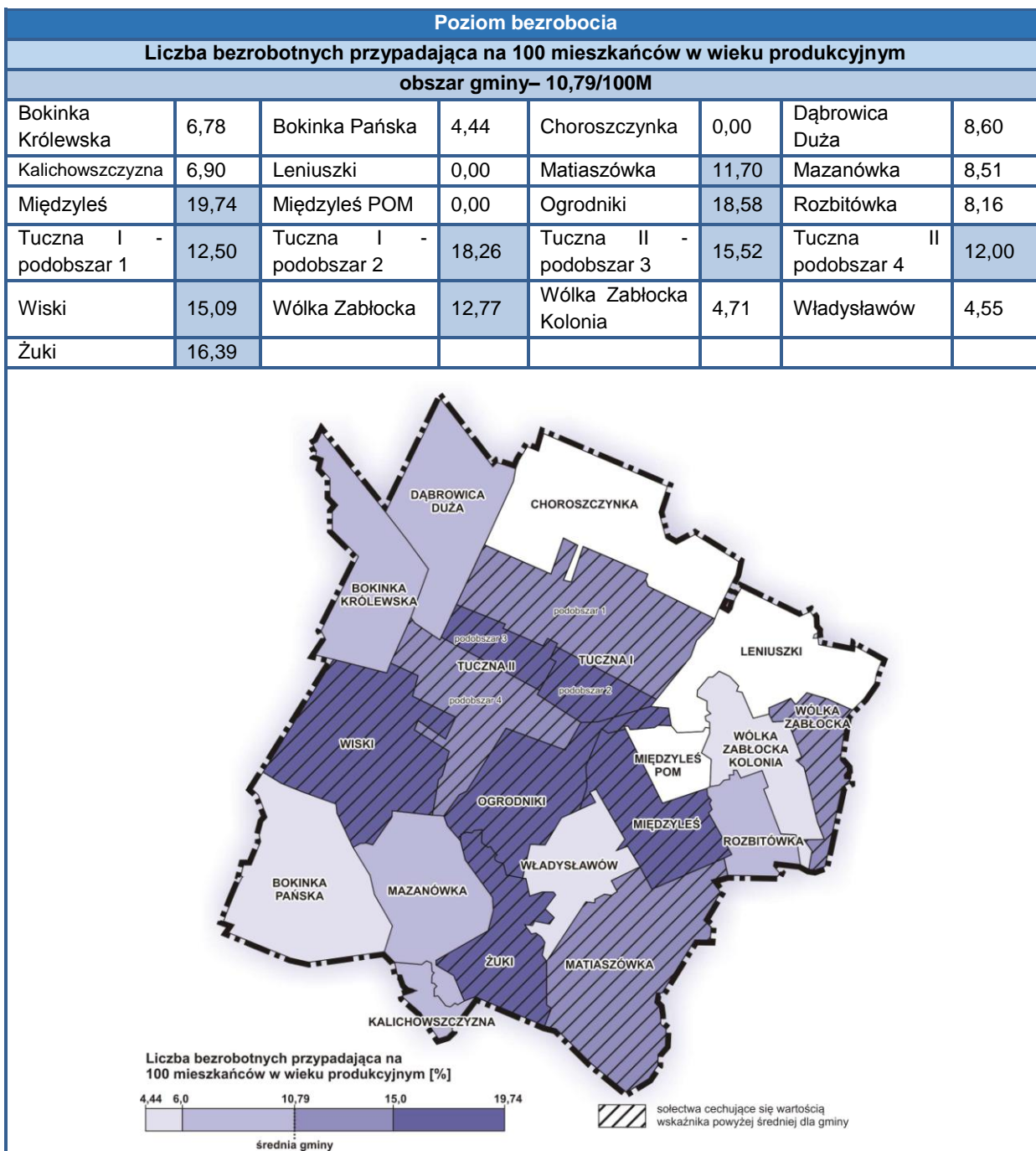

Poziom bezrobocie - założone w tym obszarze wskaźniki wskazały sołectwa z największym odsetkiem osób bezrobotnych, co jest szczególnie istotne w przypadku analizy zjawiska jakim jest wykluczenie społeczne. Bezrobocie znacząco zwiększa prawdopodobieństwo jego wystąpienia oraz stanowi odzwierciedlenie warunków życia i sytuacji ekonomicznej mieszkańców. Koncentracja wysokiego poziomu bezrobocia, ma miejsce w sołectwach: Międzyzleś, Ogrodniki oraz Tuczna I – podobszar 2.

Poziom bezrobocie							
Liczba bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców							
obszar gminy– 6,08/100M							
Bokinka Królewska	3,49	Bokinka Pańska	2,35	Choroszczyńska	0,00	Dąbrowica Duża	5,18
Kalichowszczyzna	4,26	Leniuszki	0,00	Matiaszówka	6,79	Mazanówka	4,91
Międzyzleś	13,51	Międzyzleś POM	0,00	Ogrodniki	10,94	Rozbitówka	4,26
Tuczna I - podobszar 1	6,38	Tuczna I - podobszar 2	9,46	Tuczna II - podobszar 3	9,61	Tuczna II podobszar 4	7,09
Wiski	7,41	Wólka Zabłocka	6,90	Wólka Zabłocka Kolonia	2,92	Władysławów	1,92
Żuki	8,06						

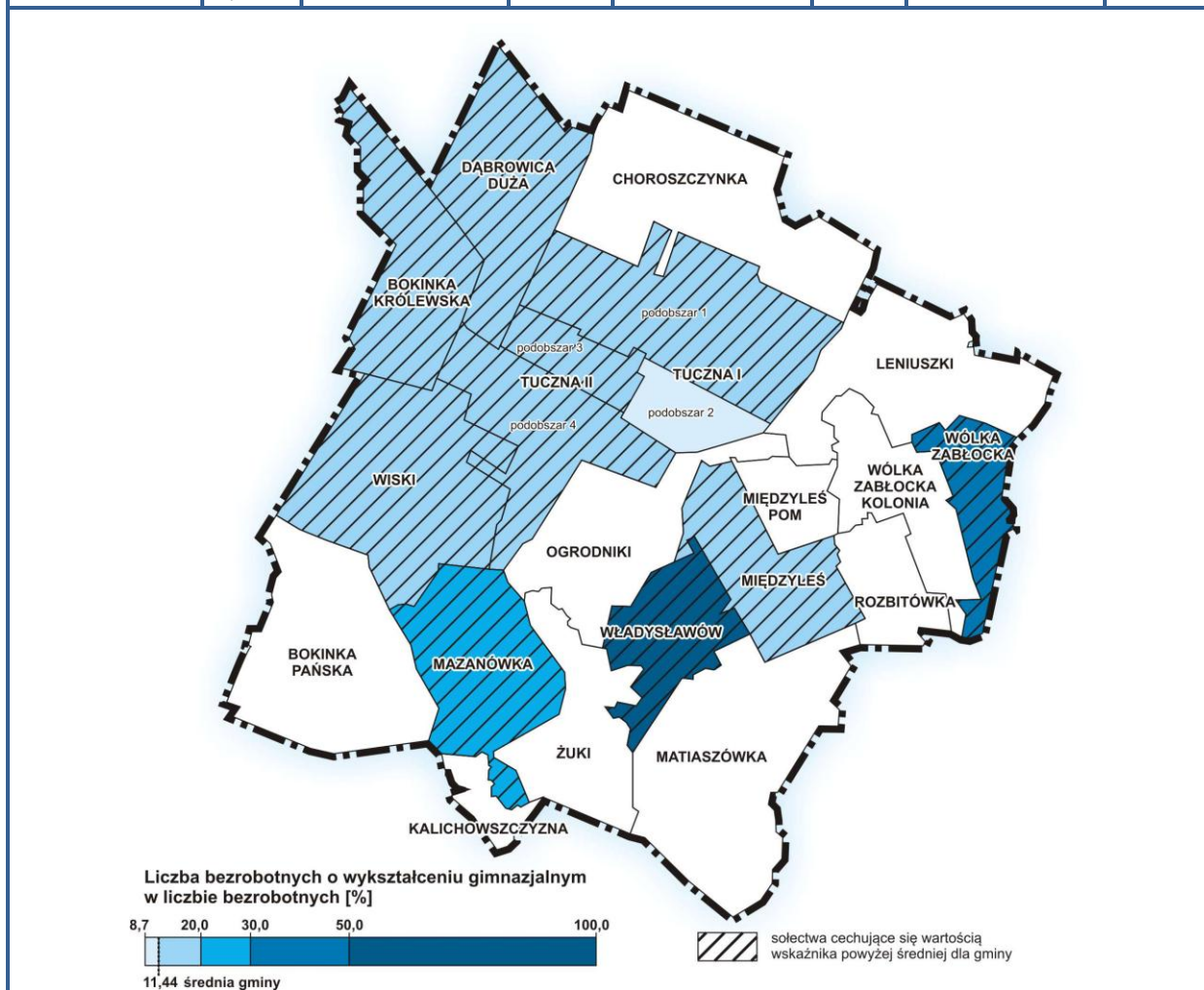

Poziom bezrobocie – bezrobocie jest problemem, który dotyka każdą gminę w Polsce. Zawsze znajdują się osoby, które z przyczyn od siebie niezależnych lub z własnej winy nie mogą podjąć zatrudnienia. Prowadzi to do problemów społecznych takich jak: ubóstwo, patologie, przestępczość, marazm, izolacja społeczna. W celu zminimalizowania bezrobocia należy podjąć wszelkie działania zmierzające do włączenia społecznego i poprawy warunków do rozwoju przedsiębiorczości. Wskaźnik bezrobocia tj. udział liczby osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym mierzy poziom bezrobocia wśród osób, które potencjalnie mogłyby pracować. Największy wskaźnik bezrobocia charakteryzuje sołectwa: Międzyzylę, Ogrodniki, Tucznna I – podobszar 2 oraz Żuki.

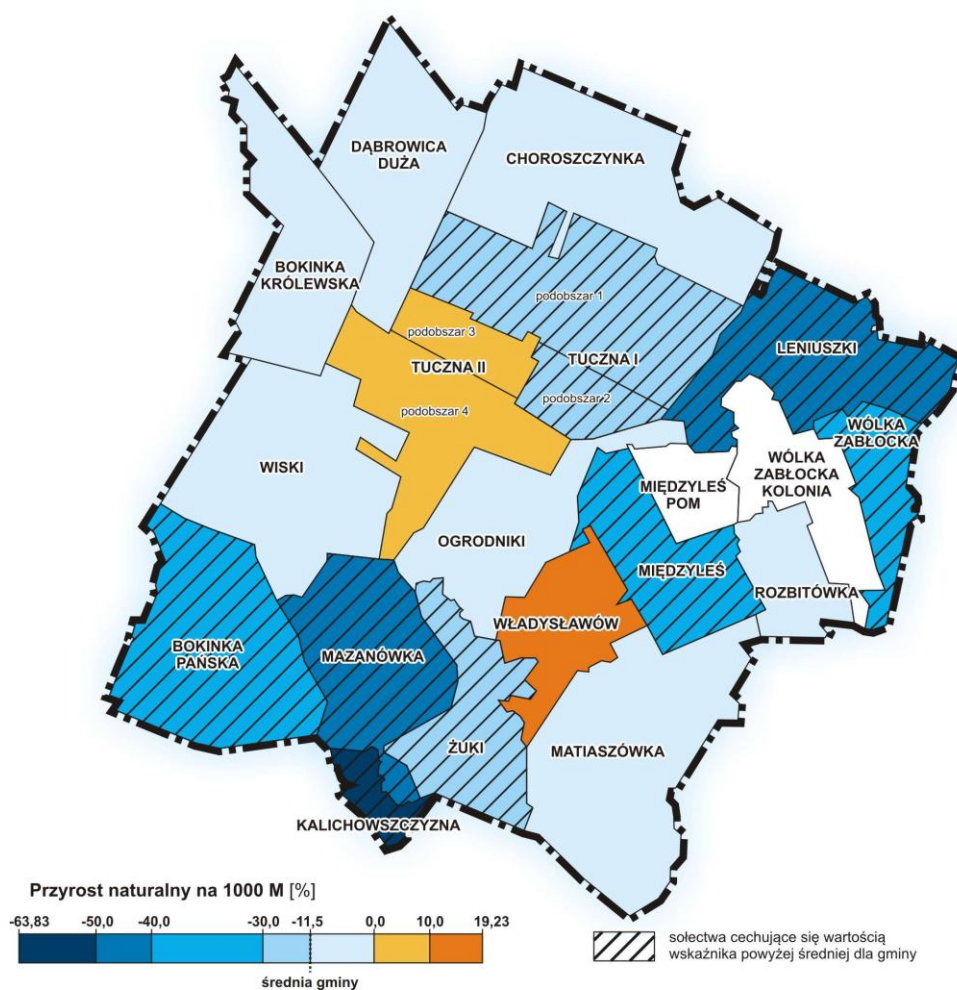
Poziom bezrobocia – szczególną grupą osób bezrobotnych są bezrobotni z niskim wykształceniem tj. gimnazjalnym i poniżej. Niskie wykształcenie tych osób może być jedną z przyczyn bezrobocia, dlatego ważne jest podjęcie działań w zakresie aktywizacji zawodowej tych osób oraz poprawy ich kwalifikacji, a także działań mających na celu przekwalifikowanie takich osób. Najmniej korzystną sytuacją, z uwagi na analizowany wskaźnik, cechują się sołectwa: Władysławów (wszyscy bezrobotni posiadają niskie kwalifikacje), Wólka Zabłocka i Mazanówka.

Poziom bezrobocia							
Liczba bezrobotnych o wykształceniu gimnazjalnym w liczbie bezrobotnych							
obszar gminy – 11,44							
Bokinka Królewska	12,50	Bokinka Pańska	0,00	Choroszczyńska	0,00	Dąbrowica Duża	12,50
Kalichowszczyzna	0,00	Leniuszki	0,00	Matiaszówka	0,00	Mazanówka	25,00
Międzyłes	20,00	Międzyłes POM	0,00	Ogrodniki	0,00	Rozbitówka	0,00
Tuczna I - podobszar 1	20,00	Tuczna I - podobszar 2	8,70	Tuczna II - podobszar 3	12,00	Tuczna II - podobszar 4	15,00
Wiski	12,50	Wólka Zabłocka	33,33	Wólka Zabłocka Kolonia	0,00	Władysławów	100,0
Żuki	0,00						

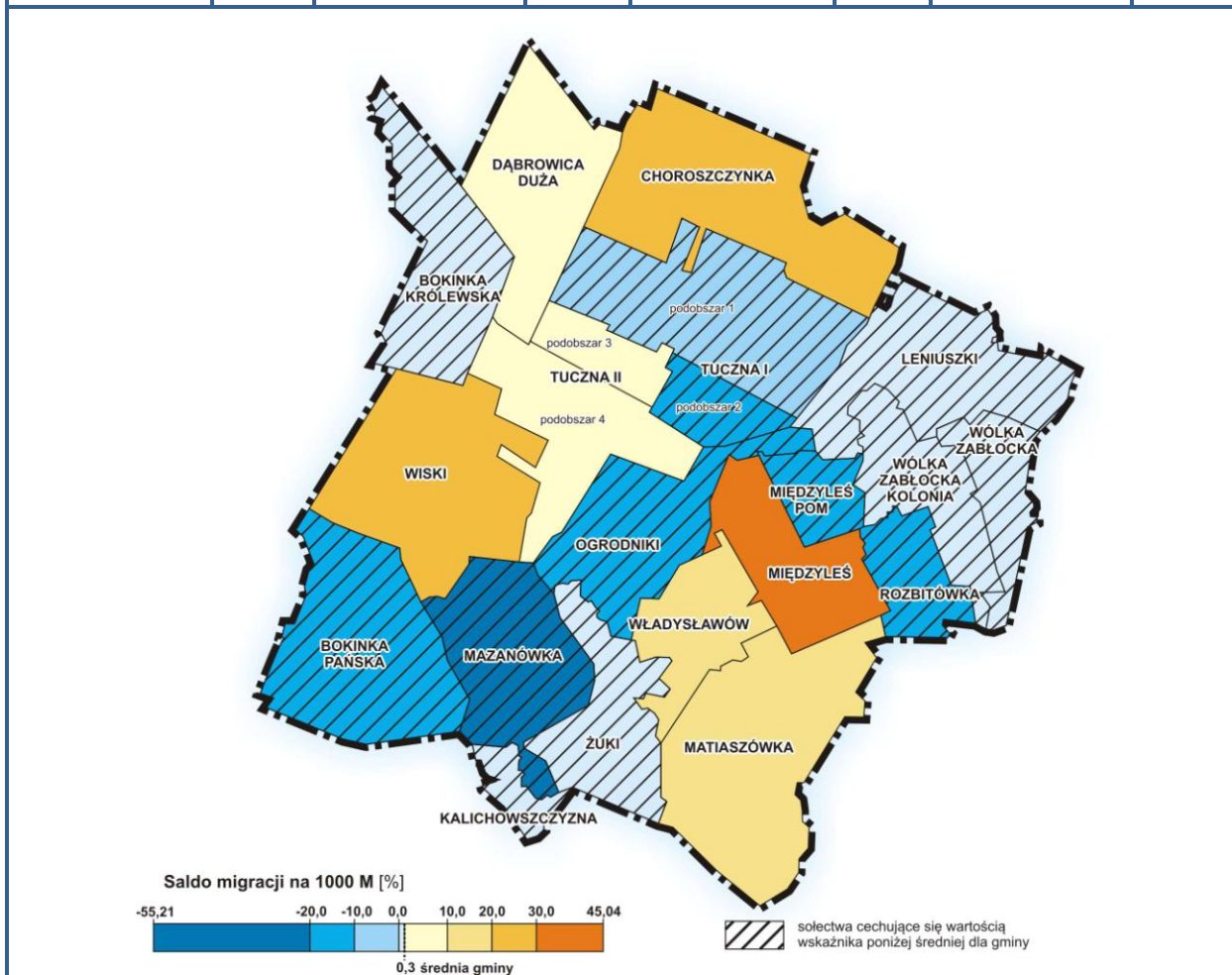
Przyrost naturalny – wskaźnik opisujący wielkość przyrostu naturalnego obliczony został na podstawie danych dotyczących liczby urodzeń i liczby zgonów pozyskanych z Urzędu Tuczna. W 2015 roku przyrost naturalny w gminie Tuczna był ujemny (-11,50), nie gwarantując w przyszłości zastępowalności pokoleń, co może pogłębić zjawisko recesji liczby ludności. Stosunek liczby urodzeń do liczby zgonów bardzo niekorzystny cechuje sołectwa: Kalichowszczyzna, Leniuszki i Mazanówka.

Przyrost naturalny							
obszar gminy – (-11,50)							
Bokinka Królewska	-4,37	Bokinka Pańska	-23,53	Choroszczyńska	-6,45	Dąbrowica Duża	-6,47
Kalichowszczyzna	-63,83	Leniuszki	-49,18	Matiaszówka	-6,17	Mazanówka	-42,94
Międzyłes	-36,04	Międzyłes POM	0,00	Ogrodniki	-5,21	Rozbitówka	-10,64
Tuczna I - podobzar 1	-13,57	Tuczna I - podobzar 2	-20,55	Tuczna II - podobzar 3	6,54	Tuczna II - podobzar 4	4,54
Wiski	-9,26	Wólka Zabłocka	-34,48	Wólka Zabłocka Kolonia	0,00	Władysławów	19,23
Żuki	-16,13						

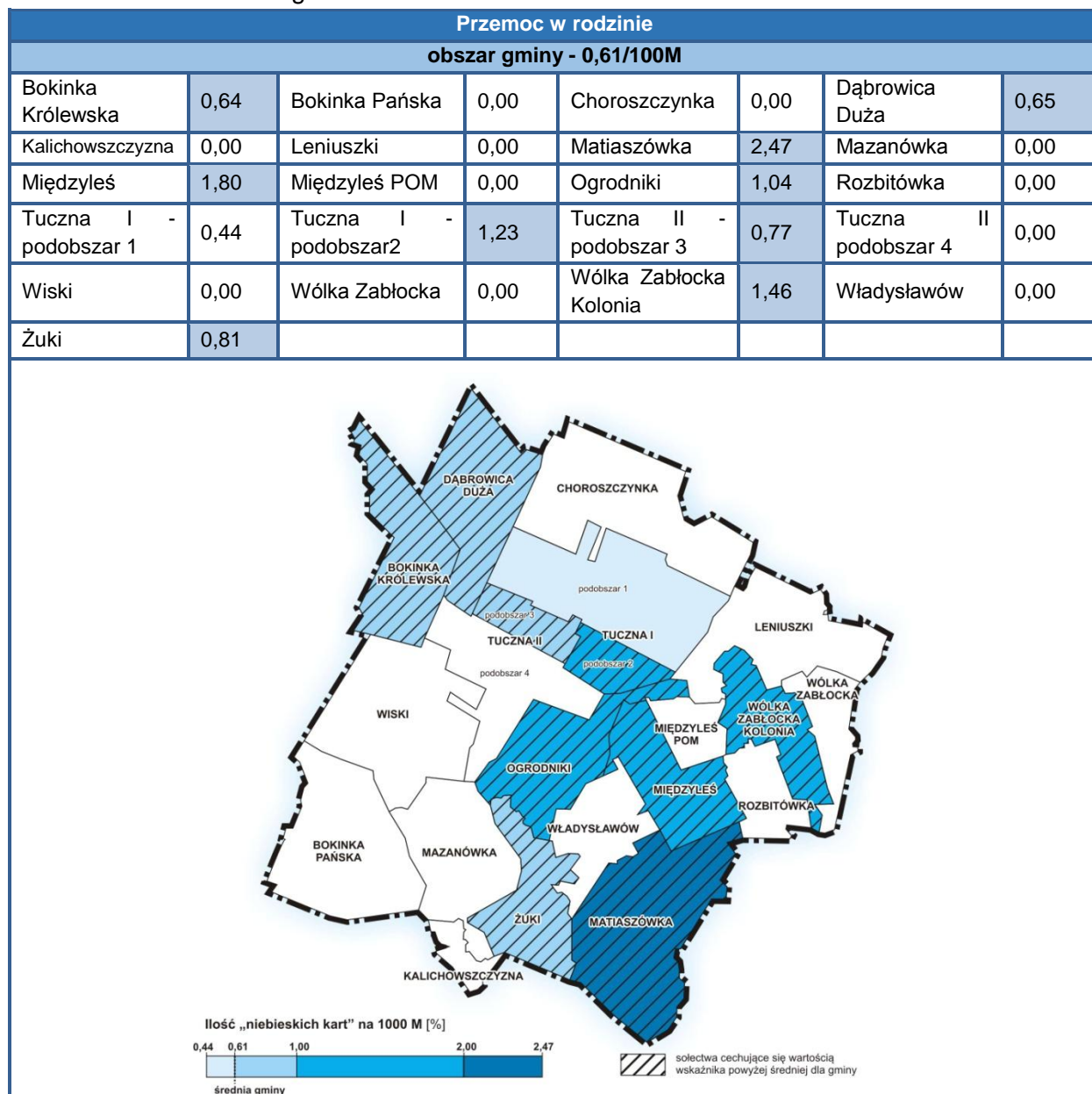

Wskaźnik salda migracji na 1000 osób- wskaźnik opisujący ruch migracyjny w gminie w 2015 roku jest dodatni (liczba osób emigrujących na stałe z gminy była niższa niż liczba osób osiedlających się w jej granicach), niemniej jednak wielkość tego wskaźnika kształtuje się na poziomie 0,3. Dodatkowo, niekorzystnym zjawiskiem jest tendencja malejąca z roku na rok. Najmniej korzystna sytuacja, pod względem analizowanego wskaźnika, cechuje sołectwo Mazanówka.

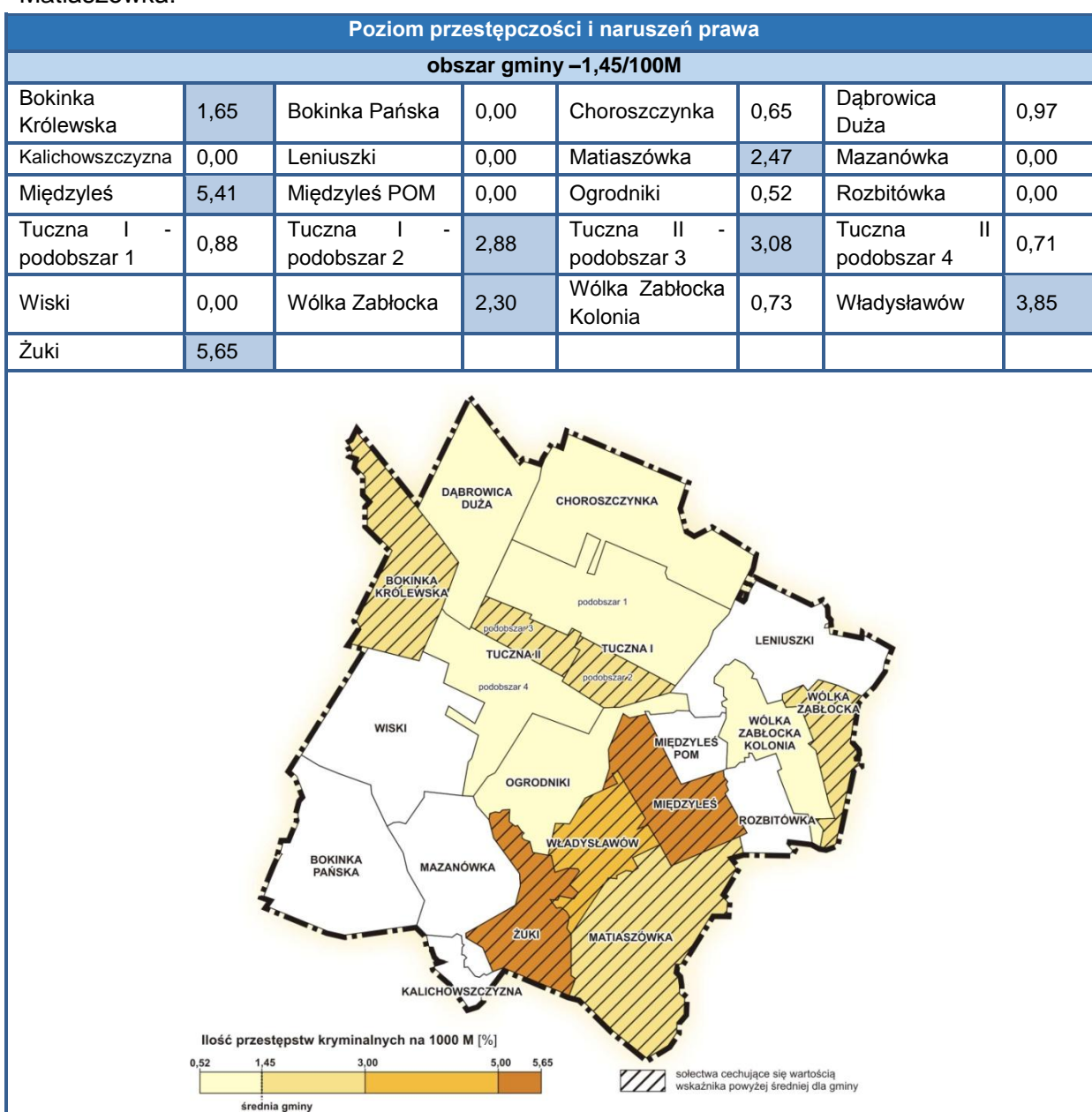
Wskaźnik salda migracji							
obszar gminy miejsko – wiejskiej: 0,3							
Bokinka Królewska	0	Bokinka Pańska	-11,76	Choroszczyńska	25,81	Dąbrowica Duża	6,47
Kalichowszczyzna	0	Leniuszki	0	Matiaszówka	18,51	Mazanówka	-55,21
Międzyłes	45,04	Międzyłes POM	-10,75	Ogrodniki	-15,62	Rozbitówka	-10,64
Tucza I - podobszar 1	-6,27	Tucza I - podobszar 2	-10,77	Tucza II - podobszar 3	7,08	Tucza II - podobszar 4	3,98
Wiski	27,78	Wólka Zabłocka	0	Wólka Zabłocka Kolonia	0	Władysławów	19,23
Żuki	0						

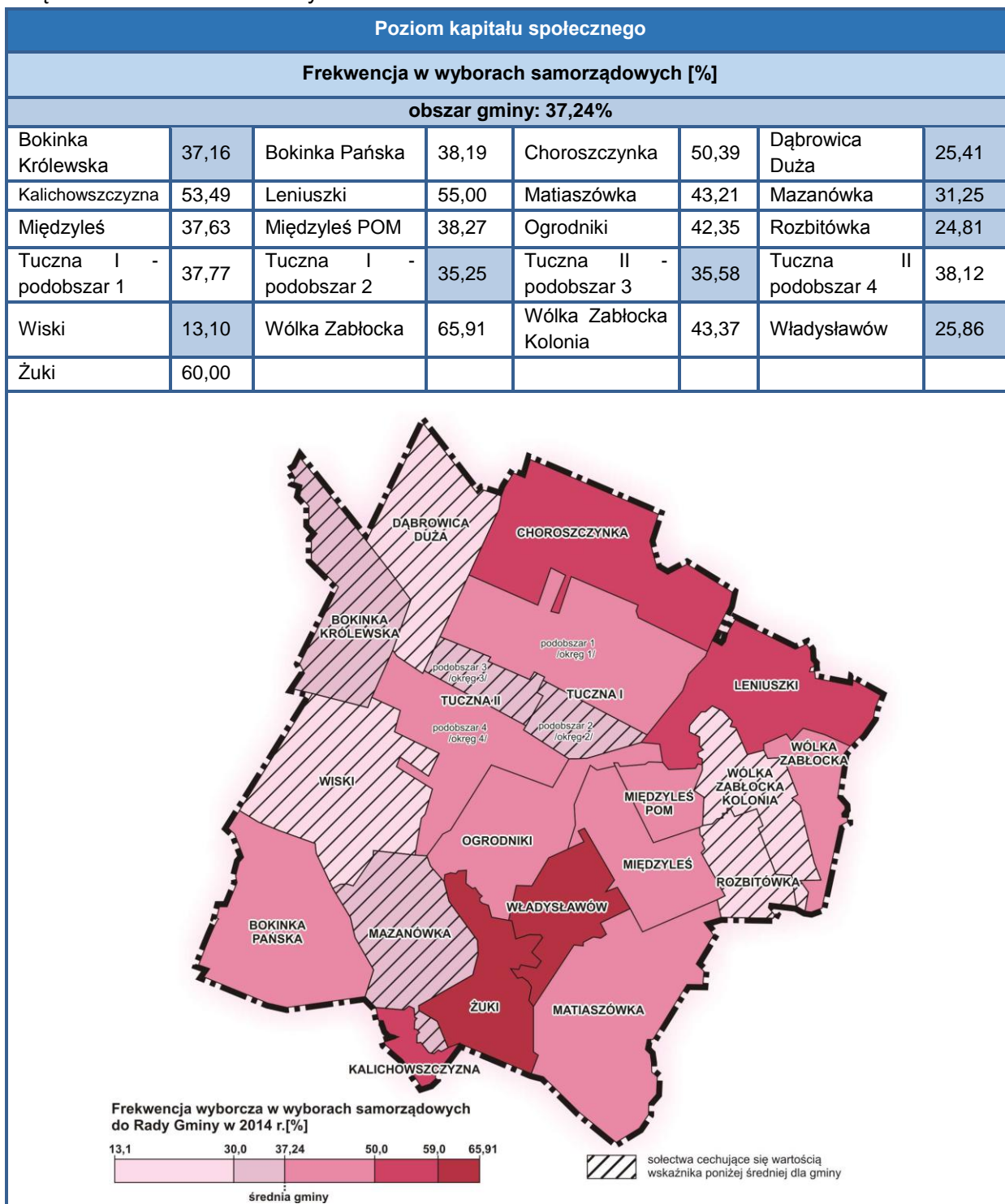
Przemoc w rodzinie– występowanie patologii społecznych, w tym przemocy w rodzinie, to jedna z najważniejszych cech obszaru będącego w sytuacji kryzysowej. Przemoc w rodzinach, objętych procedurą „niebieskie karty” bardzo rzadko jest jednorazowym zdarzeniem, a często długofalowym procesem. Zjawisko przemocy w rodzinie zazwyczaj współwystępuje ze zjawiskami uzależnienia od alkoholu, problemów socjalno-bytowych, rozpadu związku lub małżeństwa, problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz zaburzeń lub chorób psychicznych. Zadaniem władz gminy jest pomoc rodzinom dotkniętym przemocą poprzez wsparcie finansowe, które jednak często nie wystarcza, dlatego konieczne jest opracowanie wieloletniego planu wyprowadzenia tych osób z sytuacji kryzysowej. Mogą to być działania mające na celu rozwój przedsiębiorczości, ponieważ znalezienie stałej pracy poprawi sytuację rodziny w dłuższym okresie niż doraźne zasiłki. Istotne jest również stworzenie odpowiedniej przestrzeni sprzyjającej integracji. Największa liczba „niebieskich kart” w przeliczeniu na 100 mieszkańców występuje w sołectwach: Matiaszówka, Międzyzylę, Tucznna I – podobszar 2, Wólka Zabłocka Kolonia oraz Ogrodniki.

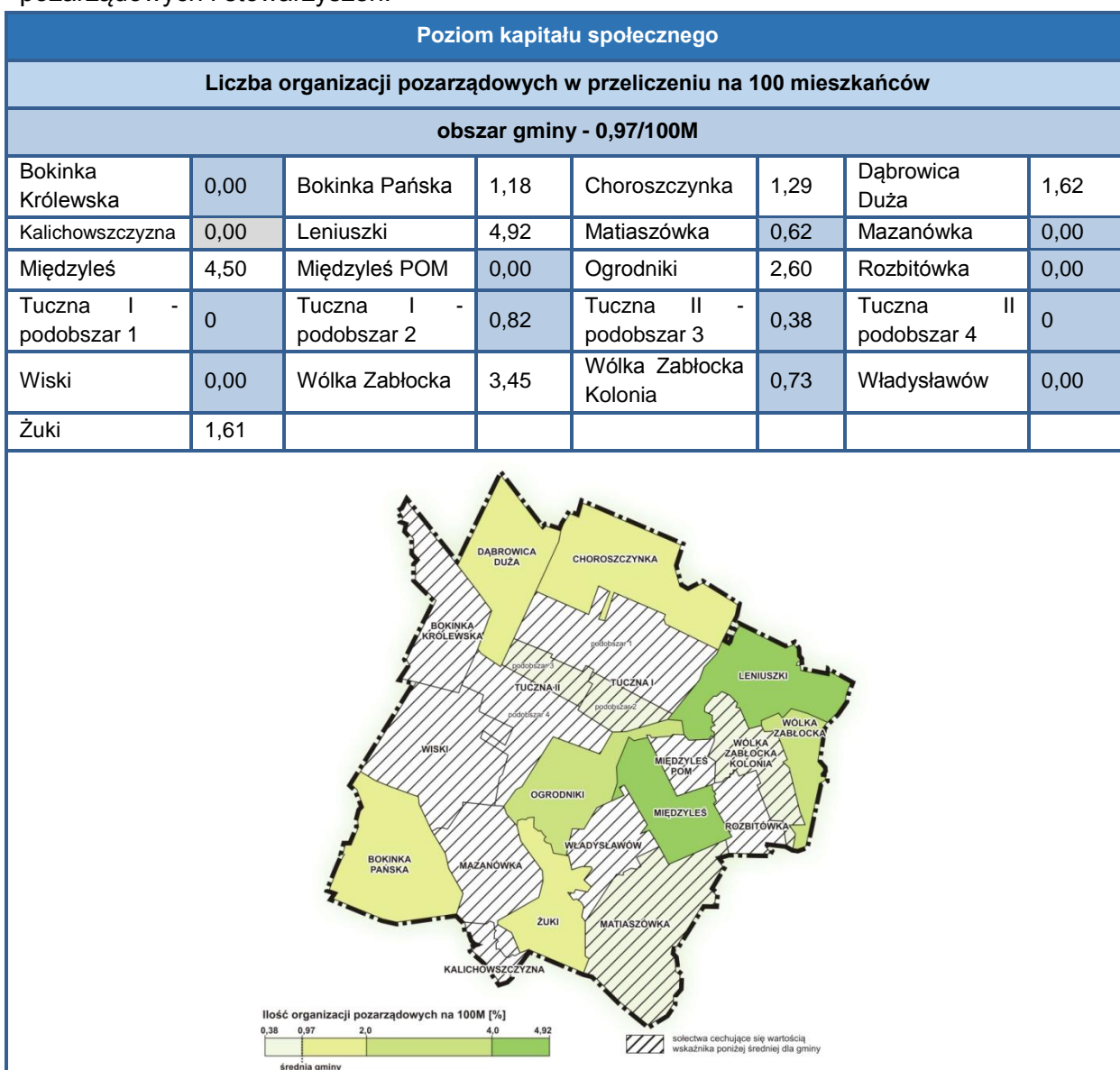
Poziom przestępczości i naruszeń prawa- przestępczość znacząco negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców oraz postrzeganie atrakcyjności danego miejsca do zamieszkania i inwestowania. Liczba popełnionych przestępstw kryminalnych świadczy o miejscach szczególnie niebezpiecznych, w których występuje kumulacja zjawisk patologicznych i problemów społecznych. Podjęcie działań mających na celu poprawę jakości przestrzeni w takich miejscach i ich odpowiedniego zagospodarowania przyczyni się do ich ożywienia społecznego i ekonomicznego oraz zniwelowania występujących zjawisk kryzysowych. Do wskazania poziomu przestępczości w poszczególnych sołectwach i podobszarach (dot. wyłącznie sołectw Tucza I i Tucza II) przyjęto liczbę przestępstw kryminalnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców, który w gminie kształtuje się na poziomie 1,45 przestępstw/100M. W grupie sołectw cechujących się najwyższym poziomem przestępczości, wymienia się: Międzyłесь, Żuki, Władysławów, Tucza I – podobszar 2, Tucza II – podobszar 3, Wólka Zabłocka oraz Matiaszówka.

Poziom kapitału społecznego – charakterystyczną cechą obszarów zdegradowanych jest najczęściej niski kapitał społeczny. Najwygodniejszą miarą kapitału jest niższa, niż średnio na terenie gminy, frekwencja w wyborach. Wskaźnik, którym się posłużono, chcąc ocenić poziom kapitału społecznego w poszczególnych sołectwach gminy Tucznna, to udział mieszkańców w wyborach samorządowych w 2014 roku. Najmniej korzystnie, pod kątem analizowanego wskaźnika, wypadają sołectwa: Wiski, Rozbitówka, Dąbrowica Duża oraz Władysławów.

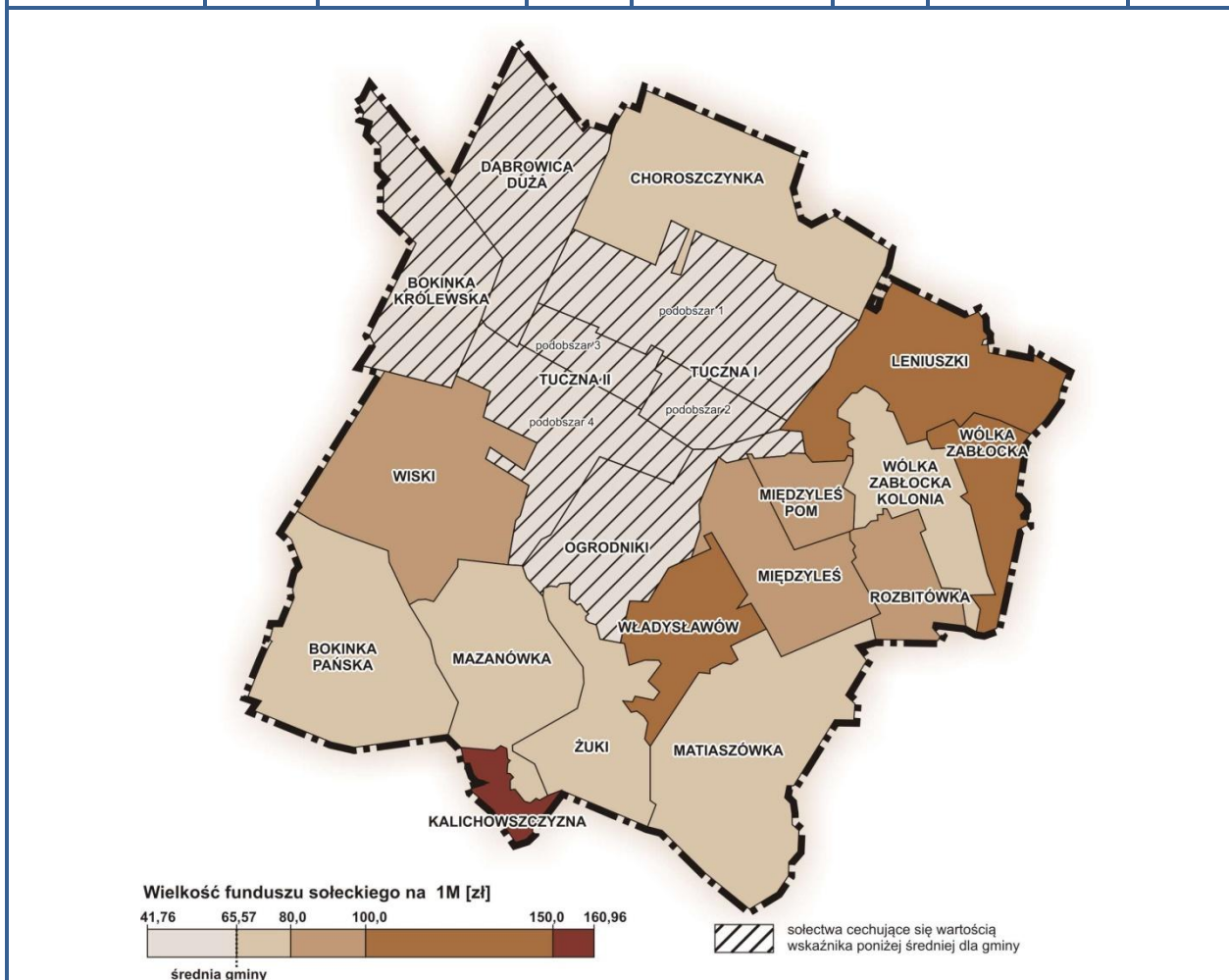

Liczba organizacji pozarządowych i stowarzyszeń – zaangażowanie w działalność społeczną pozwala oszacować, jak duże jest zainteresowanie sprawami wykraczającymi poza życie prywatne osób z inicjatywy których powstały organizacje pozarządowe czy też stowarzyszenia. Aktywność społeczna mieszkańców przejawia się w zaangażowaniu w różnorodnych organizacjach społecznych. Główną korzyścią płynącą z rejestracji stowarzyszenia w KRS jest nabycie przez organizację osobowości prawnej. To z kolei znacznie poszerza możliwości działania. Potrzeba tworzenia organizacji pozarządowych wynika z chęci wspólnego działania i realizacji wspólnych celów. Słaba aktywność mieszkańców prowadzi do marazmu i poświęcania się wyłącznie własnym problemom. Ze strony władz gminy ważne jest wspieranie działalności istniejących organizacji społecznych i tworzenia nowych zgodnie z aktualnymi potrzebami mieszkańców. Z uwagi na analizowany wskaźnik, najgorsza sytuacja cechuje sołectwa: Bokinka Królewska, Kalichowszczyzna, Mazanówka, Międzyłes POM, Rozbitówka, Tucznna I – podobzar 2, Tucznna II – podobzar3, Tucznna II – podobzar4, Wiski Władysławów, z uwagi brak na tych terenach zarejestrowanych i nie zarejestrowanych organizacji pozarządowych i stowarzyszeń.

Bardzo dobrym barometrem zaangażowania władz w sprawy lokalnych społeczności jest **wielkość funduszu sołectkiego**. W celu oszacowania poziomu aktywności społecznej w gminie Tucznna, posłużono się wskaźnikiem opisującym poziom kapitału społecznego na poziomie sołectwa, a więc kwotą pozyskanych środków z funduszu sołectkiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca, która informuje o skuteczności działania oraz wizji mieszkańców na rozwój danego sołectwa. Najniższym zaangażowaniem w sprawy społeczne, z uwagi na analizowany wskaźnik, cechowały się sołectwa: Tucznna I (podobszary 1 i 2), Tucznna II (podobszary 3 i 4), Dąbrowica Duża, Bokinka Królewska oraz Ogrodniki.

Poziom kapitału społecznego							
Wielkość funduszu sołectkiego na 1 mieszkańca							
obszar gminy: 65,57zł/ M							
Bokinka Królewska	56,85	Bokinka Pańska	67,19	Choroszczyńska	69,03	Dąbrowica Duża	49,64
Kalichowszczyzna	160,96	Leniuszki	133,39	Matiaszówka	66,98	Mazanówka	70,63
Międzyleś	84,17	Międzyleś POM	94,62	Ogrodniki	62,79	Rozbitówka	95,22
Tucznna I - podobszar 1	43,76	Tucznna I - podobszar 2	43,76	Tucznna II - podobszar 3	41,76	Tucznna II - podobszar 4	41,76
Wiski	86,51	Wólka Zabłocka	101,15	Wólka Zabłocka Kolonia	75,23	Władysławów	146,63
Żuki	78,99						

3.2.2. Wskaźniki gospodarcze delimitujące obszary zdegradowane

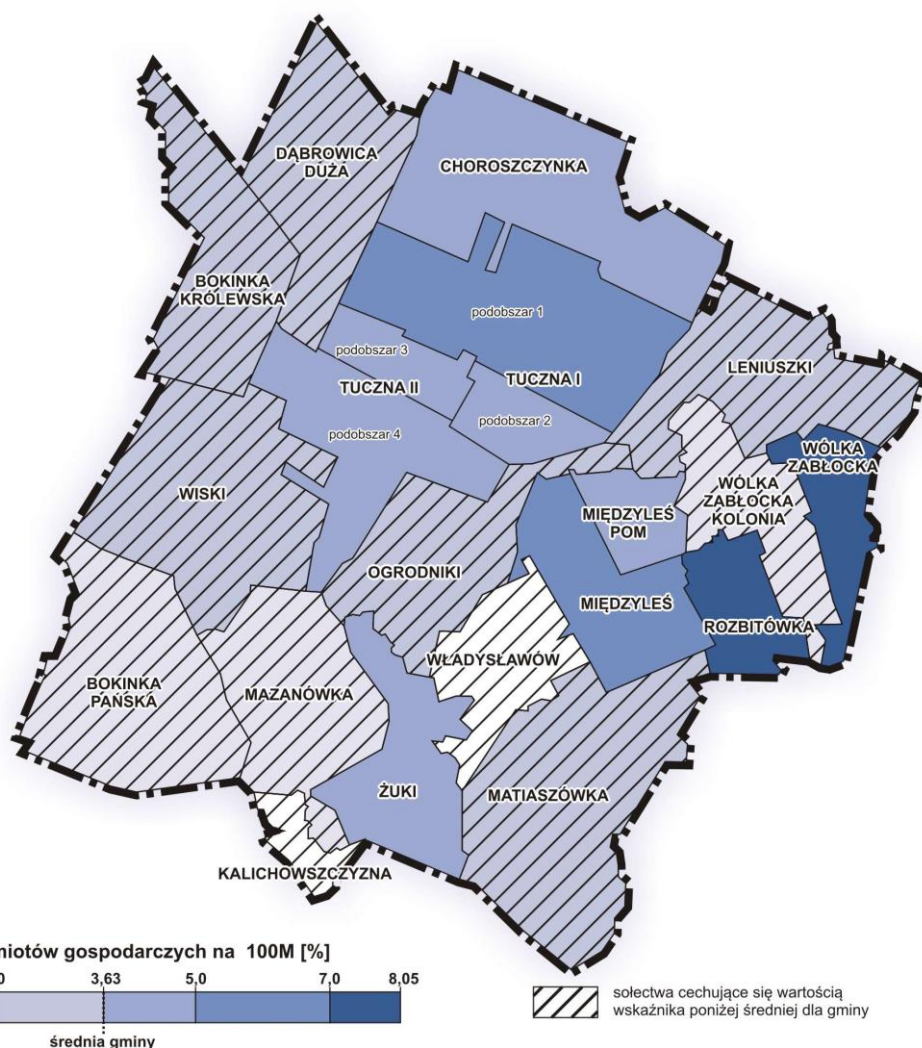
Wskaźnikami wskazującymi na problemy natury gospodarczej są: **poziom aktywności gospodarczej oraz kondycja lokalnych przedsiębiorstw**. Do obliczenia poziomu aktywności gospodarczej posłużono się liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w poszczególnych sołectwach na podstawie danych Banku Danych Lokalnych. Miara, jakkolwiek posiada pewne wady związane choćby np. z oparciem się o adres rejestracji podmiotu, a nie faktycznego miejsca prowadzenia działalności, pozwala w większości przypadków wskazać obszary odpowiadające rzeczywistemu zasięgowi kryzysu. Podstawę wyznaczenia wskaźnika stanowi przelicznik liczby zarejestrowanych podmiotów na danym obszarze w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Do określenia kondycji lokalnych przedsiębiorstw posłużono się wskaźnikami opisującymi liczbę podmiotów wyrejestrowanych oraz liczbę podmiotów nowo zarejestrowanych w 2015 roku w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Wskaźniki aktywności gospodarczej jednoznacznie wpisują się w szereg zjawisk (tendencji) identyfikowanych jako niekorzystne dla obszarów problemowych. Relatywnie wysokie dysproporcje pomiędzy średnią wartością wskaźnika przedsiębiorczości w gminie, a sytuacją na wyszczególnionych obszarach to pochodna relatywnie niskiej i malejącej jakości kapitału ludzkiego i społecznego. Dzięki temu zidentyfikowano jednostki o niskim poziomie aktywności gospodarczej, co w dalszej części pomoże ukierunkować przyszłe działania oraz wskaże obszary podjęcia przyszłych interwencji skoncentrowanych na zwiększenie przedsiębiorczości danej społeczności. Większość sołectw gminy Tucznna wykazuje cechy kryzysu z punktu widzenia zjawisk gospodarczych (dot. stopnia przedsiębiorczości, jak i kondycji lokalnych przedsiębiorstw). Liczne podmioty gospodarcze działające na obszarze miasta na prawach powiatu tj. Białej Podlaskiej, położonej w bliskim sąsiedztwie Tucznna, tworzą znaczną konkurencję dla mniejszych podmiotów działających na obszarze gminy.

Poziom aktywności gospodarczej

Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców

obszar gminy: 3,63/100M

Bokinka Królewska	2,18	Bokinka Pańska	1,76	Choroszczyńska	3,87	Dąbrowica Duża	3,56
Kalichowszczyzna	0,00	Leniuszki	3,28	Matiaszówka	3,09	Mazanówka	1,23
Międzyłесь	5,41	Międzyłесь POM	4,30	Ogrodniki	2,60	Rozbitówka	7,45
Tuczna I - podobszar 1	6,64	Tuczna I - podobszar 2	3,70	Tuczna II - podobszar 3	4,62	Tuczna II podobszar 4	3,90
Wiski	2,78	Wólka Zabłocka	8,05	Wólka Zabłocka Kolonia	0,73	Władysławów	0,00
Żuki	4,84						

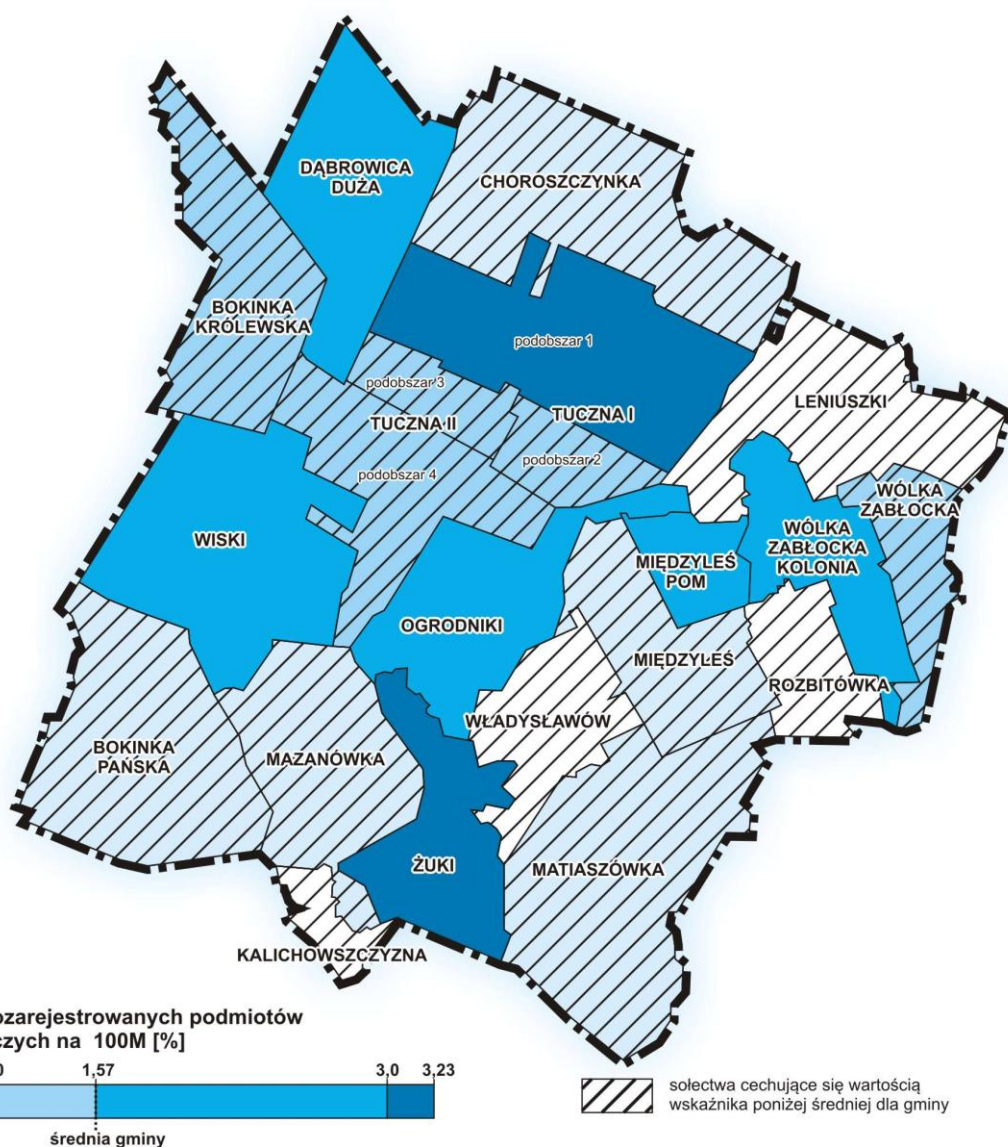

Kondycja lokalnych przedsiębiorstw

Ilość nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w latach 2010 - 2015 w przeliczeniu na 100 mieszkańców

obszar gminy: 1,57/100M

Bokinka Królewska	1,31	Bokinka Pańska	0,59	Choroszczyńska	0,65	Dąbrowica Duża	2,59
Kalichowszczyzna	0,00	Leniuszki	0,00	Matiaszówka	0,62	Mazanówka	0,61
Międzyleś	0,90	Międzyleś POM	2,15	Ogrodniki	2,60	Rozbitówka	0,00
Tucza I - podobszar 1	3,10	Tucza I - podobszar 2	1,56	Tucza II - podobszar 3	1,54	Tucza II - podobszar 4	1,06
Wiski	1,85	Wólka Zabłocka	1,15	Wólka Zabłocka Kolonia	2,19	Władysławów	0,00
Żuki	3,23						

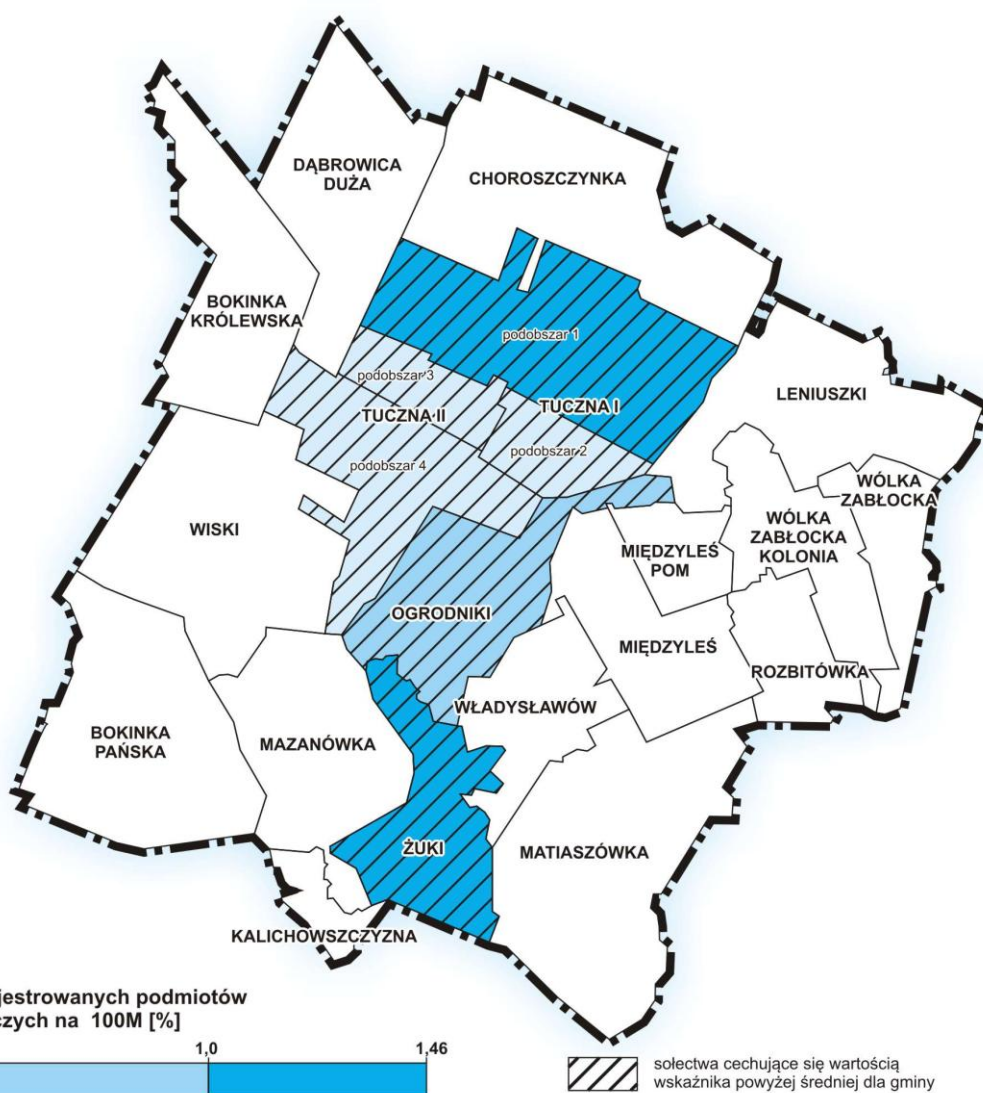

Kondycja lokalnych przedsiębiorstw

Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców

obszar gminy: 0,18/100M

Bokinka Królewska	0	Bokinka Pańska	0	Choroszczyńska	0	Dąbrowica Duża	0
Kalichowszczyzna	0	Leniuszki	0	Matiaszówka	0	Mazanówka	0
Międzyleś	0	Międzyleś POM	0	Ogrodniki	0,52	Rozbitówka	0
Tucza I - podobszar 1	0	Tucza I - podobszar 2	0,41	Tucza II - podobszar 3	0,38	Tucza II podobszar 4	0,35
Wiski	0	Wólka Zabłocka	0	Wólka Zabłocka Kolonia	1,46	Władysławów	0
Żuki	0						

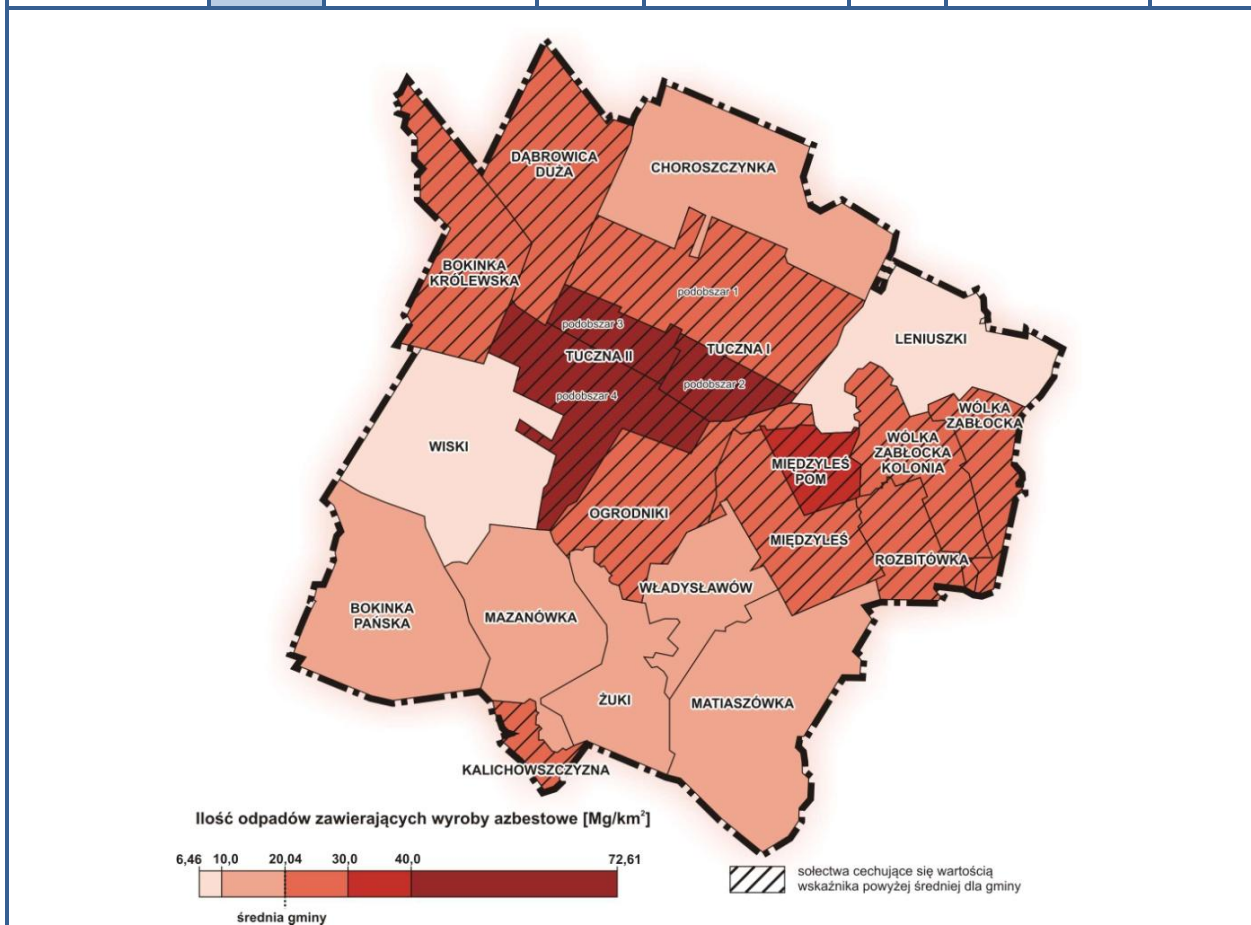

3.2.3. Wskaźniki środowiskowe delimitujące obszary zdegradowane

Do wyznaczenia sołectw, w obrębie których występują problemy środowiskowe, pozwalające na zakwalifikowanie obszarów kryzysowych jako obszary zdegradowane posłużono się wskaźnikami opisującymi obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi (ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe). O obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi świadczą wskaźniki opisujące ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe do unieszkodliwienia w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz na powierzchnię sołectwa i obrębu geodezyjnego [Mg/km²]. Problemy związane z obecnością odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi występują niemalże we wszystkich gminy Tucznna

Ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe [Mg] na 1km²

obszar gminy: 20,04Mg/km ²							
Bokinka Królewska	27,53	Bokinka Pańska	16,40	Choroszczyńska	17,98	Dąbrowica Duża	28,50
Kalichowszczyzna	22,40	Leniuszki	6,46	Matiaszówka	13,40	Mazanówka	12,08
Międzyzyles	20,52	Międzyzyles POM	39,03	Ogrodniki	25,80	Rozbitówka	26,95
Tuczna I - podobszar 1	21,96	Tuczna I - podobszar 2	60,14	Tuczna II - podobszar 3	72,61	Tuczna podobszar 4	69,48
Wiski	7,98	Wólka Zabłocka	20,29	Wólka Zabłocka Kolonia	27,26	Władysławów	15,85
Żuki	16,04						

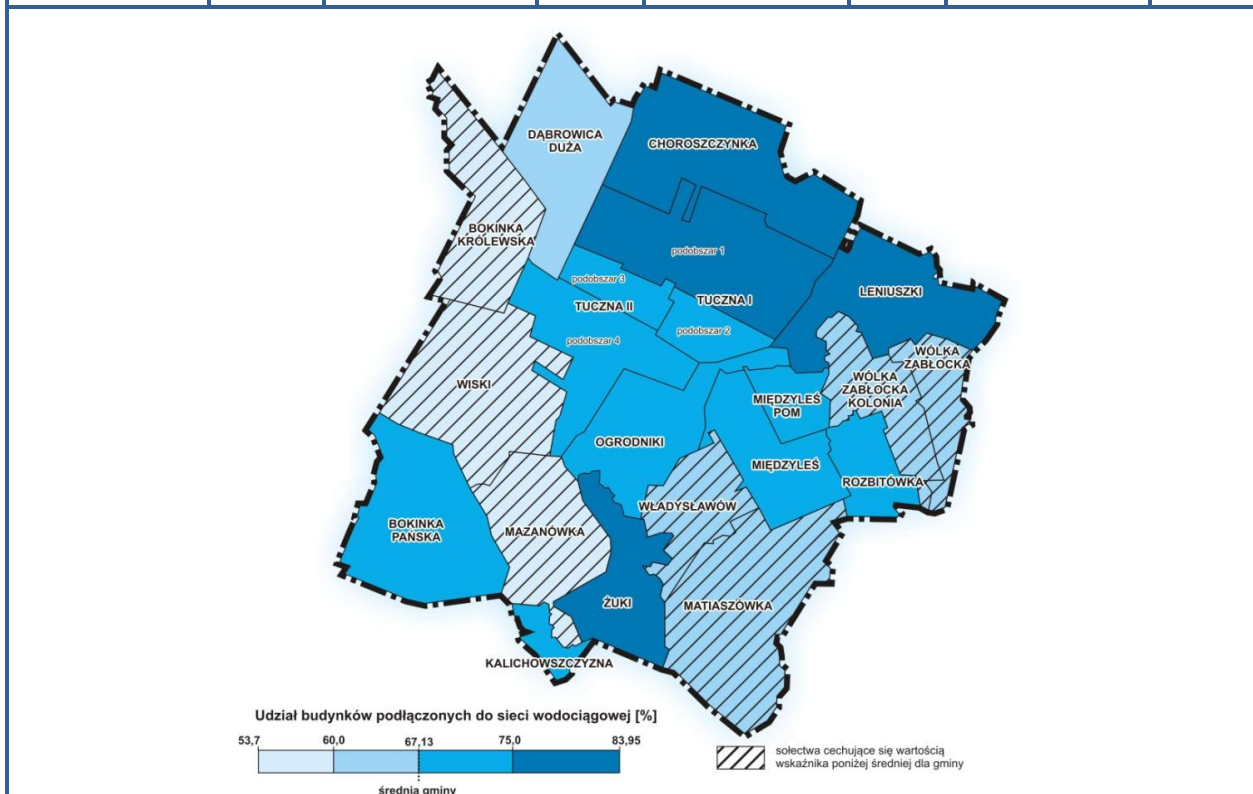

3.2.4. Wskaźniki przestrzenno – funkcjonalne delimitujące obszary zdegradowane

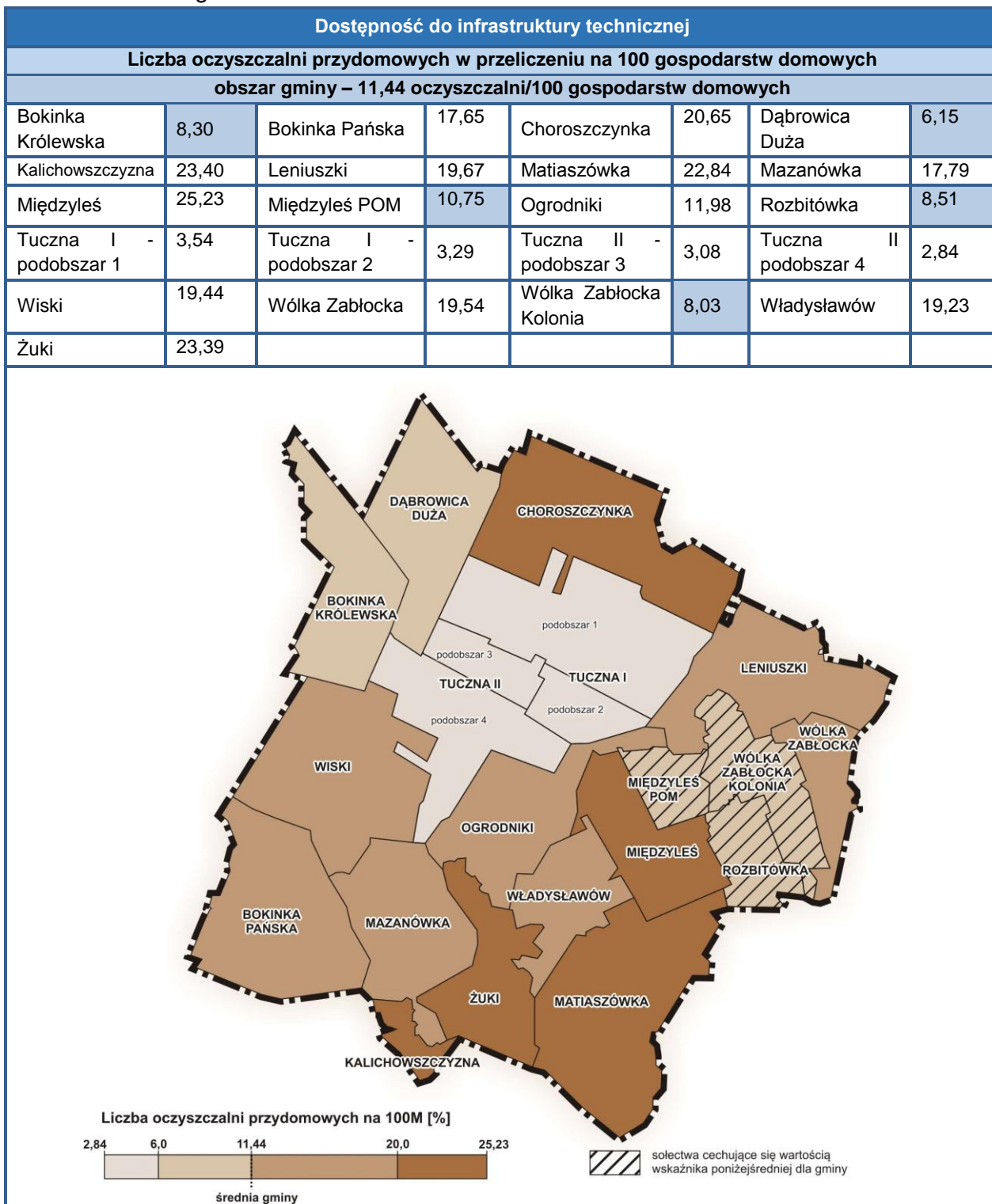
Kolejnymi wskaźnikami, potwierdzającymi, iż dane sołectwo lub obręb geodezyjny kwalifikuje się do uznania jako obszar zdegradowany, są wskaźniki opisujące zjawiska przestrzenno-funkcjonalne. Aby ocenić, czy w danym sołectwie występuje stan kryzysowy, dokonano analizy wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, jej stan techniczny, dostęp do podstawowych usług i ich jakość, poziom obsługi komunikacyjnej, stan, jakość oraz niedobór terenów publicznych.

Dostęp do infrastruktury technicznej stanowi wyznacznik jakości życia jej mieszkańców. Analizie poddano dostęp do sieci wodociągowej mieszkańców w poszczególnych sołectwach. Najgorsza sytuacja pod kątem analizowanego wskaźnika cechuje sołectwa: Bokinka Królewska, Mazanówka, Wiski, Dąbrowica Duża, Matiaszówka, Wólka Zabłocka, Wólka Zabłocka Kolonia oraz Władysławów, dla których wielkość wskaźnika kształtuje się poniżej średniej dla gminy.

Dostępność do infrastruktury technicznej							
Udział budynków podłączonych do sieci wodociągowej							
obszar gminy – 67,13%							
Bokinka Królewska	54,08	Bokinka Pańska	73,97	Choroszczyńska	83,95	Dąbrowica Duża	61,54
Kalichowszczyzna	68,42	Leniuszki	75,0	Matiaszówka	62,96	Mazanówka	59,46
Międzyleś	67,39	Międzyleś POM	67,39	Ogrodniki	72,60	Rozbitówka	70,0
Tuczna I - podobszar 1	75,56	Tuczna I - podobszar 2	74,73	Tuczna II - podobszar 3	74,73	Tuczna II - podobszar 4	74,44
Wiski	53,70	Wólka Zabłocka	65,12	Wólka Zabłocka Kolonia	63,30	Władysławów	65,71
Żuki	75,47						

Dostęp do infrastruktury zbiorczej sieci kanalizacyjnej jest niewielki, ograniczając się wyłącznie do sołectw Tucznna I i Tucznna II. W związku z powyższym analiza dotyczyła ilości oczyszczalni przydomowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców poszczególnych sołectw. Należy wyraźnie podkreślić, iż w przypadku sołectw Tucznna I i Tucznna II uznano, iż dostęp do infrastruktury kanalizacyjnej tychże sołectw jest korzystniejszy aniżeli średnio w gminie.

Dostępność komunikacyjna stanowi jeden z głównych czynników decydujących o atrakcyjności inwestycyjnej gminy, będąc ważnym wyznacznikiem jakości życia jej mieszkańców. Z uwagi na słabą dostępność komunikacyjną, stan dróg i związaną z tym niewystarczającą sieć transportu zbiorowego, mieszkańcy większości sołectw gminy (wyjątek stanowi sołectwo Tuczna I) mają utrudniony dostęp do wielu usług publicznych i komercyjnych. Problem nasila się w okresie jesienno–zimowym, z powodu nieprzejezdnych dróg uniemożliwiających poruszanie się pieszo i za pomocą jednośladów.

Dostępność komunikacyjna							
jakość nawierzchni (zła, zadowalająca, dobra)							
Bokinka Królewska	zadowalająca	Bokinka Pańska	zadowalająca	Choroszczyńska	zadowalająca	Dąbrowica Duża	zadowalająca
Kalichowszczyzna	zadowalająca	Leniuszki	zadowalająca	Matiaszówka	zadowalająca	Mazanówka	zła
Międzyleś	zadowalająca	Międzyleś POM	zadowalająca	Ogrodniki	zła	Rozbitówka	zła
Tuczna I - podobszar 1	zadowalająca	Tuczna I - podobszar 2	zadowalająca	Tuczna II - podobszar 3	zadowalająca	Tuczna II podobszar 4	zadowalająca
Wiski	zła	Wólka Zabłocka	zadowalająca	Wólka Zabłocka Kolonia	zadowalająca	Władysławów	zadowalająca
Żuki	zadowalająca						
bezpieczeństwo (małe, umiarkowane, duże)							
Bokinka Królewska	małe	Bokinka Pańska	małe	Choroszczyńska	małe	Dąbrowica Duża	małe
Kalichowszczyzna	małe	Leniuszki	małe	Matiaszówka	małe	Mazanówka	małe
Międzyleś	małe	Międzyleś POM	małe	Ogrodniki	małe	Rozbitówka	małe
Tuczna I - podobszar 1	umiarkowane	Tuczna I - podobszar 2	umiarkowane	Tuczna II - podobszar 3	małe	Tuczna II podobszar 4	małe
Wiski	małe	Wólka Zabłocka	małe	Wólka Zabłocka Kolonia	małe	Władysławów	małe
Żuki	małe						
komunikacja publiczna							
Bokinka Królewska	brak	Bokinka Pańska	brak	Choroszczyńska	Brak	Dąbrowica Duża	brak
Kalichowszczyzna	brak	Leniuszki	brak	Matiaszówka	Brak	Mazanówka	brak
Międzyleś	brak	Międzyleś POM	brak	Ogrodniki	Brak	Rozbitówka	brak
Tuczna I - podobszar 1	PKS Wschód	Tuczna I - podobszar 2	PKS Wschód	Tuczna II - podobszar 3	PKS Wschód	Tuczna II podobszar 4	PKS Wschód
Wiski	brak	Wólka Zabłocka	brak	Wólka Zabłocka Kolonia	Brak	Władysławów	brak
Żuki	brak						
ścieżki rowerowe (brak, sieć wystarczająca, niewystarczająca, jakość dobra, umiarkowana, zła)							
Bokinka Królewska	brak	Bokinka Pańska	brak	Choroszczyńska	brak	Dąbrowica Duża	brak
Kalichowszczyzna	brak	Leniuszki	brak	Matiaszówka	brak	Mazanówka	brak
Międzyleś	brak	Międzyleś POM	brak	Ogrodniki	brak	Rozbitówka	brak
Tuczna I - podobszar 1	brak	Tuczna I - podobszar 2	brak	Tuczna II - podobszar 3	brak	Tuczna II podobszar 4	brak
Wiski	brak	Wólka Zabłocka	brak	Wólka Zabłocka Kolonia	brak	Władysławów	brak
Żuki	brak						

Stopień wyposażenia w infrastrukturę sportu i rekreacji– stopień zaspokojenia potrzeb w całej gminie jest wysoko niezadawalający. Wyjątek stanowi sołectwo Tucznia II (podobszar 3), w granicach którego koncentrują się obiekty sportowo – rekreacyjne (hala sportowa oraz plac zabaw).

Stopień wyposażenia w infrastrukturę sportu i rekreacji							
boiska i hale sportowe							
Bokinka Królewska		Bokinka Pańska		Choroszczyńska		Dąbrowica Duża	
Kalichowszczyzna		Leniuszki		Matiaszówka		Mazanówka	
Międzyleś		Międzyleś POM		Ogrodniki		Rozbitówka	
Tuczna I - podobszar 1		Tuczna I - podobszar 2		Tuczna II - podobszar 3	x	Tuczna II podobszar 4	
Wiski		Wólka Zabłocka		Wólka Zabłocka Kolonia		Władysławów	
Żuki							
plac zabaw							
Bokinka Królewska		Bokinka Pańska		Choroszczyńska		Dąbrowica Duża	
Kalichowszczyzna		Leniuszki		Matiaszówka		Mazanówka	
Międzyleś		Międzyleś POM		Ogrodniki		Rozbitówka	
Tuczna I - podobszar 1		Tuczna I - podobszar 2		Tuczna II – podobszar 3	x	Tuczna II podobszar 4	
Wiski		Wólka Zabłocka		Wólka Zabłocka Kolonia		Władysławów	
Żuki							

Dostęp do infrastruktury społecznej w zakresie edukacji– edukacja jest istotnym elementem polityki społecznej. Wprawdzie w gminie istnieją dobre warunki zapewniające dostęp do usług w zakresie edukacji na poziomie przedszkola, niemniej jednak stopień zaspokojenia potrzeb w tym zakresie jest niezadawalający - odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w przedszkolu samorządowym w 2015 roku wynosił niewiele ponad 51%. W gminie odczuwa się brak miejsc opieki nad małym dzieckiem - brak żłobka oraz niewystarczającą liczbę miejsc w przedszkolu publicznym. Stan techniczny i funkcjonalność budynków oświatowych oraz urządzeń sportowych uznać należy za dobry, co jest rezultatem stałych remontów, modernizacji i tworzenia nowych.

Dostęp do infrastruktury społecznej w zakresie edukacji							
Przedszkole							
Bokinka Królewska		Bokinka Pańska		Choroszczyńska		Dąbrowica Duża	
Kalichowszczyzna		Leniuszki		Matiaszówka		Mazanówka	
Międzyleś		Międzyleś POM		Ogrodniki		Rozbitówka	
Tuczna I - podobszar 1		Tuczna I - podobszar 2		Tuczna II – podobszar 3	x	Tuczna II podobszar 4	
Wiski		Wólka Zabłocka		Wólka Zabłocka Kolonia		Władysławów	
Żuki							
oddziały podstawowe							
Bokinka Królewska		Bokinka Pańska		Choroszczyńska		Dąbrowica Duża	
Kalichowszczyzna		Leniuszki		Matiaszówka		Mazanówka	
Międzyleś		Międzyleś POM		Ogrodniki		Rozbitówka	
Tuczna I - podobszar 1		Tuczna I - podobszar 2		Tuczna II – podobszar 3	x	Tuczna II podobszar 4	
Wiski		Wólka Zabłocka		Wólka Zabłocka Kolonia		Władysławów	
Żuki							
Gimnazjum							
Bokinka Królewska		Bokinka Pańska		Choroszczyńska		Dąbrowica Duża	
Kalichowszczyzna		Leniuszki		Matiaszówka		Mazanówka	
Międzyleś		Międzyleś POM		Ogrodniki		Rozbitówka	
Tuczna I - podobszar 1		Tuczna I podobszar 2		Tuczna II – podobszar 3	x	Tuczna II podobszar 4	
Wiski		Wólka Zabłocka		Wólka Zabłocka Kolonia		Władysławów	
Żuki							

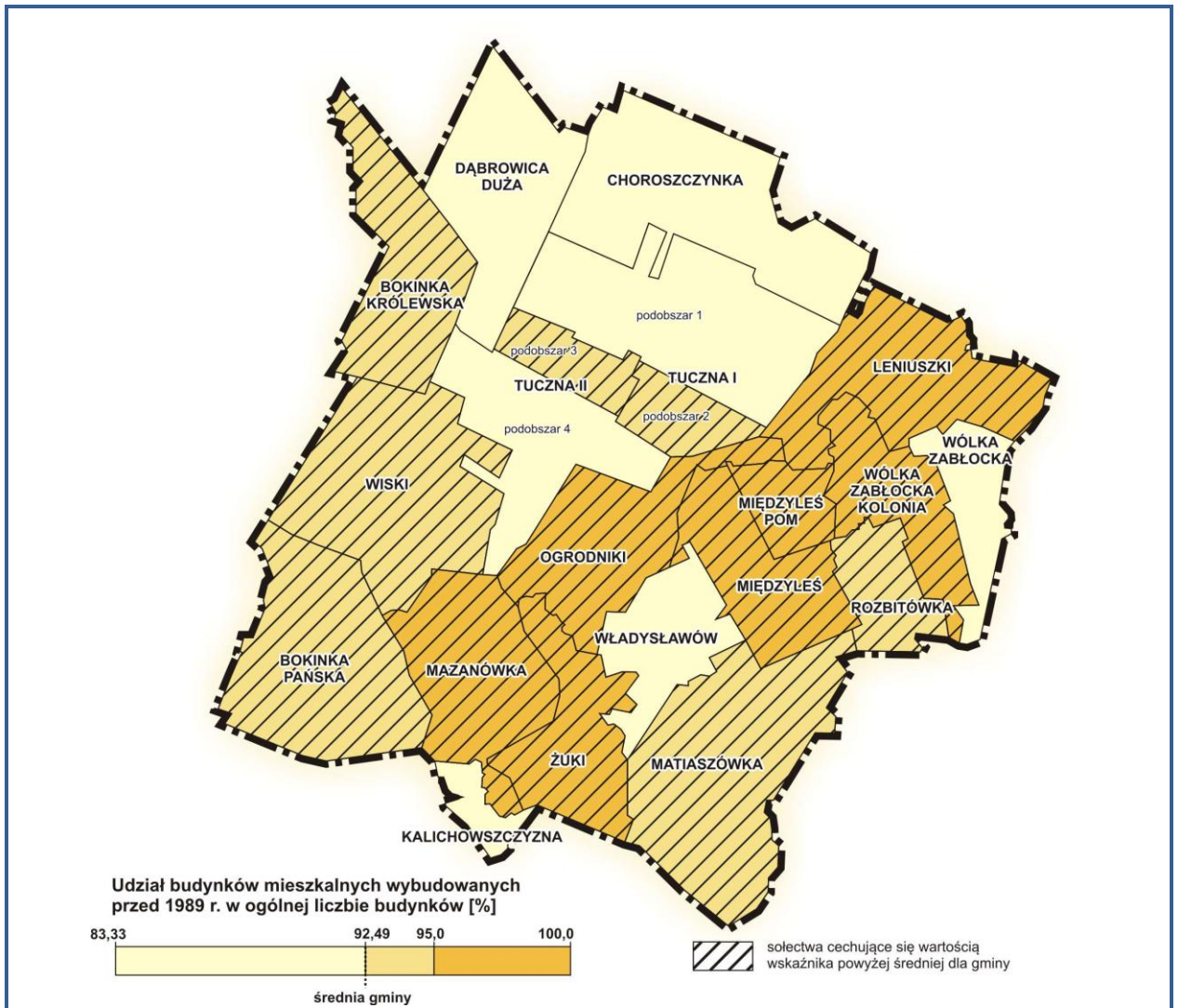
Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. Dlatego też, za obszary przestrzeni publicznej uznaje się obszary silnie identyfikowane przez mieszkańców jako miejsca kształtujące tożsamość gminy, sprzyjające nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na swoje położenie, charakter i świadomość mieszkańców. Na terenie gminy obserwuje się ogromny deficyt jeśli chodzi o tego typu obszary. Główną przestrzeń publiczną, tworzy parking przy Urzędzie Gminy Tuczna (sołectwo Tuczna II podobszar 3), którego stan zagospodarowania ocenia się jako niski. Pozostałe przestrzenie publiczne zidentyfikowane w gminie to: targowisko (funkcjonujące raz w tygodniu na parkingu przy Urzędzie Gminy), zbiornik wodny (sołectwo Tuczna I podobszar 1) oraz plac publiczny w sołectwie Kalichowszczyzna. Przestrzenie wymagają pilnych działań rewitalizacyjnych celem ożywienia i poprawy jakości ich życia mieszkańców gminy. Na terenie gminy brak jest przestrzeni publicznej

Przestrzenie publiczne							
Bokinka Królewska	brak	Bokinka Pańska	brak	Choroszczyńska	Brak	Dąbrowica Duża	brak
Kalichowszczyzna	Niski stan zagospodarowania	Leniuszki	brak	Matiaszówka	Brak	Mazanówka	brak
Międzylesie	brak	Międzylesie POM	brak	Ogrodniki	Brak	Rozbitówka	brak
Tuczna I – podobszar 1	Niski stan zagospodarowania	Tuczna I – podobszar 2	brak	Tuczna II – podobszar 3	Niski stan zagospodarowania	Tuczna II podobszar 4	brak
Wiski	brak	Wólka Zabłocka	brak	Wólka Zabłocka Kolonia	brak	Władysławów	Niski stan zagospodarowania
Żuki	brak						

3.2.5. Czynniki techniczne – w szczególności stopień degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz stopień niefunkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

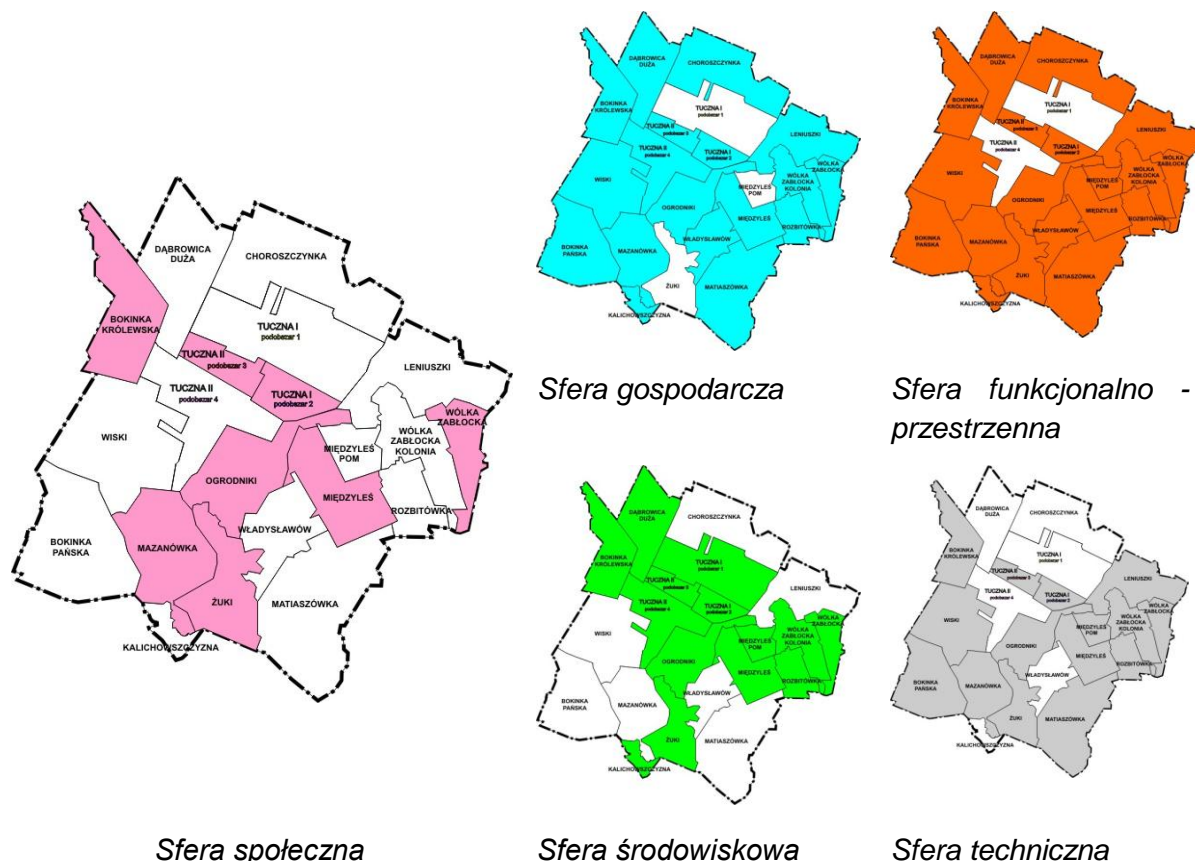
Degradacja tkanki mieszkaniowej- Stan techniczny tkanki mieszkaniowej jest bardzo ważny dla jakości życia mieszkańców. Zdegradowane budynki mieszkalne, stwarzają szereg problemów w ich użytkowaniu. Jest to związane m.in. z utrzymaniem ciepłą (nieszczelne drzwi i okna, problemy z ogrzewaniem), wilgocią itp.

Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków [%]							
obszar gminy: 92,49%							
Bokinka Królewska	94,90	Bokinka Pańska	94,52	Choroszczyńska	86,42	Dąbrowica Duża	85,58
Kalichowszczyzna	84,21	Leniuszki	96,43	Matiaszówka	93,83	Mazanówka	95,95
Międzyleś	97,98	Międzyleś POM	97,83	Ogrodniki	97,26	Rozbitówka	95,00
Tuczna I - podobszar 1	85,56	Tuczna I - podobszar 2	94,51	Tuczna II - podobszar 3	93,41	Tuczna II podobszar 4	83,33
Wiski	94,44	Wólka Zabłocka	88,37	Wólka Zabłocka Kolonia	95,08	Władysławów	91,43
Żuki	100,00						

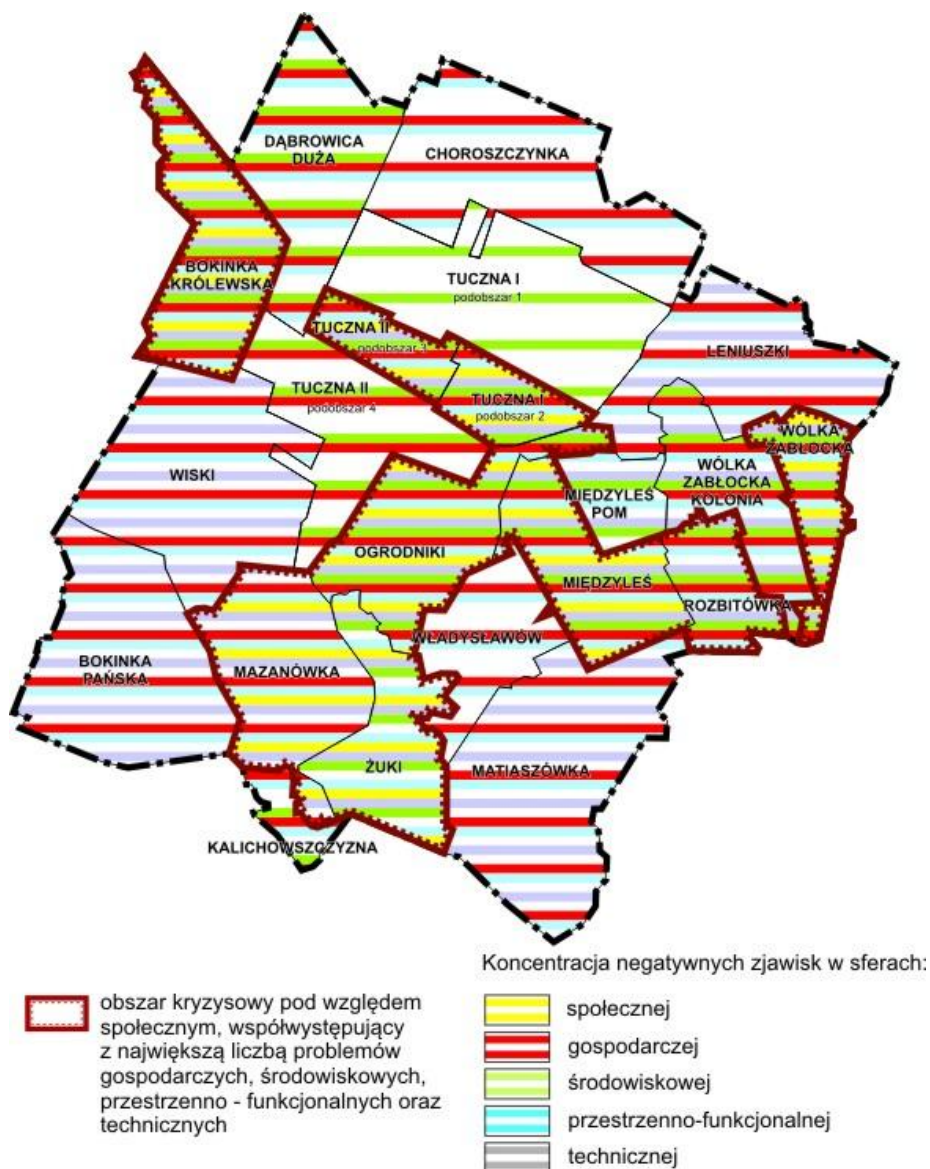
W celu uwidocznienia nawarstwienia się negatywnych zjawisk w pięciu analizowanych sferach wydzielono jednostki, w których występuje kumulacja problemów. W przypadku sfery gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej wybrano jednostki analityczne, w których suma stanów kryzysowych jest minimum 5 razy gorsza aniżeli średnio w gminie, natomiast w przypadku sfery społecznej, do analizy której wykorzystano najwięcej wskaźników, wybrano te jednostki, w których na 16 analizowanych wskaźników, minimum 10 jest gorszych aniżeli średnia dla gminy.

Rycina 4. Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz gospodarczej, funkcjonalno – przestrzennej, środowiskowej oraz technicznej

Po nałożeniu na siebie warstw przedstawiających wszystkie sfery unaoczniała się kumulacja problemów w 6 jednostkach analitycznych (sołectwach) gminy Tucza

Rycina 5. Koncentracja negatywnych zjawisk w 5 sferach jednocześnie

źródło: opracowanie własne

Powyższą analizę przestrzenną potwierdza analiza statystyczna, przeprowadzona poniżej, co szczegółowo prezentują tabele nr 1 i 2.

Tabela 1. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera społeczna

SOŁECTWO	WARTOŚĆ WSKAŹNIKA W ODNIESIENIU DO WARTOŚCI ŚREDNIEJ DLA GMINY:																
	 WARTOŚĆ WSKAŹNIKA WSKAZUJĄCA NA BRAK STANU KRYZYSOWEGO W DANEJ SFERZE WARTOŚĆ WSKAŹNIKA WSKAZUJĄCA NA WYSTĘPOWANIE STANU KRYZYSOWEGO W DANEJ SFERZE																
	SFERA SPOŁECZNA																
	Gęstość zaludnienia	Dynamika zmian liczby ludności	Wskaźnik starości demograficznej	Wskaźnik młodości demograficznej	Wskaźnik obciążenia demograficznego	Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego	Liczba bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców	Liczba bezrobotnych na 100 mieszkańców produkcyjnych	Liczba bezrobotnych o wykształceniu gimnazjalnym w liczbie bezrobotnych	Przyrost naturalny	Wskaźnik salda migracji	Przemoc w rodzinie	Poziom przestępczości i naruszeń prawa	Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.	Organizacje pozarządowe na 100M	Wielkość funduszu społecznego na 1 mieszkańca	Suma stanów kryzysowych
BOKINKA KRÓLEWSKA																	10
BOKINKA PAŃSKA																	6
CHOROSZCZYŃKA																	1
DĄBROWICA DUŻA																	6
KALICHOWSZCZYŃNA																	6
LENIUSZKI																	4
MATIASZÓWKA																	6
MAZANÓWKA																	9
MIĘDZYLEŚ																	9
MIĘDZYLEŚ POM																	5

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017 – 2023

OGRODNIKI																	10	
ROZBITÓWKA																	8	
TUCZNA I (OBSZAR 1)																	8	
TUCZNA I (OBSZAR2)																	15	
TUCZNA II (OBSZAR3)																	14	
TUCZNA II (OBSZAR4)																		6
WISKI																		8
WÓLKA ZABŁOCKA																	10	
WÓLKA ZABŁOCKA KOLONIA																	5	
WŁADYSŁAWÓW																	8	
ŻUKI																	10	

Tabela 2. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera gospodarcza, środowiskowa, funkcjonalno – przestrzenna oraz techniczna

SOŁECTWO	WARTOŚĆ WSKAŹNIKA W ODNIESIENIU DO WARTOŚCI ŚREDNIEJ DLA GMINY:											SUMA STANÓW KRYZYSOWYCH	ŁĄCZNE ZESTAWIENIE OCENY STANU KRYZYSOWEGO
	 WSKAZUJĄCA NA BRAK STANU KRYZYSOWEGO W DANEJ SFERZE WSKAZUJĄCA NA WYSTĘPOWANIE STANU KRYZYSOWEGO W DANEJ SFERZE												
	SFERA GOSPODARCZA			SFERA ŚRODOWISKOWA	SFERA PRZESTRZENNO -FUNKCJONALNA					SFERA TECHNICZNA			
	Ilość podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Ilość [podmiotów nowozarejestrowanych w latach 2010 - 2015	Ilość podmiotów wyrejestrowanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe niezbędne do unieszkodliwienia	Udział budynków podłączonych do sieci wodociągowej [%]	Liczba oczyszczalni przydomowych w ogólnej liczbie gospodarstw domowych	Dostępność komunikacyjna	Dostępność do infrastruktury sportu i rekreacji	Jakość przestrzeni publicznej	Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków			
BOKINKA KRÓLEWSKA												9	19
BOKINKA PAŃSKA												6	12
CHOROSZCZYŃKA												4	5
DĄBROWICA DUŻA												7	13
KALICHOWSZCZYŃNA												6	12
LENIUSZKI												6	10
MATIASZÓWKA												7	13
MAZANÓWKA												7	16
MIĘDZYLEŚ												6	15

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017 – 2023

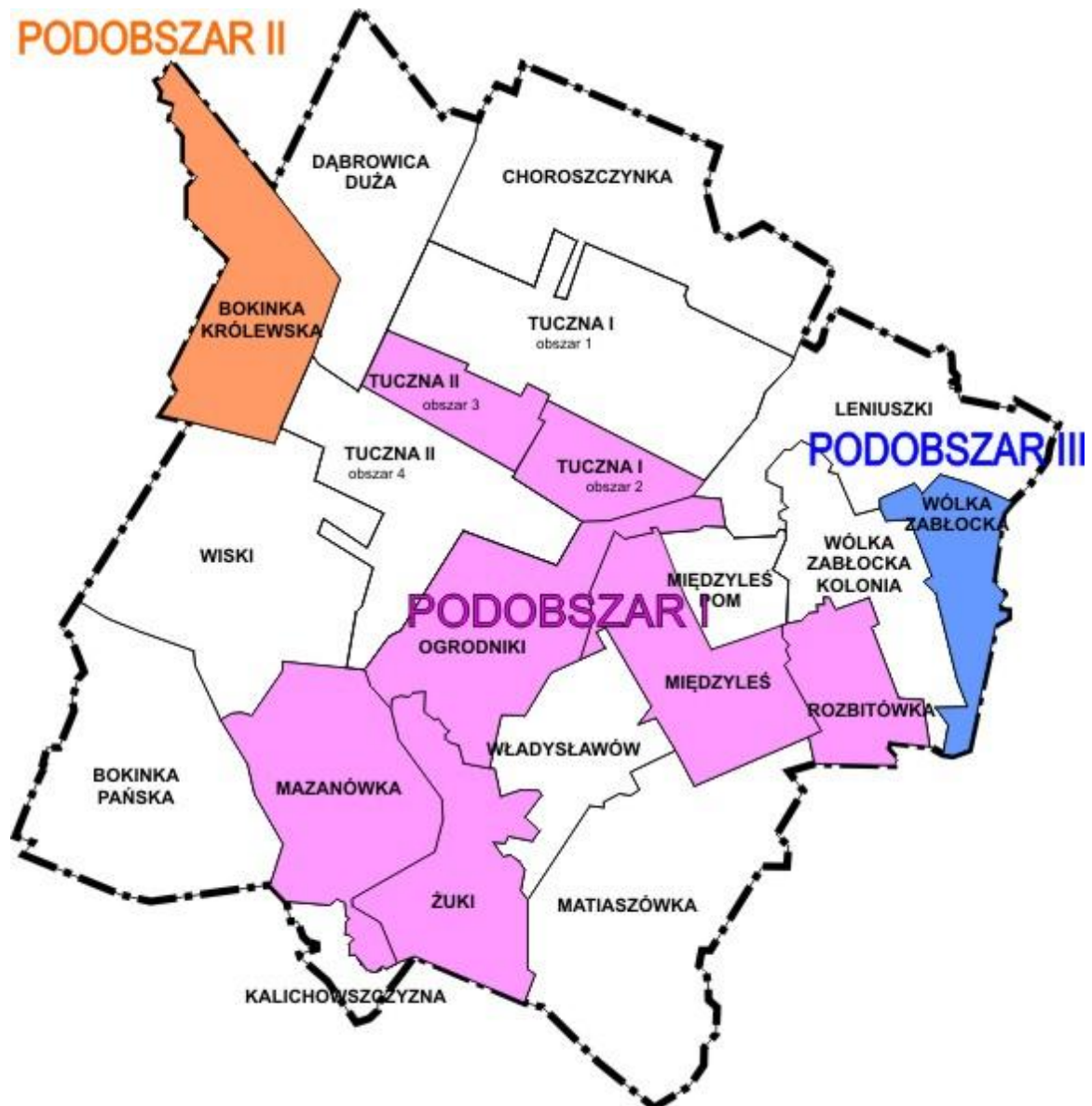
MIĘDZYLEŚ POM											6	11
OGRODNIKI											7	17
ROZBITÓWKA											7	15
TUCZNA I (OBSZAR1)											2	10
TUCZNA I (OBSZAR2)											5	20
TUCZNA II (OBSZAR3)											5	19
TUCZNA II (OBSZAR4)											4	10
WISKI											6	14
WÓLKA ZABŁOCKA											6	16
WÓLKA ZABŁOCKA KOLONIA											9	14
WŁADYSŁAWÓW											5	13
ŻUKI											5	15

Ustawa o rewitalizacji nadała procesowi rewitalizacji nowe znaczenie: jest ona interwencją w kryzys społeczny. Rewitalizacja ma służyć przede wszystkim poprawie jakości życia mieszkańców, co oznacza, że właśnie kwestie społeczne są podstawowymi przesłankami służącymi wyznaczeniu obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, a dopiero potem – aspekt gospodarczy, ekologiczny, funkcjonalno-przestrzenny i techniczny.

Mając na uwadze przeprowadzoną gruntowną analizę uwarunkowań wewnętrznych, czynników kryzysowych oraz zasięgów problemów występujących w gminie Tuczna, jako obszary zdegradowane wskazuje się 9 sołectw (w tym 2 obszary wydzielone z sołectw), które cechują się nagromadzeniem zjawisk i problemów społecznych, współwystępujące z gorszymi wskaźnikami dotyczącymi co najmniej jednego z problemów o charakterze gospodarczym, środowiskowym, infrastrukturalnym lub przestrzennym. Zidentyfikowano obszar zdegradowany na terenie gminy Tuczna, który swoim zasięgiem obejmuje 3 podobszary, nieposiadających ze sobą wspólnych granic, a mianowicie:

- ❖ podobszar I obejmuje 7 jednostek urbanistycznych (sołectwa i obszary sołectw), położone w centralnej i południowej części gminy tj.: Tuczna I (obszar 3), Tuczna II (obszar 2), Międzyłęś, Żuki, Mazanówka, Ogrodniki oraz Rozbitówka. Podobszar I zajmuje powierzchnię 43,1km², stanowiąc 25,43% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 1187 osób, stanowiąc 35,91% ludności gminy;
- ❖ podobszar II obejmuje 1 sołectwo, położone w północno - wschodniej części gminy tj.: Bokinka Królewska. Podobszar II zajmuje powierzchnię 9,12km², stanowiąc 5,38% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 229 osób, stanowiąc 6,93% ludności gminy;
- ❖ podobszar III obejmuje sołectwo Wólka Zabłocka, położone we wschodniej części gminy. Podobszar III zajmuje powierzchnię 4,06km², stanowiąc 2,39% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 87 osób, stanowiąc 2,63% ludności gminy.

Rycina 6. Obszary zdegradowane na terenie gminy Tucznna

źródło: opracowanie własne

Cały wyznaczony w oparciu o analizę jakościową i wskaźnikową **obszar zdegradowany**, obejmujący 3 podobszary, **zajmuje 56,28km² stanowiąc 33,20% powierzchni gminy i zamieszkiwany jest przez 1503 osób stanowiąc 45,47% ludności ogółem**. Obszar cechuje się nagromadzeniem zjawisk kryzysowych, którym należy przeciwdziałać poprzez integrację działań w różnych sferach. Rewitalizacja dla swojej skuteczności na wyznaczonym obszarze na terenie gminy wymaga wieloletnich, wieloaspektowych i kompleksowych działań, a jej osiągnięcie będzie możliwe poprzez aktywność w ramach wyznaczonych celów w trzech sferach:

- ❖ społecznej – likwidacja oraz ograniczenie zjawisk patologicznych, ograniczenie ubóstwa i poprawa dostępności do usług publicznych,
- ❖ przestrzennej – poprawa i rozwój infrastruktury technicznej, modernizacja zabudowy, uporządkowanie przestrzeni publicznej;

- ❖ gospodarczej – rozwój przedsiębiorczości na terenie obszaru rewitalizacji, ograniczenie zjawiska bezrobocia;
- ❖ środowiskowej – poprawa jakości środowiska naturalnego przyczyniająca się do poprawy komfortu życia w gminie.

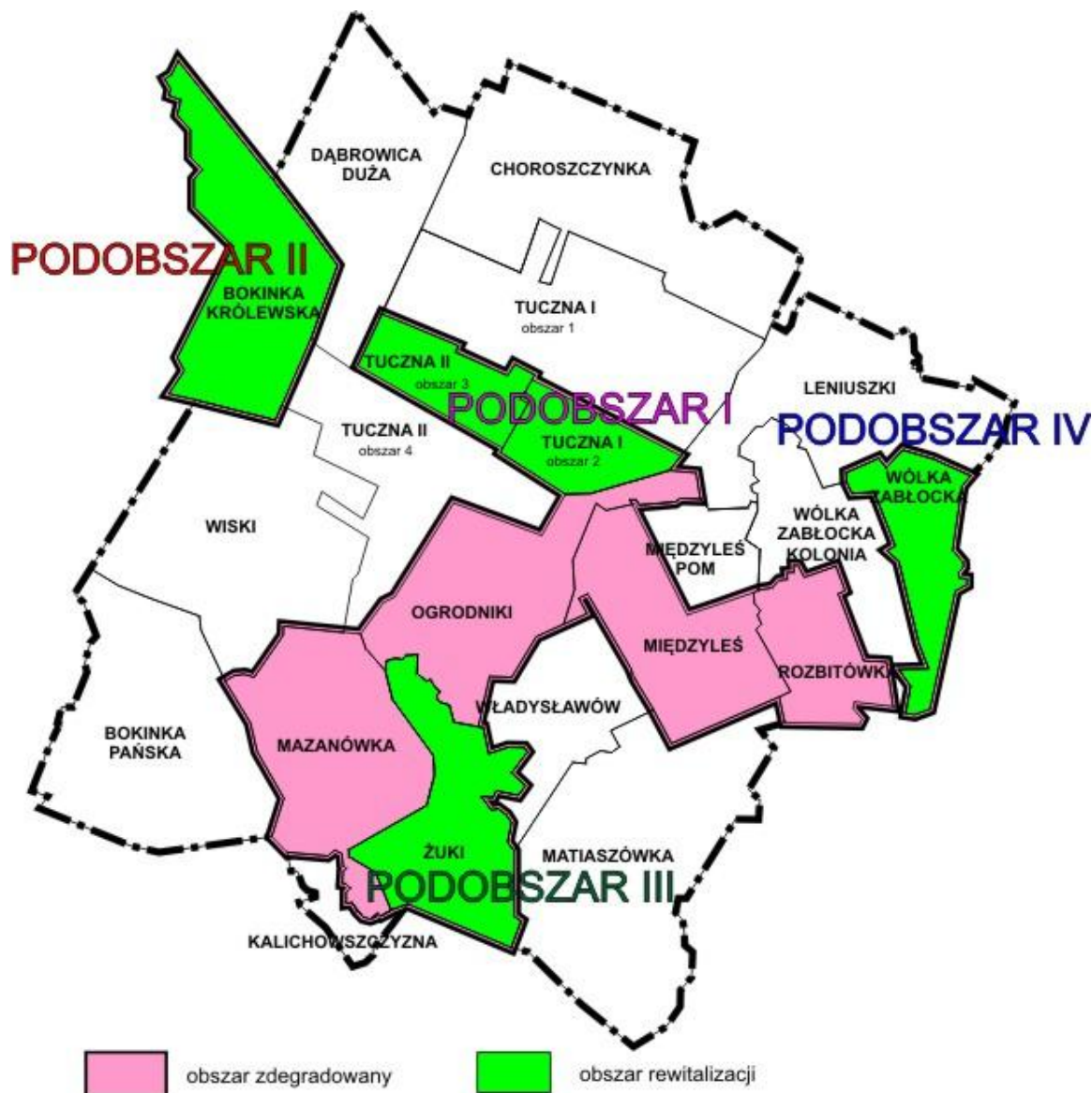
3.3. Delimitacja obszaru rewitalizacji

W związku z wynikami delimitacji, która wskazała jako obszar zdegradowany 9 sołectw w gminie Tuczna (w tym 2 obszary wydzielone z sołectw Tuczna I i Tuczna II), zajmujący ponad 33% powierzchni Gminy i zamieszkały przez blisko 47% mieszkańców oraz odnosząc się do Wytucznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministerstwa Rozwoju oraz Ustawy o rewitalizacji z dn. 3 października 2015 r., które wskazują iż obszar rewitalizacji nie może zajmować więcej niż 20% powierzchni miasta oraz obejmować więcej niż 30% ludności, zaszła konieczność ograniczenia obszaru rewitalizacji w ramach obszaru zdegradowanego. Po wykonaniu szczegółowej analizy obszaru, na podstawie informacji dotyczących rozwoju Gminy oraz wyników przeprowadzonych konsultacji społecznych, wybrano sołectwa cechujące się kumulacją negatywnych zjawisk. Wyznaczono 4 podobszary rewitalizacji:

- ❖ podobszar I obejmuje: sołectwo Tuczna I – obszar sołectwa 2 oraz sołectwo Tuczna II – obszar sołectwa 3. Podobszar zajmuje powierzchnię 6,36km², co stanowi 3,75% powierzchni gminy, a zamieszkuje go 503 osób (15,22% społeczeństwa Gminy Tuczna).
- ❖ podobszar II obejmuje sołectwo Bokinka Królewska. Podobszar zajmuje powierzchnię 9,12km², co stanowi 5,38% powierzchni gminy, a zamieszkuje go 229 osób (6,93% społeczeństwa Gminy Tuczna).
- ❖ podobszar III obejmuje sołectwo Żuki. Podobszar zajmuje powierzchnię 7,29km², co stanowi 4,30% powierzchni gminy, a zamieszkuje go 124 osób (3,75% społeczeństwa Gminy Tuczna).
- ❖ podobszar IV obejmuje sołectwo Wólka Zabłocka. Podobszar zajmuje powierzchnię 4,06km², co stanowi 2,39% powierzchni gminy, a zamieszkuje go 87 osób (2,63% społeczeństwa Gminy Tuczna).

Obszar rewitalizacji składający się z 4 podobszarów zajmuje powierzchnię 26,83 km², co stanowi 15,83% powierzchni gminy a zamieszkuje go 943 osób, co stanowi 28,53% ludności Gminy.

Rycina 7. Obszary rewitalizacji na terenie gminy Tucznna

źródło: opracowanie własne

4. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU REWITALIZACJI

Obszar rewitalizacji wskazany w Lokalnym Programie Rewitalizacji nie obejmuje wszystkich zidentyfikowanych obszarów zdegradowanych, które były efektem sporządzonej delimitacji. Wyznaczony obszar rewitalizacji wyróżnia się kumulacją problemów społecznych i innych negatywnych zjawisk, przez co ograniczona jest jego dotychczasowa funkcja i w wyniku pogłębiającego się kryzysu nie spełnia funkcji wyznaczonych mu przez lokalną społeczność. Działania rewitalizacyjne we wszystkich sferach równocześnie, posłużą odzyskaniu i wykreowaniu nowych funkcji, zgodnych z aktualnymi potrzebami mieszkańców.

Do szczegółowej diagnozy obszaru wytypowanego do rewitalizacji wykorzystano:

- a) analizę wskaźnikową;

- b) dokumentację fotograficzną z wizji terenowej, prowadzoną na etapie sporządzania projektu LPR.

PODOBSZAR I – SOŁECTWO TUCZNA I i TUCZNA II

Sołectwo Tucznna I wraz z sołectwem Tucznna II stanowią wiodące jednostki osadnicze, zapewniające kompleksową obsługę ludności. Zajmują one powierzchnię 636ha, co stanowi 3,75% powierzchni gminy, a zamieszkują 503 osoby (15,22% społeczeństwa gminy). Obszary wskazane do rewitalizacji obejmują swoim zasięgiem ściśle centrum, gdzie mieści się większość obiektów użyteczności publicznej, tereny mieszkaniowe, a także przestrzenie i obiekty pełniące różne funkcje usługowe. Stanowią one strefę działalności administracyjno – usługowej, związaną z bezpośrednim oddziaływaniem ośrodka gminnego. Tym samym posiadają charakter wielofunkcyjny i spełniają szereg istotnych funkcji zarówno względem mieszkańców samego centrum, jak również mieszkańców całej gminy. W obszarach Podobszaru I rekomendowanego do rewitalizacji wśród głównych funkcji w obsłudze mieszkańców wymienia się funkcję administracyjną, kulturalną i turystyczną, edukacyjno – wychowawczą, ochrony zdrowia i opieki medycznej oraz mieszkaniową.

Jak wcześniej nadmieniono, w *Podobszarze I* wskazanym do rewitalizacji wydzielono:

➤ Obszar 2

Obszar 2 cechuje wysoka gęstość zaludnienia co oznacza, iż znaczna część społeczności lokalnej będzie korzystać z efektów zrealizowanych projektów podczas procesu rewitalizacji. Na omawianym terenie nawarstwia się szereg niekorzystnych zjawisk, świadczących o sytuacji kryzysowej występującej w tym obszarze. Należy tu podkreślić niekorzystne trendy demograficzne, w tym zmiany liczby ludności, strukturę ludności (młodość i starość demograficzna), wskaźnik obciążenia demograficznego, ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji, bezrobocie, zwłaszcza długotrwałe, przestępczość i naruszenia prawa oraz kapitał społeczny.

Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w stosunku do ludności ogółem wskazuje na niższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (młodość demograficzna) niż średnia dla gminy. Nasilające się tendencje spadkowe dotyczące zjawisk demograficznych obrazują zdecydowanie wyższe wskaźniki: obciążenia demograficznego (obszar 2 - 79,52 osób/100M; średnia dla gminy - 77,50 osób/100M), ujemnego przyrostu naturalnego (-20,55‰), przy średniej dla gminy wynoszącej (-11,50‰) oraz ujemnego salda migracji (-10,77‰), przeciętnie w gminie 0,3‰. Wskaźniki te wyraźnie określają bardzo niekorzystną strukturę wieku. Biorąc pod uwagę analizy danych za lata 2010 – 2015 oraz prognozy demograficzne można stwierdzić, że w następnych latach będzie pogłębiać się tendencja wzrostowa liczby osób, które przekroczą potencjalny wiek zdolności do pracy, co przy zaniechaniu kompleksowych działań rewitalizacyjnych, może spowodować wyludnianie się obszaru.

O skali problemów społecznych w obszarze 2 rekomendowanym do rewitalizacji świadczy liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej. Skalę zjawiska potwierdza wskaźnik opisujący poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego, który kształtuje się na poziomie 11,11 osób korzystających z pomocy społecznej/100M, przewyższając średnią dla gminy (10,68). Należy przy tym zaznaczyć, że przypadki wymagające interwencji ze strony służb społecznych związane

były często ze zjawiskiem współwystępowania więcej niż jednego rodzaju trudnej sytuacji życiowej. Skupienie osób wykluczonych społecznie w jednym miejscu powoduje dziedziczenie biedy i tworzenie się tzw. enklaw biedy. Występowanie wielu problemów społecznych istotnie wpływa na jakość życia całej społeczności zamieszkującej na tym obszarze i osób korzystających z różnych usług czy aktywności na jego terenie. Głównym powodem korzystania z pomocy społecznej świadczeniobiorców zamieszkujących obszar 2 było ubóstwo, które jest wynikiem głównie bezrobocia i niepełnosprawności.

Jak wcześniej wspomniano, jednym z istotniejszych wskaźników warunkujących jakość życia jest poziom bezrobocia. W obszarze 2 zjawisko to przybierało zdecydowanie wyższe wielkości aniżeli średnio w gminie i kształtowało się na poziomie 9,46 osób bezrobotnych/100M, przy średniej dla gminy – 6,08 osób bezrobotnych/100M. Należy tu zauważyć, iż wskaźnik ten z roku na rok wykazuje tendencję wzrostową. Obszar 2 cechuje dużo wyższy, niż w gminie udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, który kształtuje się na poziomie 18,26% (gmina 10,79%). Są to osoby szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną, przez co mogą mieć coraz większe problemy z ponowną adaptacją do wymagań rynku pracy, wynikiem czego może postępować degradacja ekonomiczna oraz społeczna poprzez utrwalenie niekorzystnych postaw życiowych. W efekcie reintegracja zawodowa tej grupy będzie szczególnie trudna i kosztowna społecznie.

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, a określa go m.in. liczba interwencji domowych, świadcząca o występowaniu problemów rodzinnych i patologii społecznych oraz przestępczość i naruszenia prawa. W obszarze 2 zaobserwowano wzrost interwencji oraz przemocy domowej. Przemoc w rodzinach, objętych procedurą „Niebieskie Karty” bardzo rzadko jest jednorazowym zdarzeniem, a często długofalowym procesem. Omawiany obszar cechuje się dwukrotnie wyższą niż w gminie liczbą założonych „Niebieskich Kart” i liczbą interwencji domowych. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do przestępczości i naruszeń prawa, gdzie wskaźnik ten jest dwukrotnie wyższy od przeciętnego dla gminy.

Ważnym obszarem analizy zjawisk w sferze społecznej jest poziom kapitału społecznego. Określa on zdolność mieszkańców całej gminy do działania wspólnotowego, współpracy i kooperacji, a także angażowania się w sprawy społeczności lokalnej. W celu oszacowania ogólnego poziomu aktywności społecznej posłużono się frekwencją w wyborach samorządowych w 2014 roku oraz kwotą pozyskanych środków z funduszu sołectkiego i organizacji społecznych. Obszar 2 z frekwencją niższą o ponad 2% oraz niższą kwotą uzyskaną z funduszu sołectkiego na 1 mieszkańca i niewielką liczbą organizacji pozarządowych, cechuje się niskim zaangażowaniem w sprawy społeczności lokalnej.

W obszarze 2 rekomendowanym do rewitalizacji funkcjonowały 24 podmioty gospodarcze, z czego tylko 2 to podmioty zatrudniające do 49 osób. Wprowadzie wskaźnik liczby podmiotów jest wyższy od średniego dla gminy, jednakże należy tu na uwadze również liczbę nowoutworzonych i wyrejestrowanych firm. Obszar 2 wypada niekorzystnie zarówno w odniesieniu do wskaźnika opisującego liczbę podmiotów nowo zarejestrowanych, jak również wskaźnika podmiotów wyrejestrowanych na 100 mieszkańców, co wskazuje na malejący poziom przedsiębiorczości mieszkańców.

Stosunkowo wysoki jest tu udział rolnictwa w strukturze sektorów gospodarczych i rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz uzyskiwana niska dochodowość, która nie sprzyja rozwojowi tego sektora. Na terenie rekomendowanym do rewitalizacji nie są świadczone usługi służące zaspokajaniu podstawowych, codziennych potrzeb życiowych, m.in. edukacji przedszkolnej, oświaty, ochrony zdrowia, kultury, a także sportu i rekreacji. Na terenie tym znajduje się teren po byłej Spółdzielni Kółek Rolniczych (SKR), a w niewykorzystywanym przez SKR obiekcie funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiorki Odpadów Komunalnych.

Teren byłej Spółdzielni Kółek Rolniczych

Teren byłej Spółdzielni Kółek Rolniczych

Na terenie byłego SKR gmina zamierza utworzyć Centrum Integracji Społecznej (CIS), powołanie spółdzielni socjalnych, które będą prowadzić swoją działalność w obiektach przy wykorzystaniu istniejących maszyn i sprzętu. Teren, na którym będzie funkcjonował CIS będzie zagospodarowany, urządzona zostanie zieleń i miejsce dla wypoczynku dla pracowników spółdzielni socjalnej. Poza tym, planuje się przeniesienie PSZOK w inne miejsce. Obecnie obszar jest zaniedbany, a bardzo istotną kwestią do rozwiązania pozostaje droga gminna prowadząca m.in. do tego terenu, będąca obecnie w złym stanie technicznym. Przewidywana jest modernizacja tej drogi m.in. poprzez położenie nowej nawierzchni, urządzenie ciągów pieszych przy drodze oraz uzupełnienie oświetlenia.

Droga gminna prowadząca do Domu Nauczyciela, gimnazjum i szkoły podstawowej oraz byłej Spółdzielni Kółek Rolniczych

Droga gminna prowadząca do Domu Nauczyciela, gimnazjum i szkoły podstawowej oraz byłej Spółdzielni Kółek Rolniczych

Zasadniczą rolę w obsłudze komunikacyjnej obszaru 2 pełni droga gminna. Droga ta obsługuje zarówno obszar byłego SKR, PSZOK, jak również stanowi dojazd do gimnazjum i szkoły podstawowej oraz Domu Nauczyciela. Parametry techniczne i użytkowe drogi gminnej nie odpowiadają standardom. Brak wydzielenia ciągów pieszych wpływa na pogorszenie bezpieczeństwa użytkowników, zwłaszcza iż dzieci uczęszczające do szkoły są głównymi użytkownikami. Wymaga ona modernizacji i przebudowy na całej jej długości. Ponadto braki w oświetleniu dróg świadczą o konieczności podjęcia pilnych działań naprawczych. Poza tym istniejący parking (nawierzchnia gruntowa) przy szkole podstawowej, gimnazjum i Domu Nauczyciela jest w fatalnym stanie technicznym. Rodzice, a także gimbusy dowożące dzieci grzęzną w błocie. Odnowienia i modernizacji (zwłaszcza termomodernizacji) wymaga także budynek Domu Nauczyciela, który obecnie jest w niezadowalającym stanie technicznym.

Dom Nauczyciela

Zagrożeniem dla życia i zdrowia ludzi zamieszkujących podobszar 2 są odpady zawierające wyroby azbestowe, z uwagi na chorobotwórcze działanie azbestu, a właściwie włókien azbestu zawieszonych w powietrzu. Wskaźnik opisujący ilość odpadów zawierających odpady azbestowe w przeliczeniu na km², kwalifikuje obszar rewitalizacji jako kryzysowy. Wskaźnik obrazujący omawiane zjawisko w 2015 roku jest trzykrotnie wyższy niż średnio w gminie i stanowił 60,14 Mg/km², przy średniej dla gminy 20,4Mg/km².

➤ **Obszar 3:**

Obszar 3 cechuje wysoka gęstość zaludnienia co oznacza, iż znaczna część społeczności lokalnej będzie korzystać z efektów zrealizowanych projektów podczas procesu rewitalizacji. Na omawianym terenie nawarstwia się szereg niekorzystnych zjawisk, świadczących o sytuacji kryzysowej występującej w tym obszarze. Należy tu podkreślić niekorzystne trendy demograficzne, w tym zmiany liczby ludności, strukturę ludności (młodość i starość demograficzna), wskaźnik obciążenia demograficznego, wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego, bezrobocie, zwłaszcza długotrwałe, niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych, przemoc w rodzinie, przestępczość i naruszenia prawa oraz niski kapitał społeczny.

Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w stosunku do ludności ogółem wskazuje na niższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (młodość demograficzna) niż średnia dla gminy, jak również wyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Nasilające się tendencje spadkowe dotyczące zjawisk demograficznych obrazują wyższe wskaźniki: obciążenia demograficznego (obszar 3 -

77,85 osób/100M; średnia dla gminy - 77,50 osób/100M). Wskaźniki te wyraźnie określają niekorzystną strukturę wieku. Biorąc pod uwagę analizy danych za lata 2010 – 2015 oraz prognozy demograficzne można stwierdzić, że w następnych latach będzie pogłębiać się tendencja wzrostowa liczby osób, które przekroczą potencjalny wiek zdolności do pracy, co przy zaniechaniu kompleksowych działań rewitalizacyjnych może spowodować wyludnianie się obszaru.

O skali problemów społecznych w obszarze 3 rekomendowanym do rewitalizacji, świadczy liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej. Skalę zjawiska potwierdza wskaźnik opisujący poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego, który kształtuje się na poziomie 13,07 osób korzystających z pomocy społecznej/100M, przewyższając średnią dla gminy (10,68). Należy przy tym zaznaczyć, że przypadki wymagające interwencji ze strony służb pomocy społecznej związane były często ze zjawiskiem współwystępowania więcej niż jednego rodzaju trudnej sytuacji życiowej. Skupienie osób wykluczonych społecznie w jednym miejscu powoduje dziedziczenie biedy i tworzenie się tzw. enklaw biedy. Występowanie wielu problemów społecznych istotnie wpływa na jakość życia całej społeczności zamieszkującej na tym obszarze i osób korzystających z różnych usług czy aktywności na jego terenie. Głównym powodem korzystania z pomocy społecznej świadczeniobiorców zamieszkujących obszar 3 było ubóstwo, które jest wynikiem głównie bezrobocia i niepełnosprawności.

Jak wcześniej wspomniano, jednym z istotniejszych wskaźników warunkujących jakość życia jest poziom bezrobocia. W obszarze 3 zjawisko to przybierało zdecydowanie wyższe wielkości aniżeli średnio w gminie i kształtowało się na poziomie 9,61 osób bezrobotnych/100M, przy średniej dla gminy – 6,08 osób bezrobotnych/100M. Należy tu zauważyć, iż wskaźnik ten z roku na rok wykazuje tendencję wzrostową. Obszar 3 cechuje dużo wyższy, niż w gminie udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, który kształtuje się na poziomie 15,52% (gmina 10,79%). Wykształcenie osób bezrobotnych jest niskie, świadczy o tym 12% udział osób bezrobotnych, które posiada wykształcenie gimnazjalne i niższe (średnia dla gminy 11,44%). Są to osoby szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną, przez co osoby te mogą mieć coraz większe problemy z ponowną adaptacją do wymagań rynku pracy. Skutkować może to postępującą degradacją ekonomiczną oraz degradacją społeczną poprzez utrwalenie niekorzystnych postaw życiowych. W efekcie reintegracja zawodowa tej grupy będzie szczególnie trudna i kosztowna społecznie.

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, a określa go m.in. liczba interwencji domowych, świadcząca o występowaniu problemów rodzinnych i patologii społecznych oraz przestępczość i naruszenia prawa. W obszarze 3 zaobserwowano wzrost interwencji oraz przemocy domowej. Przemoc w rodzinach, objętych procedurą „Niebieskie Karty” bardzo rzadko jest jednorazowym zdarzeniem, a często długofalowym procesem. Omawiany obszar cechuje się dwukrotnie wyższą niż w gminie liczbą założonych „Niebieskich Kart” i liczbą interwencji domowych. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do przestępczości i naruszeń prawa, gdzie wskaźnik ten jest dwukrotnie wyższy od przeciętnego dla gminy.

Ważnym obszarem analizy zjawisk w sferze społecznej jest poziom kapitału społecznego. Określa on zdolność mieszkańców całej gminy do działania

wspólnotowego, współpracy i kooperacji, a także angażowania się w sprawy społeczności lokalnej. W celu oszacowania ogólnego poziomu aktywności społecznej posłużono się frekwencją w wyborach samorządowych w 2014 roku, kwotą pozyskanych środków z funduszu sołectkiego i liczbą organizacji społecznych. Obszar 3 z frekwencją niższą o ponad 2%, niższą kwotą uzyskaną z funduszu sołectkiego na 1 mieszkańca i znikomą liczbą organizacji pozarządowych, cechuje się niskim zaangażowaniem w sprawy społeczności lokalnej.

Na terenie rekomendowanym do rewitalizacji świadczone są usługi służące zaspokajaniu podstawowych, codziennych potrzeb życiowych, m.in. edukacji przedszkolnej, oświaty, ochrony zdrowia, kultury, a także sportu i rekreacji.

Zasadniczą rolę w obsłudze komunikacyjnej pełnią: droga powiatowa i drogi gminne. Parametry techniczne i użytkowe drogi powiatowej oraz większości gminnych nie odpowiadają standardom. Brak wydzielenia ciągów pieszych i rowerowych w większej części odcinków dróg wpływa na pogorszenie jakości ich użytkowania. Stan dróg jest zróżnicowany. Wiele z nich wymaga modernizacji i przebudowy. Ponadto braki w oświetleniu dróg (szczególnie w niebezpiecznych i newralgicznych miejscach) świadczą o konieczności podjęcia pilnych działań naprawczych.

Ważnym obszarem do rewitalizacji jest przestrzeń publiczna. Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. Zarówno dla obszaru 3 jak i dla gminy, najważniejszym obszarem przestrzeni publicznej jest niewątpliwie centrum sołectwa. Na omawianym terenie znajduje się Dom Strażaka, w którym mieści się siedziba OSP, Gminna Biblioteka Publiczna, Klub Seniora oraz siedziba Stowarzyszenie Razem.

Budynek ten wymaga przeprowadzenia prac modernizacyjnych, podjęcia robót w celu usunięcia wody, która zalewa pomieszczenia piwniczne, termomodernizacji jak również poprawy estetyki. Przestrzeń wokół obiektu jest zaniedbana. Niezbędne jest wykonanie nawierzchni (utwardzenia) placu za budynkiem, wykonanie nasadzeń zieleni i stworzenia miejsca, w którym można byłoby organizować spotkania, imprezy integracyjne zwłaszcza, że w budynku usytuowane są instytucje świadczące usługi kultury tj.: Gminna Biblioteka Publiczna i Klub Seniora.

Centrum sołectwa stanowi naturalne miejsce spotkań oraz inicjatyw mogących służyć aktywizacji mieszkańców w życie lokalnej społeczności. Obszar centrum powinien być wyposażony w podstawowe punkty usługowe oraz zmodernizowane obiekty użyteczności publicznej, a ich otoczenie wyposażone w zadbaną zieleń, co będzie sprzyjać powstawaniu atrakcyjnej, wielofunkcyjnej i ogólnodostępnej przestrzeni zarówno wypoczynkowej, jak i rekreacyjnej dla potrzeb społeczności lokalnej.

Dodatkowo, zwraca się uwagę na brak urządnego targowiska o odpowiednich standardach, niewystarczającą ilość miejsc parkingowych, w tym dla osób niepełnosprawnych.

Targowisko

Targowisko

Zagrożeniem dla życia i zdrowia ludzi zamieszkujących obszar 3 są odpady zawierające wyroby azbestowe, z uwagi na chorobotwórcze działanie azbestu, a właściwie włókien azbestu zawieszonych w powietrzu. Wskaźnik opisujący ilość odpadów zawierających odpady azbestowe w przeliczeniu na km², kwalifikuje obszar rewitalizacji jako kryzysowy. Wskaźnik obrazujący omawiane zjawisko w 2015 roku stanowił 72,76 Mg/km², przy średniej dla gminy 20,04 Mg/km². Intensyfikacja działań mających na celu całkowite usunięcie wyrobów azbestowych powinna zostać skierowana w tym obszarze.

Jednym z głównych problemów w obszarze 3 są problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych. Wykorzystywane w budynkach źródła ciepła są źródłem niskiej emisji, co powoduje szereg uciążliwości i niekorzystnie wpływa na lokalne środowisko przyrodnicze. Na omawianym terenie, ponad 93% budynków wymaga remontu. Wprawdzie jest to wskaźnik niewiele wyższy od średniej dla gminy, jednakże należałoby się zastanowić nad podjęciem odpowiednich działań w tym zakresie.

PODOBSZAR II SOŁECTWO BOKINKA KRÓLEWSKA

Zajmuje powierzchnię 912 ha (5,38% powierzchni gminy) i zamieszkiwany jest przez 229 osób (6,93% populacji gminy). Na omawianym terenie nawarstwia się szereg niekorzystnych zjawisk, świadczących o sytuacji kryzysowej występującej w tym obszarze. Należy tu podkreślić niekorzystne trendy demograficzne, w tym struktura wieku ludności (starość demograficzna), wskaźnik obciążenia demograficznego, ubóstwo i wykluczenie społeczne, niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych, przemoc w rodzinie, przestępczość i naruszenia prawa oraz niski kapitał społeczny.

Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w stosunku do ludności ogółem wskazuje na wyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym (starość demograficzna) niż średnia dla gminy. Jak również wyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Tendencje spadkowe dotyczące zjawisk demograficznych obrazuje wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego (94,07 osób/100M; średnia dla gminy - 77,50 osób/100M). Biorąc pod uwagę analizy danych za lata 2010 – 2015 oraz prognozy demograficzne można stwierdzić, że w następnych latach będzie pogłębiać się tendencja wzrostowa liczby osób, które przekroczą potencjalny wiek zdolności do pracy, co przy zaniechaniu kompleksowych działań rewitalizacyjnych może spowodować wyludnienie się obszaru.

O skali problemów społecznych w obszarze rekomendowanym do rewitalizacji świadczy liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej. Skalę zjawiska potwierdza wskaźnik opisujący poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego, który kształtuje się na poziomie 11,52 osób korzystających z pomocy społecznej/100M, przewyższając średnią dla gminy (10,68). Należy przy tym zaznaczyć, że przypadki wymagające interwencji ze strony służb pomocy społecznej związane były często ze zjawiskiem współwystępowania więcej niż jednego rodzaju trudnej sytuacji życiowej. Występowanie wielu problemów społecznych istotnie wpływa na jakość życia całej społeczności zamieszkującej na tym obszarze i osób korzystających z różnych usług czy aktywności na jego terenie. Głównym powodem korzystania z pomocy społecznej świadczeniobiorców zamieszkujących było ubóstwo.

Jak wcześniej wspomniano, jednym z istotniejszych wskaźników warunkujących jakość życia jest poziom bezrobocia. W obszarze zjawisko to było niższe od średniej dla gminy, ale należy tu zauważyć, iż wykształcenie osób bezrobotnych jest niskie, świadczy o tym 12,5% udział osób bezrobotnych, które posiada wykształcenie gimnazjalne i niższe (średnia dla gminy 11,44%). Są to osoby szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną, przez co osoby te mogą mieć coraz większe problemy z ponowną adaptacją do wymagań rynku pracy. Skutkować może to postępującą degradacją ekonomiczną oraz degradacją społeczną poprzez utrwalenie niekorzystnych postaw życiowych. W efekcie reintegracja zawodowa tej grupy będzie szczególnie trudna i kosztowna społecznie.

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, a określa go m.in. liczba interwencji domowych, świadcząca o występowaniu problemów rodzinnych i patologii społecznych oraz przestępczość i naruszenia prawa. W sołectwie Bokinka Królewska zaobserwowano zarówno wzrost interwencji i przemocy domowej oraz przestępczości i naruszeń prawa. Omawiany obszar cechuje się wyższą niż w gminie liczbą założonych „Niebieskich Kart” i liczbą

interwencji domowych. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do przestępczości i naruszeń prawa, gdzie wskaźnik ten jest również wyższy od przeciętnego dla gminy.

Ważnym obszarem analizy zjawisk w sferze społecznej jest poziom kapitału społecznego. Określa on zdolność mieszkańców całej gminy do działania wspólnotowego, współpracy i kooperacji, a także angażowania się w sprawy społeczności lokalnej. W celu oszacowania ogólnego poziomu aktywności społecznej posłużono się frekwencją w wyborach samorządowych w 2014 roku, kwotą pozyskanych środków z funduszu sołeckiego i liczbą organizacji społecznych. Obszar II z niższą frekwencją, niższą kwotą uzyskaną z funduszu sołeckiego na 1 mieszkańca i brakiem organizacji pozarządowych, cechuje się niskim zaangażowaniem w sprawy społeczności lokalnej.

Na terenie rekomendowanym do rewitalizacji nie są świadczone żadne usługi służące zaspokajaniu podstawowych, codziennych potrzeb życiowych. Funkcjonuje jedynie świetlica wiejska, w której prowadzona jest działalność kulturalna.

Zasadniczą rolę w obsłudze komunikacyjnej pełnią: droga powiatowa 1076 L relacji Tucza – Bokinka Królewska i drogi gminne. Parametry techniczne i użytkowe drogi powiatowej oraz większości gminnych nie odpowiadają standardom i wymaga modernizacji i przebudowy. Brak ciągów pieszych i rowerowych wpływa na pogorszenie jakości ich użytkowania. Ponadto brak oświetlenia drogi (szczególnie w niebezpiecznych i niewralgicznych miejscach) świadczy o konieczności podjęcia pilnych działań naprawczych.

Ważnym obszarem jest przestrzeń publiczna. Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. W omawianym obszarze brak jest przestrzeni publicznych, która mogłaby stanowić naturalne miejsce spotkań oraz inicjatyw mogących służyć aktywizacji mieszkańców. Jedynym obiektem, w którym mogłoby koncentrować się życie kulturalne i następować integracja społeczności lokalnej jest zdegradowany budynek świetlicy wiejskiej. Zdegradowane otoczenie budynku wymaga zagospodarowania, urządzenia małej architektury, wykonania nasadzeń zieleni, wygospodarowania placu zabaw dla dzieci i stworzenia miejsca, w którym można byłoby organizować spotkania, imprezy integracyjne dla ogółu społeczności lokalnej.

PODOBSZAR III – SOŁECTWO ŻUKI

Zajmuje powierzchnię 729ha (4,30% powierzchni gminy) i zamieszkiwany jest przez 124 osób (3,75% populacji gminy). Obszar cechuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, infrastrukturalnych i środowiskowych. Niekorzystne trendy demograficzne, w tym zmiana (ubytek) liczby ludności, ujemny przyrost naturalny, struktura wieku ludności (starość demograficzna), wskaźnik obciążenia demograficznego, ubóstwo i wykluczenie społeczne, bezrobocie, niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych, przemoc w rodzinie, przestępczość i naruszenia prawa - to świadczy o sytuacji kryzysowej występującej w tym obszarze.

Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w stosunku do ludności ogółem wskazuje na bardzo wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym (starość demograficzna), który wynosił 36,29 (średnia dla gminy 24,66). Tendencje spadkowe dotyczące zjawisk demograficznych obrazuje bardzo wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego (103,28osób/100M; średnia dla gminy - 77,50 osób/100M). Biorąc pod uwagę analizy danych za lata 2010 – 2015 oraz prognozy demograficzne można stwierdzić, że w następnych latach będzie pogłębiać się tendencja wzrostowa liczby osób, które przekroczą potencjalny wiek zdolności do pracy, co przy zaniechaniu kompleksowych działań rewitalizacyjnych może spowodować wyludnienie się obszaru.

Jak wcześniej wspomniano, jednym z istotniejszych wskaźników warunkujących jakość życia jest poziom bezrobocia. Zjawisko to przybierało zdecydowanie wyższe wielkości aniżeli średnio w gminie i kształtowało się na poziomie 8,06osób bezrobotnych/100M, przy średniej dla gminy – 6,08 osób bezrobotnych/100M. Należy tu zauważyć, iż wskaźnik ten z roku na rok wykazuje tendencję wzrostową. Obszar cechuje dużo wyższy, niż w gminie udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, który kształtuje się na poziomie 16,39% (gmina 10,79%), podobnie wykształcenie osób bezrobotnych jest niskie. Skutkować to może postępującą degradacją ekonomiczną oraz degradacją społeczną poprzez utrwalenie niekorzystnych postaw życiowych.

O skali problemów społecznych w obszarze rekomendowanym do rewitalizacji świadczy liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej. Skalę zjawiska potwierdza wskaźnik opisujący poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego, który prawie dwukrotnie przewyższa (20,16 osób korzystających z pomocy społecznej/100M), średnią dla gminy (10,68). Należy przy tym zaznaczyć, że przypadki wymagające interwencji ze strony służb pomocy społecznej związane były często ze zjawiskiem współwystępowania więcej niż jednego rodzaju trudnej sytuacji życiowej. Głównym powodem korzystania z pomocy społecznej świadczeniobiorców zamieszkujących było ubóstwo.

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, a określa go m.in. liczba interwencji domowych, świadcząca o występowaniu problemów rodzinnych i patologii społecznych oraz przestępczość i naruszenia prawa. W obszarze sołectwa zaobserwowano zarówno bardzo wysoki wzrost interwencji i przemocy domowej oraz przestępczości i naruszeń prawa. Omawiany obszar cechuje się wyższą niż w gminie liczbą założonych „Niebieskich Kart” i liczbą interwencji domowych. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do

przestępczości i naruszeń prawa, gdzie wskaźnik ten jest ponad trzykrotnie wyższy od przeciętnego dla gminy.

Zasadniczą rolę w obsłudze komunikacyjnej pełni droga powiatowa nr 1087L i droga gminna nr 101140L. Parametry techniczne i użytkowe drogi powiatowej oraz gminnej nie odpowiadają standardom i wymaga modernizacji i przebudowy. Brak wydzielenia ciągów pieszych i rowerowych wpływa na pogorszenie jakości ich użytkowania. Ponadto brak oświetlenia drogi (szczególnie w niebezpiecznych i newralgicznych miejscach) świadczy o konieczności podjęcia pilnych działań naprawczych. W grupie wskaźników środowiskowych stwierdza się znacznie wyższy aniżeli średnio w gminie stopień zagrożenia wyrobami azbestowymi, stanowiącymi materiał pokryć dachowych.

Ważnym obszarem jest przestrzeń publiczna. Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne.

W sołectwie, poza zdegradowaną świetlicą wiejską brak jest infrastruktury społecznej z której mogliby korzystać mieszkańcy, co uniemożliwia angażowanie się, a przede wszystkim dzieci i młodzieży w sprawy społeczności lokalnej m.in. organizację wolnego czasu, podejmowanie inicjatyw dotyczących działalności kulturalno - sportowo - turystycznej. Na chwilę obecną zarówno obiekt i jego otoczenie wymaga podjęcia pilnych prac rewitalizacyjnych, aby nie popadał w dalszą ruinę. Postępująca degradacja obiektu ogranicza możliwość prowadzenia jakichkolwiek spotkań. Ponadto obszar cechuje się nieodpowiednim zagospodarowaniem terenów zielonych mogących pełnić funkcję przestrzeni publicznych. Zdegradowane otoczenie budynku wymaga zagospodarowania, urządzenia małej architektury, wykonania nasadzeń zieleni, wygospodarowania placu zabaw dla dzieci i stworzenia miejsca, w którym można byłoby organizować spotkania czy imprezy integracyjne dla ogółu społeczności lokalnej.

Otoczenie świetlicy wiejskiej w sołectwie Żuki

PODOB SZAR IV - SOŁECTWO WÓŁKA ZABŁOCKA

Zajmuje powierzchnię 406ha (2,39% powierzchni gminy) i zamieszkiwany jest przez 87 osób (2,63% populacji gminy). Obszar cechuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, infrastrukturalnych i środowiskowych. Niekorzystne trendy demograficzne, w tym zmiana (ubytok) liczby ludności, ponad trzykrotnie wyższy ujemny przyrost naturalny, struktura wieku ludności (starość demograficzna), wskaźnik obciążenia demograficznego, ubóstwo i wykluczenie społeczne, bezrobocie, niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych, przemoc w rodzinie, przestępczość i naruszenia prawa - to świadczy o sytuacji kryzysowej występującej w tym obszarze.

Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w stosunku do ludności ogółem wskazuje na bardzo wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym (starość demograficzna), który wynosił 41,38 (średnia dla gminy 24,66). Tendencje spadkowe dotyczące zjawisk demograficznych obrazuje wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego (85,11osób/100M; średnia dla gminy - 77,50 osób/100M). Obecna sytuacja demograficzna i niekorzystne prognozy demograficzne wskazują wyraźnie, że w następnych latach będzie pogłębiać się starzenie się społeczeństwa tego obszaru. Bardzo niski wskaźnik urodzeń, duża liczba zgonów sprzyja tendencji wzrostowej liczby osób, które przekroczą potencjalny wiek zdolności do pracy, co powoduje wyludnianie się obszaru.

Jak wcześniej wspomniano, jednym z istotniejszych wskaźników warunkujących jakość życia jest poziom bezrobocia. Zjawisko to przybierało niewiele wyższe wartości aniżeli średnio w gminie i kształtowało się na poziomie 6,90osób bezrobotnych/100M, przy średniej dla gminy – 6,08 osób bezrobotnych/100M. Należy tu zauważyć, iż wskaźnik ten z roku na rok wykazuje tendencję wzrostową. Obszar cechuje dużo wyższy, niż w gminie udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, który kształtuje się na poziomie 12,77% (gmina 10,79%). Wśród osób bezrobotnych, aż 33,33% legitymuje się wykształceniem gimnazjalnym i niżej. Skutkować to może postępującą degradacją ekonomiczną oraz degradacją społeczną poprzez utrwalenie niekorzystnych postaw życiowych.

O skali problemów społecznych w obszarze rekomendowanym do rewitalizacji świadczy liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej. Głównym powodem korzystania z pomocy społecznej świadczeniobiorców zamieszkujących jest niepełnosprawność.

W obszarze zaobserwowano wysoki wzrost przestępczości i naruszeń prawa, gdzie wskaźnik ten jest prawie dwukrotnie wyższy od przeciętnego dla gminy.

Zasadniczą rolę w obsłudze komunikacyjnej pełni droga powiatowa nr 1060L i drogi gminne. Parametry techniczne i użytkowe drogi powiatowej oraz większości gminnych nie odpowiadają standardom i wymaga modernizacji i przebudowy. Brak wydzielenia ciągów pieszych i rowerowych wpływa na pogorszenie jakości ich użytkowania. Poza tym, brak jest dojazdu do świetlicy wiejskiej. Ponadto brak oświetlenia drogi (szczególnie w niebezpiecznych i newralgicznych miejscach) świadczy o konieczności podjęcia pilnych działań naprawczych. W grupie wskaźników środowiskowych stwierdza się znacznie wyższy aniżeli średnio w gminie stopień zagrożenia wyrobami azbestowymi, stanowiącymi materiał pokryć dachowych.

Ważnym obszarem jest przestrzeń publiczna. Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne.

W sołectwie, poza zdegradowaną świetlicą wiejską brak jest infrastruktury społecznej z której mogliby korzystać mieszkańcy, co uniemożliwia angażowanie się społeczności lokalnej, a przede wszystkim dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych w sprawy społeczności lokalnej m.in. organizację wolnego czasu, podejmowanie inicjatyw dotyczących działalności kulturalno - sportowo - turystycznej. Na chwilę obecną zarówno obiekt i jego otoczenie wymaga podjęcia pilnych prac rewitalizacyjnych, aby nie popadał w dalszą ruinę. Postępująca degradacja obiektu ogranicza możliwość prowadzenia jakichkolwiek spotkań. Ponadto obszar cechuje się nieodpowiednim zagospodarowaniem terenów zielonych mogących pełnić funkcję przestrzeni publicznych. Zdegradowane otoczenie budynku wymaga zagospodarowania, urządzenia małej architektury, wykonania nasadzeń zieleni, wygospodarowania placu zabaw dla dzieci i stworzenia miejsca, w którym można byłoby organizować spotkania, imprezy integracyjne dla ogółu społeczności lokalnej.

Świetlica wiejska wraz z otoczeniem w Wólce Zabłockiej

5. WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

Wizja podobszarów wyznaczonych do rewitalizacji, to pożądany, docelowy rezultat sekwencji przedsięwzięć i projektów, które stanowią zwieńczenie części postulatywnej opracowania i tworzą bazę do zdefiniowania celów strategicznych oraz kierunków działań. Zawartość wizji jest wypadkową analizy eksperckiej oraz konsultacji społecznych i spotkań warsztatowych prowadzonych z mieszkańcami gminy. Pomimo występującego zbliżonego charakteru oraz intensywności występowania problemów społecznych, to ze względu na duże różnice w sferze środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej, dla wskazanych obszarów przyjęto wizje ich rewitalizacji.

Wizja stanu zdegradowanego podobszaru sołectwa Tucznna I i Tucznna II w perspektywie roku 2023 została zdefiniowana następująco:

Podobszar rewitalizacji stanie się miejscem inteligentnego rozwoju łączącego tradycję z nowoczesnością. Aktywni mieszkańcy będą wzmacniać istniejące oraz kreować nowe kierunki rozwoju obszaru, sprzyjające włączeniu społecznemu.

Powyższa zdefiniowana wizja podobszaru sołectwa Tucznna I i Tucznna II po przeprowadzeniu rewitalizacji określa precyzyjnie zakładany zakres przeobrażeń oraz planowany efekt rewitalizacji. Zapisy wizji zostały opracowane przy aktywnym udziale interesariuszy zaangażowanych w powstawanie dokumentu. Zawartość treściowa wizji ma charakter wypracowanego konsensusu, a wartości na podstawie, których wypracowano ostateczny kształt zapisów są podzielane przez społeczność biorącą udział w pracach nad opracowaniem na każdym etapie partycypacji społecznej. Wizja stanu obszaru zdegradowanego w Tucznnej I i Tucznnej II jest wizją korzystnej zmiany, której osiągnięcie wymaga podjęcia przez samorząd i społeczność lokalną konkretnych działań, które zostały zdefiniowane w niniejszym Programie Rewitalizacji. Zawartość programu interwencji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tucznna na lata 2017-2023 została zaprezentowana w formie celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań wynikających z przyjętej wizji rozwoju. Cele strategiczne wskazują pożądaną kierunek działań, których realizacja w ramach poszczególnych celów operacyjnych pozwoli skutecznie urzeczywistnić zdefiniowane w wizji rozwoju założenia planistyczne.

Przyjęte wizje dla:

- podobszaru sołectwa Bokinka Królewska: ***Aktywna i zintegrowana społeczność w pełni wykorzystująca walory kulturalne dające możliwość do rozwoju społeczno-gospodarczego mieszkańców gminy;***
- podobszaru sołectwa Wólka Zabłocka: ***Sołectwo Wólka Zabłocka - to ośrodek tworzący przyjazną i atrakcyjną przestrzeń do życia dla wszystkich jej mieszkańców;***
- podobszaru sołectwa Żuki: ***Podobszar rewitalizacji zamieszkuje aktywne społeczeństwo, które chętnie spotyka się i integruje. Przebudowany, wyremontowany i doposażony budynek świetlicy jest miejscem spotkań lokalnych grup zainteresowań, młodzieży, dorosłych, seniorów, osób niepełnosprawnych, klubów sportowych i innych***

są wizjami zawierającymi w sobie opis pożądanego stanu docelowego we wszystkich sferach, tj. społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. W wymiarze społecznym na rewitalizowanym obszarze nastąpi: integracja społeczna mieszkańców, zniwelowanie wykluczenia i izolacji wielu grup społecznych, wzrost aktywności społecznej, wzrost poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców poprzez odkrywanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego oraz atrakcyjnych form rekreacji, wzrost możliwości bezpiecznego i atrakcyjnego spędzania czasu wolnego. W wymiarze gospodarczym proces rewitalizacji przyczyni się w sposób bezpośredni i pośredni do: zwiększenia możliwości rozwoju przedsiębiorczości, wzrostu ruchu rekreacyjno- wypoczynkowego oraz turystycznego, wzrostu dochodów mieszkańców, wzrostu ilości chętnych osób do osiedlania się na wyznaczonym

obszarze. W wymiarze przestrzenno-funkcjonalnym zauważalne będą następujące zmiany: poprawa estetyki przestrzeni, stworzenie infrastruktury rekreacyjno-sportowej i okołoturystycznej, bezpieczna przestrzeń dla mieszkańców, zachowanie i poprawa stanu środowiska przyrodniczego i obiektów dziedzictwa kulturowego. W wymiarze technicznym rewitalizacja przyczyni się do: poprawy jakości i zwiększenia ilości infrastruktury rekreacyjno-sportowej i okołoturystycznej. W wymiarze środowiskowym proces rewitalizacji wpłynie na: redukcję niskiej emisji zanieczyszczeń do powietrza, ochronę środowiska naturalnego, wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców

6. CELE REWITALIZACJI I KIERUNKI DZIAŁAŃ ODPOWIADAJĄCE ZIDENTYFIKOWANYM POTRZEBOM REWITALIZACYJNYM SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017 – 2023 opiera się na kompleksowym ujęciu procesu rewitalizacji, obejmującym działania zarówno ze sfery społecznej np. aktywizujące i integrujące mieszkańców jak również ze sfery gospodarczej, przestrzenno - funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej. Ponadto zakłada się, że partycypacyjny model opracowania Programu Rewitalizacji będzie się przekształcał w partycypacyjny model wdrażania, tj.:

- organizacja przez gminę otwartego naboru na partnera/partnerów spoza sektora finansów publicznych do wspólnej realizacji projektu zgodnie z Ustawą o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 – tekst jednolity (Dz. U. z 2016 r. poz. 217);
- konkurs ofert dla organizacji pozarządowych;
- konkurs architektoniczny lub architektoniczno-urbanistyczny w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji;
- planowanie partycypacyjne obejmujące cykl spotkań służących zagospodarowaniu przestrzeni;
- warsztaty projektowe związane z kształtowaniem przestrzeni z wykorzystaniem map/makiet;
- spacerzy badawcze dla określonych grup społecznych w celu ogólnej oceny konkretnych rozwiązań architektonicznych czy infrastrukturalnych;
- realizacja projektów przez różnych beneficjentów (w tym w partnerstwach międzysektorowych);
- wspólne podejmowanie decyzji/ kształtowanie przestrzeni/ rozwiązywanie problemów/ opiniowanie rozwiązań w trakcie spotkań Zespołu ds. Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017–2023;
- spotkania informacyjno-konsultacyjne z mieszkańcami organizowane w miarę postępu wdrożenia projektów;
- realizacja małych inicjatyw interesariuszy rewitalizacji i wydarzeń lokalnych związanych z rewitalizacją;

- zastosowanie w SIWZ społecznych kryteriów oceny ofert inwestycyjnych, premiując zatrudnianie lokalnych bezrobotnych.

Zaprezentowane poniżej cele strategiczne wraz z celami operacyjnymi i kierunkami działań zostały zdefiniowane na podstawie przeprowadzonej analizy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy i są odpowiedzią na zidentyfikowane problemy i potrzeby rewitalizacyjne. Ostateczny kształt i forma oraz wybór następującej struktury celów jest wynikiem przeprowadzonych badań ankietowych, konsultacji społecznych i warsztatów przeprowadzonych z Zespołem ds. Rewitalizacji. Odmienna skala i charakter potrzeb wyznaczonych podobszarów rewitalizacji tj. sołectwa Tuczna I i Tuczna II, a pozostałymi sołectwami (Bokinka Królewska, Wólka Zabłocka i Żuki) sprawiły, iż wyznaczone zostały odrębne cele strategiczne i operacyjne dla każdego z podobszarów. W Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Tuczna na lata 2017 – 2023 wyróżniono cele strategiczne i cele operacyjne ujmujące wszystkie sfery rewitalizacji: społeczną, gospodarczą, przestrzenno - funkcjonalną, środowiskową i techniczną. Wyznaczone cele i kierunki działań spełniają założenia metody SMART, oznacza to że są:

- *Konkretne* – jasno stwierdzają, czego dotyczy Lokalny Program Rewitalizacji i w jaki sposób zamierza to osiągnąć;
- *Mierzalne* – umożliwiające pomiar założonych celów;
- *Osiągalne* – technicznie wykonalne biorąc pod uwagę zakres LPR;
- *Realistyczne* – wyznaczone w oparciu o środki, czas i zakres interwencji;
- *Ograniczone w czasie* – osiągnięcie ich jest możliwe do końca 2023 roku.

Podczas identyfikowania celów i kierunków działań uwzględniono również udział niezależnych od gminy podmiotów lokalnych i mieszkańców obszaru rewitalizacji w ich wdrażaniu oraz zapewniono komplementarność źródeł finansowania przedsięwzięć/projektów rewitalizacyjnych opisanych w rozdziale 10 niniejszego dokumentu.

Każdy z celów został rozpisany na bardziej szczegółowe kierunki działania, wskazujące rodzaj przedsięwzięć, jakie należy podejmować w procesie rewitalizacji. Struktura celów wraz ze zidentyfikowanymi problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi została zaprezentowana poniżej.

PODOBSZAR REWITALIZACJI TUCZNA I i TUCZNA II

Cel strategiczny podobszaru Tuczna I i Tuczna II:

Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców.

Cele operacyjne podobszaru Tuczna I i Tuczna II

1. (T) Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez odnowienie zdegradowanego obszaru oraz nadanie przestrzeni właściwej funkcji

Kierunek działania:

- tworzenie spójnej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej z zapewnieniem wysokiej jakości usług publicznych;

- wykreowanie otwartych, estetycznych, bezpiecznych i wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych integrujących różne grupy społeczne i wiekowe;
- nadanie nowych funkcji zrewitalizowanym budynkom (poprawa funkcjonalności, estetyki, wygody użytkowania i jakości świadczenia usług społecznych, adaptacja zdegradowanych obiektów);
- zwiększenie różnorodności funkcjonalnej przestrzeni publicznych i zmiana sposobu ich wykorzystania – wyposażenie w zieleń, małą architekturę i obiekty rekreacyjne dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- zwiększenie funkcjonalności układów komunikacyjnych, budowa i modernizacja dróg, ciągów pieszych i ścieżek rowerowych, miejsc parkingowych z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych;
- poprawa bezpieczeństwa publicznego (oświetlenie uliczne, monitoring zwłaszcza miejsc niebezpiecznych).

2. (T) Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego

Kierunek działania:

- utworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, w tym funkcjonalnego centrum;
- poprawa stanu infrastruktury technicznej, poprawa estetyki i stanu technicznego obiektów użyteczności publicznej oraz podniesienie atrakcyjności obszarów rewitalizowanych;
- utworzenie miejsc spotkań i wypoczynku dla mieszkańców;
- budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury, sportowej, rekreacyjnej i turystycznej (np. placów zabaw, siłowni na powietrzu);
- poprawa estetyki i atrakcyjności terenów zielonych;
- budowa i modernizacja sieci dróg, ciągów pieszych i ścieżek rowerowych oraz budowa i przebudowa miejsc parkingowych z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych;
- modernizacja infrastruktury komunalnej;
- podejmowanie działań na rzecz poprawy energooszczędności budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych i energooszczędnego oświetlenia;
- realizacja działań w zakresie bezpieczeństwa (np. monitoring);
- wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (kolektory słoneczne, fotowoltaika).

3. (T) Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez ograniczenie patologii społecznych na obszarze rewitalizacji

Kierunek działania:

- utworzenie i prowadzenie centrum integracji społecznej;
- tworzenie i rozwijanie działalności spółdzielni socjalnych;
- tworzenie świetlic środowiskowych i klubów seniora;
- tworzenie i rozwijanie miejsc opieki nad dziećmi, seniorami oraz osobami niepełnosprawnymi (m.in. adaptacja budynków, doposażenie, organizacja zajęć);
- włączanie społeczne osób wykluczonych oraz zagrożonych ubóstwem;
- budowanie wspólnoty mieszkańców wokół dobra wspólnego oraz wspieranie postaw przedsiębiorczych;

- realizacja programów aktywizacji i integracji społecznej;
- poprawa dostępu do usług społecznych dla osób starszych i dla osób niepełnosprawnych;
- realizacja programów profilaktycznych przeciwko uzależnieniom.

4. (T) Podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej w podobszarze Tucznna I i Tucznna II, wzmocnienie potencjału rozwojowego oraz przeciwdziałanie bezrobociu na zdegradowanych obszarach

Kierunek działania:

- tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, rozwój usług, lokalnego handlu detalicznego, rzemiosła i gastronomii;
- wzmocnienie lokalnej gospodarki, utrzymanie istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy;
- rozwój lokalnej przedsiębiorczości, w szczególności w zakresie ekonomii społecznej;
- wspieranie podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej;
- wspieranie i rozwój aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- prowadzenie programów aktywizacji zawodowej i przeciwdziałaniu bezrobociu;
- wspieranie rozwoju ekonomii społecznej;
- promowanie przedsiębiorczości oraz rozwój infrastruktury poprawiającej konkurencyjność gospodarczą.

Realizacja tego celu strategicznego i celów operacyjnych wraz z wskazanymi powyżej kierunkami działania pozwoli zaspokajać potrzeby i niwelować problemy wskazane przede wszystkim w sferze społecznej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej. Planowane inwestycje infrastrukturalne przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz ich bezpieczeństwa (sfera techniczna), jednocześnie mając silny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego (środowiskowa) oraz poprawy jakości, estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych w gminie (przestrzenno-funkcjonalna). Powyższe kierunki działania akcentują poprawę infrastruktury technicznej – budynków i przestrzeni użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych oraz dróg z zachowaniem wysokich standardów dbałości o środowisko naturalne. W wymiarze społecznym natomiast podkreślają włączenie mieszkańców w tworzenie przestrzeni na obszarze rewitalizowanym.

PODOBSZAR REWITALIZACJI SOŁECTWA BOKINKA KRÓLEWSKA

Cel strategiczny podobszaru Bokinka Królewska:

Aktywizacja zawodowa i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku i rekreacji

Cel operacyjny

- 1. (B) Ograniczenie niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych na obszarze zdegradowanym poprzez dostosowanie zdewastowanej infrastruktury społecznej do istniejących potrzeb mieszkańców oraz realizację programów aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.**

Kierunek działania:

- modernizacja placówek kultury i poszerzenie ich oferty oraz estetyzacja ich najbliższego otoczenia;
- wsparcie działalności instytucji kultury nadanie nowych funkcji budynkom zrewitalizowanym (właściwe zapewnienie możliwości korzystania z usług społecznych, zapewnienie osobom niepełnosprawnym właściwego dostępu do usług społecznych);
- poprawa dostępności do obiektów kultury poprzez modernizację odcinków dróg o niskim standardzie;
- wzmocnienie lokalnej gospodarki, utrzymanie istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy;
- wzmocnienie tożsamości lokalnej i kulturowej oraz podniesienie poziomu integracji społecznej mieszkańców poprzez utworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego;
- odbudowa więzi społecznych i aktywizacja mieszkańców do realizacji w partnerstwach inicjatyw lokalnych;
- podniesienie poziomu aktywności i integracji społecznej (stworzenie sprzyjających warunków do dalszego rozwoju różnych form aktywności społecznej);
- realizacja programów aktywizacji i integracji społecznej, w tym dla osób niepełnosprawnych oraz „młodzieży NEET”;
- integracja mieszkańców, zapobieganie i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz ograniczenie patologii społecznych.

PODOBSZAR REWITALIZACJI SOŁECTWA WÓLKA ZABŁOCKA

Cel strategiczny podobszaru Wólka Zabłocka:

Poprawa jakości życia mieszkańców oraz przeciwdziałanie marginalizacji zdegradowanego społecznie podobszaru sołectwa Wólka Zabłocka

Cel operacyjny

- 1. (W) Rozwinięte, dostępne różne formy aktywności i integracji społecznej mieszkańców, zwłaszcza wśród grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym**

Kierunek działania:

- modernizacja placówek kultury i poszerzenie ich oferty oraz estetyzacja ich najbliższego otoczenia;
- wsparcie działalności instytucji kultury nadanie nowych funkcji budynkom zrewitalizowanym (właściwe zapewnienie możliwości korzystania z usług społecznych);
- zapewnienie osobom niepełnosprawnym właściwego dostępu do usług społecznych;
- poprawa dostępności do obiektów kultury poprzez modernizację odcinków dróg o niskim standardzie;
- przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych i niepełnosprawnych;
- propagowanie kultury fizycznej i imprez integrujących mieszkańców;

- aktywizacja i promocja zaangażowania społecznego osób zamieszkujących zdegradowane;
- budowanie poczucia lokalnej przynależności w oparciu o kulturę i sztukę;
- wspieranie inicjatyw mających na celu wzmocnienie więzi społecznych;
- warsztaty i szkolenia aktywizujące osoby zagrożone marginalizacją społeczną, w tym dla osób niepełnosprawnych oraz „młodzieży NEET”.

PODOBSZAR REWITALIZACJI SOŁECTWA ŻUKI

Cel strategiczny podobszaru Żuki:

Poprawa jakości życia mieszkańców oraz przeciwdziałanie marginalizacji zdegradowanego społecznie obszaru sołectwa Żuki

Cel operacyjny

- 1. (Ż) Aktywizacja i integracja społeczno - gospodarcza mieszkańców, poprawa warunków zamieszkania i wypoczynku, wysoki poziom dostępności oferty służącej rozwojowi różnych grup społeczności lokalnej**

Kierunek działań:

- modernizacja placówek kultury i poszerzenie ich oferty oraz estetyzacja ich najbliższego otoczenia;
- poprawa dostępności do obiektów kultury poprzez modernizację odcinków dróg o niskim standardzie;
- wsparcie działalności instytucji kultury nadanie nowych funkcji budynkom zrewitalizowanym (właściwe zapewnienie możliwości korzystania z usług społecznych, zapewnienie osobom starszym i niepełnosprawnym właściwego dostępu do usług społecznych);
- przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych i niepełnosprawnych;
- odbudowa więzi społecznych i aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie występowaniu zjawisk patologicznych;
- propagowanie kultury i imprez integrujących mieszkańców;
- zwiększenie aktywności i integracji mieszkańców;
- realizacja i tworzenie warunków do realizacji projektów i działań z zakresu integracji społecznej;
- warsztaty i szkolenia aktywizujące osoby zagrożone marginalizacją społeczną, w tym dla w tym dla osób niepełnosprawnych oraz „młodzieży NEET”.

Realizacja niniejszych działań w sołectwach Bokinka Królewska, Wólka Zabłocka i Żuki wymaga wsparcia inicjatyw społecznych służących aktywizacji, a tym samym również integracji i reintegracji mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Aby móc się spotykać, być uczestnikami wydarzeń i imprez różnego typu niezbędne są przedsięwzięcia ukierunkowane na modernizację zdewastowanych obiektów świetlic wiejskich i zdegradowanych i niezagospodarowanych wokół nich przestrzeni. Aktywizacja musi dotyczyć przede wszystkim mieszkańców dotychczas mniej skłonnych do angażowania się w życie lokalnej społeczności, by osiągnąć założone cele. Należy przy tym podkreślić, że bierność niejednokrotnie jest efektem wykluczenia społecznego wynikającego z niepełnosprawności lub ubóstwa. W rezultacie rewitalizacja powinna

doprowadzić do reintegracji społecznej mieszkańców. Na terenie obszaru rewitalizowanego należy wzmacniać postawy integrujące osoby niepełnosprawne. Dla powodzenia przedsięwzięć rewitalizacyjnych konieczne jest włączenie społeczności obszaru i aktywizowanie jej przez działania edukacyjne i społeczne, nastawione na samorozwój i odpowiadające na zdiagnozowane problemy społeczne. Jednocześnie w ramach działań wskazane jest wsparcie działalności instytucji kultury, nadanie nowych funkcji budynkom zrewitalizowanym (właściwe zapewnienie możliwości korzystania z usług społecznych, zapewnienie osobom starszym i niepełnosprawnym właściwego dostępu do usług społecznych).

7. LISTA PLANOWANYCH, PODSTAWOWYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Lista podstawowych przedsięwzięć została sformułowana w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy w obszarze rewitalizacji oraz zgłoszone fiskalne projektowe realizujące cele programu rewitalizacji. Zidentyfikowane przedsięwzięcia wyrażają podstawowe interwencje mające w sposób zintegrowany i kompleksowy przyczynić się do rewitalizacji sołectw: Tuczna I i Tuczna II, Bokinka Królewska, Wólka Zabłocka i Żuki, wykazując silną zbieżność z celami rewitalizacji. Podstawowym założeniem przy identyfikacji przedsięwzięć było osiągnięcie odpowiedniej synergii dzięki połączeniu oddziaływania interwencji nieinwestycyjnych (miękkich) oraz inwestycyjnych gminy Tuczna na lata 2017-2023. Poniższe karty zadań prezentują opis podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych planowanych do realizacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy. W procesie prac nad Programem dokonano wyboru podstawowych projektów rewitalizacyjnych, które w najwyższym stopniu będą oferować kompleksowe rozwiązanie zdiagnozowanych problemów na obszarach kryzysowych i w znaczący sposób wpłyną na osiągnięcie założonych celów strategicznych i kierunków interwencji. Projekty te przypisane są do obszarów rewitalizacyjnych, niemniej jednak należy mieć na uwadze, że ich oddziaływanie będzie znacznie szersze. Identyfikacja projektów została przeprowadzona w ramach społecznego naboru projektów oraz w ramach wewnętrznego zgłaszania propozycji projektowych w trakcie warsztatów rewitalizacyjnych, a także innych spotkań, na których poruszono problem rewitalizacji np. zebrania sołeckie, komisje i posiedzenia radnych gminy. Wyłonienia i uszeregowania projektów podstawowych do realizacji w ramach LPR dokonano w oparciu o opinie mieszkańców (mieszkańcy dokonali hierarchizacji najważniejszych projektów) oraz ocenę formalną i merytoryczną projektów, bazującą na obiektywnych kryteriach strategicznych, przeprowadzoną przez zespół pracujący nad Programem. Poniżej przedstawiono 10 projektów zgłoszonych przez samorząd i jednostki samorządowe, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorców i mieszkańców w otwartej procedurze naboru kart zadań do Lokalnego Programu Rewitalizacji. Zadania – poprzez stronę internetową gminy – zgłaszane były w ostatniej fazie prac nad LPR. Ze zgłoszonych zadań na ostatnich warsztatach wybrano te, które mają największy potencjał dokonywania oczekiwanych zmian na obszarze rewitalizacji i obszarze zdegradowanym, zaś pozostałe – których charakter jest nieco bardziej lokalny znalazły się na liście zadań uzupełniających (Lista uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych). Należy podkreślić, iż wszystkie projekty zostały zaplanowane do realizacji w latach 2017-2023.

Stąd też interesariusze obszaru rewitalizacji wskazali, że w pierwszej kolejności preferowane będą przedsięwzięcia o interdyscyplinarnym charakterze, które pozwolą zaspokajać potrzeby i niwelować problemy wskazane przede wszystkim w sferze społecznej. Zrealizowane projekty wymiarze społecznym przyczynią się do aktywizacji, a w szczególności do integracji i reintegracji mieszkańców obszarów rewitalizowanych oraz do włączenia mieszkańców w tworzenie przestrzeni na obszarze rewitalizowanym. W odniesieniu do inwestycji infrastrukturalnych założono, że inwestycje te wpływając na poprawę jakości życia mieszkańców oraz ich bezpieczeństwa (sfera społeczna), jednocześnie będą silnie oddziaływać na poprawę jakości środowiska naturalnego (sfera środowiskowa) oraz na poprawę jakości, estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych w gminie (sfera przestrzenno-funkcjonalna). Dzięki zrealizowanym projektom nastąpi również poprawa infrastruktury technicznej – budynków i przestrzeni użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych oraz dróg. W stosunku do zadań z listy projektów uzupełniających przyjęto, że będą one w najbliższym okresie systematycznie realizowane ze środków samorządu, jak i innych podmiotów zaangażowanych w procesy rewitalizacyjne na obszarze gminy Tucza. Należy zaznaczyć, że każdy projekt zamieszczony na liście podstawowej i uzupełniającej zawiera wszystkie niezbędne informacje na temat przedsięwzięć rewitalizacyjnych tj. nazwa, podmiot realizujący, zakres projektu, lokalizacja, szacowana wartość, prognozowane rezultaty

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 1	
Utworzenie Centrum Integracji Społecznej	
ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
<p>Rewitalizacja dotyczy kompleksowych działań mających na celu przywrócenie do prowadzenia działalności gospodarczej zdegradowanego gospodarczo terenu i obiektów po byłej Spółdzielni Kółek Rolniczych i nadanie mu nowej funkcji aktywizacji społeczno-gospodarczej. Na obszarze przewidzianym do rewitalizacji planuje się utworzenie Centrum Integracji Społecznej, w którym funkcjonować będą spółdzielnie socjalne.</p> <p>W Centrum Integracji Społecznej będą świadczone usługi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – mechanika pojazdowa, naprawa pojazdów samochodowych oraz sprzętu rolniczego; – roboty budowlane; – mechaniczno-ślusarskie; – transportowe (bus); – stacja tankowania pojazdów LPG; – gastronomiczne (organizacja i obsługa imprez okolicznościowych). – usługi opiekuńcze. <p>Zakres rzeczowy przedsięwzięcia obejmuje kapitalny remont istniejących obiektów poprzez wykonanie termomodernizacji, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę pokrycia dachowego, przebudowę instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej, odgromowej, systemu grzewczego, uzupełnienie oświetlenia terenu oraz modernizację ogrodzenia. Planuje się również zagospodarowanie i poprawę estetyki otoczenia obiektu (urządzenie zieleni, małej architektury jak: ławki, stojaki na rowery). Konieczna jest zmiana lokalizacji istniejącego Punktu Selektywnej Zbiorki Odpadów Komunalnych. Bardzo istotną kwestią do rozwiązania pozostaje droga gminna prowadząca m.in. do tego terenu, będąca obecnie w złym stanie technicznym. Przewiduje się modernizację tej drogi poprzez położenie nowej nawierzchni, urządzenie ciągów pieszo-jezdných i uzupełnienie oświetlenia.</p>	Gmina Tucza
	WARTOŚĆ
	2 000 000 zł
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Tuczna 145, 21-523 Tucza	

PROGNOZOWANE REZULTATY

Rozpatrywane przedsięwzięcie z uwagi na swój interdyscyplinarny charakter przyczyni się do osiągnięcia celów rozwojowych w sferze gospodarczej, funkcjonalno-przestrzennej, środowiskowej, technicznej, a w szczególności społecznej ukierunkowanej na rozwój kapitału ludzkiego. Projekt będzie miał długoterminowe i wielopokoleniowe pozytywne skutki w rozwiązywaniu problemów społecznych. Realizacja projektu przyczyni się do wykreowania nowych funkcji aktywizacji społeczno-gospodarczej obszaru rewitalizowanego i poprawy jakości przestrzeni. Zostaną utworzone nowe firmy przez co nastąpi ożywienie gospodarcze obszaru, efektem czego będzie zwiększenie liczby nowoutworzonych miejsc pracy, a tym samym zmniejszy się liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Natomiast zastosowanie klauzul społecznych podczas ogłaszania przetargów na roboty przy inwestycji będzie stwarzać możliwość zatrudnienia osób bezrobotnych z terenu gminy w firmach wyłonionych w przetargu. Przedsięwzięcie inwestycyjne również wpłynie korzystnie na zwiększenie aktywności zawodowej, przywrócenie na rynek pracy osób wykluczonych lub zagrożonych, a tym samym na wspieranie włączenia społecznego i walkę z ubóstwem przez utworzenie nowych miejsc pracy w powstałych spółdzielniach socjalnych. Ponadto będzie korzystnie oddziaływać na niwelowanie niedoborów w zakresie infrastruktury społecznej związanej ze świadczeniem usług socjalnych w oparciu o istniejącą infrastrukturę w powiązaniu z procesem aktywizacji zawodowej. Kontekst społeczny uwzględniono także w odniesieniu do ograniczania emisji zanieczyszczeń do środowiska poprzez kompleksową termomodernizację obiektów, co przyczyni się do zmniejszenia zapadalności społeczności lokalnej na choroby cywilizacyjne i klimatozależne. Natomiast modernizacja drogi i oświetlenia jest niezbędnym elementem projektu przyczyniającym się do likwidacji miejsc niebezpiecznych i zwiększenia dostępności przestrzeni dla potencjalnych użytkowników.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1. (T) Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez odnowienie zdegradowanego obszaru oraz nadanie przestrzeni właściwej funkcji
- 2.(T) Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego
- 3.(T) Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez ograniczenie patologii społecznych na obszarze rewitalizacji
- 4.(T) Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez ograniczenie patologii społecznych na obszarze rewitalizacji

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki produktu

- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie;
- Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem;
- Liczba podmiotów, w tym podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem
- Liczba obiektów poddanych rewitalizacji, w tym na cele społeczne;
- Liczba przebudowanych /wybudowanych/wyremontowanych objętych innymi robotami budowlanymi obiektów, w których są prowadzone usługi aktywizacji społeczno-gospodarczej;
- Powierzchnia zrewitalizowanych terenów.

Wskaźniki rezultatu

- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek);
- Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych;
- Liczba użytkowników obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji, w tym na cele społeczne, gospodarcze;
- Liczba osób, które podjęły działalność gospodarczą;
- Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu programu.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 2**Utworzenie Gminnego Kompleksu Edukacyjno - Kulturalnego****ZAKRES ZADAŃ****PODMIOT
REALIZUJĄCY**

Przedmiotem przedsięwzięcia jest budowa budynku gminnego kompleksu edukacyjno – kulturalnego. W planowanym obiekcie będzie mieć swoją siedzibę gminna biblioteka publiczna, przewiduje się także wyodrębnienie pomieszczeń dla: sali konferencyjno-kinowej, pracowni artystycznych, sali komputerowej, edukacyjnej (do prowadzenia zajęć edukacyjno-rozrywkowych dla dzieci i młodzieży), pomieszczenia dla prowadzenia zajęć tzw. „Akademia młodych rodziców” i zajęć dla seniorów. Centrum będzie przedstawiać ofertę usług kulturalnych w Gminie, będącego także miejscem wystaw, koncertów i warsztatów. Zakres rzeczowy proponowanego przedsięwzięcia obejmował będzie następujące zadania:

Gmina Tucza

- opracowanie dokumentacji projektowej;
- roboty budowlane na zewnątrz i wewnątrz budynku, a także instalacji sieciowych (sanitarnych, elektrycznych i teletechnicznych);
- zakup niezbędnego wyposażenia;
- zagospodarowanie terenu wokół obiektu Centrum.

WARTOŚĆ

2 200 000 zł

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA**Tuczna ul. 191, 21-523 Tucza****PROGNOZOWANE REZULTATY**

Projekt inwestycyjny będzie miał pozytywny wpływ na poprawę komfortu korzystania z usług instytucji kultury i edukacji przez mieszkańców. Stworzona instytucja o funkcjach kulturalnych będzie pełniła szereg ważnych funkcji społecznych. Zrealizowanie projektu wpłynie bezpośrednio na zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej i edukacyjnej i rozrywkowej. Zostanie poszerzona i urozmaicona oferta spędzania wolnego czasu dla społeczności lokalnej poprzez uczestnictwo w zajęciach edukacyjno-rozrywkowych (pracownie artystyczne, sale komputerowe, sale kinowe, miejsca wystaw, koncertów i warsztatów). Stworzone będzie miejsce spotkań sprzyjające integracji oraz wzmocnienie tożsamości lokalnej, co przyczyni się do budowy społecznych więzi. Nastąpi wzrost jakości życia mieszkańców dzięki zwiększonej dostępności i atrakcyjnej ofercie rozrywkowej.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1.(T) Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez odnowienie zdegradowanego obszaru oraz nadanie przestrzeni właściwej funkcji

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki produktu:

- Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem;
- Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Powierzchnia obszaru objętego rewitalizacją
- Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarze wiejskim.

Wskaźniki rezultatu

- Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu;
- Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- Liczba nowoutworzonych miejsc pracy przy zastosowaniu klauzul społecznych podczas ogłaszania przetargów na roboty przy obiekcie co będzie stwarzać możliwość zatrudnienia osób bezrobotnych z terenu gminy w firmach wyłonionych w przetargu.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 3**Rewitalizacja i modernizacja „Domu Strażaka” dla stworzenia przyjaznego miejsca spotkań miejscowej społeczności****ZAKRES ZADAŃ****PODMIOT REALIZUJĄCY**

Przedmiotem przedsięwzięcia jest modernizacja budynku „Domu Strażaka” pełniącego funkcje społeczne wraz z zagospodarowaniem jego najbliższego otoczenia, co przyczyni się do stworzenia funkcjonalnej i estetycznej przestrzeni publicznej, integrującej społeczność lokalną, w większym niż dotychczas stopniu. W budynku „Domu Strażaka” mieści się siedziba OSP, która włączona jest do krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego, Klub Seniora, Gminna Biblioteka Publiczna oraz siedziba Stowarzyszenia „Razem”. Obecnie część pomieszczeń nie jest wykorzystywana, z uwagi na ich zły stan techniczny. Zwiększenie dostępności mieszkańców do usług kulturalnych oferowanych w budynku „Domu Strażaka”, wymagać będzie następujących działań:

- przeprojektowanie wnętrza budynku i dostosowanie go do nowych funkcji, przystosowanych dla osób niepełnosprawnych;
- remont pomieszczeń wewnętrznych budynku „Domu Strażaka”;
- odnowienie elewacji budynku;
- termomodernizacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej,
- osuszenie fundamentów i położenie izolacji przeciwwilgociowej;
- budowa wyjścia awaryjnego;
- modernizacja kotłowni i instalacji centralnego ogrzewania;
- modernizacja i/lub systemu zaopatrzenia w ciepłą wodę użytkową, zainstalowanie urządzeń zmniejszających zużycie wody;
- montaż instalacji z zakresu OZE (pompy ciepła, kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne),
- usprawnienie systemu wentylacji;
- instalację systemu klimatyzacji i monitoringu;
- zakup wyposażenia i sprzętu niezbędnego do prowadzenia założonych działalności.

W ramach projektu przewiduje się adaptację i zagospodarowanie nieużytkowanych pomieszczeń na kafejkę internetową oraz klub (świetlicę). W ramach projektu planuje się również utworzenie zaplecza socjalnego (kuchennego).

W ramach projektu zakłada się remont pomieszczenia stanowiącego zaplecze treningowo – szkoleniowe dla strażaków, wraz z wyposażeniem go w niezbędne przyrządy i maszyny do ćwiczeń siłowych. Projekt zakłada udostępnienie sali ćwiczeń społeczności lokalnej w wyznaczonych terminach. W ramach projektu przewiduje się doposażenie jednostki OSP w nowy sprzęt (średni samochód pożarniczy, lekki samochód pożarniczy oraz dron do prowadzenia akcji ratowniczych), z uwagi na fakt, iż ten którym obecnie dysponuje, jest bardzo wyeksploatowany. Dodatkowo w ramach projektu przewiduje się organizację szkoleń i warsztatów dla strażaków, podnoszących ich umiejętności z zakresu: pożarnictwa, ratownictwa, w tym ratownictwa medycznego, ekologicznego, chemicznego i technicznego oraz z zakresu działań przeciwpowodziowych.

Uzupełnieniem projektu jest zagospodarowanie i poprawa estetyki otoczenia obiektu: urządzenie terenów zielonych poprzez nowe nasadzenia, modernizację ciągów komunikacyjnych, modernizację ogrodzenia, uzupełnienie oświetlenia zewnętrznego oraz wykonanie elementów małej architektury jak: ławki, stojaki na rowery.

Gmina Tucza

WARTOŚĆ

2 000 000 zł

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA**Tuczna 86, 21-523 Tucza****PROGNOZOWANE REZULTATY**

Projekt odpowiada na potrzeby rewitalizacyjne w sferze społecznej – zrealizowanie projektu pozwoli na zagospodarowanie nieużytkowanych pomieszczeń i przeznaczenie ich m.in. na:

- kafejkę internetową, która będzie pełnić funkcję usługową (świadczenie i realizacja usług w zakresie społeczeństwa informacyjnego), edukacyjną (oferta szkoleń) oraz informacyjną. Dodatkowo służyć będzie także aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, poprzez naukę obsługi komputera i urządzeń biurowych, a także będzie pełnić funkcję punktu informacyjnego dla osób poszukujących pracy;
- świetlicę wiejską, która będzie pełnić funkcję miejsca spotkań mieszkańców, umożliwiając czynny udział w popularyzowaniu, promowaniu, a przy tym organizowaniu imprez integracyjnych tj.: imprez kulturalnych, tanecznych, okolicznościowych np. dożynki, choinka dla dzieci, szkoleń i spotkań andrzejkowych, bali karnawałowych, zebrań wiejskich, spotkań z radnymi gminy itp.
- zaplecze treningowo – szkoleniowe - zmodernizowana i udostępniona dla społeczności lokalnej w wyznaczonych terminach sala ćwiczeń, przyczyni się do podniesienia sprawności fizycznej nie tylko strażaków, ale i okolicznych mieszkańców.

Dostosowanie wyposażenia technicznego oraz umiejętności ratowniczych strażaków do zmieniających się uwarunkowań cywilizacyjnych, będzie odpowiedzią na potrzeby społeczne w zakresie bezpieczeństwa publicznego.

Realizacja projektu wpłynie na poprawę jakości życia na obszarze wiejskim, poprzez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych jej mieszkańców. Remont świetlicy w budynku „Domu Strażaka”, umożliwi udostępnienie jej dzieciom z pobliskich wsi i szkół, dorosłym, osobom starszym i niepełnosprawnym. Modernizacja pomieszczeń w budynku „Domu Strażaka” poprawi jakość działalności kulturalnej i integracyjnej prowadzonej przez Klub Seniora, Gminną Bibliotekę Publiczną oraz Stowarzyszenie „Razem”.

Przedsięwzięcie rewitalizacyjne przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców i ogólnego wizerunku obszaru rewitalizacji, zaszczepiając większą chęć integracji i wymiany kulturowej pomiędzy dziećmi, dorosłymi, osobami starszymi oraz niepełnosprawnymi. Zrewitalizowana przestrzeń stanie się odpowiednim miejscem spotkań, przyczyniając się w ten sposób do propagowania wielokulturowej tożsamości regionalnej i kultywowania tradycji regionu, dzięki czemu zwiększy się atrakcyjność wsi.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1. (T) Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez odnowienie zdegradowanego obszaru oraz nadanie przestrzeni właściwej funkcji
2. (T) Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego
3. (T) Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez ograniczenie patologii społecznych na podobszarze rewitalizacji

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki produktu

- liczba zmodernizowanych obiektów pełniących funkcje kulturalne;
- liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami
- liczba zmodernizowanych energetycznie budynków
- odnowiona oraz zagospodarowana przestrzeń publiczna;

Wskaźniki rezultatu

- liczba osób korzystających z obiektów objętych wsparciem
- liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej
- Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 4**Aktywizacja gospodarcza terenu poprzez zagospodarowanie placu targowego na cele promocji lokalnych produktów**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Przewiduje się zagospodarowanie targowiska wraz z towarzyszącą infrastrukturą, co przyczyni się do zwiększenia przedsiębiorczości mieszkańców. Budowa infrastruktury ma za zadanie aktywizację lokalnego rynku producentów rolnych w szczególności rolników indywidualnych poprzez sprzedaż produktów wytworzonych we własnych gospodarstwach, w tym produktów ekologicznych, wytwarzanych na bazie lokalnego surowca i lokalnej tradycji. Zakres rzeczowy proponowanego przedsięwzięcia obejmował będzie m.in. następujące działania: <ul style="list-style-type: none"> • budowa infrastruktury dla handlu produktami rolnymi (stoły handlowe, budowa zadaszeń nad stołami handlowymi); • budowę publicznej toalety tworząc dogodne warunki dla funkcjonowania zarówno kupujących jak i sprzedających produkty lokalne • urządzenie i rozwój terenów zielonych. 	Gmina Tuczna
	WARTOŚĆ
	100 000 zł

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA**Plac targowy w Tucznnej****PROGNOZOWANE REZULTATY**

Projekt ma na celu organizację przestrzeni sprzyjającej nawiązywaniu więzi międzyludzkich oraz poprawie wizerunku sołectwa. Poprzez zrealizowaną inwestycję nastąpi wzbogacenie i poszerzenie oferty lokalnych produktów, a także rozwój rynku lokalnych produktów, dobrej, zdrowej i tradycyjnej żywności. W aspekcie społecznym realizacja zadania przyczyni się do aktywizacji społeczności lokalnej, powstania nowych miejsc pracy i spadku bezrobocia.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1. (T) Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez odnowienie zdegradowanego obszaru oraz nadanie przestrzeni właściwej funkcji.
4. (T) Podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej w podobszarze Tuczna I i Tuczna II, wzmocnienie potencjału rozwojowego oraz przeciwdziałanie bezrobociu na zdegradowanych obszarach.

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki produktu:

- Liczba miejscowości, w których zrealizowano operację z zakresu kształtowania przestrzeni publicznej;

Wskaźniki rezultatu

- Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 5**Poprawa infrastruktury edukacyjnej i wyposażenia dydaktycznego szkół wraz z zagospodarowaniem otaczającego terenu**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Celem proponowanego przedsięwzięcia jest podniesienie jakości usług edukacyjnych poprzez modernizację i zagospodarowanie terenu wokół obiektu szkoły podstawowej, gimnazjum i Domu Nauczyciela. Zakres projektu obejmuje: <ul style="list-style-type: none"> – modernizację obiektów dydaktycznych; – organizację zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku 	Gmina Tuczna

<ul style="list-style-type: none"> pracy; – podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie korzystania z nowych metod, technologii i sprzętu; – wyposażenie pracowni dydaktycznych; – odnowienie elewacji budynku Domu Nauczyciela; – budowę boiska wielofunkcyjnego wraz z trybunami, oświetleniem i ogrodzeniem, dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami; – utworzenie siłowni zewnętrznej; – modernizację drogi gminnej prowadzącej do Domu Nauczyciela, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum wraz z oświetleniem; – utworzenie ciągów pieszych i rowerowych; – przebudowę parkingu; – zagospodarowanie terenu i poprawa estetyki otoczenia obiektu (budowa altany przy szkole, urządzenie zieleni, małej architektury jak: ławki, stojaki na rowery). 	<table border="1"> <tr> <td style="background-color: #d3d3d3;">WARTOŚĆ</td> </tr> <tr> <td>2 000 000 zł</td> </tr> </table>	WARTOŚĆ	2 000 000 zł
WARTOŚĆ			
2 000 000 zł			
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA			
Tuczna 3, 21-523 Tucznna			
PROGNOZOWANE REZULTATY			
<p>W ramach projektu przewiduje się budowę wielofunkcyjnego boiska, które będzie dostępne dla mieszkańców całej Gminy, a szczególnie dla dzieci i młodzieży. Realizacja przedsięwzięcia zwiększy dostępność usług rekreacyjno – sportowych dla dzieci i młodzieży zamieszkujących obszar całej gminy, w tym na obszarach rewitalizacji o kumulacji problemów społecznych, co przyczyni się do ich aktywizacji społecznej oraz zminimalizowania zjawiska wykluczenia społecznego i przeciwdziałać będzie zagrożeniom społecznym poprzez zagospodarowanie czasu wolnego. Poza tym nastąpi poprawa jakości usług edukacyjnych zarówno warunków lokalowych oraz zajęć na świeżym powietrzu. W ramach projektu przewiduje się modernizację drogi wraz z realizacją oświetlenia, co zwiększy dostępność do obiektu pełniącego funkcję rekreacyjno – sportową, a także przyczyni się do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa publicznego obszaru rewitalizacji. Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do poprawy atrakcyjności jako miejsca turystycznego z bazą sportową, a także stworzone zostaną możliwości wykorzystania obiektu dla organizacji imprez sportowych o charakterze rekreacyjnym dla społeczności zamieszkującej gminę. Efektem projektu będzie także zwiększony dostęp do infrastruktury sportowej dla sportowców niepełnosprawnych. Realizacja przedsięwzięcia będzie sprzyjała nawiązywaniu kontaktów społecznych o charakterze edukacyjnym, kulturalnym i rekreacyjnym. Efekty projektu będą dostępne dla wszystkich grup wiekowych, w tym także dla osób niepełnosprawnych. Projekt ma na celu organizację przestrzeni sprzyjającej nawiązywaniu więzi międzyludzkich.</p>			
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE			
<p>1.(T) Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez odnowienie zdegradowanego obszaru oraz nadanie przestrzeni właściwej funkcji.</p> <p>2.(T) Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego</p>			
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE			
<p>Wskaźnik produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kluczowych kompetencji niezbędnych na rynku pracy; – liczba nauczycieli objętych wsparciem; – liczba szkół wyposażonych w sprzęt do prowadzenia zajęć edukacyjnych; – liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie; – liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach; – liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełno sprawnościami; <p>Wskaźnik rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu; – Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych; 			

- Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej będącej przedmiotem projektu.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 6**Przebudowa i modernizacja budynku świetlicy wraz z zagospodarowaniem otoczenia obiektu****ZAKRES ZADAŃ****PODMIOT REALIZUJĄCY**

W zdegradowanym budynku świetlicy wiejskiej nie ma możliwości prowadzenia działalności kulturalnej m.in. przez zespół ludowy „Bokinczanka”, spotkań społeczności lokalnej czy imprez okolicznościowych integrujących mieszkańców oraz działalności OSP. Przedmiotem proponowanego przedsięwzięcia jest gruntowna przebudowa i modernizacja świetlicy, wraz z zakupem wyposażenia, a także zagospodarowanie jego najbliższego otoczenia. W ramach przedsięwzięcia planuje się:

- kapitalny remont zdewastowanego budynku świetlicy adaptujący budynek pod działalność kulturalną, edukacyjną, urządzenie sali tematycznej z dostosowaniem pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- remont pomieszczenia treningowo – szkoleniowego dla strażaków wraz z wyposażeniem w niezbędne przyrządy i maszyny do ćwiczeń siłowych i udostępnienia sali społeczności lokalnej. W ramach projektu przewiduje się doposażenie jednostki OSP w nowy sprzęt (lekki samochód pożarniczy), z uwagi na fakt, iż ten którym obecnie dysponuje, jest bardzo wyeksploatowany. W ramach projektu przewiduje się także organizację szkoleń i warsztatów dla strażaków, podnoszących ich umiejętności z zakresu: pożarnictwa, ratownictwa, w tym ratownictwa medycznego, ekologicznego, chemicznego i technicznego oraz z zakresu działań przeciwpowodziowych;
- modernizacja instalacji elektrycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej, centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej;
- wykonanie oświetlenia i ogrodzenia terenu;
- budowa placu zabaw i zewnętrznej siłowni;
- budowa boiska;
- budowa altanki drewnianej z zadaszeniem;
- urządzenie miejsca na grilla;
- zagospodarowanie i poprawa estetyki otoczenia obiektu (urządzenie zieleni, małej architektury jak: ławki, stojaki na rowery);
- zakup niezbędnego wyposażenia i sprzętu;
- modernizacja drogi powiatowej wraz z wykonaniem drogi dojazdowej i ciągu pieszego do świetlicy.

Gmina Tuczna

WARTOŚĆ

1 200 000 zł

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA**Bokinka Królewska 62, 21-523 Tuczna****PROGNOZOWANE REZULTATY**

Rezultatem projektu będzie utworzenie miejsca służącego aktywizacji, a tym samym również integracji i reintegracji mieszkańców obszaru rewitalizacji. Modernizacja zdewastowanego obiektu świetlicy wiejskiej i zdegradowanych i niezagospodarowanych wokół nich przestrzeni umożliwi korzystanie ze wykonanej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej (boiska sportowego, placu zabaw dla dzieci, siłowni zewnętrznej) sprzyjającego zarówno integracji społecznej i aktywizacji mieszkańców dotychczas mniej skłonnych do angażowania się w życie lokalnej społeczności. Efektem zrealizowanej inwestycji będzie zapewnienie korzystania z usług kulturalnych mieszkańców, w tym osobom starszym i niepełnosprawnym właściwego dostępu do tych usług, a tym samym będą wzmacniać się postawy integrujące osoby niepełnosprawne. Społeczność lokalna niezależnie od wieku i sprawności, będzie uczestniczyć w licznych otwartych imprezach kulturalnych, sportowych, integracyjnych i festynach. Realizacja projektu wpłynie bezpośrednio na zwiększenie

atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej oraz edukacyjnej (samorozwój poprzez uczestnictwo w różnych formach warsztatów). W przebudowanym i zmodernizowanym budynku świetlicy prowadzona przez zespół ludowy „Bokinczanka” działalność kulturalna sprzyjać będzie wzrostowi zainteresowania kulturą ludową wśród młodego pokolenia. Planowana inwestycja nie zmieni sposobu użytkowania obiektu, a jedynie poprawi warunki użytkowania przez osoby korzystające z obiektu, w tym osoby starsze i osoby niepełnosprawne. Modernizacja drogi powiatowej wraz z wykonaniem drogi dojazdowej i ciągu pieszego do świetlicy oraz wykonanie oświetlenia i ogrodzenia terenu zwiększy poczucie bezpieczeństwa użytkowników. Realizacja projektu przyczyni się dodatkowo do podniesienia sprawności fizycznej nie tylko strażaków, ale i okolicznych mieszkańców, z uwagi na udostępnienie sali ćwiczeń społeczności lokalnej w wyznaczonych terminach. Dodatkowo projekt jest odpowiedzią na potrzeby społeczne w zakresie bezpieczeństwa publicznego, dzięki dostosowaniu wyposażenia technicznego oraz umiejętności ratowniczych strażaków do zmieniających się uwarunkowań cywilizacyjnych.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1.(B) Ograniczenie niekorzystnych zjawisk społecznych na obszarze zdegradowanym poprzez dostosowanie zdewastowanej infrastruktury społecznej do istniejących potrzeb mieszkańców oraz realizację programów aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki rezultatu

- Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu.
- Rzeczywista liczba użytkowników usług aktywizacji społecznej świadczonych we wspartych obiektach.

Wskaźniki produktu

- Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach.
- Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją.
- Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 7

Modernizacja i adaptacja budynku byłej Szkoły Podstawowej na cele gospodarcze

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
<p>Przedmiotem proponowanego przedsięwzięcia jest remont i adaptacja nieużytkowanego budynku szkoły podstawowej. W ramach przedsięwzięcia planuje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> • modernizację budynku szkoły podstawowej wraz z jego adaptacją pod działalność gospodarczą. W obiekcie przewiduje się utworzenie pensjonatu dla odwiedzających i turystów wraz z szeroką ofertą turystyczną, rozrywkową i kulturalną; • modernizację instalacji elektrycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej, centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej; • wykonanie oświetlenia i ogrodzenia terenu; • zagospodarowanie i poprawa estetyki otoczenia obiektu (urządzenie zieleni, małej architektury jak: ławki, stojaki na rowery); • zakup niezbędnego wyposażenia i sprzętu; • modernizację drogi powiatowej wraz z wykonaniem drogi dojazdowej i ciągu pieszego do planowanego pensjonatu. 	Gmina Tucza
	WARTOŚĆ
	500 000 zł

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA

Bokinka Królewska 69, 21-523 Tucza

PROGNOZOWANE REZULTATY

W wyniku zrealizowanego przedsięwzięcia, w obiekcie wprowadzone będą nowe funkcje. Zostanie utworzony pensjonat dla mieszkańców i turystów wraz z szeroką ofertą turystyczną, rozrywkową i kulturalną, gdzie na zrewitalizowanym obszarze będą mogły odbywać się imprezy o różnorodnym charakterze. Uzyskana zostanie atrakcyjność obiektu w sferze społecznej, ekonomicznej i przestrzennej. Wzbogacenie i poszerzenie bazy noclegowej przyczyni się do aktywizacji społeczności lokalnej, powstania nowych miejsc pracy i spadku bezrobocia. Stworzone zostanie miejsce sprzyjające integracji społeczności lokalnej oraz poprawiona zostanie estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej.

W aspekcie społecznym realizacja zadania przyczyni się do aktywizacji społeczności lokalnej, powstania nowych miejsc pracy i spadku bezrobocia. Odnowa obiektów pełniących funkcje społeczne na funkcje gospodarcze.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1.(B) Ograniczenie niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych na obszarze zdegradowanym poprzez dostosowanie zdewastowanej infrastruktury społecznej do istniejących potrzeb mieszkańców oraz realizację programów aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki rezultatu

- Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Wskaźniki produktu

- Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie.
- Liczba osób pozostających bez pracy, które skorzystały z instrumentów zwrotnych na podjęcie działalności gospodarczej w programie.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 8

Przebudowa i modernizacja budynku świetlicy wraz z zagospodarowaniem otoczenia obiektu

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
<p>Przedmiotem proponowanego przedsięwzięcia jest gruntowna przebudowa i modernizacja świetlicy wraz z zagospodarowaniem jego otoczenia. Zdegradowana świetlica wiejska służy mieszkańcom sołectwa Wólka Zabłocka i Wólka Zabłocka Kolonia. W ramach przedsięwzięcia planuje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kapitalny remont zdewastowanego budynku świetlicy adaptujący budynek pod działalność kulturalną, edukacyjną, urządzenie sali tematycznej, kafejki internetowej; • dostosowanie pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych; • modernizację instalacji elektrycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej; • modernizację instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej; • wykonanie oświetlenia i ogrodzenia terenu; • budowę placu zabaw i zewnętrznej siłowni; • budowę boiska; • budowę altanki drewnianej z zadaszeniem; • urządzenie miejsca na grilla; • zapewnienie dostępu do zmodernizowanego obiektu osobom z niepełnosprawnościami do korzystania i uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej; • zagospodarowanie i poprawa estetyki otoczenia obiektu (urządzenie zieleni, małej architektury jak: ławki, stojaki na rowery); • zakup niezbędnego wyposażenia i sprzętu; • modernizacja drogi powiatowej wraz z wykonaniem drogi dojazdowej i ciągu pieszego 	Gmina Tucza
	WARTOŚĆ
	500 000 zł

do świetlicy.	
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Wólka Zabłocka 25, 21-523 Tucza	
PROGNOZOWANE REZULTATY	
<p>Rezultatem projektu będzie utworzenie miejsca rekreacyjno-wypoczynkowego dla mieszkańców, sprzyjającego integracji społecznej oraz umożliwiającego korzystanie ze wykonanej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej (boiska sportowego, placu zabaw dla dzieci, siłowni zewnętrznej). Społeczność lokalna niezależnie od wieku i sprawności, będzie uczestniczyć w licznych otwartych imprezach kulturalnych, sportowych, integracyjnych i festynach. Realizacja projektu wpłynie bezpośrednio na zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej oraz edukacyjnej. Utworzona kafejka internetowa będzie pełnił funkcję usługową (świadczenie i realizacja usług w zakresie społeczeństwa informacyjnego), edukacyjną (oferta szkoleń) oraz informacyjną. Ponadto służyć będzie także aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, poprzez naukę obsługi komputera i urządzeń biurowych, jak również będzie punktem informacyjnym dla osób poszukujących pracy. Planowana inwestycja nie zmieni sposobu użytkowania obiektu, a jedynie poprawi warunki użytkowania przez osoby korzystające z obiektu, w tym osoby starsze i osoby niepełnosprawne. Modernizacja drogi powiatowej wraz z wykonaniem drogi dojazdowej i ciągu pieszego do świetlicy oraz wykonanie oświetlenia i ogrodzenia terenu zwiększy poczucie bezpieczeństwa użytkowników.</p>	
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE	
1. (W) Rozwinięte, dostępne różne formy aktywności i integracji społecznej mieszkańców zwłaszcza wśród grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym	
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE	
<p>Wskaźniki rezultatu</p> <ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu. – Rzeczywista liczba użytkowników usług aktywizacji społecznej świadczonych we wspartych obiektach. <p>Wskaźniki produktu</p> <ul style="list-style-type: none"> – Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach. – Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. – Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. 	

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 9**Poprawa infrastruktury społecznej i warunków funkcjonowania społeczności lokalnej**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
<p>Zakres rzeczowy obejmuje kapitalny remont i modernizację budynku świetlicy wiejskiej, zakup wyposażenia oraz zagospodarowanie otoczenia. Oprócz robót budowlanych zakres rzeczowy projektu obejmował będzie następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przystosowanie pomieszczeń budynku na prowadzenie działalności kulturalnej, edukacyjnej, urządzenie sali tematycznej, kafejki internetowej; • dostosowanie pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych. • modernizacja instalacji elektrycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej; • modernizacja instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej; • wykonanie oświetlenia i ogrodzenia terenu; • budowa placu zabaw i zewnętrznej siłowni; • budowa boiska; 	Gmina Tucza

<ul style="list-style-type: none"> • budowa altanki drewnianej z zadaszeniem; • urządzenie miejsca na grilla; • zapewnienie dostępu do zmodernizowanego obiektu osobom z niepełnosprawnościami do korzystania i uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej; • zagospodarowanie i poprawa estetyki otoczenia obiektu (urządzenie zieleni, małej architektury jak: ławki, stojaki na rowery); • zakup niezbędnego wyposażenia i sprzętu. 	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="1273 365 1441 416">WARTOŚĆ</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1273 416 1441 495">500 000 zł</td> </tr> </table>	WARTOŚĆ	500 000 zł
WARTOŚĆ			
500 000 zł			
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA			
Żuki, 21-523 Tucznna			
PROGNOZOWANE REZULTATY			
<p>Rezultatem projektu będzie utworzenie miejsca rekreacyjno-wypoczynkowego dla mieszkańców, sprzyjającego integracji społecznej oraz umożliwiającego korzystanie ze wykonanej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej (boiska sportowego, placu zabaw dla dzieci, siłowni zewnętrznej). Społeczność lokalna niezależnie od wieku i sprawności, będzie uczestniczyć w licznych otwartych imprezach kulturalnych, sportowych, integracyjnych i festynach. Realizacja projektu wpłynie bezpośrednio na zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej oraz edukacyjnej. Utworzona kafejka internetowa będzie pełnił funkcję usługową (świadczenie i realizacja usług w zakresie społeczeństwa informacyjnego), edukacyjną (oferta szkoleń) oraz informacyjną. Ponadto służyć będzie także aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, poprzez naukę obsługi komputera i urządzeń biurowych, jak również będzie punktem informacyjnym dla osób poszukujących pracy. Planowana inwestycja nie zmieni sposobu użytkowania obiektu, a jedynie poprawi warunki użytkowania przez osoby korzystające z obiektu, w tym osoby starsze i osoby niepełnosprawne. Wykonanie oświetlenia i ogrodzenia terenu zwiększy poczucie bezpieczeństwa użytkowników.</p>			
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE			
<p>1.(Ż) Aktywizacja i integracja społeczno - gospodarcza mieszkańców, poprawa warunków wypoczynku, wysoki poziom dostępności oferty służącej rozwojowi różnych grup społeczności lokalnej</p>			
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE			
<p>Wskaźniki rezultatu</p> <ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu. – Rzeczywista liczba użytkowników usług aktywizacji społeczno-zawodowej świadczonych we wspartych obiektach. <p>Wskaźniki produktu</p> <ul style="list-style-type: none"> – Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach. – Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. – Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. 			

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 10**Poprawa stanu infrastruktury społecznej poprzez rewitalizację budynku po byłym Kółku Rolniczym**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
<p>Projekt obejmuje dostosowanie obiektu po byłym Kółku Rolniczym do prowadzenia działań społecznych, edukacyjnych oraz integrujących lokalną społeczność. Zakres rzeczowy projekt przewiduje wykonanie robót:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kapitalny remont zdewastowanego budynku; • termomodernizacja, odnowienie elewacji budynku, wymiana stolarki okiennej i 	<p>Wspólnota Gruntowa Wsi Żuki</p>

<p>drzwiowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> dostosowanie budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych; modernizacja instalacji elektrycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej; modernizacja instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej; montaż instalacji z zakresu OZE (pompy ciepła, kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne), modernizację ogrodzenia; instalacja systemu klimatyzacji i monitoringu; wykonanie oświetlenia zewnętrznego; utworzenie parku linowego i siłowni zewnętrznej; zakup wyposażenia i sprzętu niezbędnego do prowadzenia założonych działalności. <p>Przewiduje się zagospodarowanie obiektu, w którym świadczone będą usługi społeczne, kulturalne, rekreacyjne, integracyjne i edukacyjne. Zakres rzeczowy obejmuje zagospodarowanie i poprawę estetyki otoczenia obiektu (urządzenie zieleni, wykonanie elementów małej architektury jak: ławki, stojaki na rowery).</p>	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="1268 268 1444 324">WARTOŚĆ</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1268 324 1444 728">Z uwagi, iż projekt jest na etapie wstępnego planowania (zarysowania koncepcji), na chwilę obecną nie jest możliwe oszacowanie kosztów realizacji zadania</td> </tr> </table>	WARTOŚĆ	Z uwagi, iż projekt jest na etapie wstępnego planowania (zarysowania koncepcji), na chwilę obecną nie jest możliwe oszacowanie kosztów realizacji zadania
WARTOŚĆ			
Z uwagi, iż projekt jest na etapie wstępnego planowania (zarysowania koncepcji), na chwilę obecną nie jest możliwe oszacowanie kosztów realizacji zadania			
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA			
Żuki – grunty Wspólnoty Wsi			
PROGNOZOWANE REZULTATY			
<p>Rezultatem projektu będzie utworzenie miejsca rekreacyjno-wypoczynkowego nie tylko dla mieszkańców w obszarze rewitalizowanym, ale także społeczności zamieszkałej w gminie sprzyjającego integracji społecznej oraz umożliwiającego korzystanie ze wykonanej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej (park linowy i siłownia zewnętrzna). Działania mające na celu zwiększenie dostępu do obiektów kultury mają wpływ na podniesienie jakości życia mieszkańców. Realizacja projektu wpłynie bezpośrednio na zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej oraz edukacyjnej. Stworzone zostanie miejsce sprzyjające integracji społeczności lokalnej oraz poprawiona zostanie estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej. Społeczność niezależnie od wieku i sprawności, będzie uczestniczyć w licznych otwartych imprezach kulturalnych, sportowych, integracyjnych i festynach. Wykonanie oświetlenia i ogrodzenia terenu zwiększy poczucie bezpieczeństwa użytkowników obiektu.</p>			
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE			
<p>1.(Ż) Aktywizacja i integracja społeczno – gospodarcza mieszkańców, poprawa warunków zamieszkania i wypoczynku, wysoki poziom dostępności oferty służącej rozwojowi różnych grup społeczności lokalnej</p>			
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE			
<p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> Liczba wspartych obiektów infrastruktury społecznej; Liczba organizowanych wydarzeń w budynku; Liczba osób korzystających z oferty społecznej; Liczba zakupionego wyposażenia w obiektach objętych wsparciem. <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia zmodernizowanego budynku; Powierzchnia zagospodarowanego terenu. 			

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE Nr 11

„Od szkolenia do zatrudnienia – YEI”

ZAKRES ZADAŃ

Celem projektu jest aktywizacja i integracja społeczności lokalnych, zamieszkujących obszar

PODMIOT REALIZUJĄCY

Lubelska

<p>rewitalizacji poprzez organizowanie grup wsparcia i grup edukacyjnych, służących wzmocnieniu kompetencji społecznych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy (szkolenia/kursy/warsztaty/staże zawodowe). W ramach projektu przewiduje się wsparcie dla „młodzieży bezczynnej” zw. pokoleniem NEET, w szczególności z rodzin ubogich i dysfunkcyjnych zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją, w tym osób niepełnosprawnych, w rozbiu na 2 grupy wiekowe tj:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ osoby w wieku 15-17 lat o wykształceniu na poziomie szkoły podstawowej lub gimnazjum, zaniedbujące obowiązek szkolny – wykazujące słabe wyniki w nauce i dużą absencję na zajęciach szkolnych, a przez to zagrożone wykluczeniem społecznym. Celem projektu będzie udzielenie tym osobom wsparcia prowadzącego do podjęcia nauki lub szkolenia, nabycia kwalifikacji oraz nabycia elementarnych kompetencji społecznych. ▪ osoby w wieku 18-24 lata pozostające bez zatrudnienia, nieuczące się, których ograniczenia materialne i środowiskowe, a także brak kwalifikacji zawodowych, zbyt niskie kwalifikacje zawodowe lub kwalifikacje zawodowe niedostosowane do potrzeb rynku pracy oraz brak doświadczenia zawodowego i wiedzy na temat skutecznych metod poszukiwania pracy utrudniają samodzielne nabycie umiejętności umożliwiających wejście na rynek pracy i gwarantujących udany start życiowy. <p>Projekt przewiduje następujące formy wsparcia dla uczestników projektu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • warsztaty wyrównawcze z przedmiotów szkolnych; • kursy komputerowe; • kursy prawa jazdy kat. B; • poradnictwo indywidualne; • poradnictwo grupowe (warsztaty poszukiwania pracy); • pośrednictwo pracy; • szkolenia zawodowe; • staże zawodowe; • stypendia stażowe i szkoleniowe. <p>Podjęte w projekcie działania mają na celu ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego, do których zalicza się: wysoki poziom przestępczości, alkoholizm, przemoc w rodzinie i ubóstwo, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, uzależnienie od pomocy społecznej, dziedziczenie biedy, a także niekorzystne postawy społeczne.</p>	<p>Wojewódzka Komenda Ochotniczych Hufców Pracy, ul. Lubomska 1-3, 20-072 Lublin</p>
	<p>WARTOŚĆ</p> <p>Z uwagi, iż projekt jest na etapie wstępnego planowania, na chwilę obecną nie jest możliwe oszacowanie kosztów realizacji zadania</p>
<p>LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA</p>	
<p>Grupa docelowa - mieszkańcy gminy Tucznna ze szczególnym naciskiem na obszary rewitalizacji: sołectwo Tucznna I (podobszar 2), sołectwo Tucznna II (podobszar 3), sołectwo Bokinka Królewska, sołectwo Żuki oraz sołectwo Wólka Zabłocka.</p>	
<p>PROGNOZOWANE REZULTATY</p>	
<p>Realizacja projektu przyczyni się do podniesienia poziomu kompetencji i kwalifikacji zawodowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wykluczonych, poprzez staż zawodowy, a także znalezienie zatrudnienia.</p>	
<p>CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE</p>	
<p>3. (T) Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez ograniczenie patologii społecznych na podobszarze rewitalizacji;</p> <p>4. (T) Podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej w podobszarze Tucznna I ii Tucznna II, wzmocnienie potencjału rozwojowego oraz przeciwdziałanie bezrobociu na zdegradowanych obszarach;</p> <p>1 (B) Ograniczenie niekorzystnych zjawisk społeczno – gospodarczych na obszarze zdegradowanym poprzez dostosowanie zdeastowanej infrastruktury społecznej do istniejących potrzeb mieszkańców oraz realizację programów aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;</p> <p>1 (W) Rozwinięte, dostępne różne formy aktywności i integracji społecznej mieszkańców zwłaszcza wśród grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym;</p> <p>1 (Ż) Aktywizacja i integracja społeczno - gospodarcza mieszkańców, poprawa warunków zamieszkania i wypoczynku, wysoki poziom dostępności oferty służącej rozwojowi różnych grup społeczności lokalnej.</p>	

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźnik produktu:

- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu;
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu;
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu.

8. CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH RODZAJÓW PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH REALIZUJĄCYCH KIERUNKI DZIAŁAŃ, MAJĄCYCH NA CELU ELIMINACJĘ LUB OGRANICZENIE NEGATYWNYCH ZJAWISK POWODUJĄCYCH SYTUACJĘ KRYZYSOWĄ

Dla realizacji kierunków działań służących eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych wcześniej negatywnych zjawisk, ściśle odpowiadających przyjętym celom rewitalizacji, w Programie zidentyfikowano typy uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Układ wzajemnie uzupełniających się celów, które obejmują wszystkie ważne elementy z punktu widzenia ożywienia obszarów objętych problemami, a także wielość zadań zarówno z listy podstawowej, jak i dodatkowej gwarantują komplementarność działań podejmowanych na obszarze gminy. Program złożony jest z różnorodnych projektów, zarówno infrastrukturalnych jak i miękkich, co jest warunkiem niezbędnym do osiągnięcia kompleksowej interwencji na obszarze zdegradowanym. Warto zwrócić uwagę, że wiele zadań i projektów zdefiniowanych na poziomie listy zadań dodatkowych wpisuje się w więcej niż jeden cel Lokalnego Programu Rewitalizacji, co jest potwierdzeniem ich przekrojowości i szerokiego oddziaływania na szereg zjawisk związanych z rozwojem gminy. Zapewnienie powiązań pomiędzy poszczególnymi projektami skutkuje lepszym i bardziej efektywnym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację. Stąd też, bardzo istotne jest zaangażowanie w realizację projektów i przedsięwzięć zarówno różnych interesariuszy, jak również zróżnicowanego doboru źródeł finansowania, gdzie dotacje ze środków unijnych bądź krajowych stanowić będą jeden z elementów montażu finansowego. Część projektów uzupełniających będzie finansowana niezależnie od wsparcia zewnętrznego, gdzie źródłami finansowania będą zarówno środki własne gminy, fundusze prywatne, kredyty komercyjne, środki pomocowe instytucji krajowych, środki pochodzące od organizacji pozarządowych, dotacje na prace konserwatorskie dla obiektów zabytkowych. Niewykluczone jest również wykorzystanie formuły partnerstwa publiczno-prywatnego.

Skala oraz zakres działań mogą być bardzo różne w zależności od specyfiki danego przedsięwzięcia. Zakłada się, że znacząca liczba przedsięwzięć będzie dotyczyć lokalnych inicjatyw oddziałujących na sytuacje kryzysowe m.in. niską aktywność społeczną, ubóstwo, niski poziom edukacji, niski stan techniczny obiektów etc. Należy mieć na uwadze, że na chwilę obecną trudno jest zidentyfikować jednoznacznie

wszystkie potrzeby mieszkańców. Mogą się one bowiem zmieniać, na przestrzeni funkcjonowania Programu. Aby Lokalny Program Rewitalizacji był elastyczny i mógł reagować na zmieniające się potrzeby mieszkańców, zaprezentowano zakres tematyczny projektów, które będą mogły być podejmowane w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji. Tego typu przedsięwzięcia są niezbędne dla osiągnięcia zamierzeń procesu rewitalizacji, w szczególności zaś dla realizacji jego celów społecznych winny mieć charakter ciągły. Będą one przeciwdziałać niekorzystnym zjawiskom oraz problemom społecznym, jak również prowadzić do szerszej integracji i aktywizacji mieszkańców. Przedsięwzięcia te powinny dotyczyć wszystkich grup społecznych – nie tylko mieszkańców obszarów wskazanych do rewitalizacji, ale do ludności zamieszkałej na terenie całej gminy. Winny one być adresowane przede wszystkim do różnorodnych grup defaworyzowanych oraz zagrożonych procesami marginalizacji i wykluczenia społecznego (m.in. długotrwale bezrobotni, dzieci i młodzież z tzw. trudnych rodzin, osoby niepełnosprawne itd.). Wtedy przedsięwzięcia te będą stanowić zabezpieczenie przed powstawaniem i rozwojem negatywnych zjawisk natury społecznej.

W odróżnieniu do projektów infrastrukturalnych, projekty społeczne powinny mieć charakter horyzontalny oraz dotyczyć całego obszaru gminy. Grupą społeczną która wymaga szczególnej uwagi i wsparcia są dzieci i młodzież szkolna, ze względu na ich podatność na różnego rodzaju niekorzystne zjawiska i procesy społeczne jak również osoby w podeszłym wieku (przedsięwzięcia ukierunkowane na aktywizację i integrację międzypokoleniową osób starszych oraz zaspokajanie ich potrzeb społecznych kulturalnych, rekreacyjnych itp.). Poniższy katalog uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych ma charakter ogólny, a przedstawione przykładowe propozycje działań o charakterze „miękkim”, powinny stanowić zarówno uzupełnienie, jak również rozwinięcie przedsięwzięć inwestycyjnych. Są to projekty:

- Ułatwienie funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku lokalnym poprzez stworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnego. Wskazany cel zintegrowanych działań społecznych będzie promować i wspierać:
 - Utworzenie i wspieranie rozwoju usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych dla osób starszych i niepełnosprawnych w miejscu zamieszkania;
 - Rozwój różnorodnych form aktywizacji osób starszych;
 - Rozwijanie i promowanie oferty kulturalnej, oświatowej i rozrywkowej dla osób starszych i niepełnosprawnych
 - Wspieranie tworzenia i funkcjonowania lokalnych grup wsparcia
- Aktywizacja zawodowa mieszkańców gminy – poprzez wsparcie skutecznej aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych oraz nieaktywnych zawodowo na rynku pracy. Wdrożenie tego typu projektów będzie skutkowało:
 - zwiększeniem poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych;
 - zmniejszeniem skali wykluczenia społecznego;
 - Podjęciem współpracy międzyinstytucjonalnej oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie walki z bezrobociem;
 - wsparcie różnorodnych form zdobywania doświadczenia na rynku pracy;

- Przeciwdziałanie powielaniu przez młodzież niepożądanych postaw społecznych, tj. bierności w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych.
- Poprawa stanu infrastruktury usług społecznych bezpośrednio wykorzystywanej przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i powiązane z procesem aktywizacji społeczno – zawodowej. Wskazany cel zintegrowanych działań społecznych będzie promować i wspierać:
 - aktywne formy pomocy i integracji społecznej;
 - powstawanie i funkcjonowanie grup wsparcia samopomocy;
 - zwiększenie aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i zdrowotnej seniorów;
 - zmniejszenie liczby osób żyjących w izolacji społecznej
 - wspieranie tworzenia i funkcjonowania lokalnych grup wsparcia;
 - prowadzenie akcji promujących zdrowy styl życia.
- Aktywizacja zawodowa mieszkańców gminy – poprzez wsparcie skutecznej aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych oraz nieaktywnych zawodowo. Działania będą się koncentrować na wsparciu grup znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób starszych po 50 roku życia, kobiet, osób niepełnosprawnych, osób długotrwale bezrobotnych oraz nisko wykwalifikowanych, które chcą wrócić na rynek pracy. Realizacja powyższego celu będzie polegała na przeciwdziałaniu uzależnieniu od instytucji pomocy społecznej, zapewnieniu pracy socjalnej prowadzonej w oparciu o kontakt socjalny, udzielaniu osobom i rodzinom dotkniętym bezrobociem wsparcia finansowego i rzeczowego, jak również organizacji prac interwencyjnych i robót publicznych. Dużą wagę przywiązuje się do doskonalenia zawodowego. Efektem tego działania będzie integracja osób długotrwale bezrobotnych i wykluczonych ze społeczeństwa.

Zakres poszczególnych przedsięwzięć oraz miejsce ich realizacji zostaną doprecyzowane na dalszych etapach wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji zostaną zrealizowane również inne przedsięwzięcia, zidentyfikowane na późniejszym etapie, które będą finansowane z różnych źródeł.

9. MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI/ PRZEDSIĘWZIĘCIAMI REWITALIZACYJNYMI ORAZ POMIĘDZY DZIAŁANAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OBSZARZE GMINY

Program rewitalizacji ujmuje działania w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych, które mogą być współfinansowane ze środków EFRR, EFS, FS oraz innych publicznych lub prywatnych) tak, aby nie pomijać aspektu społecznego oraz gospodarczego lub przestrzenno-funkcjonalnego, lub technicznego, lub środowiskowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Program rewitalizacji złożony z wielu różnorodnych projektów jest konstrukcją

warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji. Oczekuje się wzajemnego powiązania oraz synergii projektów rewitalizacyjnych.

Głównym celem zapewnienia powiązań pomiędzy poszczególnymi zadaniami, projektami i przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi jest efektywniejsze wykorzystanie potencjału przestrzeni rewitalizowanej oraz potencjału społeczności, mieszkańców, którzy są użytkownikami tej przestrzeni. Komplementarność ma doprowadzić do efektu synergii również w wymiarze proceduralno-instytucjonalnym, tj. zarządzania wdrażaniem programu rewitalizacji oraz w wymiarze finansowym, tj. lepszym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację.

Zapisy *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, opracowanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju jako wymóg konieczny przy opracowaniu programów rewitalizacji, stawiają zapewnienie komplementarności projektów i szerzej – przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji w wymiarach:

Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, przewidzianymi do realizacji na obszarze rewitalizacji jak i znajdującymi się poza nim, ale oddziałujących na obszar rewitalizacji. Wszystkie podstawowe projekty rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych ma służyć temu, by program rewitalizacji efektywnie oddziaływał na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach), poszczególne projekty rewitalizacyjne wzajemnie się dopełniały przestrzennie oraz by zachodził między nimi efekt synergii. Celem zapewnienia komplementarności przestrzennej interwencji jest także to, by prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Komplementarność przestrzenna skutkuje ciągłą analizą następstw decyzji przestrzennych w skali całej gminy i jej otoczenia (np. przeznaczanie nowych terenów pod zabudowę) dla skuteczności programu rewitalizacji. Narzędziem osiągnięcia komplementarności przestrzennej są dokumenty planistyczne tj.: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tucznna oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy.

Komplementarność problemowa – oznacza konieczność realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym oraz środowiskowym). Wymienione w rozdziale 7 podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne przyczyniają się do rozwiązania problemów we wszystkich wyżej wymienionych aspektach tworząc tym samym spójną i komplementarną całość. Wśród przykładów wymienić można przeciwdziałanie degradacji przestrzeni, dzięki uporządkowaniu terenu po byłej Spółdzielni Kótek Rolniczych w Tucznnej oraz po byłej Szkole Podstawowej w Bokince Królewskiej, które z uwagi na swój interdyscyplinarny charakter przyczynią się do osiągnięcia celów rozwojowych w sferze gospodarczej, funkcjonalno – przestrzennej, środowiskowej,

technicznej, a w szczególności społecznej ukierunkowanej na rozwój kapitału ludzkiego, rozwój infrastruktury technicznej i postaw ekologicznych (termomodernizacja budynków, przebudowa niezbędnej infrastruktury technicznej), przeciwdziałanie patologiom społecznym i bezrobociu (utworzenie Centrum Integracji Społecznej) przyczyni się do ożywienia gospodarczego, efektem czego będzie zwiększenie liczby nowoutworzonych miejsc pracy, a tym samym zmniejszy się liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej) oraz włączenie społeczne zarówno dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych marginalizacją, jak i osób starszych (w ramach projektu polegającego na utworzeniu Gminnego Kompleksu Edukacyjno – Kulturalnego, modernizacji „Domu Strażaka”, modernizacji budynku świetlicy wiejskiej w Bokince Królewskiej, Wólce Zabłockiej i Żukach). Pożądany stan, do którego doprowadzi realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych został określony w formie wizji obszaru rewitalizacji (rozdział 5). Cele rewitalizacji, z których wynikają kierunki działań zostały powiązane z innymi strategicznymi kierunkami rozwojowymi gminy, m.in. poprzez wykazanie zbieżności celów LPR z kluczowymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi obowiązującymi w Gminie Tuczna.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna – Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023 charakteryzuje się komplementarnością proceduralno-instytucjonalną, gdyż posiada system zarządzania procesem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie interesariuszy (w tym niezależnych od siebie instytucji i podmiotów) oraz będzie wykorzystywał wzajemnie uzupełniające się i spójne procedury. Opis systemu wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji został przedstawiony w rozdziale 12 niniejszego dokumentu. Za prawidłową realizację założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji odpowiada Wójt Gminy Tuczna, natomiast nad bieżącą koordynacją wszystkich działań związanych z rewitalizacją czuwa Zespół ds. rewitalizacji powołany przez Wójta Gminy, w skład którego wchodzi pracownicy Urzędu Gminy. Szczególną rolę we wdrażaniu LPR pełnią Radni Gminy i Sołtysi obszarów zdegradowanych wyznaczonych do rewitalizacji, ponieważ to oni jako przedstawiciele społeczności lokalnej znający najważniejsze problemy i potrzeby mieszkańców będą wspierać wszystkie działania mające na celu poprawę jakości życia i wzmocnienie kapitału ludzkiego na obszarze gminy. We wdrażaniu LPR ważne jest również zaangażowanie innych podmiotów, w tym budowanie partnerstw publicznych, prywatnych i społecznych, pozwoli to na kompleksową rewitalizację obszaru zdegradowanego i poprawę warunków do rozwoju społeczno-gospodarczego. Istotnym elementem Lokalnego Programu Rewitalizacji, powiązany z systemem zarządzania LPR, jest stały monitoring efektów wdrażania dokumentu oraz jego ocena. System monitoringu i ewaluacji oraz procedura aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji została szczegółowo opisana w rozdziale 13.

Komplementarność międzyokresowa - Lokalny Program Rewitalizacji gminy Tuczna na lata 2017 - 2023 zachowuje ciągłość programową, w stosunku do działań prowadzonych w okresach wcześniejszych. Projekty zaplanowane w Programie są komplementarne wobec przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności na lata 2007-2013. Działania te dotyczą przede wszystkim walki z bezrobociem, ubóstwem, negatywnym zjawiskiem patologii, wspieraniem przedsiębiorczości, poprzez organizację kursów doszkalających dla mieszkańców:

- PRZEZ ZABAWĘ DO WIEDZY – projekt mający na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci, w tym dzieci z rodzin ubogich, niewydolnych wychowawczo poprzez pomoc w nauce dzieciom nie osiągającym sukcesów edukacyjnych z powodu niskiej normy intelektualnej, wyrównując tym samym ich szanse edukacyjne na kolejnych etapach nauki i zapobiegając ich wykluczeniu społecznemu z powodu niskiego statusu materialnego oraz zaniedbań środowiskowych.
- Twój los w Twoich rękach – projekt mający na celu rozwijanie aktywnych form integracji społecznej i umożliwianiu dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz poprawie skuteczności funkcjonowania instytucji pomocy społecznej.

W zakresie środowiska naturalnego programy są związane z termomodernizacją budynków mieszkalnych, obiektów użyteczności publicznej, dofinansowania do wymiany kotłów na niskoemisyjne. W zakresie sfery technicznej oraz działań mających na celu poprawę funkcjonalności przestrzeni publicznej, wymienić należy: inwestycje w zakresie infrastruktury drogowej poprawiającą mobilność mieszkańców, podłączeń do infrastruktury kanalizacyjnej oraz wodociągowej, poprawa jakości przestrzeni publicznych. Działania podejmowane w poprzednich okresach są kontynuowane w obecnym dokumencie. Doświadczenie zdobyte podczas realizacji poprzednich działań rewitalizacyjnych pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie środków finansowych.

Komplementarność źródeł finansowania - Przedsięwzięcia, które zostały zapisane w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Tucza na lata 2017 - 2023 mają możliwość realizacji przy udziale różnych źródeł finansowania w tym środków unijnych. W Lokalnym Programie Rewitalizacji wykorzystano możliwość łączenia wsparcia ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Budżetu Państwa i środków prywatnych z zamiarem realizacji założonych celów i wyprowadzania obszaru ze stanu kryzysowego. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych z różnych źródeł z wykluczeniem ryzyka podwójnego finansowania pozwala na uzyskanie korzystnych efektów i wpływa na wzrost dynamiki pożądanых zmian. Silna koordynacja i synergia projektów rewitalizacyjnych finansowanych szczególnie w ramach EFS i EFRR jest konieczna dla uzyskania korzystnych efektów dla obszaru zdegradowanego. Komplementarność finansowa oznacza zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanых zmian. Spodziewa się, że po wdrożeniu pierwszych projektów rewitalizacyjnych ze środków publicznych przez gminę nastąpi „efekt dźwigni” i pojawią się nowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne podmiotów społecznych i gospodarczych – wtedy będzie możliwość aktualizacji LPR.

10. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Wdrożenie Lokalnego Programu Rewitalizacji wymaga zapewnienia zdywersyfikowanych źródeł finansowania zaplanowanych przedsięwzięć. Biorąc pod uwagę różnorodność zaplanowanych celów interwencji oraz określonych rezultatów, ma

to kluczowe znaczenie dla efektywnej realizacji LPR. Montaż finansowy zakłada możliwość pozyskania środków pochodzących ze wszystkich możliwych do wykorzystania źródeł. Szansą jest tutaj zaangażowanie podmiotów prywatnych i publicznych, dla których dedykowane są poszczególne możliwości. Kluczową rolę odgrywać tu będą zdolności administracyjne i gotowość do absorpcji środków, a także ich dostępność. Podstawowym źródłem finansowania są środki pochodzące ze źródeł Unii Europejskiej, a dedykowane wprost na przedsięwzięcia dotyczące rewitalizacji lub inne możliwe do wykorzystania na jej rzecz. Uzyskanie wsparcia zewnętrznego ma kluczowe znaczenie dla efektywności i kompleksowości procesu rewitalizacji. Biorąc jednak pod uwagę ograniczoność tych środków, dużą konkurencję podczas procedur konkursowych oraz ograniczony czas możliwości ich pozyskiwania, głównym wyzwaniem będzie zaangażowanie środków pochodzących ze źródeł prywatnych. Mogą one stanowić istotne dopełnienie i wpłynąć na przyspieszenie procesu rewitalizacji, bazującego na potencjale endogennym. W przypadku braku wsparcia, gmina będzie sukcesywnie prowadziła zaplanowane działania, jednak ograniczone własne możliwości finansowe mogą znacząco wpłynąć na zakres i czas ich realizacji. Istotne znaczenie dla zapewnienia finansowania procesu rewitalizacji będzie miała koordynacja zapewniona ze strony Zespołu ds. Rewitalizacji Gminy Tucznna. W ramach prac Zespołu prowadzony będzie stały monitoring możliwych do wykorzystania źródeł finansowania, a także włączanie różnorodnych interesariuszy do udziału w montażu finansowym.

Środki publiczne UE

Głównym źródłem finansowania realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji są środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego przewidziane w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 w ramach działania:

13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich. Realizacja projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych przy współfinansowaniu RPO WL w ramach tego działania będzie możliwa jedynie pod warunkiem wpisania ich do Lokalnego Programu Rewitalizacji. Na dofinansowanie szansę mają projekty infrastrukturalne, mające na celu przywracanie bądź nadanie nowych funkcji obszarom zdegradowanym pod względem społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym.

W działaniu 13.4 określony został szeroki katalog beneficjentów, którzy mogą starać się o dofinansowanie projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego:

- podmioty publiczne: m.in. JST oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- podmioty prywatne: spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub ich związki, MŚP (przedsiębiorstwa muszą prowadzić działalność na terenie województwa lubelskiego),
- podmioty społeczne: przedsiębiorstwa społeczne, zgodnie definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, organizacje pozarządowe,
- podmioty mieszane: podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne.

W ramach RPO WL przewidziano także preferencje punktowe dla inwestycji niezbędnych dla kompleksowej rewitalizacji danego obszaru realizowanych w ramach następujących działań:

- 3.1 Tereny inwestycyjne,
- 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego,
- 5.3 Efektywność energetyczna sektora mieszkaniowego,
- 5.5 Promocja niskoemisyjności,
- 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne,
- 9.1 Aktywizacja zawodowa,
- 9.3 Rozwój przedsiębiorczości,
- 11.1 Aktywne włączenie,
- 11.2 Usługi społeczne i zdrowotne,
- 12.2 Kształcenie ogólne,
- 13.2 Infrastruktura usług społecznych.

Zakres, organizacja i finansowanie rewitalizacji powinny być dostosowane do specyfiki obszaru, z wykorzystaniem doświadczeń wszystkich podmiotów planujących realizację projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Wśród innych możliwości ujętych w RPO WL, mogących uzupełnić podejmowane działania na rzecz rewitalizacji, są przewidziane tam przedsięwzięcia dot. M.in. poprawy infrastruktury zdrowotnej i społecznej, polepszenia efektywności energetycznej budynków, zachowania dziedzictwa kulturowego. Spośród innych Programów Operacyjnych należy wymienić m.in. :

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, w ramach programu nie wyodrębniono działań dedykowanych przedsięwzięciom rewitalizacyjnym, jednak przyjęto rozwiązania promujące tego rodzaju projekty wprowadzając dodatkowe kryteria wyboru. Preferencje dla projektów rewitalizacyjnych przewidziane zostały w Osi Priorytetowej I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki;
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój – wprawdzie w ramach programu nie wyodrębniono działań dedykowanych przedsięwzięciom rewitalizacyjnym, jednak przedstawione w programie kategorie interwencji pozwalają wzmocnić procesy rewitalizacyjne. Przede wszystkim Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji wspiera działania zmierzające do poprawy kapitału ludzkiego i społecznego obszaru rewitalizacji. W ramach tej osi funkcjonuje Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych, którego jednym z celów jest podniesienie jakości działań realizowanych przez publiczne i niepubliczne podmioty na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. Kolejne działanie, które może być źródłem finansowania jest Działanie 2.14 Rozwój narzędzi dla uczenia się przez całe życie, które ma na celu zwiększenie dostępu osób dorosłych do różnych form uczenia się przez całe życie oraz zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług z zakresu całonocnego doradztwa edukacyjno-zawodowego. W Programie alokowane są środki Europejskiego Funduszu Społecznego, co umożliwia zaplanowanie i realizację przedsięwzięć ukierunkowanych na wsparcie sfery społecznej.

Środki budżetu państwa – przewidziane na współfinansowanie projektów, gdzie głównym źródłem finansowania mogą być programy dotacyjne poszczególnych ministerstw:

- Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020

Zadania do realizacji nawiązujące do rozwoju usług z zakresu aktywizacji seniorów oraz związane z zaspokojeniem potrzeb osób starszych, przewidziane w LPR mogą znaleźć dofinansowanie w Rządowym Programie na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020, który za cel przyjął poprawę jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Promowane są tutaj działania mające na celu podtrzymanie aktywności osób starszych i zapewnienie ich udziału w życiu społecznym oraz działania ukierunkowane na osoby o ograniczonej samodzielności. W programie wyznaczono 4 Priorytety:

- ✓ Priorytet 1. Edukacja osób starszych ukierunkowany na zwiększenie różnorodności oraz poprawę jakości oferty edukacyjnej dla osób starszych. W ramach priorytetu wspierane będą działania obejmujące np. tworzenie oferty zajęć edukacyjnych i warsztatów o aktywnym starzeniu się, kształcenie opiekunów.
- ✓ Priorytet 2. Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz i międzypokoleniową, nawiązujący do tworzenia odpowiednich warunków dla integracji wewnątrz pokoleniowej, a także międzypokoleniowej osób starszych w oparciu o istniejącą infrastrukturę społeczną. Przewidziano tutaj wsparcie dla projektów dotyczących m.in.: aktywności społecznej oraz fizycznej i turystyczno-rekreacyjnej osób starszych, działania angażujące różne pokolenia, przeciwdziałania e-wykluczeniu.
- ✓ Priorytet 3. Partycypacja społeczna osób starszych, koncentrujący się na rozwoju zróżnicowanych form aktywności społecznej osób starszych, w tym zwłaszcza ich partycypacji w życiu społecznym, procesach decyzyjnych i kształtowaniu polityk publicznych. W ramach tego priorytetu wspierane będą projekty dotyczące m.in.: form aktywności osób starszych wobec społeczności lokalnych, aktywności wspierających uczestnictwo i integrację w życiu społecznym i publicznym, pomocy obywatelskiej.
- ✓ Priorytet 4. Usługi społeczne dla osób starszych (usługi zewnętrzne), ukierunkowany na zwiększenie poziomu dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych dla osób starszych, a także wspieranie różnych działań na rzecz samoorganizacji i samopomocy. W ramach tego priorytetu wspierane będą projekty obejmujące m.in.: szkolenia dla wolontariuszy i opiekunów (z zakresu pomocy osobom starszym), wspieranie różnych form samopomocy, poprawę dostępności osób starszych do różnorodnych usług (m.in. opiekuńczych, kulturalnych, edukacyjnych, doradczych, sportowych i turystycznych). Wnioskodawcami mogą być: organizacje pozarządowe, osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, przepisów o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego, spółdzielnie socjalne, spółki akcyjne i spółki

z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe, towarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.

- Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Źródłem finansowania przedsięwzięć wyznaczonych w LPR mogą być w szczególności następujące programy:

- ✓ Program Rozwój infrastruktury kultury zakładający wsparcie infrastruktury oraz poprawę funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, domów kultury, jak również szkół i uczelni artystycznych:

Priorytet 1. Infrastruktura kultury, gdzie głównym celem jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez rozbudowę oraz modernizację infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów prowadzących działalność w tym obszarze. Dofinansowywane będą projekty dotyczące m.in. budowy, przebudowy i remontu infrastruktury oraz zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej. O dofinansowanie mogą się ubiegać m.in. samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki, a także bibliotek w skład których wchodzi powyższe instytucje), jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, jak również kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Priorytet 3. Infrastruktura domów kultury (Zasadniczym celem priorytetu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury. Zadania możliwe do realizacji w ramach tego priorytetu to: prace budowlane, opracowywanie dokumentacji technicznej czy zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych. O wsparcie finansowe w ramach priorytetu mogą się ubiegać: domy i ośrodki kultury oraz centra kultury i sztuki posiadające status samorządowej instytucji kultury, biblioteki posiadające status samorządowej instytucji kultury, w skład których wchodzi domy i ośrodki kultury bądź centra kultury i sztuki, a także jednostki samorządu terytorialnego (wyłącznie jako organy prowadzące dla wyżej wskazanych podmiotów).

- ✓ Program Edukacja. Ukierunkowany na rozwijanie ekspresji twórczej i kreatywności, podnoszenie kompetencji artystycznych i medialnych. *Priorytet 1. Edukacja kulturalna* wspieranie zadania z zakresu edukacji kulturalnej, ważne dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe kierowane będzie do dwóch rodzajów projektów: działań edukacyjno-animacyjnych, stymulujących kreatywność i aktywizujących twórczo uczestników reprezentujących wszystkie grupy wiekowe i społeczne oraz przedsięwzięć artystycznych dla dzieci i młodzieży, kształtujących potrzebę stałego uczestniczenia w życiu kulturalnym. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie wydarzeń artystycznych dla dzieci i młodzieży do 18 r. ż. (festiwali, koncertów, spektakli teatralnych) oraz zadań edukacyjno-kulturalnych (projektów rozwijających kreatywność i umiejętności twórcze uczestników, zadań integracji międzypokoleniowej i społecznej). O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego),

organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne; podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

- ✓ Program Promocja literatury i czytelnictwa. Priorytet 4. Partnerstwo publiczno-społeczne wspierający aktywizowanie lokalnych społeczności wokół bibliotek publicznych jako ważnych instytucji kultury w gminach, a także wzmacnianie roli bibliotek publicznych jako miejsc integracji życia lokalnych społeczności. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie na rzecz organizowania i prowadzenie wolontariatu na rzecz biblioteki, organizację i prowadzenie działań aktywizujących lokalną społeczność wokół biblioteki. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się organizacje pozarządowe, będące podmiotami prawa polskiego, które nawiążą współpracę z biblioteką publiczną, poświadczoną umową określającą warunki współpracy umożliwiające realizację zadania.

- Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Przedsięwzięcia dotyczące działań termomodernizacyjnych i remontowych, przewidziane do realizacji w LPR, mogą zostać wsparte w ramach Funduszu Termomodernizacji i Remontów. Celem Programu jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe. O dofinansowanie przedsięwzięć w ramach premii termomodernizacyjnej mogą się ubiegać właściciele bądź też zarządcy: budynków mieszkalnych, budynków zbiorowego zamieszkania, budynków użyteczności publicznej stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego służących do wykonywania przez nie zadań publicznych, lokalnych sieci ciepłowniczych, a także lokalnych źródeł ciepła.

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Działania dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego oraz zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego, przewidziane do realizacji w ramach niniejszego dokumentu, mogą zostać dofinansowane ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W kontekście zadań zaproponowanych w niniejszej Strategii szczególnie istotnymi źródłami finansowania wydaje się być program:

- ✓ Edukacja ekologiczna. Głównym celem programu Edukacja ekologiczna jest „podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej kształtowanie postaw ekologicznych społeczeństwa poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju”. W ramach tego programu wspierane są przedsięwzięcia edukacyjne dotyczące m.in.: kształtowania postaw społeczeństwa z wykorzystaniem tradycyjnych mediów i Internetu, aktywizacji społeczeństwa dla zrównoważonego rozwoju, wsparcia systemu edukacji w zakresie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, a także budowy, rozbudowy, remontu i wyposażenia obiektów infrastruktury służących edukacji ekologicznej
- Program Młodzież Solidarna w Działaniu na lata 2016-2020, umożliwiający finansowanie działań dedykowanych różnym grupom wiekowym, w tym wsparcia rodziny na różnych etapach życia oraz stworzenia warunków rozwoju młodzieży;
- Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014-2020 umożliwiający realizację przedsięwzięć dotyczących aktywizacji społecznej i obywatelskiej

przez organizacje pozarządowe. Możliwość finansowania działań “miękkich” ma kluczowe znaczenie dla powodzenia procesu rewitalizacji. Dodatkowym źródłem mogą być fundusze inwestycyjne i instrumenty zwrotne BGK.

Środki budżetów samorządów – wojewódzkich, powiatowych – na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania

Środki finansowe Gminy Tucza, przewidziane na prowadzenie inwestycji publicznych na obszarze rewitalizacji, będą kluczowym źródłem finansowania. Gmina będzie miała możliwość angażowania środków jako udziału w prowadzonych inwestycjach oraz w miarę możliwości zapewni wkład własny dla lokalnych interesariuszy.

Środki prywatne

Możliwość zaangażowania środków pochodzących z sektora biznesu czy osób fizycznych uzależnione jest od wielu czynników zewnętrznych i wewnętrznych, np. dostępności środków w ramach programów pomocowych, kondycji finansowej. Zaangażowanie środków pochodzących z sektora biznesu może mieć różnorodną formę określoną w możliwościach prawnych. Środki pochodzące i/lub pozyskane przez organizacje pozarządowe mogą stanowić istotne dopełnienie działań podejmowanych na obszarze rewitalizacji, co wymaga włączenia przedstawicieli lokalnych organizacji.

Inne środki publiczne to m.in. fundusze celowe, kredyty, pożyczki, obligacje komunalne i inne narzędzia i instrumenty finansowe kierowane do JST.

Szacunkowe ramy finansowe Lokalnego Program Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023 zawierają przedsięwzięcia realizowane do końca obowiązywania dokumentu. Wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych kształtuje się na poziomie 11 000 000 zł.

L.p.	Nazwa przedsięwzięcia	Planowany termin realizacji								Możliwe źródło finansowania z indykatywnym podziałem środków	Potencjalne środki finansowania			kwota
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023		publiczne	prywatne	Zewnętrzne (w tym unijne)	
1.	Utworzenie Centrum Integracji Społecznej w Tucznej									RPO WL 2014-2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego Działanie 11.1. Aktywne włączenie Działanie 11.3. Ekonomia społeczna Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich PO Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020 Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki Fundusz Termomodernizacji i Remontów Środki własne				2 000 000 zł
2.	Utworzenie Gminnego Kompleksu Edukacyjno – Kulturalnego w Tucznej									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie Działanie 13.2 Infrastruktura usług społecznych Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020 Środki własne				2 200 000 zł
3.	Rewitalizacja i modernizacja „Domu Strażaka” dla stworzenia przyjaznego miejsca spotkań miejscowej społeczności w Tucznej									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie Działanie 13.2 Infrastruktura usług społecznych Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi (art.20) Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020 Środki własne				2 000 000 zł

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017 – 2023

4.	Aktywizacja gospodarcza terenu poprzez zagospodarowanie placu targowego na cele promocji lokalnych produktów w Tucznej									PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20); Środki własne				100 000 zł
5.	Poprawa infrastruktury edukacyjnej i wyposażenia dydaktycznego szkół wraz z zagospodarowaniem otaczającego terenu w Tucznej									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 12.2. Kształcenie ogólne Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich Działanie 13.7. Infrastruktura szkolna Środki własne				2 000 000 zł
6.	Przebudowa i modernizacja budynku świetlicy wraz z zagospodarowaniem otoczenia obiektu w Bokince Królewskiej									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20); Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020 Środki własne				1 200 000 zł
7.	Modernizacja i adaptacja budynku byłej Szkoły Podstawowej na cele gospodarcze w Bokince Królewskiej									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20); Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020 Środki własne				500 000 zł
8.	Przebudowa i modernizacja budynku świetlicy wraz z zagospodarowaniem otoczenia obiektu w Wólce Zabłockiej									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20); Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020 Środki własne				500 000 zł

9.	Poprawa infrastruktury społecznej i warunków funkcjonowania społeczności lokalnej w Żukach									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20); Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020 Środki własne				500 000 zł
10.	Poprawa stanu infrastruktury społecznej poprzez rewitalizację budynku po byłym Kółku Rolniczym w Żukach – grunty Wspólnoty Wsi									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 9.3. Rozwój przedsiębiorczości Działanie 13.4. Rewitalizacja obszarów wiejskich Środki własne				Z uwagi, iż projekt jest na etapie wstępnego planowania (zarysowania koncepcji), na chwilę obecną nie jest możliwe oszacowanie kosztów realizacji zadania
11	„Od szkolenia do zatrudnienia – YEI”									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie Środki własne				Z uwagi, iż projekt jest na etapie wstępnego planowania, na chwilę obecną nie jest możliwe oszacowanie kosztów realizacji zadania

Kolejność realizacji zidentyfikowanych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych wynika z logicznej konsekwencji wprowadzonych zmian w obszarze rewitalizacji. W pierwszej kolejności realizowane będą projekty inwestycyjne, których efekty w formie udostępnionej infrastruktury lub przestrzeni zostaną wykorzystane podczas realizacji zidentyfikowanych projektów miękkich, dla których ta infrastruktura jest niezbędna. Na kolejność realizacji przedsięwzięć wpływ ma również rozwiązanie najbardziej naglących potrzeb obszaru rewitalizacji.

11. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI

Jednym z niezbędnych elementów Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023 jest proces włączenia społeczności lokalnej w proces rewitalizacji. Poza *Wytycznymi*, które wymieniają „realizację zasady partnerstwa i partycypacji” jako jedną z podstawowych cech programu rewitalizacji, jej znaczenie w procesie tworzenia i wdrażania programu rewitalizacji określa również *Ustawa z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji*.

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem wypracowanym przez samorząd gminny, ekspertów zewnętrznych oraz mieszkańców, przedsiębiorców i przedstawicieli instytucji publicznych i prywatnych (w tym organizacji pozarządowych) działających na terenie gminy Tuczna.

Prace nad przygotowaniem LPR, jego realizacja oraz aktualizacja oparte są na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszaru zdegradowanego i rewitalizacji.

Proces partycypacji społecznej umożliwia społeczności lokalnej czynny udział w kształtowaniu przestrzeni wokół siebie oraz działanie na rzecz własnych interesów. Interesariusze byli źródłem informacji nt. problemów, potencjałów i potrzeb gminy Tuczna, a następnie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Na spotkaniach konsultacyjnych (oraz dzięki innym metodom partycypacji) udało się wyznaczyć obszar rewitalizacji a następnie wyznaczyć wizję i cele dla obszarów rewitalizacji. Mieszkańcy oraz pozostali użytkownicy obszaru zdegradowanego i rewitalizacji zidentyfikowali i zweryfikowali przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne (wymienione we wcześniejszym rozdziale). Zarówno spotkania konsultacyjne jak i konferencje zorganizowane w trakcie prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji, wywarły korzystny wpływ na integrację społeczności lokalnej wokół przedsięwzięć i projektów na rzecz poprawy stanu obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Dzięki wykorzystaniu różnych metod i dotarciu do szerokiego grona interesariuszy (dzięki wykorzystaniu różnego rodzaju środków przekazu: strony internetowej, zaproszenia, tablica ogłoszeń Urzędu) ustalenia i wypracowane rozwiązania nie prowadzą do uprzywilejowania części społeczności lokalnej kosztem innych interesariuszy.

Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji gminy Tuczna na każdym etapie tego procesu (opracowania, wdrażania, monitorowania i aktualizacji LPR). Poniżej zestawienie metod partycypacyjnych wykorzystanych podczas tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023. Raporty z poszczególnych spotkań stanowi załącznik nr 4 do niniejszego dokumentu

Tabela 3. Zestawienie spotkań i innych metod partycypacji społecznej oraz formy informowania społeczności lokalnej

Nazwa metody	Podstawowe informacje o jej przeprowadzeniu	Efekty spotkania
Ankietyzacja	07.02. – 13.02.2017r. Ilość ankiet: 19	Ankieta identyfikująca jakość życia mieszkańców i braki na terenie gminy Tuczna i problemów grup interesariuszy.
Zamieszczenie dokumentu pn. „Diagnoza wyznaczająca obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji na terenie gminy Tuczna” na stronie internetowej gminy, celem zgłaszania uwag do przedmiotowego dokumentu.	23.02.2017r.- 01.03.2017r.	Dokument został zweryfikowany o zgłoszone uwagi
I spotkanie informacyjno – konsultacyjne	02.03.2017 r. w Sali narad w UG Tuczna Liczba uczestników: 21 osób	Wprowadzenie mieszkańców w tematykę rewitalizacji w perspektywie finansowej 2014-2020 oraz aspekty prawne rewitalizacji. Przedstawienie interesariuszom korzyści płynących z realizacji Lokalnych Programów Rewitalizacji. Delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w gminie Tuczna. Wstępna prezentacja propozycji wizji oraz celów rozwoju obszarów rewitalizacji w gminie Tuczna..
Karta projektu	03.03.- 10.03.2017 zgłoszono 16 kart projektów	Identyfikacja projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych
II spotkanie informacyjno – konsultacyjne	05.03.2017r. 5 kart rozmów w grupach 5-8 osobowych Liczba uczestników: 25 osób	Warsztaty z zastosowaniem metody Democs, wykorzystującej „karty rozmowy” w zakresie propozycji wizji oraz celów rozwoju obszarów rewitalizacji w gminie Tuczna.
Konferencja podsumowująca realizację LPR	19 maj 2017r.	Konferencja obejmowała podsumowanie procesu prac na Lokalnym Programem Rewitalizacji

Proces partycypacji społecznej obejmuje również fazę realizacji, monitoringu i aktualizacji LPR i dotyczy on okresu do 2023 r. Proces partycypacji sprzyja inicjatywom oddolnym mieszkańców i włączaniu się w realizację zidentyfikowanych projektów rewitalizacyjnych. Stąd też, konieczne jest również podejmowanie systematycznych działań mających na celu informowanie interesariuszy o zrealizowanych działaniach, w tym wynikach przeprowadzonych analiz oraz konsultacji, opracowanych planów i wizualizacji przestrzennych, harmonogramu realizacji projektów i monitoringu procesu. Poniżej wskazuje się zestawienie działań informacyjnych przeprowadzonych w trakcie opracowywania Programu Rewitalizacji.

Działanie informacyjne	Grupa interesariuszy	Etap realizacji LPR
Informacja na stronach internetowych (strona nt. rewitalizacji i strona główna Urzędu Gminy,	osoby starsze; młodzież; osoby pracujące; osoby bezrobotne; podmioty publiczne i prywatne; organizacje pozarządowe	Na każdym etapie prac nad dokumentem
tablica Urzędu Gminy;	osoby starsze; młodzież; osoby pracujące; osoby bezrobotne; podmioty publiczne i prywatne; organizacje pozarządowe	Na każdym etapie prac nad dokumentem
Portale społecznościowe, Radio Biper	osoby starsze; młodzież; osoby pracujące; osoby bezrobotne; podmioty publiczne i prywatne; organizacje pozarządowe	Na każdym etapie prac nad dokumentem
Plakaty informacyjne	Osoby starsze, Bezrobotne; pozostali mieszkańcy gminy	Na etapie wyznaczania celów i identyfikacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych
Mapa obszaru rewitalizacji	mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz podmioty działające na jego obszarze (przedsiębiorcy, instytucje publiczne)	Na etapie wyznaczania celów i identyfikacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych
Broszura informacyjna	mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz podmioty działające na jego obszarze (przedsiębiorcy, instytucje publiczne)	Na etapie identyfikacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych
Indywidualne zaproszenia	podmioty publiczne i prywatne; organizacje pozarządowe	Na każdym etapie prac nad dokumentem
Konkurs „Tuczna – dawniej, dziś, jutro”	Mieszkańcy gminy, dzieci i młodzież	

Gmina Tuczna na etapie sporządzenia dokumentu stosowała zasady partycypacji społecznej wynikające z umowy dotacji w ramach projektu „Ożywienie społeczno-gospodarcze Gminy Tuczna dzięki rewitalizacji” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020 oraz ze środków budżetu państwa przyznanych w ramach konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie Województwa Lubelskiego.

12. SYSTEM REALIZACJI (WDRAŻANIA) PROGRAMU REWITALIZACJI

12.1. System instytucjonalny w procesie rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze operacyjnym, wpisując się w system zarządzania rozwojem lokalnym Gminy Tuczna i stanowi jeden z istotnych elementów procesu zarządzania sprawami publicznymi w gminie. W związku z tym wymaga zintegrowanego systemu wdrażania, który zapewni efektywne łączenie różnych źródeł finansowania projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz współpracy podmiotów, instytucji i lokalnej społeczności zaangażowanych w cały proces rewitalizacji.

Na czas opracowywania i wdrażania LPR, Wójt Gminy Tuczna, Zarządzeniem nr 5/17 z dnia 7 lutego 2017 roku, powołał Zespół ds. „Lokalnego Programu rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017 – 2023”, wyodrębniony w ramach struktur Urzędu Gminy.

Za prawidłową realizację założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji odpowiada Wójt Gminy Tuczna, natomiast nad bieżącą koordynacją wszystkich działań związanych z rewitalizacją czuwa Zespół ds. rewitalizacji. Do głównych kompetencji Zespołu ds. rewitalizacji nadzorowanego przez Wójta Gminy Tuczna należy w szczególności:

- Gromadzenie i przygotowywanie danych i materiałów niezbędnych do opracowania LPR;
- Nadzór nad całością prac związanych z opracowaniem LPR;
- Zapewnienie przepływu informacji pomiędzy Zespołem ds. rewitalizacji, a społecznością lokalną;
- Organizacja spotkań konsultacyjnych;
- Analiza i uwzględnianie uwag społeczności lokalnej, analiza części dokumentu (w tym analiza wielokryterialna);
- Współpraca w wyborze przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Na etapie wdrażania ustaleń Programu Rewitalizacji, zespół ds. Rewitalizacji będzie ciałem doradczym i opiniotwórczym Wójta Gminy Tuczna w zakresie rewitalizacji. Szczególną rolę we wdrażaniu LPR przypisuje się Radnym Gminy oraz sołtysom, ponieważ to oni jako przedstawiciele społeczności lokalnej znający najważniejsze problemy i potrzeby mieszkańców będą wspierać wszystkie działania mające na celu poprawę jakości życia i wzmocnienie kapitału ludzkiego na obszarze gminy. W związku z powyższym celowe byłoby rozszerzenie składu Zespołu ds. rewitalizacji o sołtysów i radnych, co najmniej obszarów rewitalizacji: tj.: sołectwa Tuczna I, Tuczna II, Bokinka Królewska, Żuki oraz Wólka Zabłocka. Instytucjami wspomagającymi proces rewitalizacji w gminie Tuczna powinny być jednostki organizacyjne Urzędu Gminy (m.in. Gminna Biblioteka Publiczna). Na etapie wdrażania ustaleń Programu Rewitalizacji, do głównych kompetencji Zespołu ds. rewitalizacji nadzorowanego przez Wójta Gminy Tuczna należy:

- koordynacja wdrażania poszczególnych zadań w całym okresie realizacji LPR;
- przeprowadzanie monitoringu wdrażania LPR (zbieranie danych dotyczących postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych);
- przygotowywanie raportów ewaluacyjnych nt. wdrażania LPR;
- przyjmowanie i weryfikacja wniosków od podmiotów zgłaszających udział w programie oraz planowanie kolejnych działań w ramach programu;
- prowadzenie konsultacji społecznych mających na celu włączenie wszystkich interesariuszy w proces rewitalizacji;
- prowadzenie działań informacyjnych i publikacja informacji na temat realizacji programu.

Zespół ds. rewitalizacji powinien odbywać cykliczne spotkania, w trakcie których omawiane będą poszczególne etapy prac nad wdrażaniem Programu rewitalizacji. Pracę zespołu wspomagać będzie Urząd Gminy, w szczególności poprzez zapewnienie miejsc do spotkań oraz przygotowanie stosownych informacji, w szczególności o charakterze monitorującym (wskaźniki produktu, rezultatu) jak też ewaluacyjnym. Istotną rolą zespołu będzie przekazywanie informacji uzyskanych w trakcie spotkań środowiskom, które reprezentuje i odwrotnie, przekazywanie Wójtowi Gminy oczekiwań i opinii tych środowisk. Zakłada się

więc, że zespół ds. rewitalizacji będzie swoistym łącznikiem pomiędzy Wójtem Gminy, a interesariuszami procesu rewitalizacji

12.2. Zarządzanie procesem rewitalizacji

Proces wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji jest przedsięwzięciem złożonym wymagającym odpowiedniego przygotowania organizacyjnego i kadrowego oraz stałej komunikacji z otoczeniem.

Opracowanie programu rewitalizacji to konieczny warunek do rozwoju jednostki samorządu terytorialnego, jednak aby przyniósł on zaplanowane efekty konieczne jest jego sukcesywne wdrażanie oraz kontrolowanie przebiegu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Podstawowymi aspektami zarządzania procesem rewitalizacji są:

- umiejętne włączanie wielu interesariuszy w sposób skłaniający do współpracy ,
- wybór i inicjowanie przedsięwzięć o wysokim potencjale do wywołania pozytywnych zmian na obszarze rewitalizacji,
- angażowanie w realizacji LPR różnych środków finansowych,
- planowanie realizacji poszczególnych inicjatyw w czasie mając na uwadze logiczną konsekwencję wprowadzania przez nie zmian,
- ciągle monitorowanie postępów w realizacji przedsięwzięć oraz stopnia osiągnięcia założonych celów rewitalizacji,
- czuwanie nad trwałością osiągniętych rezultatów.

Właściwy proces wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tucznna wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i obejmuje następujące etapy:

Etap pierwszy:

Pierwszy etap wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji obejmuje powołanie koordynatora w postaci Zespołu ds. rewitalizacji. Zespół ds. rewitalizacji zarządza bezpośrednio całokształtem procesu rewitalizacji.

Istotnym elementem pierwszego etapu wdrażania LPR jest redukcja głównych barier rozwojowych gminy Tucznna poprzez inicjowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Inicjatorem pierwszych przedsięwzięć jest Gmina Tucznna, co pociąga za sobą identyfikację kolejnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze strony podmiotów prywatnych (społecznych i gospodarczych).

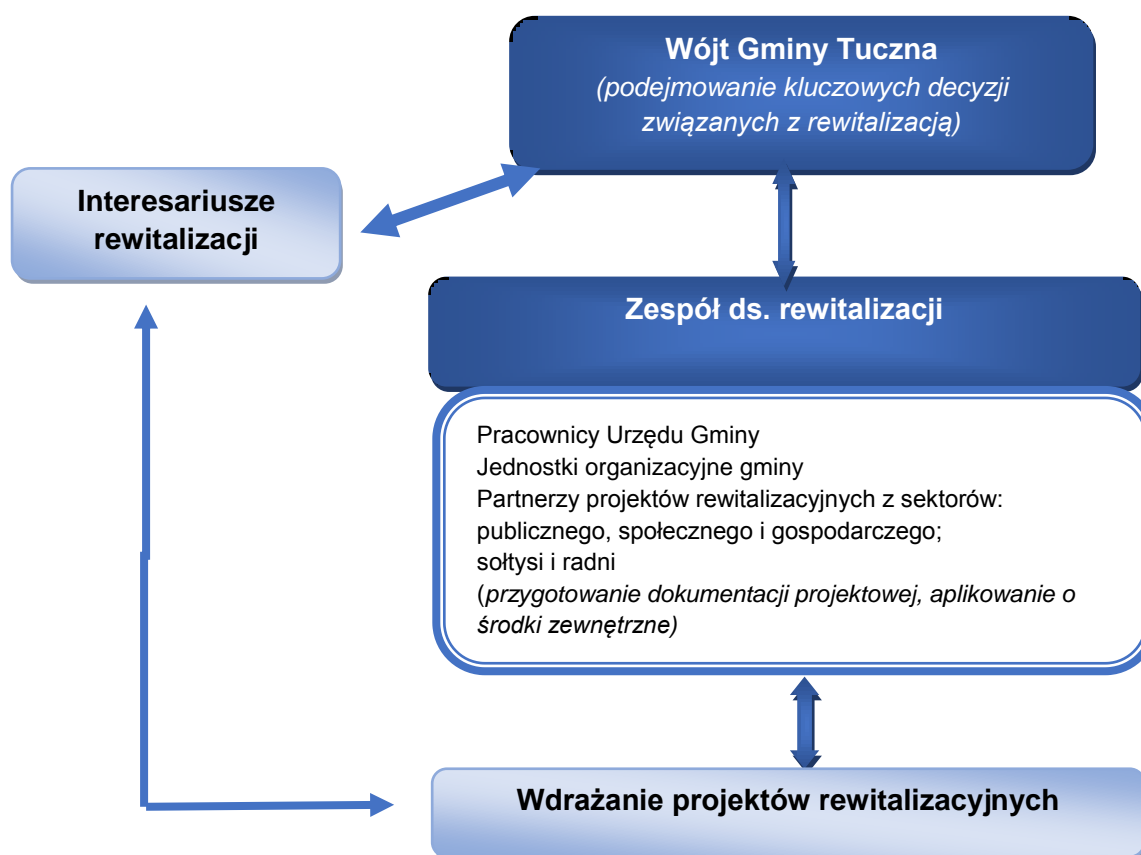
Etap drugi:

Drugi etap procesu obejmuje ustalenie harmonogramu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz określenie tych priorytetowych. Dzięki temu realizacja przedsięwzięć priorytetowych otworzy drogę do realizacji kolejnych podobnych projektów indywidualnych i partnerskich. Przedsięwzięcia wskazane w Lokalnym Programie Rewitalizacji będą przygotowywane systematycznie, tak aby charakter przedsięwzięć odpowiadał aktualnym potrzebom mieszkańców zdegradowanego obszaru.

Etap trzeci:

Trzeci etap wdrażania LPR to przede wszystkim prowadzenie stałego monitoringu i ewaluacji realizowanych przedsięwzięć oraz analiza ich wpływu na otoczenie (efekty ich realizacji). Ważnym elementem etapu trzeciego jest aktualizacja podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (w tym aktualizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji) i prowadzony w ramach tego procesu mechanizm włączania społeczności lokalnej.

Rycina 8. Schemat struktury zarządzania i wdrażania rewitalizacji w gminie Tuczna

12.3. System budowania i wspierania partnerstw

Dla powodzenia wdrożenia programu rewitalizacji należy przyjąć tzw. zasadę partnerstwa, czyli współpracy poszczególnych aktorów rozwoju (instytucji samorządowych, organizacji społecznych, przedstawicieli mieszkańców, przedsiębiorców) oraz zasadę partycypacji społecznej, zakładającą prowadzenie dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami na terenie gminy Tuczna, w zakresie wdrażania programu rewitalizacji.

Współpraca podmiotów powinna dotyczyć w szczególności:

- ❖ prowadzenia dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami w zakresie przedsięwzięć rewitalizacyjnych i ich komplementarności;
- ❖ budowy trwałej sieci partnerstwa na rzecz rozwoju gminy Tuczna, a tym samym zapewnienia kompleksowego podejścia do rozwiązywania problemów zdiagnozowanych w programie rewitalizacji;

- ❖ kojarzenia partnerów do wspólnych przedsięwzięć oraz projektów, poprzez tworzenie płaszczyzny i podstaw wymiany pomysłów, potencjału i potrzeb,
- ❖ poprawy skuteczności działania tych podmiotów poprzez wymianę doświadczeń i informacji o trendach/pomysłach rozwojowych,
- ❖ prowadzenia badań i analiz w zakresie zmian społeczno-gospodarczych w gminie, które są rezultatem prowadzonych działań rewitalizacyjnych;
- ❖ współdziałania w zakresie doboru rozwiązań zapobiegających sytuacjom kryzysowym o charakterze społeczno-gospodarczym,
- ❖ tworzenia warunków sprzyjających wdrażaniu programu rewitalizacji, wdrażania programu rewitalizacji.

Określenie zasad i sposobów współuczestnictwa wszystkich interesariuszy rewitalizacji jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z zidentyfikowanymi potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej na etapie konsultacji społecznych. Ponadto istotne jest ograniczenie występowania potencjalnych konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, co jest podstawą do tworzenia współczesnych form samoświadomości społecznej. Współpraca międzysektorowa, podczas wdrażania LPR, odbywać się będzie w kilku zintegrowanych wymiarach:

- ❖ *Merytorycznym* – poprzez współuczestnictwo w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów przy wdrażaniu LPR; podmiot wykonawczy cyklicznie będzie organizował spotkania z przedstawicielami sektora gospodarczego i społecznego;
- ❖ *Organizacyjnym* – poprzez angażowanie zasobów i kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów;
- ❖ *Finansowym* – poprzez współdziałanie finansowe partnerów i zapewnienie wkładu własnego (w przypadku projektu partnerskiego, w tym wykorzystanie koncepcji partnerstwa publiczno-prywatnego).

Inicjatorem przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest Wójt Gminy Tuczna wraz z Zespołem ds. rewitalizacji, których zadaniem jest zachęcenie do współpracy jak największej liczby partnerów. Będzie to możliwe dzięki organizacji naborów na partnera przedsięwzięcia rewitalizacyjnego. Dodatkowo zostanie wdrożony system zachęt pozwalający na zidentyfikowanie osób zaangażowanych w życie społeczności lokalnej (tzw. lokalni liderzy) i będą w stanie pozyskać dla procesu rewitalizacji szerokie poparcie wśród interesariuszy. Partnerstwa zostaną sformalizowane stosowymi porozumieniami, umowami lub listami intencyjnymi, co pozwoli na określenie zakresu obowiązku poszczególnych partnerów i terminów wykonywanych zadań.

Współpraca pomiędzy partnerami LPR ma na celu:

- ❖ wykorzystanie potencjału organizacji i społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach jednego, spójnego projektu akceptowanego i wspieranego przez wszystkich uczestników,
- ❖ optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców,
- ❖ wsparcie innowacyjności proponowanych rozwiązań, wyrażającej się zastosowaniem nowych podejść do problemów związanych z rozwojem lokalnym

13. SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ I SYSTEM WPROWADZANIA MODYFIKACJI W REAKCJI NA ZMIANY W OTOCZENIU PROGRAMU

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023 to dokument otwarty, który poddawany będzie okresowej analizie, ocenie i aktualizacji. W związku z czym niezbędne jest systematyczne zbieranie oraz analiza i wykorzystanie informacji o przebiegu wdrażania założeń LPR.

13.1. Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych

System monitorowania oraz oceny Programu rewitalizacji jest niezwykle istotny z punktu widzenia weryfikacji skuteczności podejmowanych działań, określonych w ramach celów strategicznych i operacyjnych oraz odpowiadających im kierunków działań. Za monitoring i ocenę Programu będzie odpowiedzialny Zespół ds. Rewitalizacji.

Tabela 4. Wskaźniki monitoringowe wdrażana Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Tuczna

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Wskaźnik rezultatu	Źródło danych
T – Tuczna I i Tuczna II			
Przekształcona, odnowiona i estetyczna przestrzeń tworzy warunki dla rozwoju społeczno – gospodarczego i godnego życia różnych pokoleń jego mieszkańców	1. (T) Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez odnowienie zdegradowanego obszaru oraz nadanie przestrzeni właściwej funkcji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Powierzchnia zagospodarowanych przestrzeni publicznych 2. Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu programu. 3. Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych; 4. Liczba użytkowników obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji, w tym na cele społeczne, gospodarcze; 5. Liczba osób, które podjęły działalność gospodarczą 	Sprawozdania z realizacji projektów
	2. (T) Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą, usługową, kulturalną 2. Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą, usługową, kulturalną 3. Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach 4. Liczba popełnianych przestępstw i czynów karalnych; 	Sprawozdania z realizacji projektów
	3. (T) Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez ograniczenie patologii społecznych na obszarze rewitalizacji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. 2. Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem 3. Liczba zrealizowanych projektów z zakresu aktywizacji i zaangażowania społecznego 4. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje; 5. Liczba inicjatyw oddolnych mieszkańców, którym udzielono wsparcia finansowego w danym roku 6. Liczba zrealizowanych projektów z zakresu aktywizacji i zaangażowania społecznego; 	Sprawozdania z realizacji projektów

	4.(T) Podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej w obszarze Tucznna I i Tucznna II, wzmocnienie potencjału rozwojowego oraz przeciwdziałanie bezrobociu na zdegradowanych obszarach	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba utworzonych miejsc pracy. 2. Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej. 3. Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych. 4. Liczba podmiotów które otrzymały wsparcie. 5. Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na rewitalizowanych obszarach 6. Liczba nowoutworzonych miejsc pracy przy zastosowaniu klauzul społecznych podczas ogłaszania przetargów na roboty przy obiekcie. 	Sprawozdania z realizacji projektów
B – Bokinka Królewska			
Aktywizacja zawodowa i integracja społeczna mieszkańców oraz poprawa warunków spędzania wolnego czasu, wypoczynku i rekreacji	1.(B) Ograniczenie niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych na obszarze zdegradowanym poprzez dostosowanie zdewastowanej infrastruktury społecznej do istniejących potrzeb mieszkańców oraz realizację programów aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba osób korzystających z infrastruktury społecznej/kulturalnej będącej przedmiotem projektu; 2. Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą, usługową, społeczną, kulturalną; 3. Liczba firm ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach; 4. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem 5. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu; 6. Liczba osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu. 	Sprawozdania z realizacji projektów
W – Wólka Zabłocka			
Poprawa jakości życia mieszkańców oraz przeciwdziałanie marginalizacji zdegradowanego społecznie obszaru sołectwa Wólka Zabłocka	1.(W) Rozwinięte, dostępne różne formy aktywności i integracji społecznej mieszkańców zwłaszcza wśród grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba osób korzystających z infrastruktury społecznej/kulturalnej będącej przedmiotem projektu; 2. Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą, usługową, społeczną, kulturalną; 3. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem 4. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu; 5. Liczba osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu. 	Sprawozdania z realizacji projektów
Ż - Żuki			
Poprawa jakości życia mieszkańców oraz przeciwdziałanie marginalizacji zdegradowanego społecznie obszaru sołectwa Żuki	1.(Ż) Aktywizacja i integracja społeczno-gospodarcza mieszkańców, poprawa warunków zamieszkania i wypoczynku, wysoki poziom dostępności oferty służącej rozwojowi różnych grup społeczności lokalnej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba osób korzystających z infrastruktury społecznej/kulturalnej będącej przedmiotem projektu; 2. Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą, usługową, społeczną, kulturalną; 3. Liczba firm ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach; 4. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem 5. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu; 6. Liczba osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu. 	Sprawozdania z realizacji projektów

Elementem monitoringu są również wskaźniki delimitacyjne, które zostały wykorzystane do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Monitorowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji w tym zakresie pozwoli na obserwację procesu wyprowadzania obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego jak również identyfikację nowych zjawisk kryzysowych. Pomiar wartości wskaźników delimitacyjnych będzie dokonywany co 2 lata od dnia przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tucznna na lata 2017-2023.

Tabela 5. Wykaz wskaźników delimitacyjnych

Sfera	Wskaźnik delimitacyjny
Sfera społeczna	Gęstość zaludnienia [os/km ²]
	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej ogółem na 100 mieszkańców
	Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców
	Liczba osób bezrobotnych w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie bezrobotnych
	Liczba „Niebieskich kart” (rodzin patologicznych, w których występuje przemoc) na 100 mieszkańców
	Liczba przestępstw kryminalnych na 100 mieszkańców
	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców
Sfera gospodarcza	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców
	Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych na 100 mieszkańców
	Liczba podmiotów wyrejestrowanych na 100 mieszkańców
Sfera środowiskowa	Ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe do unieszkodliwienia w przeliczeniu na 1 km ² ;
Sfera funkcjonalno - przestrzenna	Udział budynków podłączonych do sieci wodociągowej
Sfera techniczna	Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej liczbie budynków [%]

Podmiotem koordynującym wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji jest Wójt Gminy Tucznna, gdyż odpowiada za kreowanie i realizację polityki rozwoju na terenie gminy. Ważnym elementem wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tucznna jest umiejętne określenie systemu kontroli i monitorowania realizacji celów. Podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji jest Zespół ds. rewitalizacji, powołany Zarządzeniem Wójta Gminy na etapie opracowywania dokumentu.

Bardzo istotną rolę w procesie społecznego monitorowania realizacji LPR będą pełnił Radni Gminy i sołtysi obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, którzy przy pomocy mieszkańców będą kontrolować realizację poszczególnych projektów rewitalizacyjnych, a zatem wyznaczonych celów rewitalizacji.

Zespół ds. rewitalizacji odpowiedzialny będzie za zbieranie danych obrazujących tempo i jakość wdrażania projektów, ich raportowanie, a następnie interpretowanie informacji

opisujących postęp i efekty realizowanego zadania. Obejmuje także okresowe i końcowe sprawozdania z realizacji projektów.

Przyjęty system monitorowania jest podstawą do efektywnej ewaluacji i aktualizacji LPR w przypadku gdy stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów. Systematyczna ocena i aktualizacja umożliwi dostosowywanie założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji do bieżących uwarunkowań zewnętrznych wpływających na efektywność realizacji zaplanowanych działań mających na celu poprawę zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej.

13.2. Zasady, tryb i metody przeprowadzenia ewaluacji

Ewaluacja ma na celu identyfikację oraz ewentualną poprawę jakości, skuteczności i spójności realizacji Programu Rewitalizacji w odniesieniu do konkretnych problemów obszaru rewitalizacji z jednoczesnym uwzględnieniem założeń programowych. Jej zadaniem jest sprawdzenie czy w wyniku podejmowanych działań powstały oczekiwane rezultaty oraz czy wpłynęły one na osiągnięcie wyznaczonych celów określonych w LPR.

Ocena wszystkich zrealizowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostanie dokonana przy współudziale wszystkich interesariuszy rewitalizacji oraz w oparciu o 5 zasadniczych kryteriów ewaluacyjnych:

- 1) **skuteczność** (ang. *effectiveness*) – kryterium pozwalające ocenić w jakim stopniu osiągnięte zostały cele dokumentu zdefiniowane na etapie planowania.
- 2) **efektywność** (ang. *efficiency*) – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” zrealizowanych projektów, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów.
- 3) **użyteczność** (ang. *utility*) – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie programu odpowiada zdiagnozowanym potrzebom grupy docelowej.
- 4) **trafność** (ang. *relevance*) – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele programu odpowiadają charakterowi i skali potrzeb wskazanym w odniesieniu do obszaru rewitalizacji.
- 5) **trwałość** (ang. *sustainability*) – kryterium pozwalające ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem programu będą nadal widoczne po zakończeniu jego realizacji.

Ewaluacja założeń programowych i stopnia realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w dokumencie zostanie podzielona na następujące części:

- ❖ **ex-ante** (przed realizacją programu) – stanowiąca instrument ułatwiający podejmowanie spójnych decyzji (ocena ta została przeprowadzona na etapie przygotowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji, listę podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych sporządzono w oparciu o lokalne potrzeby oraz analizę zgłoszonych kart projektów);
- ❖ **on-going** (w trakcie realizacji LPR) – instrument obserwacji prowadzonej przez Zespół, który będzie na jej podstawie przygotowywał sprawozdanie z realizacji LPR, co najmniej raz na 2 lata (jest to również instrument monitorowania bieżących zmian w otoczeniu);

- ❖ **ex-post** (po zakończeniu realizacji LPR) – służąca ocenie zgodności i efektywności zrealizowanych projektów w ramach Programu z założeniami i celami przyjętymi w niniejszym dokumencie. W 2023r., sporządzony zostanie końcowy raport ewaluacyjny celem weryfikacji założonych celów rewitalizacji, wskaźnika oddziaływania i wskaźników rezultatu,

Wprowadzenie systemu monitoringu oraz powiązanej z nim procedury ewaluacji pozwoli wyeliminować w znacznym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów zawartych w dokumencie, wynikający ze zmieniających się warunków funkcjonowania podmiotów realizujących poszczególne projekty, zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań.

Wszelkie dokumenty ewaluacyjne będą sporządzane przez Zespół ds. rewitalizacji i adresowane do Wójta Gminy Tuczna. Ewaluacja on-going będzie podstawą do rozpoczęcia procesu aktualizacji LPR, natomiast po przeprowadzeniu ewaluacji ex-post wszelkie rozbieżności pomiędzy pierwotnymi ustaleniami LPR, a jego rzeczywistym wykonaniem będą szczegółowo wyjaśnione.

13.3. Zasady i tryb aktualizacji programu

Proces rewitalizacji, jako rozciągnięty w czasie, podlegał będzie wpływowi czynników zewnętrznych, co implikuje konieczność założenia okresowej aktualizacji LPR oraz aktualizacji nadzwyczajnej w razie zaistnienia okoliczności istotnie wpływających na LPR.

Do podjęcia okresowych działań naprawczych i aktualizacji LPR podstawą będzie system monitorowania i ewaluacji. Okresowa aktualizacja będzie przeprowadzana w przypadku gdy stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do programu nowego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, zmiany harmonogramu realizacji projektów, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Do LPR na późniejszym etapie jego realizacji będą mogli dołączyć dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących). Preferowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu Lokalnego Programu Rewitalizacji w zakresie wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

Biorąc pod uwagę czas obowiązywania dokumentu (2017-2023), może zajść konieczność aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji, dlatego LPR będzie posiadać formułę otwartą. W przypadku zmiany wymogów prawnych, pojawiania się nowych problemów, zmian w otoczeniu oraz potrzeby utworzenia nowych projektów – będzie on aktualizowany. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, potrzeby mieszkańców obszarów zdegradowanych, możliwości budżetu gminy oraz dostępność środków zewnętrznych będą determinować nowych odbiorców i zakres nowych projektów. Informacje o stanie realizacji LPR oraz ewentualnych zamierzeniach aktualizujących dokument będą publicznie udostępniane. Ewentualność wprowadzenia poprawek i aktualizacji dokumentu wiązała się będzie z przyjęciem odpowiedniej Uchwały przez Radę Gminy, tak aby LPR mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. Wszelkie zmiany w dokumencie będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne.

Procedura okresowej aktualizacji LPR obejmuje następujące czynności:

1. Zainteresowane podmioty publiczne i prywatne, działające na obszarach wskazanych do rewitalizacji w ramach LPR lub zainteresowane podjęciem takiej działalności w trybie

ciągłym zgłaszają swoje propozycje w zakresie zmiany LPR w formie pisemnej do Urzędu Gminy lub w formie karty projektu umieszczonej na stronie internetowej gminy, jeżeli propozycja dotyczy wprowadzenia nowego projektu rewitalizacyjnego.

Tabela 6. Wzór karty projektu rewitalizacyjnego

Podmiot, który będzie realizował projekt np. gmina, powiat, przedsiębiorstwo, stowarzyszenie, spółdzielnia, szkoła, podmiot leczniczy, itp.	
Nazwa projektu:	
Opis projektu:	
Zadania planowane do realizacji w ramach projektu:	
Miejsce realizacji projektu:	
Szacowana wartość projektu:	
Planowany okres realizacji: (mm/rrrr –mm/rrrr)	
Źródło finansowania: (fundusze UE, środki gminy, środki prywatne):	
Rezultaty planowanego projektu: (znaczenie dla obszaru, wpływ na redukcję problemów, oddziaływanie na otoczenie):	

- Podczas przeprowadzania ewaluacji on-going (w 2019 i 2021r.) Wójt Gminy Tuczna wraz z Zespołem ds. rewitalizacji dokona weryfikacji zgłoszonych propozycji i wyda opinię odnośnie włączenia lub odmowy włączenia zgłoszonego projektu bądź innej proponowanej zmiany do Lokalnego Programu Rewitalizacji,
- Jeżeli przeprowadzona ewaluacja skuteczności dotychczasowych działań i propozycje interesariuszy spowodują konieczność włączenia do LPR nowych projektów, modyfikacji założonych celów bądź też wyznaczonych kierunków działań warunkujących powodzenie rewitalizacji, Wójt Gminy Tuczna wraz z Zespołem ds. rewitalizacji podejmuje decyzję o przystąpieniu do okresowej aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji,
- Dokument LPR zostaje uaktualniony zgodnie z proponowanymi zmianami, a następnie poddany konsultacjom społecznym,
- Zaktualizowany LPR, poddany będzie konsultacjom społecznym poprzez bezpośrednie konsultacje z mieszkańcami w zakresie identyfikacji nowych problemów i potrzeb rewitalizacyjnych.
- LPR po konsultacjach z mieszkańcami, jest ponownie uchwalany przez Radę Gminy Tuczna,

7. W celu przejrzystości LPR dla wszystkich zaangażowanych podmiotów (w tym IŻ RPO WL) oraz partnerów, zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian,
8. Zaktualizowany LPR po przyjęciu przez Radę Gminy jest zgłaszany do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego.

W przypadku, gdy do LPR zgłoszone zostaną wyjątkowo istotne dla społeczności lokalnej projekty, a termin okresowej aktualizacji jest stosunkowo odległy lub gdy zaistnieją istotne zmiany w otoczeniu wpływające na LPR, Wójt Gminy ma możliwość przystąpienia do procesu nadzwyczajnej aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Do 31 grudnia 2023 r., Gmina Tuczna będzie realizować działania rewitalizacyjne w oparciu o niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji okresowo poddawany aktualizacji. W aktualizowanym Programie szczególną uwagę zwraca się na uzyskanie równowagi pomiędzy inwestycjami infrastrukturalnymi i działaniami „miękkimi”. Zakłada się, że projekty społeczne tzw. działania „miękkie” zawarte w Programie, jak i przy aktualizacji LPR, będą prowadzone równoległe bądź wyprzedzająco z projektami infrastrukturalnymi, ponieważ tylko w taki sposób jest możliwe uzyskanie stabilnych efektów procesu rewitalizacyjnego, co będzie przedkładać się na trwałą poprawę sytuacji obszaru rewitalizacyjnego i jego mieszkańców.

Systematyczny monitoring, ocena skuteczności działań rewitalizacyjnych i jasny system wprowadzania modyfikacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji w reakcji na zmiany w otoczeniu umożliwi dostosowywanie jego założeń do bieżących uwarunkowań zewnętrznych wpływających na efektywność realizacji zaplanowanych działań, mających na celu poprawę zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej.

14. PROCES STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO

W dniu 06.03.2017r. Wójt Gminy Tuczna wystąpił z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie (znak ŚWK.6220.1.2017) oraz do Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Lublinie (znak ŚWK.6220.1.2017) o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko dla opracowywanego projektu „Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Tuczna na lata 2017 - 2023”. Zgodnie z procedurą zawartą w ustawie ooś, otrzymano uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości Prognozy z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Lublinie (pismo znak WSTI.411.7.2017.WD z dnia 17 marca 2017 roku) oraz z Lubelskim Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym w Lublinie (pismo znak: DNS-NZ.7016.54.2017.MW z dnia 13 marca 2017 roku). Stosownie do zaleceń Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie zakres prognozy pogłębiono o.

- problemy ochrony środowiska dotyczące obszarów podlegających ochronie oraz na system przyrodniczy gminy, którego istotnymi elementami są doliny rzek Strugi i Werpii, tereny źródłiskowe rzek Czapelka i Grabar, a także doliny innych cieków wodnych płynących przez tereny gminy wraz z terenami podmokłymi z wysokim

poziomem wód gruntowych i lokalnymi obniżeniami terenu, zwartymi kompleksami lasów i zadrzewień śródpolnych;

- elementy zieleni publicznej (parki zabytkowe i założenia, trawniki i tym podobne elementy zieleni urządzonej);
- wpływ planowanych w ramach programu zadań na istniejące i projektowane ujęcia wód podziemnych wraz z wyznaczonymi strefami ochronnymi;
- zagadnienia dotyczące wpływu projektowanego dokumentu na możliwość spełnienia celów środowiskowych dla jednolitych części wód podziemnych i powierzchniowych, określonych w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016r. w sprawie „*Planu gospodarowania wodami w obszarze dorzecza Wisły*” (Dz. U. z 2016 r, poz. 1911) wynikających z Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz działu III ustawy z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne (tj. *Dz. U. 2015 r. poz. 469 z późn. zm.*).

Zgodnie z *art. 54 ust 2 ww. ustawy* Wójt Gminy Tuczna zapewnił możliwość udziału społeczeństwa w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko. Projekt Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Tuczna wraz z prognozą oddziaływania na środowisko projektu LPR został wyłożony do publicznego wglądu:

- opublikowano obwieszczenie Wójta Gminy Tuczna o wyłożeniu do publicznego wglądu projektu LPR wraz z Prognozą, które ukazało się w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej Urzędu Gminy Tuczna, na tablicy ogłoszeń w siedzibie Urzędu Gminy Tuczna;
- w obwieszczeniu zawarto informacje o możliwości, terminie i formie przesyłania uwag do projektu LPR wraz z prognozą;
- wyłożenie projektu LPR wraz z prognozą odbyło się w dniach 6 kwietnia – 27 kwietnia 2017r. r. w siedzibie Urzędu Gminy Tuczna, Tuczna 191A, 21-523 Tuczna.

Do wyłożonego do publicznego wglądu projektu LPR wraz z Prognozą w wyznaczonym terminie nie wpłynęła żadna uwaga.

Projekt LPR wraz z Prognozą zostały przedstawione do zaopiniowania Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska oraz Lubelskiemu Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu w Lublinie. Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w piśmie z dnia 19 kwietnia 2017 roku znak DNS-NZ.7016.85.2017.AS pozytywnie zaopiniował projekt Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017 – 2023 wraz z prognozą oddziaływania projektu dokumentu na środowisko bez żadnych uwag. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w piśmie z dnia 14 kwietnia 2017 roku znak WSTI.410.21.2017.WD zaopiniował pozytywnie projekt dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko projektu dokumentu bez żadnych uwag.

W dokumencie Prognozy, w oparciu o dostępne materiały zidentyfikowano główne problemy i zagrożenia środowiska w obszarze objętym Programem, jak również określono jego aktualny stan. Analizą stanu środowiska objęto wszystkie jego elementy, a w szczególności: jakość powietrza atmosferycznego, zasoby wodne, ochronę przyrody, hałas, odpady, promieniowanie elektromagnetyczne (PEM), zasoby surowców naturalnych, gleby, krajobraz oraz wpływ na zdrowie i życie ludzi. W prognozie stwierdzono, że realizacja ustaleń projektu Programu będzie oddziaływać na poszczególne komponenty środowiska. Zaproponowano rozwiązania mające na celu zapobieganie negatywnych oddziaływań na środowisko, które

mogą być rezultatem realizacji projektu LPR. Rozwiązania te, mające na celu minimalizację przekształceń środowiska posiadają formę zaleceń i dotyczą etapu inwestycyjnego.

W oparciu o przeprowadzoną analizę oddziaływania projektu „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Wierzbica na lata 2017 – 2023 na środowisko stwierdza się, iż przy zastosowaniu rozwiązań chroniących środowisko, zgodnie z przyjętymi założeniami, nie wystąpią znaczące negatywne oddziaływania na środowisko przyrodnicze.

15. ZAŁĄCZNIK NR 1. PODSTAWA PRAWNA I METODA OPRACOWANIA PROGRAMU

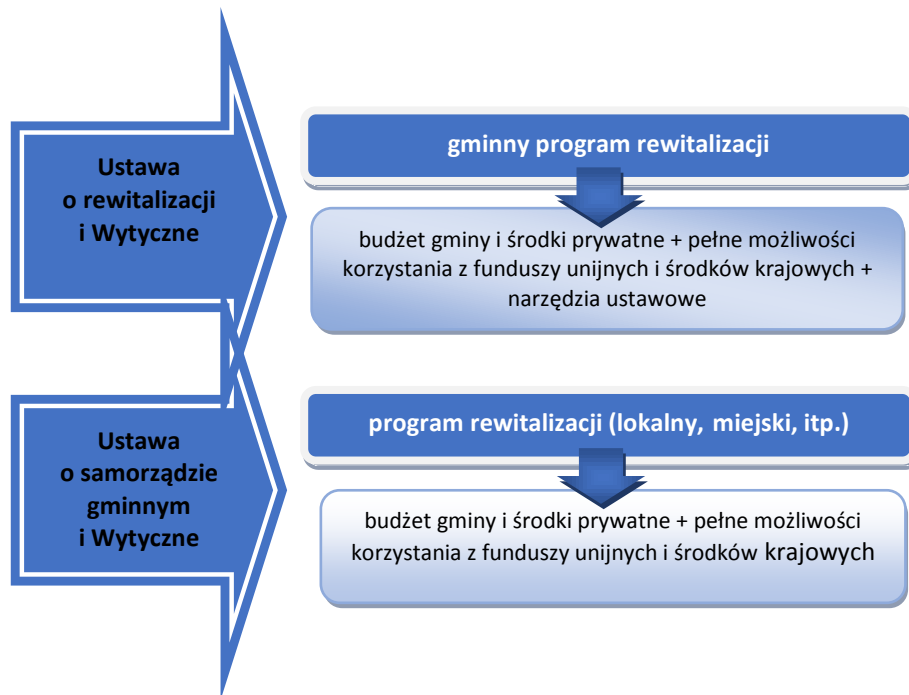
15.1. Kontekst oraz podstawy prawne opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji

Prace związane z opracowaniem Programu Rewitalizacji dla gminy Tucznna zostały zapoczątkowane Uchwałą Rady Gminy Nr XXIV/130/2017 z dnia 21 lutego 2017 roku w sprawie przystąpienia do opracowania „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tucznna na lata 2017 – 2023”.

Działania rewitalizacyjne w obecnym okresie programowania Unii Europejskiej zyskały nowe podstawy formalno-prawne. Wraz z wejściem w życie *Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. 2015 poz. 1777)* doprecyzowano zakres zadań własnych gminy w obszarze działań rewitalizacyjnych. Zmiana ta nie wprowadza nowego zadania własnego gminy, obciążając ją obowiązkami dotychczas nierealizowanymi, lecz jedynie sankcjonuje i porządkuje obecnie istniejący stan faktyczny w tym zakresie. Ustawa określa zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji przy pomocy gminnego programu rewitalizacji. Do 31 grudnia 2023 roku ustawa dopuszcza realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach wdrażania innego programu rewitalizacji (w tym lokalnego lub miejskiego) przyjmowanego uchwałą rady gminy. W ustanowionym okresie przejściowym możliwe jest prowadzenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych poprzez dwa typy programów rewitalizacji, sporządzanych w oparciu o:

- *Ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji – gminny program rewitalizacji;*
- *Ustawę o samorządzie gminnym;*
- *Wytyczne ministerialne i Zasady regionalne* - lokalny lub miejski program rewitalizacji:
- *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.;
- *Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim* Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym z grudnia 2015r.

Opracowanie programu rewitalizacji zgodnie z zasadami określonymi w każdym z powyższych źródeł wiąże się z konkretnymi konsekwencjami, które zostały przedstawione na poniższym schemacie.

Niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Tuczna został opracowany zgodnie z *Wytycznym² i Zasadami³*, w związku z czym na zaplanowane działania rewitalizacyjne, oprócz środków własnych i środków inwestorów prywatnych, gmina Tuczna ma możliwość pozyskania funduszy unijnych i środków krajowych.

W obecnym okresie programowania Unii Europejskiej na lata 2014-2020 wprowadzono szersze i bardziej kompleksowe pojęcie rewitalizacji. Obecna definicja rewitalizacji wynika z *Ustawy o rewitalizacji, Narodowego Planu Rewitalizacji 2022* (będącego obecnie na etapie projektu i założeń), *Wytycznych oraz Zasad*. Według ich zapisów rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji w sposób zaplanowany oraz zintegrowany na podstawie gminnego programu rewitalizacji (wg *Ustawy o rewitalizacji*) lub innego programu rewitalizacji (lokalnego, miejskiego wg *Wytycznych oraz Zasad*).

Zasadniczym elementem lokalnego programu rewitalizacji jest wyznaczenie obszaru zdegradowanego, tj. obszaru na którym zidentyfikowano sytuację kryzysową. Jest to sytuacja, w której mierniki poziomu rozwoju sfer społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej są na niskim poziomie lub obserwuje się ich silną tendencję spadkową. Za stan kryzysowy należy uznać sytuację występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami co

²Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.

³Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym z grudnia 2015 r.

najmniej z jednej ze sfer gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej.

Kolejnym etapem jest wyznaczenie obszaru rewitalizacji, który może się zawierać w całości lub w części obszaru zdegradowanego. Niezwykle ważny jest fakt, że *Ustawa, Wytyczne i Zasady* ograniczają powierzchnię obszaru rewitalizacji do maksymalnie 20% powierzchni gminy oraz liczbę zamieszkującej go ludności do maksymalnie 30% mieszkańców gminy.

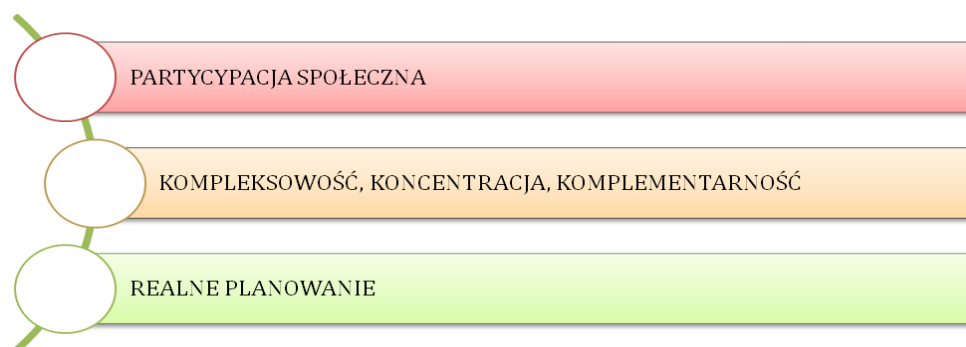
Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Tucznna na lata 2017-2023 został poddany weryfikacji pod kątem zgodności z *Wytycznymi* przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego. Weryfikacja została przeprowadzona w oparciu o Procedurę oceny programów rewitalizacji w Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020.

15.2. Przyjęta metodyka prac

Zasady opracowania LPR

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Tucznna opracowany został z wykorzystaniem modelu ekspercko-partycypacyjnego, polegającego na możliwie szerokim udziale wszystkich interesariuszy w pracach nad Programem, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, odpowiadających między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych oraz przygotowanie końcowej wersji dokumentu. Przy opracowaniu LPR kierowano się następującymi zasadami, dzięki którym powstał dokument najlepiej odpowiadający na potrzeby rewitalizowanego obszaru i jego mieszkańców:

- partycypacja społeczna,
- kompleksowość, koncentracja, komplementarność,
- planowanie w oparciu o realnie możliwe do uzyskania środków.

Proces rewitalizacji w dokumencie został przedstawiony jako przedsięwzięcie całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni, środowiska i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. Rewitalizacja poprzez realizację spójnych i komplementarnych działań, jest kompleksowa, co prowadzi do zmian w różnych sferach życia mieszkańców.

Partycypacja społeczna

Partycypacja społeczna jest nieodłącznym elementem procesu rewitalizacji i stanowi fundament wszelkich działań na każdym etapie tego procesu. Kluczowym elementem prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji było zapewnienie włączenia lokalnej społeczności w proces jego opracowania. Mieszkańcy gminy zostali włączeni w proces diagnozowania

problemów, wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, określenia celów rewitalizacji oraz identyfikacji przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych. Niezbędne dla opracowania LPR było nawiązanie dialogu z szerokim kręgiem interesariuszy i przeprowadzanie transparentnego procesu konsultacji społecznych. Dzięki zapewnieniu wkładu społeczności lokalnej w opracowanie LPR będzie miała ona czynny wkład przy wdrażaniu i utrzymaniu przyjętych założeń. Partycypacja społeczna w ramach rozpoczętego procesu rewitalizacji opierała się na drabinie partycypacyjnej, mającej na celu nawiązanie kontaktu z interesariuszami procesu rewitalizacji:

❖ Informowanie:

strona internetowa Urzędu Gminy w Tucznej (zakładka poświęcona rewitalizacji) – informacje nt. opracowania, wdrażania i monitoringu LPR oraz dokumenty do konsultacji i ankiety (dotarcie do jak największej liczby mieszkańców, w tym osób młodych),

- ogłoszenia na terenie miasta – plakaty, broszury (dotarcie do mieszkańców, w tym osób starszych),
- ogłoszenia w Urzędzie Gminy oraz w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Tucznej (dotarcie do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym).

❖ Konsultowanie (ankiety, badania, spotkania i uzgodnienia):

- bezpośrednie spotkania z mieszkańcami,
- ankietyzacja w formie papierowej i elektronicznej,
- wyłożenie projektu LPR do publicznego wglądu wraz z możliwością wnoszenia uwag i propozycji projektów (na kartach projektów).

❖ Aktywne uczestnictwo zainteresowanych stron:

- włączenie się interesariuszy w realizację działań rewitalizacyjnych.

Kompleksowość, koncentracja, komplementarność Lokalnego Programu Rewitalizacji

Program rewitalizacji ujmuje działania w sposób **kompleksowy** (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków europejskich, w tym: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego oraz innych publicznych lub prywatnych) tak, aby nie pomijać aspektu społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-funkcjonalnego i technicznego. Zaplanowane inwestycje nie są nastawione jedynie na szybki efekt poprawy estetyki przestrzeni, czy skupione tylko na działaniach remontowych i modernizacyjnych, które nie skutkują zmianami strukturalnymi na obszarze zdegradowanym. Lokalny Program Rewitalizacji złożony z wielu różnorodnych projektów jest konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji. Projekty inwestycyjne oraz tzw. “miękkie” są wzajemnie powiązane, jak również charakteryzują się synergią.

Podczas przygotowania dokumentu zastosowano zasadę **koncentracji**:

- terytorialnej przejawiającej się w tym, iż działania rewitalizacyjne skierowane są ku pewnemu, określonymu dzięki diagnozie, obszarowi. LPR został skierowany do obszarów najbardziej potrzebujących pomocy, gdzie koncentracja problemów jest największa;
- tematycznej, która polega na tym, że działania skupiają się na rozwiązaniu problemów, które według diagnozy najbardziej szkodzą obszarowi problemowemu. Koncentracja interwencji i konieczność hierarchizacji potrzeb powoduje, że LPR

dotyczy obszaru zdegradowanego w mieście i obszarach wiejskich gminy, tj. tych, gdzie skala problemów i zjawisk kryzysowych jest największa.

Wymogiem koniecznym dla wspierania projektów rewitalizacyjnych jest zapewnienie ich **komplementarności** w różnych wymiarach:

Komplementarność przestrzenna – na etapie tworzenia dokumentu wzięto pod uwagę wzajemne powiązania pomiędzy projektami rewitalizacyjnymi. Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów rewitalizacyjnych ma służyć temu, by program rewitalizacji efektywnie oddziaływał na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach), poszczególne projekty rewitalizacyjne wzajemnie się dopełniały przestrzennie oraz by zachodził między nimi efekt synergii. Celem zapewnienia komplementarności przestrzennej interwencji jest także to, by prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie.

- ❖ *Komplementarność problemowa* oznacza konieczność realizacji projektów rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar zdegradowany we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym).
- ❖ *Komplementarność proceduralno-instytucjonalna* dotyczy takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur.
- ❖ *Komplementarność międzyokresowa* – do chwili obecnej samorząd gminy nie posiadał Lokalnego Programu Rewitalizacji skupiającego się na zdefiniowanym w diagnozie obszarze zdegradowanym.
- ❖ *Komplementarność źródeł finansowania*, w kontekście polityki spójności 2014-2020 – projekty rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków m.in. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Silna koordynacja i synergia projektów rewitalizacyjnych finansowanych szczególnie w ramach EFS i EFRR jest konieczna dla uzyskania korzystnych efektów dla obszaru zdegradowanego. Jednocześnie koordynacja środków programów operacyjnych ze środkami polityk i instrumentów krajowych jest konieczna dla realizacji zasady dodatkowości środków UE. Komplementarność finansowa oznacza zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądaných zmian.

Planowanie w oparciu o realnie możliwe do uzyskania środki

W związku z ograniczonymi środkami budżetowymi gminy Tucznna, konieczne jest pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji. Przy programowaniu działań z udziałem środków zewnętrznych uwzględniono realne możliwości uzyskania dofinansowania z dostępnych funduszy. Uwzględniono również konieczność posiadania wkładu własnego do projektów. Ponieważ na etapie tworzenia LPR koszty projektów są szacunkami, plan finansowy programu jest z konieczności indykatywny.

Realizacja poszczególnych przedsięwzięć, w tym wkład własny zostanie ujęty w Wieloletniej Prognozie Finansowej. Jednocześnie podczas naboru projektów do LPR oraz jego aktualizacji o nowe przedsięwzięcia, potencjalni partnerzy procesu rewitalizacji zadeklarują zabezpieczenie wkładu własnego.

Elementy LPR i etapy jego opracowania

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tucznna na lata 2017 - 2023 składa się z trzech zasadniczych części:

- + diagnostyczno – analitycznej;
- + strategicznej;
- + wdrożeniowo - ewaluacyjnej.

W ramach prac nad szeroką diagnozą w pierwszej kolejności przeprowadzono prace przygotowawcze polegające na zgromadzeniu materiałów źródłowych oraz danych dotyczących Gminy Tucznna, zarówno ilościowych, jak i jakościowych. Dane pozyskano z Urzędu Gminy, strony internetowej gminy (<http://www.tuczna.pl>), Banku Danych Lokalnych, Głównego Urzędu Statystycznego, a także raportów nadrzędnych instytucji samorządowych i wyspecjalizowanych jednostek. Dokumentem źródłowym dla opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji była Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tucznna na lata 2014 – 2024. Problemy zidentyfikowane w strategii zostały uwzględnione podczas opracowania diagnozy gminy Tucznna, a wskaźniki odpowiednie dla poszczególnych problemów zostały przeanalizowane w skali sołectw. Po zebraniu wszystkich niezbędnych danych, przeprowadzono szczegółową analizę problemów społecznych, która została uzupełniona analizą wskaźników odpowiednich dla problemów w sferach gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Na podstawie analizy wskaźnikowej, uwzględniającej w szczególności wskaźniki społeczno-gospodarcze, wyznaczony został obszar zdegradowany, na którym zidentyfikowano sytuację kryzysową. Wyznaczone sołectwa wchodzące w skład obszaru zdegradowanego, w których zidentyfikowano najgorszą sytuację społeczną, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów zostały uznane za obszar rewitalizacji.

Podczas dalszych prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji określona została wizja stanu docelowego obszaru rewitalizacji oraz cele i kierunki działań rewitalizacyjnych. Następnie zidentyfikowano projekty rewitalizacyjne realizujące przyjęte cele, opracowano szczegółowy plan ich finansowania z podaniem możliwych źródeł, opracowano harmonogram ich realizacji, a także opisano komplementarność projektów.

16. ZAŁĄCZNIK NR 2. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU GMINY

DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH W GMINIE TUCZNA ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

16.4. Rys historyczny

Tuczna powstała w okresie kolonizacji samorzutnej na przełomie XV i XVI wieku. Osadnicy to w większości drobna szlachta mazowiecka, która zakładała dwory i zajmowała się uprawą roli. Ruch kolonizacyjny trwał do roku 1566. Król Zygmunt Stary zatwierdził osadnictwo

i zapewnił 12 lat „woli”, co znaczyło, że w tym czasie nie będą ściągane czynsze. Stąd nazwa wsi Tuczna Łąka początkowo, a potem Tuczna Wola. Tucznicy po rosyjsku znaczyło obfity, a Tuczna Wola – obfite wolności. Warto wspomnieć o sięgającej przełomu XV i XVI w. szlacheckiej przeszłości miejscowości Tuczna. Była ona jednym z najbardziej znanych zaścianków na Podlasiu. Szlachta z Tucznicy wstąpiła się walecznością zwłaszcza w potyczkach z wojskami rosyjskimi za czasów króla Stefana Batorego, jednak najpiękniejszą kartę historii zapisała dzięki masowemu udziałowi w powstaniu styczniowym. Jednym z najważniejszych wydarzeń w Tucznicy był masowy udział mieszkańców w napadzie na garnizon Kozaków w Kodniu w nocy z 22 na 23 stycznia 1863 roku. Drugim ważnym wydarzeniem był ukaz carski z roku 1877, który pozwolił na wybudowanie kościoła rzymskokatolickiego we wsi czysto polskiej i katolickiej w zamian za zajęty na cerkiew schematyczną kościół w Kodniu. Budowę kościoła zakończono w 1882 roku. Około roku 1864-1865 Tuczna straciła swoją samodzielność administracyjną i została włączona do zbiorowej gminy Międzyzyleś. W drugiej połowie XIX w. południowo-wschodnia część Podlasia stała się ośrodkiem zainteresowań katolickiej Europy i była poddana akcji nawracania unitów na prawosławie. Zaścianek Tucznicy stał się oparciem dla unitów innych wiosek w sąsiedztwie. W roku 1879 roku została rozpoczęta budowa kościoła w Tucznicy. Kościół został poświęcony w roku 1882 po wezwaniu św. Anny. Od tej chwili zaścianek Tucznicy stał się wsią kościelną i centrum parafii unickich, a Tucznicy stała się miejscem pielgrzymek i ogniskiem życia religijnego. Odrębność Tucznicy ujawniła się w czasie wielkiej wojny, a zwłaszcza podczas przejścia frontu rosyjsko – niemieckiego przez okolice Tucznicy. W tym okresie (15 sierpnia 1915 r.) wycofujące się patrole rosyjskie podpaliły prawie całą wieś Tucznicy wraz ze szkołą oraz sąsiednie wsie (np. Bokinka Królewska), gdzie część mieszkańców na pewien okres zamieszkała w Choroszczynce, Zahorowie i Wólce Zabłockiej.⁴ Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. i wskrzeszeniu Diecezji Podlaskiej w Janowie Podlaskim zaczęły powstawać samorządnie parafie. Unicy przemocą „nawróceni” na prawosławie przyłączali się do kościoła rzymskokatolickiego. Okres dwudziestolecia międzywojennego był ważny dla gminy Tucznicy, gdzie społeczność odbudowywała zaniedbana z okresu zaborów i zniszczenia z czasów I wojny światowej. Wybuch II wojny światowej miał swoje następstwa, gdzie doszło do walk w rejonie Sławatycz i Włodawy, a Twierdza Brzeska i cały rejon Podlasia dostał się pod władzę Wehrmachtu. Nieco późniejsza agresja wojsk sowieckich w dniu 17 września 1939 r. spowodowała wycofanie się wojsk hitlerowskich z Podlasia i w dniu 2 października od strony Piszczaca przybyła na teren gminy Armia Czerwona dokonując masowych zniszczeń i grabieży miejscowej ludności. Między III Rzeszą i ZSRR zostały ustalone granice, które miały przebiegać na rz. San, Bud, Narew i Pisa. W związku z tą decyzją okupantów na teren Tucznicy przybyły wojska hitlerowskie. Na terenie okupowanym powstawały podziemne, konspiracyjne grupy wojskowe wchodzące w struktury Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich i Gwardii Ludowej. Podczas okupacji władze niemieckie odebrały wyznawcom kościoła rzymsko-katolickiego 15 kościołów, które przekazano ukraińskiej ludności prawosławnej. Należy pamiętać, że Tucznicy w owym czasie była parafią katolicką. Na terenie parafii Tucznicy pod koniec lipca 1944 r. pojawiły się ponownie wojska sowieckie, które dążyły do wprowadzenia „nowych porządków socjalistycznych”. Od 1950 r. trwa sowietyzacja całego kraju. W 1989 r. w Polsce następuje upadek władz komunistycznych, a przemiany spowodowane zmianą ustroju przywróciły normalność w życiu codziennym.

⁴ Jan Czernik „125 lat parafii rzymskokatolickiej w Tucznicy”; Marian Ochmański „Monografia wsi Dąbrowica Duża; Biuletyn z Gminy Tucznicy

16.5. Sfera społeczna

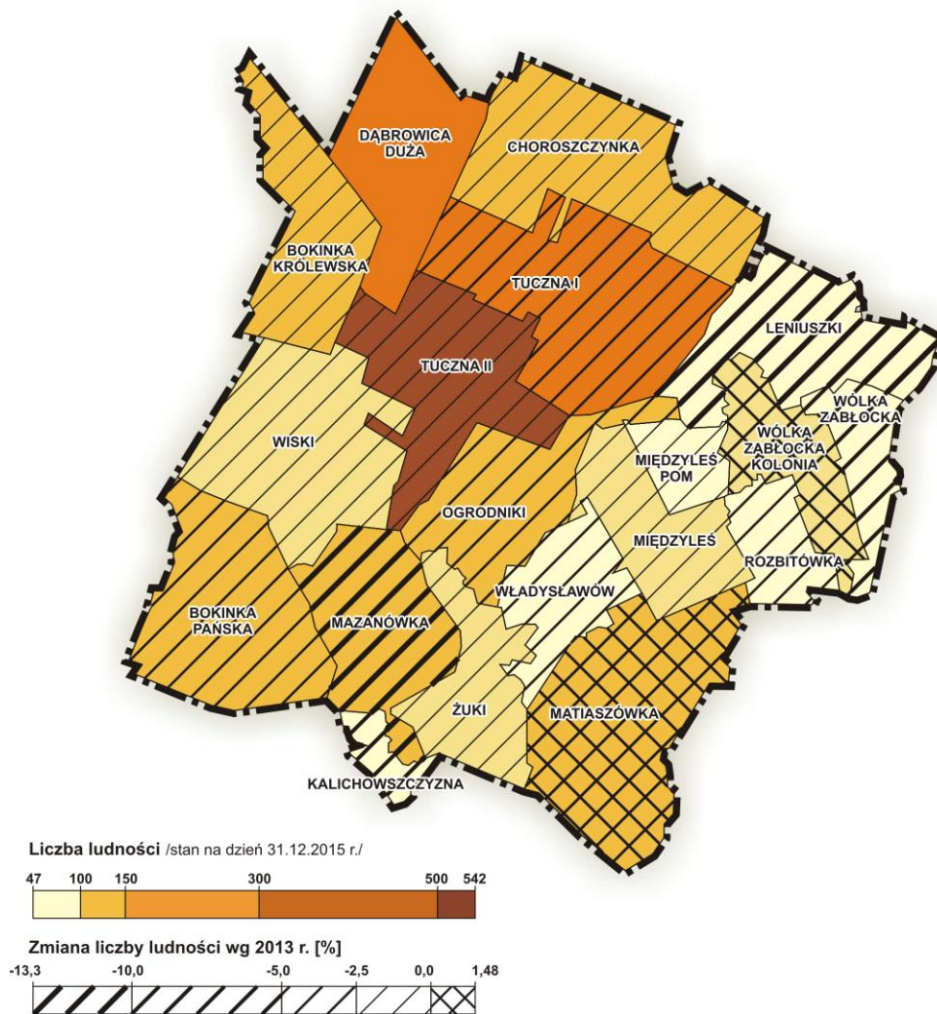
16.5.1. Demografia

Przemiany demograficzne są niezwykle istotną składową rozwoju społeczno-gospodarczego, bo decydują one m.in. o zmianach udziału ludności w poszczególnych ekonomicznych grupach wieku. Znaczny udział ludności przedprodukcyjnej i produkcyjnej wpływa na obecną i potencjalną wielkość zasobu siły roboczej. Powoduje też określone konsekwencje gospodarcze związane z przedsiębiorczością i aktywizacją rynku pracy, co z kolei przekłada się na wysokość dochodów władz samorządowych. Z drugiej strony wizja kurczenia się zasobów siły roboczej i odpływu wykwalifikowanej ludności zagraża nowym inwestycjom. Podobnie wzrost udziału ludności w wieku nieprodukcyjnym, o czym informują wskaźniki obciążenia demograficznego, to konieczność zwiększenia wydatków socjalnych.

Gminę Tuczną cechuje niski potencjał ludnościowy. Według danych uzyskanych z UG Tuczną pod koniec 2015 r. gminę zamieszkiwało jedynie 3 305 osób mieszkańców. W porównaniu do 2013 roku odnotowano spadek liczby mieszkańców o 3,05% (o 104 osoby). Podobne zjawisko wystąpiło w powiecie białskim, gdzie spadek był nieco wyższy o 0,73% (o 806 osób).

Analiza danych wykazała, iż pod względem zaludnienia największymi sołectwami w gminie jest: Tuczną II (542 osoby), Tuczną I (469 osób), Dąbrowica Duża (309 osób) i Bokinka Królewska (232 osoby). Udział mieszkańców w ogólnej liczbie ludności wynosił: Tuczną II – 16,4%, Tuczną I – 14,2%, Dąbrowica Duża – 9,35% i Bokinka Królewska – 6,93%. Liczba ludności w pozostałych sołectwach kształtowała się na poziomie od 192 do 47 osób. Najniższy odsetek mieszkańców zamieszkiwał sołectwo Kalichowszczyzna (1,85%), Władysławów (1,57%) i Leniuszki (1,85%). Od 2013 roku, poza sołectwem Dąbrowica Duża, Matiaszówka i Wólka Zabłocka Kolonia, zmalała liczba ludności w pozostałych sołectwach gminy. Najwyższy spadek liczby ludności został odnotowany w Mazanówce (o 25 osób) i Tucznnej I (o 19 osób), w pozostałych sołectwach spadek ten wahał się w granicach 11 -1 osoby.

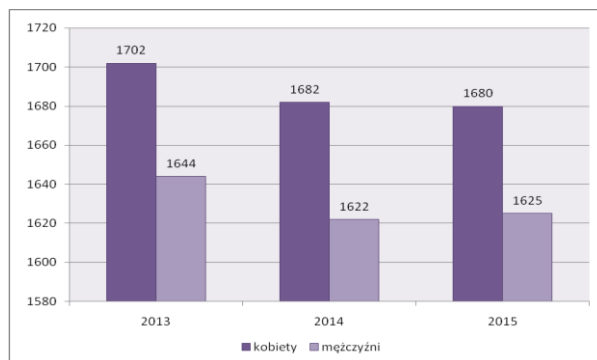
Rycina 9. Zmiana liczby ludności w latach 2013 – 2015 w poszczególnych sołectwach gminy Tuczną

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych UG Tucznna

Spośród 3 305 mieszkańców zamieszkujących gminę w 2015 roku, 50,8% stanowiły kobiety, a 49,16% mężczyźni. Średnio na 100 mężczyzn w badanym okresie przypadało 103 kobiety, co jest wynikiem niższym od średniej dla województwa (106), zaś wyższym od średniej dla powiatu (102).

Wykres 1. Ludność gminy według płci w latach 2013-2015

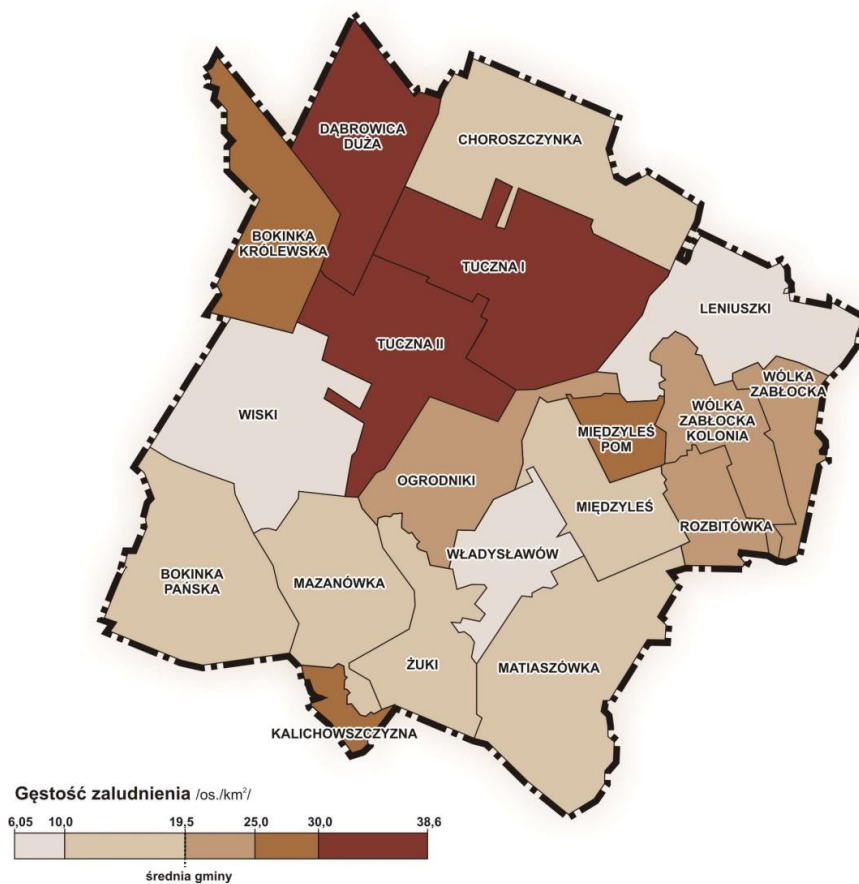

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG Tucznia

Gęstość zaludnienia

Gmina zaliczana jest do gmin o najniższym wskaźniku gęstości zaludnienia zarówno w powiecie, jak i w województwie lubelskim. Charakteryzuje ją bardzo niski wskaźnik gęstości zaludnienia – 19 osób/km². Oznacza to, że gęstość zaludnienia jest zdecydowanie niższa od średniej dla powiatu bialskiego (41osób/km²), jak również niższa od średniej dla województwa wynoszącej 85 osób/km². Biorąc pod uwagę liczbę ludności zamieszkałej w gminie, najmniej zaludnioną jest sołectwo Leniuszki, Władysławów, Wiski, Matiaszówka i Choroszczyńska, w których wskaźnik ten wynosił od 6,05 osoby/km² do 10,72 osoby/km². Najwyższą gęstością zaludnienia charakteryzują się sołectwa: Tucznia I, Tucznia II, Dąbrowica Duża, Kalichowszczyzna i Międzyłесь POM.

Rycina 10. Gęstość zaludnienia w sołectwach gminy Tucznia

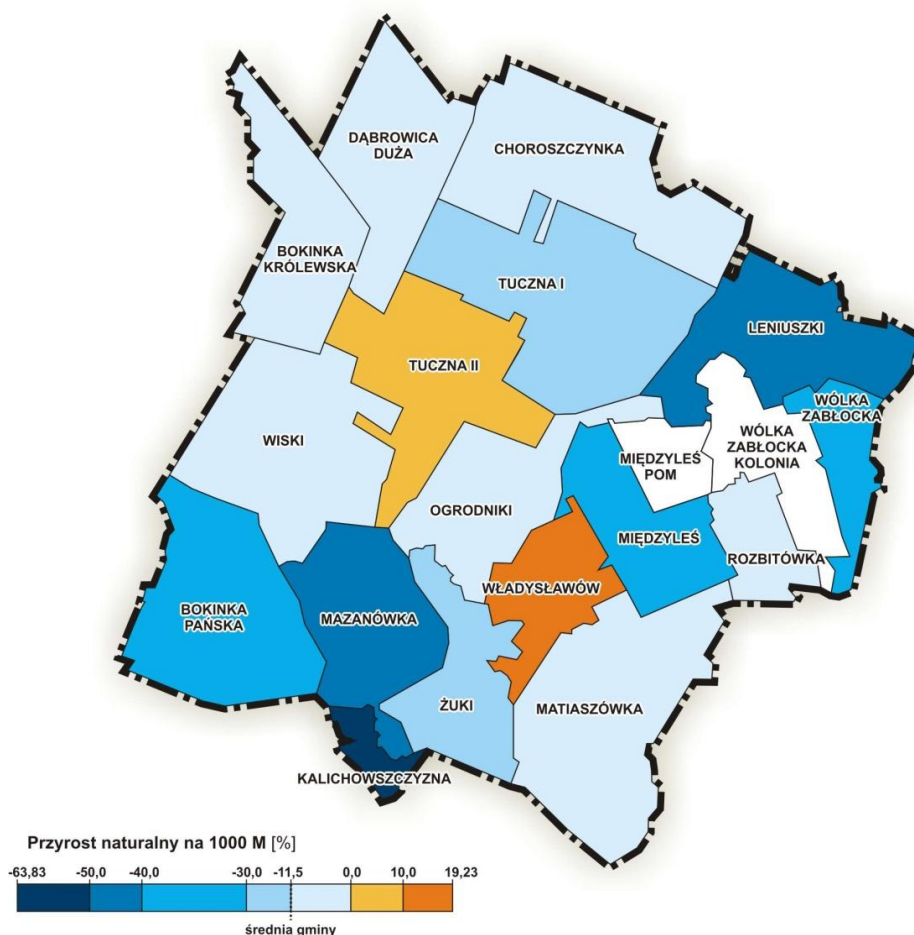
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Tucznia

Ruch naturalny i wędrownkowy ludności

Dynamika zmian liczby ludności kształtowana jest pod wpływem dwóch procesów demograficznych – przyrostu naturalnego oraz ruchu wędrownkowego (migracyjnego). Na przyrost naturalny ludności składają się zmiany w jej liczbie, powodowane przez urodzenia i zgony. W latach 2013 – 2015 zaobserwowano znaczącą (ponad dwukrotną) przewagę zgonów nad urodzeniami, co w konsekwencji daje ujemną wartość przyrostu naturalnego.

Wartość przyrostu naturalnego w analizowanym okresie stale się pogłębiała, a w 2015 r. odnotowano jego wartość (- 38). Niekorzystne tendencje potwierdzają wskaźniki przyrostu naturalnego na 1000 ludności. Wartość wskaźnika przyrostu naturalnego dla gminy wynosiła – (-11,50). Bardzo duży wzrost tego wskaźnika wystąpił w sołectwach: Kalichowszczyzna, Leniuszki, Mazanówka, Międzyłесь, Wólka Zabłocka i Bokinka Pańska. Dodatni wskaźnik przyrostu naturalnego cechował następujące sołectwa: Władysławów (19,23/1000M), Tuczna II (5,54/1000M), zaś w sołectwie Międzyłесь POM i Wólka Zabłocka Kolonia przyrost naturalny był zerowy.

Rycina 11. Przyrost naturalny w latach 2015 w gminie Tuczna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Tucznę

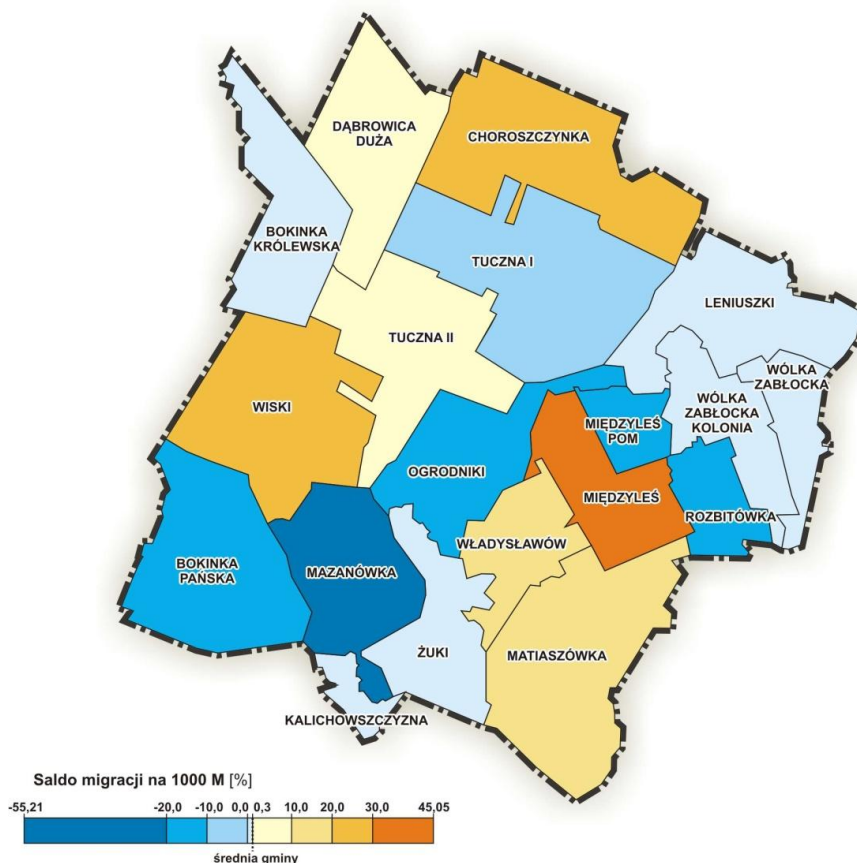
Podobnie jak w przypadku wzrastającej liczby zgonów, od 2013 roku odnotowuje się malejącą liczbę urodzeń z 28 do 21. Przyrost naturalny w liczbach bezwzględnych w tym okresie kształtował się na poziomie od (-41) w 2013 roku do (-38) w 2015 roku. Analiza przytoczonych danych pozwala na stwierdzenie, że należy spodziewać się utrzymania tendencji, która w kolejnych latach będzie oscylowała w zbliżonym przedziale. Z punktu

widzenia kierunków i możliwości rozwojowych gminy, potencjał ludnościowy jest bardzo osłabiony ze względu na ciągły ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego.

Od 2013 roku, w gminie utrzymuje się stale dodatnie saldo ruchu wędrownego (migracyjnego), co oznacza, iż liczba osób emigrujących na stałe z gminy była zdecydowanie niższa niż liczba osób osiedlających się w jej granicach. Jednakże należy zauważyć, iż wskaźnik wykazuje tendencję malejącą.

Od 2013r. do 2015 roku na terenie gminy zameldowało się 208 osób, zaś wymeldowało się 165 osób. Największą liczbę zameldowań w gminie odnotowano w 2013r., zameldowały się 92 osoby przy 54 osobach wymeldowanych - wskaźnik salda migracji kształtował się na poziomie 11,15. Od 2014 roku odnotowuje się drastyczny spadek wskaźnika migracji do 1,19, aby w 2015 roku kształtował się na poziomie zaledwie 0,30. Bardzo wysokie ujemne saldo migracji miało miejsce w Mazanówce (- 55,2‰), Ogrodnikach (- 15,62‰) oraz Bokince Pańskiej (- 11,76‰). W 3 sołectwach: Tuczna I, Rozbitówka i Międzyłесь POM saldo migracji wahało się w granicach od (- 8,53‰) do (- 10,75‰). Głównym kierunkiem migracji były miasta, zwłaszcza Biała Podlaska - miasto na prawach powiatu, Terespol – miasto przygraniczne oraz gmina Terespol – jedna z najbogatszych gmin nie tylko w regionie lubelskim, ale również i w Polsce. Należy nadmienić, że przytoczone powyżej dane nie oddają realnej wartości określającej obecny ruch migracyjny. Nie obejmują czasowych migracji na tle zarobkowym, zwłaszcza związanych z wyjazdem za granicę. Nie wszyscy z tych, którzy podjęli decyzję o wyjeździe decydują się na wymeldowanie, niektórzy wykonują pracę w tzw. trybie wahadłowym (część roku spędzają za granicą, część na obszarze zameldowania).

Rycina 12. Saldo migracji w sołectwach gminy Tuczna w 2015 roku

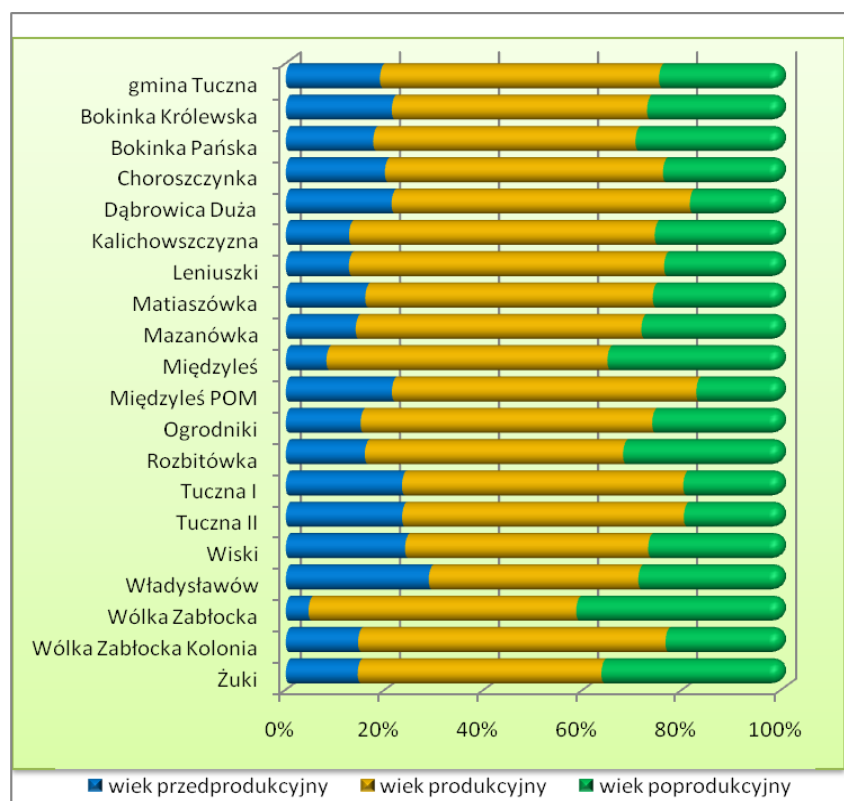
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Tucznia

Dalszy rozwój gminy zależeć będzie od podniesienia poziomu atrakcyjności, warunkujących napływ nowych mieszkańców. Z uwagi na młody wiek potencjalnych migrantów, wpłynęłoby to korzystnie zarówno na strukturę wieku, jak też na wielkość przyrostu naturalnego. Dlatego też, niezbędne jest podjęcie działań zmierzających nie tylko do stworzenia miejsc pracy, ale również warunków mieszkaniowych, opieki nad dziećmi oraz możliwości rozwoju osobistego i atrakcyjnego spędzania wolnego czasu.

Struktura wieku mieszkańców

Na liczbę ludności decydujący wpływ mają dwa czynniki: ruch naturalny oraz wędrowną ludności. Te z kolei zdeterminowane są przez strukturę ludności według wieku i płci. Struktura ludności według biologicznych grup wieku to kategoria mająca szczególne znaczenie społeczne. Należy zwrócić uwagę na sygnały płynące ze struktury ludności według ekonomicznych grup wieku. Obserwuje się wprawdzie niewielki, ale systematyczny, spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, przy jednoczesnym wzroście liczby ludności w wieku produkcyjnym. W 2015 roku udział osób w wieku przedprodukcyjnym stanowił 19,0% (628 osób) ogółu mieszkańców gminy, co w porównaniu do 2013 roku oznacza wzrost o 0,52% (o 34 osoby). Zaznaczył się minimalny malejący trend o 0,39% dotyczący udziału mieszkańców w wieku produkcyjnym. Udział tej grupy ekonomicznej w strukturze ludności gminy wynosił 56,34%. Bardzo niekorzystnym zjawiskiem jest ciągły wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Udział tej grupy wiekowej wzrósł z 24,0% w roku 2013 do 24,66% w 2015 roku. Najbardziej zaawansowane starzenie społeczeństwa występuje w sołectwach: Wólka Zabłocka, Międzyłесь, Żuki, Bokinka Pańska, dla których wskaźnik starości demograficznej kształtuje się na poziomie powyżej 29%.

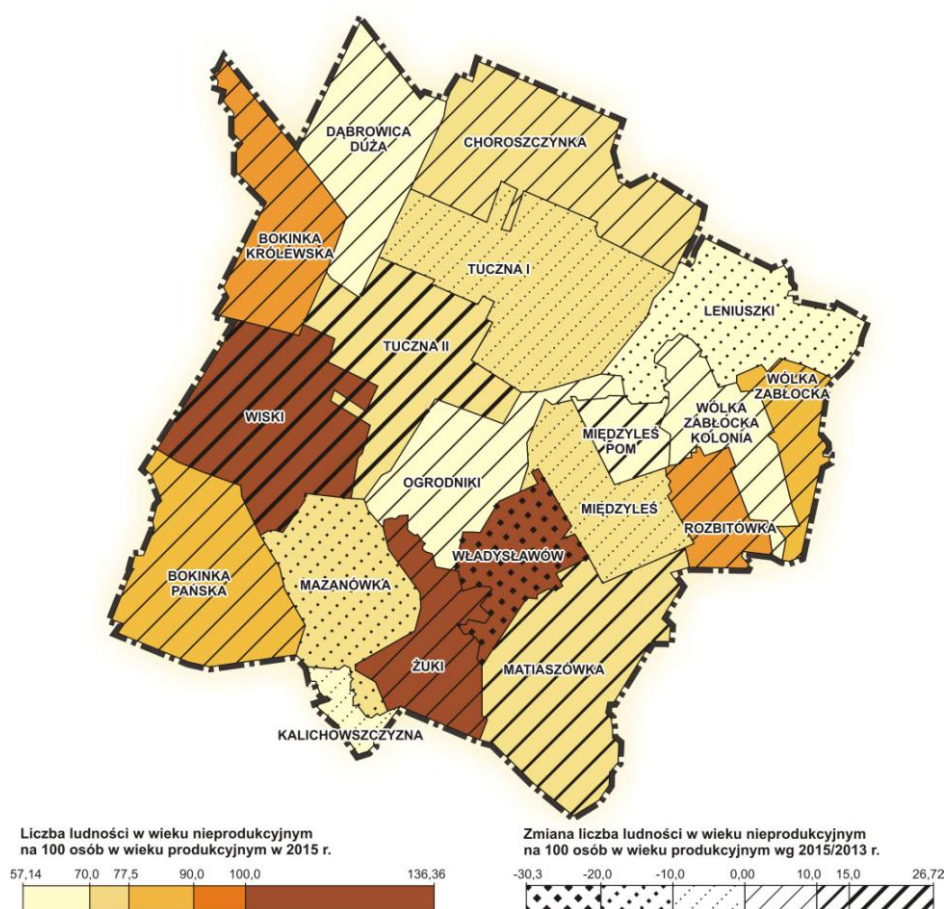
Wykres 2. Struktura wieku ludności w sołectwach w gminie Tuczna - 2015 rok

Źródło: Opracowanie własne wg danych z Urzędu Gminy Tuczna

Zmiany w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym i wieku produkcyjnym mają swoje odzwierciedlenie w postaci wskaźników obciążenia demograficznego. Wskaźnik ten wyraża stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (przed- i poprodukcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2015 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 77 osób w wieku nieprodukcyjnym i wielkość ta od 2013 roku wzrastała sukcesywnie (z 73 osób do 77). Rozpatrywany wskaźnik miał wartość dużo wyższą niż przeciętnie w powiecie białskim (62) i województwie lubelskim (60). W sołectwach: Władysławów, Wiski, Bokinka Królewska i Rozbitówka wskaźnik wskazywał, że 100 osób w wieku produkcyjnych utrzymywało od 136 do 92 osób w wieku nieprodukcyjnym. Jedynie w 4 sołectwach: Leniuszki, Kalichowszczyzna, Międzyzylę POM i Wólka Zabłocka Kolonia wskaźnik obciążenia oscylował na poziomie zbliżonym do wielkości dla powiatu białskiego. Wzrastający odsetek osób w wieku produkcyjnym świadczy o zaistnieniu zjawiska renty demograficznej – obecnie korzystnie wpływającej na dynamikę rozwoju gospodarczego, ale przede wszystkim wskazuje na postępujący proces starzenia się społeczeństwa gminy. Przeprowadzone analizy wykazały, że w gminie bardzo wyraźnie zaznacza się ten proces, przybiera on już znaczące rozmiary, zatem istnieje bezpośrednie zagrożenie jego negatywnymi skutkami i zbyt dużego obciążenia demograficznego.

Rycina 13. Zmiana liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2013 i 2015 roku wg sołectw gminy Tuczna

Źródło: Opracowanie własne wg danych z Urzędu Gminy Tucznia

Reasumując, należy stwierdzić, że na przestrzeni lat w gminie zachodziły znaczne zmiany zarówno w liczbie, jak też i w strukturze ludności, a głównymi czynnikami powodującymi te

zmiany były: zmniejszająca się liczba urodzeń, przesuwanie się roczników wyżowych przez kolejne grupy wieku oraz przedłużanie się przeciętnej długości trwania życia. Oznacza to, że w przyszłości przy zachowanej strukturze, sytuacja gminy pod tym względem będzie ulegać pogorszeniu, tzn. mniej osób będzie wchodzić w wiek produkcyjny, więcej natomiast zasilać będzie grupę osób starszych. Oznacza to naruszenie równowagi pokoleniowej, ponieważ przy zachowaniu dotychczasowych trendów rozwoju będzie coraz mniej dzieci, a tym samym potencjalnych przyszłych pracowników, a coraz więcej osób w wieku poprodukcyjnym. Podkreślić należy, iż potencjał ludnościowy obszaru jest jednym z najważniejszych czynników rozwojowych. Młode i wykształcone osoby częściej zakładają nowe, innowacyjne przedsiębiorstwa i tworzą nowe miejsca pracy, co prowadzi do minimalizacji bezrobocia i rozwoju gospodarczego obszaru. W związku z tym bardzo ważne jest prowadzenie działań, przyciągających takie osoby do gminy i zmniejszenie liczby osób emigrujących. Konieczna jest również skuteczna polityka prorodzinna, mająca na celu zwiększenie przyrostu naturalnego oraz zapewnienie pomocy i wsparcia nowo zakładanym rodzinom.

Prognoza demograficzna

Prognozy demograficzne stanowią ważne dane wyjściowe, wpływające na planowanie rozwoju gminy. W odniesieniu do danych demograficznych, należy stwierdzić, iż w ostatnich 10 latach odnotowywano niekorzystne dla rozwoju gminy spadki liczby mieszkańców, które wynikały zarówno z ujemnego salda migracji, jak i ujemnego przyrostu naturalnego. Gmina Tuczna jest jedną z najmniej zaludnionych gmin w powiecie bialskim, stanowiąc zaledwie 3,1% ludności powiatu bialskiego. Pod względem gęstości zaludnienia, gmina Tuczna zajmuje jedną z ostatnich pozycji w powiecie bialskim z wielkością kształtującą się na poziomie 18,78 os/km². Niższym wskaźnikiem cechuje się wyłącznie gmina Sosnówka (17,02 os/km²). Biorąc pod uwagę strukturę wiekową społeczeństwa, w gminie Tuczna dominują osoby w wieku produkcyjnym, w 2015 roku ich udział kształtował się na poziomie blisko 58% ludności gminy.

Prognozę demograficzną poddano analizie, rozpatrując ją w 3 wariantach:

- ❖ wariant I - oszacowany na podstawie przyrostu liczby ludności w ostatnich 10 latach, dane z Banku Danych Lokalnych;
- ❖ wariant II - oszacowany na podstawie przyrostu liczby ludności w ostatnich 5 latach, dane z Urzędu Gminy Tuczna;
- ❖ wariant III – oszacowany na podstawie „Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu” opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny.

Wariant I - oszacowany na podstawie faktycznego przyrostu liczby ludności w ostatnich 10 latach – Bank Danych Lokalnych.

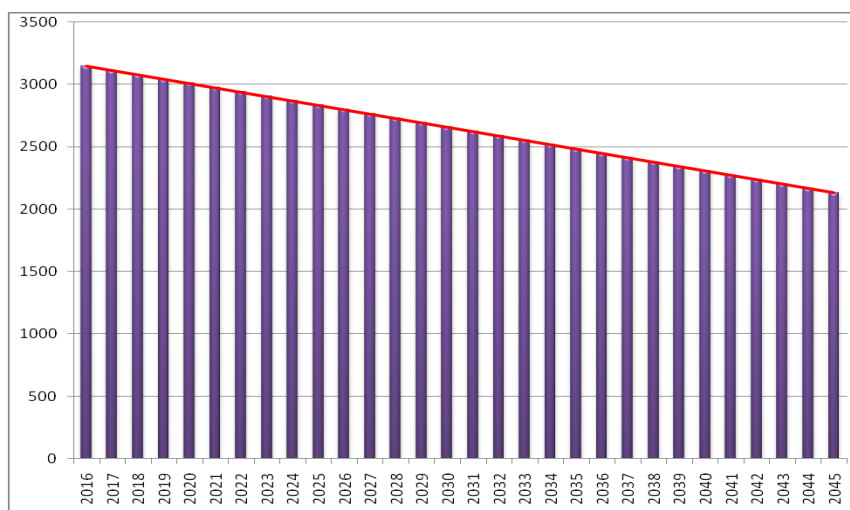
Według prognozy opartej o stały przyrost liczby ludności stanowiący średnią z ostatnich 10 lat wynika, iż liczba mieszkańców w gminie Tuczna będzie sukcesywnie się zmniejszać, co odpowiada aktualnemu trendowi demograficznemu, co obrazuje tabela poniżej.

Tabela 7. Zmiana liczby ludności w latach 2005 – 2015 (wariant I)

rok	liczba ludności	przyrost roczny [osoba]	wskaźnik przyrostu rocznego
2005	3536		
2006	3517	-19	-0,54
2007	3469	-48	-1,38
2008	3447	-22	-0,64
2009	3374	-73	-2,16
2010	3385	11	0,32
2011	3347	-38	-1,14
2012	3300	-47	-1,42
2013	3286	-14	-0,43
2014	3246	-40	-1,23
2015	3184	-62	-1,95
średnio w ciągu ostatnich 10lat		-35	
przyrost 10 letni	-352		

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Szacuje się, że w ciągu 30 lat liczba ludności zmniejszy się o ok. 1015 osób. Na podstawie przeprowadzonego prognozowania można uznać, że w roku 2045 przy założeniu dotychczasowego trendu, liczba ludności gminy będzie wynosić ok. 2134. Wykres poniżej obrazuje szacowany przyrost liczby ludności dla gminy Tuczna w ciągu kolejnych 30 lat na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Wykres 3. Prognoza demograficzna dla gminy Tuczna na lata 2016 – 2045 (wariant I)

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

wariant II - oszacowany na podstawie przyrostu liczby ludności w ostatnich 5 latach, dane z Urzędu Gminy Tuczna.

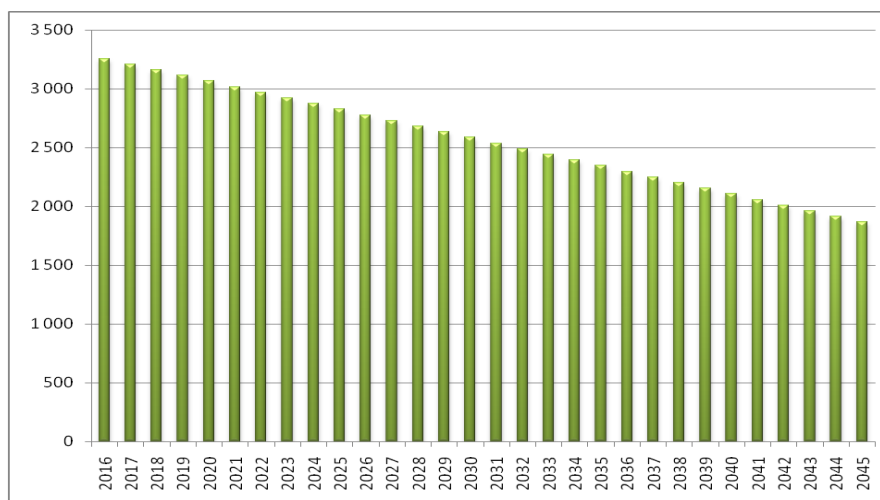
Według prognozy opartej o stały przyrost liczby ludności stanowiący średnią z ostatnich 5 lat wynika, iż liczba mieszkańców w gminie Tuczna również będzie sukcesywnie się zmniejszać.

Tabela 8. Zmiana liczby ludności w latach 2010 – 2015 (wariant II)

rok	liczba ludności	przyrost roczny [osoba]	wskaźnik przyrostu rocznego
2010	3544		
2011	3502	-42	-1,20
2012	3437	-65	-1,89
2013	3409	-28	-0,82
2014	3366	-43	-1,28
2015	3 305	-61	-1,85
średnio w ciągu ostatnich 5lat		-48	
przyrost 5 letni	-239		

źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Tuczna

Szacuje się, że w ciągu 30 lat liczba zmniejszy się o ok. 1392 osób. Na podstawie przeprowadzonego prognozowania można uznać, że w roku 2045 przy założeniu istniejącego trendu, liczba ludności gminy będzie wynosić ok. 1865. Wykres poniżej obrazuje szacowany przyrost liczby ludności dla gminy Tuczna w ciągu kolejnych 30 lat na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Gminy.

Wykres 4. Prognoza demograficzna dla gminy Tuczna na lata 2016 – 2045 (wariant II)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Tuczna

wariant III – oszacowany na podstawie „Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu” opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny.

„Prognoza ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu”, opracowana przez Główny Urząd Statystyczny, jest spójna z obowiązującą od 1 października 2014 r. prognozą dla województw na lata 2014 – 2050. Zgodnie z „Prognozą...”, w latach 2015-2045 liczba ludności powiatu bialskiego na przestrzeni lat będzie systematycznie maleć. Przyjęto, iż liczba ludności gminy Tuczna stanowić będzie 3,1% ludności powiatu bialskiego w poszczególnych prognozowanych latach.

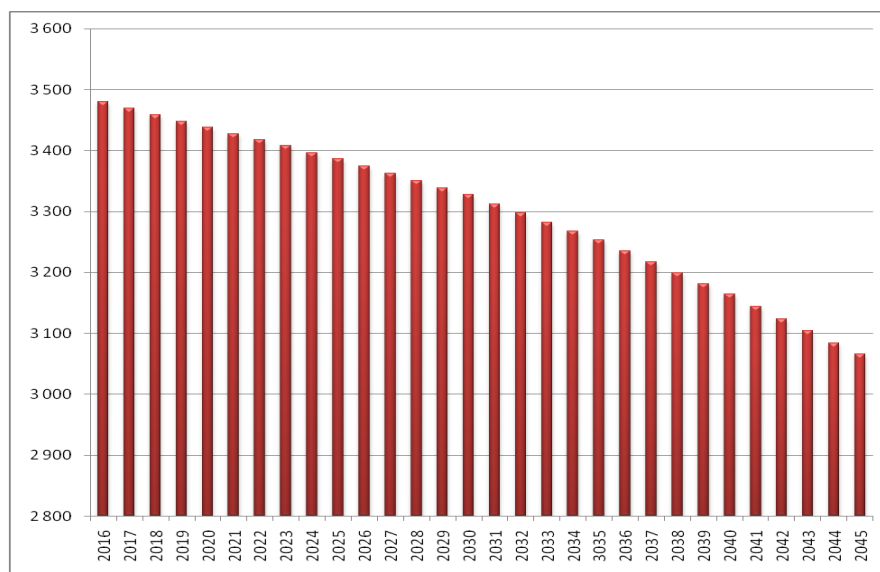
Tabela 9. Szacunkowy przyrost liczby ludności w latach 2015 – 2045 uwzględniający Prognozę ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu

rok	liczba ludności		przyrost ludności		wskaźnik przyrostu rocznego	
	powiat bialski	gmina Tucznna	powiat bialski	gmina Tucznna	powiat bialski	gmina Tucznna
prognoza na rok 2016	112259	3480				
prognoza na rok 2017	111902	3469	-357	-11	-0,32	-0,32
prognoza na rok 2018	111557	3458	-345	-11	-0,31	-0,31
prognoza na rok 2019	111221	3448	-336	-10	-0,30	-0,30
prognoza na rok 2020	110891	3438	-330	-10	-3,09	-0,30
prognoza na rok 2025	109225	3386	-333	-10	-1,50	-1,50
prognoza na rok 2030	107308	3327	-383	-12	-1,76	-1,76
prognoza na rok 2035	104926	3253	-476	-15	-2,22	-2,22
prognoza na rok 2040	102075	3164	-570	-18	-2,72	-2,72
prognoza na rok 2045	98910	3066	-633	-20	-3,10	-3,10
przyrost liczby ludności			-13349	-414		

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Najwolniejszy spadek liczby mieszkańców prognozowany jest do roku 2020, gdzie rocznie liczba mieszkańców zmniejszać się będzie o ok 0,31%. Najszybszy spadek prognozuje się od roku 2035, kiedy to corocznie liczba ludności zmniejszać się będzie o ponad 2%. W przeciągu analizowanych lat prognozuje się, iż liczba mieszkańców gminy zmniejszy się o około 414 osób w stosunku do roku 2016, co stanowić będzie ponad 12% obecnej liczby mieszkańców gminy. Z prognozy demograficznej GUS można wywnioskować, iż do około 2020 roku nie będą widoczne istotne zmiany w strukturze wiekowej społeczeństwa. Z kolei po roku 2020 przewiduje się spadek liczby ludności zarówno w wieku przedprodukcyjnym, jak i produkcyjnym oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Zjawisko to wskazuje na wzrost średniej wieku mieszkańców gminy, czyli starzenie się społeczeństwa. Należy podkreślić, iż prognoza demograficzna GUS została sporządzona dla powiatów, w tym przypadku dla powiatu bialskiego, w skład którego wchodzi 17 gmin wiejskich oraz 2 miasta (Terespol i Miedzyrzec Podlaski), w związku z powyższym cechują się one różnymi uwarunkowaniami rozwojowymi i krajobrazowymi.

Wykres 5. Szacunkowy przyrost ludności w latach 2016-2045 na podstawie „Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu”

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wariant I i wariant III bazują na danych uzyskanych z Banku Danych Lokalnych, które wskazują iż liczba ludności w gminie Tucznę zmniejszy się odpowiednio o: wariant I – 1015 osób, wariant III – o 414 osoby. Wyniki uzyskane w wariantach I i III mają charakter wyłącznie poglądowy. Wyniki uzyskane w wariantach II, określonym na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Tucznę uwzględniają obecnie zachodzące trendy demograficzne. Liczba ludności według tego wariantu zmniejszy się znacząco, bo aż o ok. 1392 osoby (największy spadek spośród analizowanych wariantów). Liczba ludności w 2045 roku, według tego wariantu, stanowić będzie zaledwie 1865 osób.

16.5.2. Źródła utrzymania ludności

Na składowe rynku pracy składają się: zasoby kapitału ludzkiego i jego wykorzystanie (z punktu widzenia grup wiekowych, wykształcenia, kategorii zdrowotnych), podział pracowników według pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej (wielkość zatrudnienia), a także wielkość i struktura bezrobocia. Głównymi czynnikami, uzależnionymi od siebie i jednocześnie warunkującymi rodzaj i charakter rynku pracy, są struktura gospodarcza oraz zasoby ludzkie. Według danych GUS BDL za rok 2015, na terenie gminy Tucznę znajduje się 837 gospodarstw domowych, z których przeważającą część (około 70%) stanowią gospodarstwa jednorodzinne. Tylko ok. 43% gospodarstw utrzymuje się ze źródeł zarobkowych (zatrudnienie, praca na własny rachunek, praca w gospodarstwie rolnym). Pozostała część gospodarstw (57%) otrzymywała dochody z niezarobkowych źródeł (emerytury, renty, świadczenia z pomocy społecznej). Według danych GUS średnie wynagrodzenie w powiecie białskim w 2015 r. wynosiło 3127,54 zł brutto, w relacji do średniej krajowej wartość ta stanowiła 77,11%. Wartość wynagrodzenia od 2013 r. wzrosła zaledwie o 178,02 zł brutto.

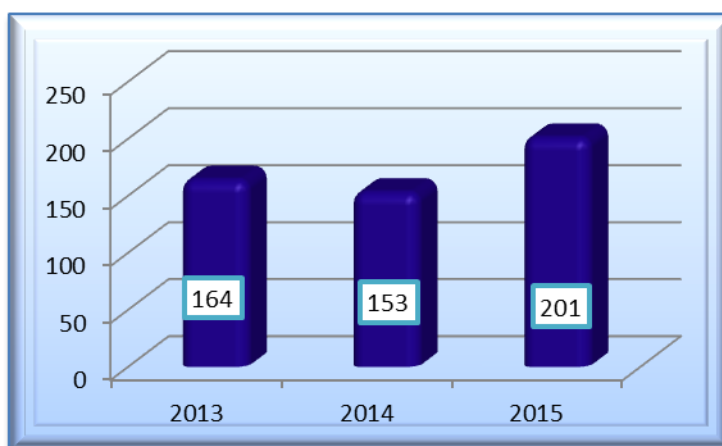
16.5.3. Bezrobocie

W gminie istnieje problem bezrobocia, w tym bezrobocia ukrytego, które cechuje się nadwyżką zatrudnionych w rolnictwie, co nie jest objęte oficjalną statystyką. Gospodarka

rolna, z której utrzymuje się głównie zdecydowana większość mieszkańców w gminie mimo licznych inwestycji oraz nowych technologii nie gwarantuje znaczących dochodów.

Brak obowiązku publikowania danych dotyczących stopy bezrobocia na poziomie gmin skutkuje utrudnionym, a w niektórych przypadkach niemożliwym do nich dostępem. Za wskaźnik zastępczy można uznać odsetek zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym. W latach 2010-2015 z roku na rok obserwowano tendencję wzrostową liczby osób bezrobotnych. Pod koniec 2013r. w urzędzie pracy zarejestrowanych było 164 osoby, a udział bezrobotnych w liczbie osób wieku produkcyjnego wyniósł 8,49%. W 2014 roku liczba bezrobotnych wykazuje tendencję malejącą, by w następnym roku osiągnąć liczbę - 201 osób. W 2015 roku udział bezrobotnych w liczbie ludności wieku produkcyjnego kształtował się na poziomie 10,79%, był on niewiele wyższy od wskaźnika dla powiatu bialskiego (10,09%).

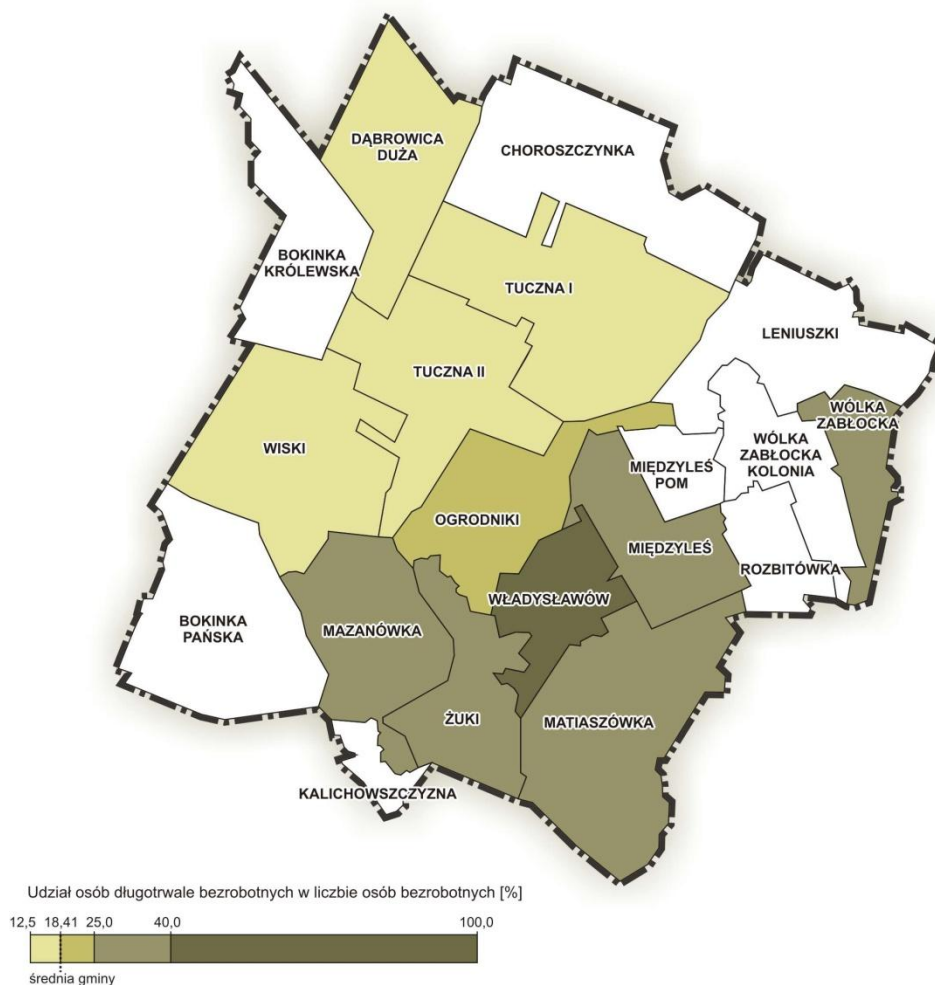
Wykres 6. Liczba bezrobotnych w gminie Tuczna w latach 2013-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Tuczna

Spośród osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Białej Podlaskiej, ponad 18,41% znajduje się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, są to osoby długotrwale bezrobotne, które są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną. Zjawisko długotrwałego bezrobocia malało, o czym świadczy udział tej grupy ludności bezrobotnej z 31,71% (w 2010 roku) do 18,51% (w roku 2015). Zjawisko natężenia bezrobocia, przekraczające o prawie 50% średnią dla gminy, ma miejsce w sołectwach: Międzyłесь, Ogrodniki, a w dalszej kolejności Żuki i Wiski.

Rycina 14. Udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych w sołectwach gminy Tuczna w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Białej Podlaskiej

W gminie bezrobocie dotyczy przede wszystkim ludzi młodych. Największy udział osób bezrobotnych charakteryzuje grupę wiekową 25-34 lata. W roku 2015 stanowili oni 31,0% ogółu mieszkańców gminy pozbawionych pracy. Znaczący i systematyczny wzrost liczby osób bezrobotnych w tej grupie wiekowej uwidacznia się od 2013 roku. Ta grupa wiekowa jest również najliczniejsza wśród kobiet w trudnej sytuacji na rynku pracy. Jest to niepokojąca tendencja, gdyż może skłaniać młodych ludzi do migracji w celu poszukiwania pracy. Problemy ze znalezieniem pracy mają również mieszkańcy gminy w przedziale 35 -44 lata. W roku 2015 grupa ta była drugą co do liczebności i stanowiła 22,4% osób bezrobotnych, jest to zatem kolejna grupa wymagającej wsparcia. Kolejną liczną grupą ludności pozbawionej pracy są osoby w wieku 45 – 54 lata (13,6%). Bardzo podobne wartości, bo na poziomie 14 – 15% bezrobocia dotyczą ogółu mieszkańców w wieku 24 lata i mniej oraz 55 i więcej. Grupy wiekowe: 45 - 54 lata oraz 55 i więcej są również najliczniejsze wśród kobiet w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Reasumując dane dotyczące problemu bezrobocia na terenie gminy Tucznia warto pamiętać o kilku wrażliwych grupach, które mają problemy ze znalezieniem pracy, a więc o osobach o

najniższym wykształceniu, osobach nie posiadających doświadczenia zawodowego oraz długotrwale bezrobotnych. Z uwagi na niedostatecznie wykorzystany potencjał osób bezrobotnych, uważa się za niezbędne podejmowanie działań minimalizujących poziom zjawiska bezrobocia prowadzącego do wykluczenia społecznego. W celu aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy, nieodzowne są działania aktywizujące w stosunku do osób długotrwale bezrobotnych w kierunku udziału w szkoleniach i programach aktywizacji rynku pracy i przeciwdziałania bezrobociu przy udziale potencjalnych pracodawców. Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób w grupie wiekowej 25 – 34 lata, osób długotrwale bezrobotnych, osób niepełnosprawnych, kobiet i osób z niskimi kwalifikacjami. Omawiane kategorie są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną. W celu aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy, nieodzowne są działania aktywizujące w stosunku do osób długotrwale bezrobotnych w kierunku udziału w szkoleniach i programach aktywizacji rynku pracy i przeciwdziałania bezrobociu przy udziale potencjalnych pracodawców. Aktywizacja osób młodych na rynku pracy jest jednym z głównych wyzwań samorządu. Utworzenie nowych miejsc pracy oraz stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości to bardzo istotne działania, których podjęcie jest konieczne z punktu widzenia trwałego obniżenia bezrobocia oraz wzrostu gospodarczego tego obszaru.

16.5.4. Wykluczenie społeczne

Pomoc społeczna

Wraz z rozwojem życia społecznego zaistniały mechanizmy społeczne i kulturowe sprzyjające wykluczeniu jednostek, tj. stawianiem ich poza nawiasem życia społecznego. Zjawisko to ujawniło się w postaci marginalizacji, polaryzacji życia społecznego, bezrobocia, ubóstwa i bezdomności. Proces wykluczenia zachodzi w sposób dynamiczny, a niekorzystne sytuacje, np. brak pracy, powodujący pierwotnie wykluczenie z rynku pracy, może stać się przyczyną kolejnych trudności i głębokiego wykluczenia społecznego. Zjawisko to potęguje przenoszenie bezradności i ubóstwa na zasadzie dziedziczenia.

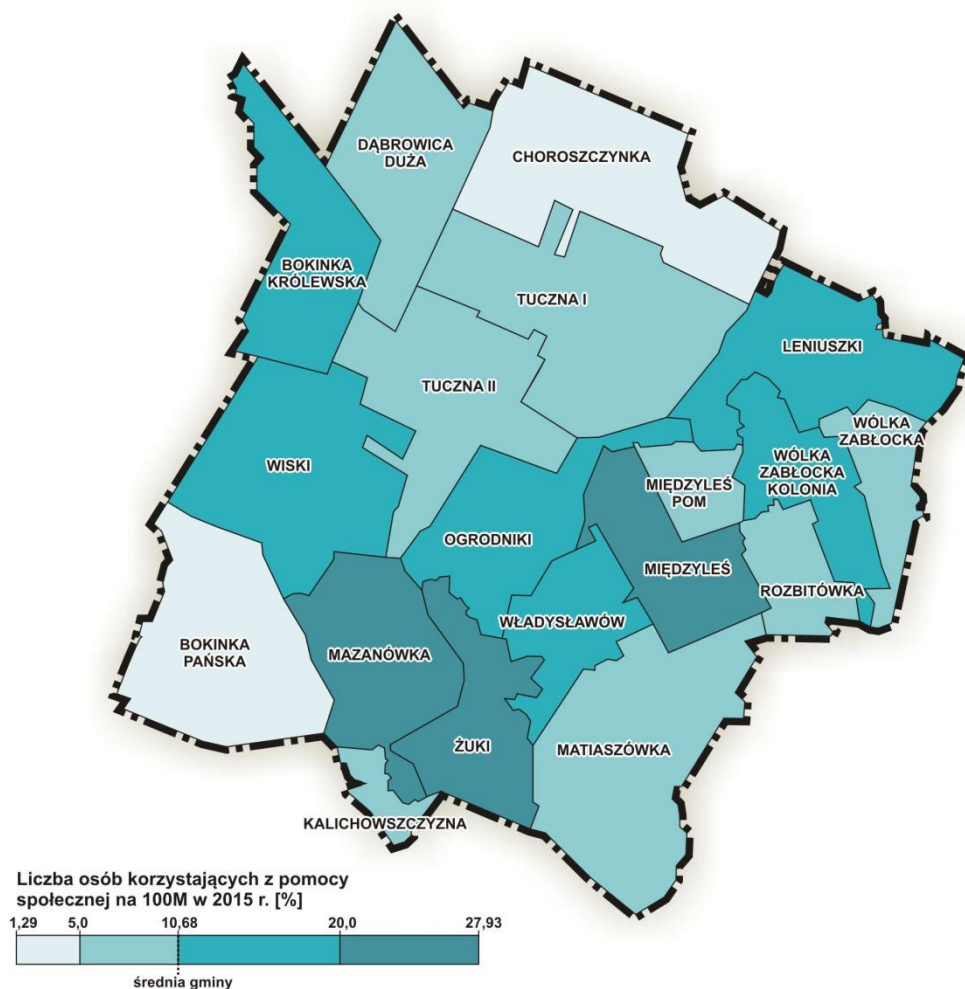
Z przeprowadzonych analiz za lata 2013 - 2015 wynika, że wśród przyczyn powodujących korzystanie z pomocy społecznej społeczeństwa w gminie występowały przede wszystkim trudne sytuacje życiowe jak ubóstwo i bezrobocie. Należy przy tym zaznaczyć, że przypadki wymagające interwencji ze strony służb społecznych związane były często ze zjawiskiem współwystępowania więcej niż jednego rodzaju trudnej sytuacji życiowej.

Z pomocy ośrodka w 2015 roku skorzystało 353 osoby (zasiłki i pomoc w naturze, ubezpieczenie, dożywianie), czyli 10,7% wszystkich zameldowanych mieszkańców gminy. Przeprowadzona analiza wskazuje na spadek zarówno liczby rodzin (o 16,23%) i osób (o 23,59%) korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w gminie. W liczbach bezwzględnych spadek ten wynosił odpowiednio o 25 rodzin i 109 osób. Jednakże nie we wszystkich sołectwach w gminie odnotowano tendencje spadkowe dotyczące liczby rodzin i osób otrzymujących zasiłek z pomocy społecznej. Niekorzystna sytuacja w tym względzie dotyczy w szczególności sołectw: Leniuszki, Władysławów, Bokinka Królewska, Międzyleś, Ogrodniki i Tucznna I, gdzie nastąpił wzrost liczby rodzin i osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej.

Wskaźnik obrazujący potrzeby lokalnej społeczności w zakresie pomocy społecznej, o czym świadczy liczba ludności korzystająca z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku jest zróżnicowany. Przy średniej wartości dla gminy stanowiącej

10,68 osoby/100M, bardzo niekorzystna sytuacja ma miejsce w sołectwach: Międzyłes, Mazanówka, Żuki, Ogrodniki, gdzie wskaźnik ten dwukrotnie przewyższał średnią dla gminy. Na tym tle gminy niekorzystnie wypadają także sołectwa: Władysławów, Wiski, Leniuszki, Wólka Zabłocka Kolonia, Bokinka Królewska oraz Dąbrowica Duża.

Rycina 15. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w sołectwach gminy Tucznna

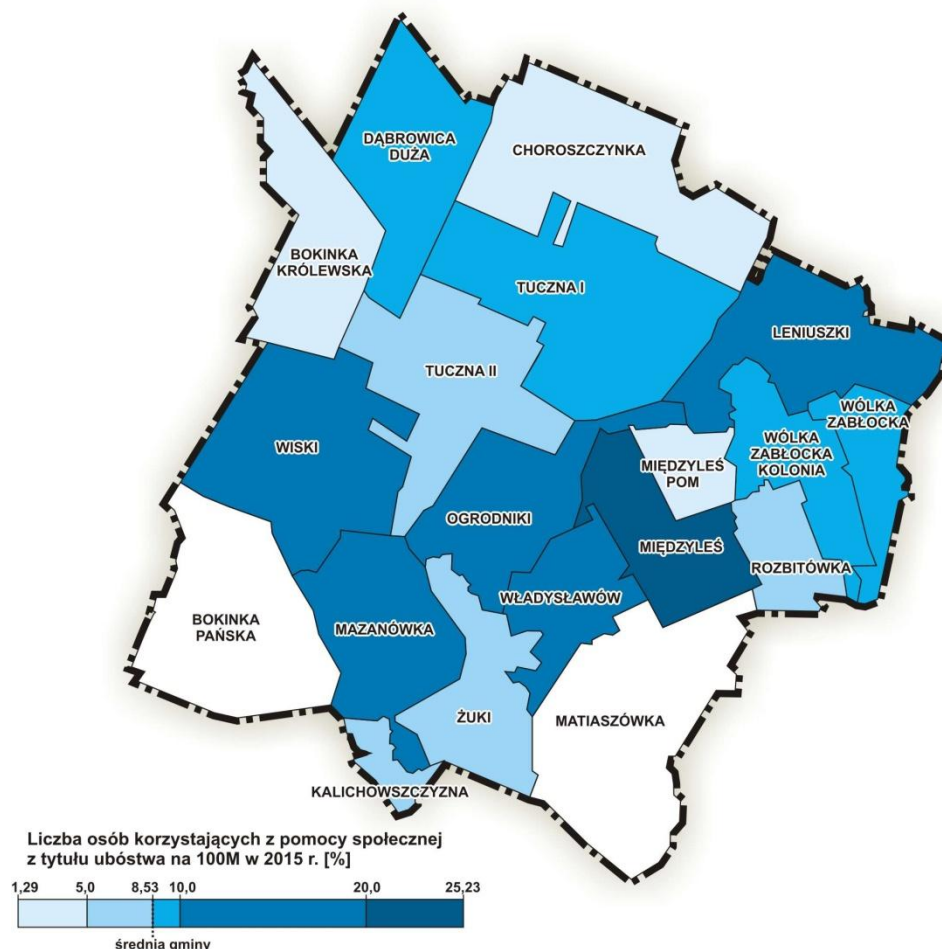

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG Tucznna

Głównym powodem korzystania z pomocy społecznej świadczeniobiorców w gminie jest ubóstwo. Czynniki sprzyjające ubóstwu są: uwarunkowania demograficzne społeczno - ekonomiczne, zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny, patologie społeczne jak przemoc w rodzinie czy alkoholizm.

Analiza danych z lat 2013 – 2015 lat wskazuje na zmniejszenie się liczby osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa o 17,3%. Jednakże nie we wszystkich sołectwach w gminie odnotowano tendencje spadkowe dotyczące liczby rodzin i osób otrzymujących zasiłek z pomocy społecznej. Niekorzystna sytuacja w tym względzie dotyczy w szczególności sołectw: Władysławów, Leniuszki, Bokinka Królewska, Międzyłes, Ogrodniki i Tucznna I, gdzie nastąpił wzrost liczby rodzin i osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej. Szczególnie dotyczy to rodzin będących osobami bezrobotnymi, rodzin alkoholików czy rodzin wielodzietnych. Zjawisko to potęguje przenoszenie bezradności i ubóstwa na zasadzie dziedziczenia.

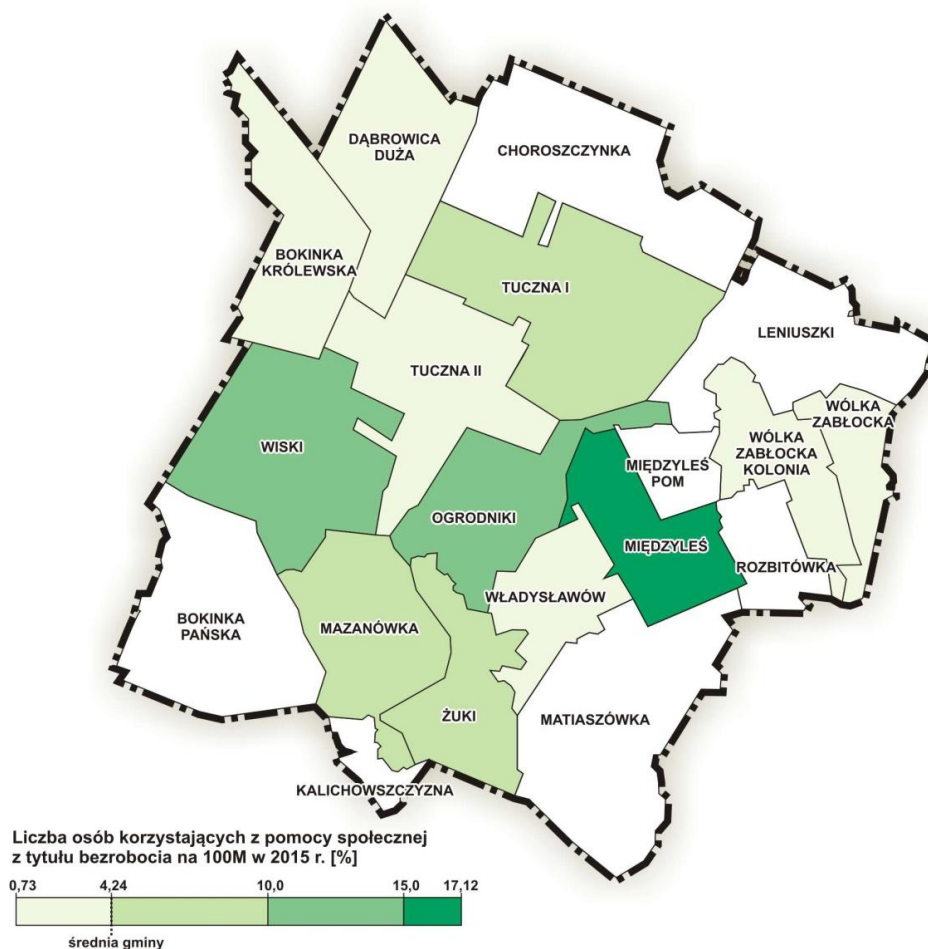
Rycina 16. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa na 100 mieszkańców w sołectwach gminy Tuczna

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG Tucznia

Wśród przyczyn powodujących korzystanie z pomocy społecznej społeczeństwa jest także bezrobocie. Liczba osób bezrobotnych w gminie Tucznia na koniec 2015 roku wynosiła 201 osób. W tym czasie w gminie ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 140 osób bezrobotnych, co stanowiło 69,65% ogółu bezrobotnych. Należy tu wyraźnie podkreślić, że oprócz zarejestrowanych osób funkcjonują osoby, które nie posiadają prawa do zasiłku, bądź z innych przyczyn nie zawsze zależnych od nich są osobami bezrobotnymi. W porównaniu do 2013 roku nastąpiła tendencja spadkowa liczby osób bezrobotnych pobierających świadczenia tylko o 6 osób tj. o 4,11%. Od 2013 roku wzrost liczby osób bezrobotnych pobierających świadczenia wystąpił w sołectwach: Bokinka Pańska, Międzyles, Ogrodniki i Żuki. W pozostałych sołectwach zaobserwowano spadek liczby osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

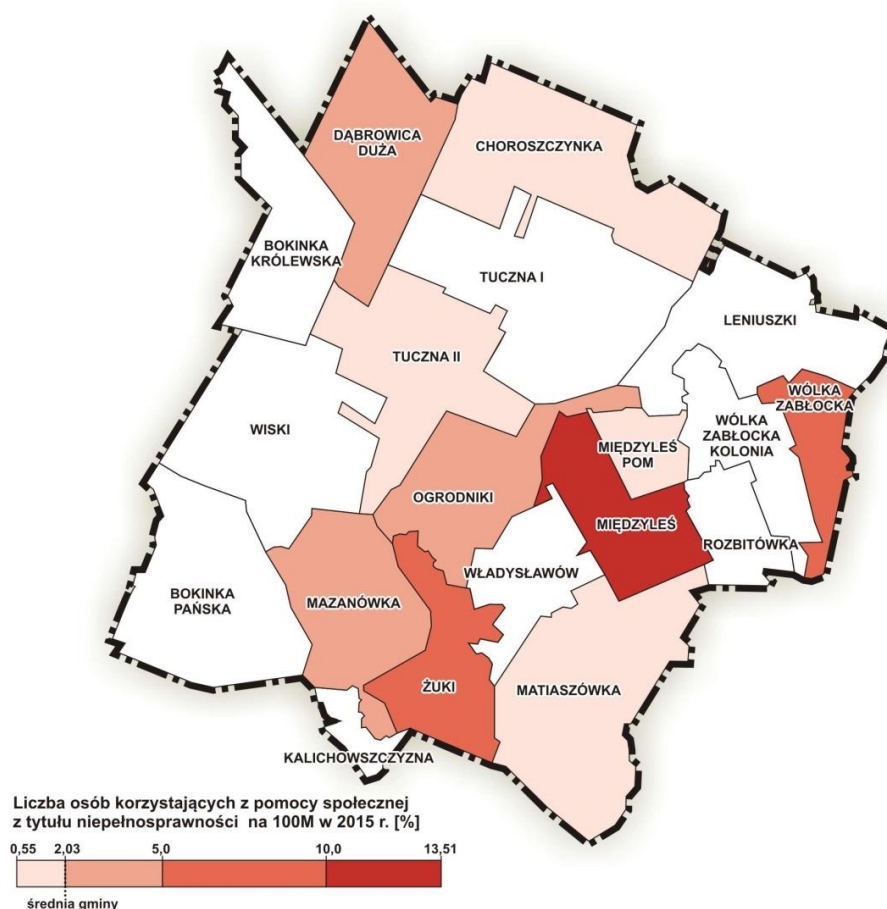
Rycina 17. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu bezrobocia w 2015 roku w gminie Tuczna

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Tucznia

Kolejną przyczyną korzystania ze świadczeń pomocy społecznej jest niepełnosprawność. Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej środowiska osób niepełnosprawnych w gminie obrazuje i jednocześnie wyostreza obraz negatywnych zjawisk w nich zachodzących: począwszy od procesu starzenia się społeczeństwa, poprzez bezrobocie, zwłaszcza długookresowe i dotyczące ludzi młodych oraz związane z nim konsekwencje w sytuacji finansowej i rodzinnej niepełnosprawnych, aż do niskiego poziomu wykształcenia i trudności w odnalezieniu się na rynku pracy. W 2015 roku w ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 67 osób. Wzrost liczby osób niepełnosprawnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej odnotowano jedynie w sołectwie Ogrodniki.

Rycina 18. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu niepełnosprawności

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Tuczna

Infrastruktura pomocy społecznej

Infrastruktura społeczna, rozumiana jest jako zespół urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności, min. są to placówki typu: Domy Pomocy Społecznej, Środowiskowe Domy Samopomocy, zakłady aktywności zawodowej, schroniska i noclegownie, mieszkania chronione. Na terenie gminy Tuczna funkcjonuje Środowiskowy Dom Samopomocy w Międzyzlesiu, mieszkania chronione w Międzyzlesiu oraz świetlica środowiskowa w Tucznaz.

Zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) zlokalizowany w Tucznaz. GOPS jest instytucją zajmującą się zapobieganiem marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Dysponując wiedzą o sytuacji osób potrzebujących udziela pomocy nie tylko w formie świadczeń finansowych ale również o charakterze niepieniężnym, do której zaliczyć można usługi opiekuńcze dla osób starszych, specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, usługi asystenta rodziny, pracę socjalną, opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, sprawienie pogrzebu, zapewnienie schronienia, odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej, dożywianie dzieci.

W gminie podejmowane są działania zmierzające do zminimalizowania skutków patologii społecznych, przede wszystkim dotyczy to przemocy w rodzinie i nadużywania alkoholu.

Rada Gminy przyjęła Gminny Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tuczna na lata 2014 – 2024, Program współpracy Gminy Tuczna z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. W gminie corocznie uchwalany jest Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gmina również posiada uchwalony Program Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Tuczna. Wymienione Programy skierowane są do mieszkańców gminy, do osób doświadczających przemocy w rodzinie tj.: współmałżonków, dzieci i młodzieży, grup zależnych (osób starszych i niepełnosprawnych), sprawców przemocy w rodzinie, a także do instytucji, podmiotów zajmujących się profesjonalnym udzielaniem wsparcia społecznego oraz świadków przemocy w rodzinie, a jego celem jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz zwiększenie dostępności i skuteczności pomocy.

Problemem jest liczba zgłaszanych i wykrywanych przypadków przemocy domowej. Na terenie Gminy Tuczna przemoc w rodzinie najczęściej występuje w rodzinach najuboższych, jest powiązana z alkoholizmem, niskimi dochodami finansowymi na członka rodziny, niskim wykształceniem, małą świadomością społeczną. Przypadki znęcania najczęściej odbywają się w domach rodzinnych, w zamkniętym kręgu osób, gdzie świadkami są jedynie członkowie rodziny. Przemocy doświadczały kobiety w wieku od 18 do 60 lat, natomiast sprawcami przemocy byli mężczyźni, najczęściej z problemem alkoholowym. W celu przeciwdziałania i niesienia pomocy najsłabszym, w gminie utworzony został Zespół Interdyscyplinarny w skład, którego wchodzi przedstawiciele: Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tucznnej, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tucznnej, Komisariatu Policji w Wisznicach, oraz Kuratorzy Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej. Zespół interdyscyplinarny działa na podstawie porozumienia zawartego między Wójtem Gminy Tuczna, a podmiotami działającymi w Zespole. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tucznnej współpracuje z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi, między innymi szkołami Powiatowym Urzędem Pracy w Białej Podlaskiej, placówkami służby zdrowia, Komendą Powiatową Policji czy Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Gmina współdziała w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie z: Sądem Rejonowym w Białej Podlaskiej; Komisariatem Policji w Wisznicach; Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Tucznnej; Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tucznnej; Placówkami oświatowo-wychowawczymi; zakładami opieki zdrowotnej; Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Białej Podlaskiej; organizacjami pozarządowymi i instytucjami kościelnymi; świetlicą środowiskową.

Bezpieczeństwo publiczne

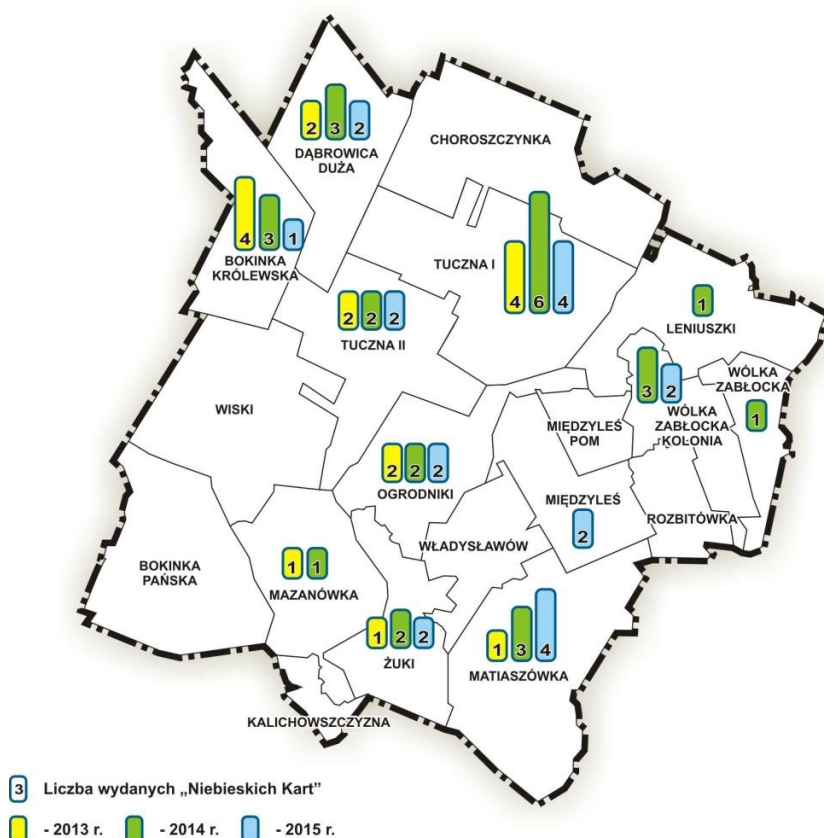
Poziom bezpieczeństwa jest jednym z głównych aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, natomiast przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które odciskają dotkliwie piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Nadzór nad bezpieczeństwem publicznym na terenie gminy sprawuje Komisariat Policji w Wisznicach. W 2015 roku w gminie Tuczna odnotowano łącznie 5 przestępstw kryminalnych oraz 34 interwencje domowe. W podziale na jednostki administracyjne najwięcej przestępstw kryminalnych odnotowano na terenie Tucznnej oraz w Leniuszkach i Matiaszówce.

Policja czuwa również nad bezpieczeństwem rodzin w ich bezpośrednim miejscu zamieszkania. W razie zgłoszenia niebezpiecznego zdarzenia policja podejmuje interwencję domową, w celu udzielenie osobie/osobom potrzebującym niezbędnej pomocy. Na terenie gminy Tuczna w 2015 r. podjęto 34 interwencje domowe, o 17% (5) więcej niż w 2013 r.

Najwięcej interwencji domowych odnotowano na terenie sołectwa: Tuczna, Żuki i Dąbrowica Duża.

W trakcie przeprowadzanych interwencji w miejscach zamieszkania, w uzasadnionych przypadkach sporządzano „Niebieskie Karty”⁵, co świadczyło o przemocy w rodzinie i mogło być wykorzystane do prowadzonych postępowań. Od 2013 roku wzrastała także liczba zakładanych Niebieskich Kart⁶, o czym świadczy fakt iż w 2013 roku tą procedurą objęte było 17 rodzin, zaś w 2014 roku już 27 rodzin. Niewątpliwie, wpływ na to bardzo niekorzystne zjawisko mają trudności ekonomiczne wielu rodzin i patologie społeczne, szczególnie alkoholizm, który jest w znacznej części przypadków czynnikiem powodującym znęcanie się nad rodziną i konfliktów rodzinnych. Pomimo, iż tą procedurą „Niebieskiej Karty” w 2015 roku objętych było 20 rodzin (spadek o 7), to jest zbyt duża liczba interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie. Wzrost liczby rodzin, w których występuje przemoc odnotowano w Międzyzlesiu i Matiaszówce.

Rycina 19. Rodziny objęte procedurą „Niebieskiej Karty” wg sołectw w gminie Tuczna (2013, 2014 i 2015r.)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OPS Tucznaz

W 2015 roku na terenie gminy działały jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP) w sołectwach: Tucznaz, Matiaszówka, Bokinka Pańska, Mazanówka, Wiski, Międzyzlesie, Dąbrowica Duża, Bokinka Królewska, ChoroszczyŃka. OSP w Tucznaz i OSP w Matiaszówka włączone są do krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego. Wprowadzie wymienione

⁵Niebieska Karta jest dokumentem służbowym wypełnianym przez funkcjonariusza policji w przypadku stwierdzenia przemocy w rodzinie;

⁶Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Tucznaz za lata 2013 - 2015;

jednostki posiadają podstawowe wyposażenie techniczne, niemniej jednak niezbędny jest zakup średniego samochodu pożarniczego.

Na terenie gminy nie występują szczególne uwarunkowania sprzyjające powstawaniu poważnych zagrożeń ludności i jej mienia. Lokalne rzeki i ciek wodne nie stanowią istotnego zagrożenia powodziowego. Na terenie gminy, ani w jej bezpośrednim sąsiedztwie nie funkcjonują również żadne zakłady przemysłowe stwarzające zagrożenie poważną awarią przemysłową.

16.5.5. Kapitał społeczny oraz aktywność obywatelska

Fundusz sołecki

W 2009 roku została uchwalona ustawa o funduszu sołeckim, wprowadzająca do praktyki funkcjonowania samorządu gminnego nowe rozwiązania służące zaspokajaniu potrzeb społeczności wiejskich. Jednym z głównych celów ustawy było stworzenie mechanizmu aktywizowania społeczności sołectwa poprzez jej bezpośredni udział nie tylko w planowaniu i podejmowaniu decyzji, ale także w realizacji zadań finansowanych z funduszu sołeckiego. Środki tworzące fundusz sołecki zostają wydzielone z budżetu gminy. Korzystając z niewielkich i niewystarczających środków finansowych z funduszu sołeckiego, nie jest możliwe zaspokojenie wszystkich potrzeb zarówno inwestycyjnych i działań miękkich na obszarach wiejskich, jednak dzięki pojawieniu się realnego, choć ograniczonego budżetu w dyspozycji miejscowej społeczności, można mówić o zmianie jakościowej lokalnej demokracji.

W celu oszacowania ogólnego poziomu aktywności społecznej w gminie Tuczna, posłużono się wskaźnikami, opisującymi poziom kapitału społecznego na poziomie sołectwa. Są to:

- kwota pozyskanych środków z funduszu sołeckiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca, która informuje o skuteczności działania oraz wizji mieszkańców na rozwój danego sołectwa, o czym mówi sposób wydatkowanych pieniędzy;
- wskaźnik uczestnictwa mieszkańców w zebraniu wiejskim, dotyczącym podziału środków na 2016 rok, opisujący rzeczywiste zaangażowanie społeczne mieszkańców danego sołectwa.

Tabela 10. Poziom kapitału społecznego w gminie Tuczna

Sołectwo	Kwota uzyskana na fundusz sołecki	Liczba osób na zebraniu wiejskim w 2015 roku, dotyczącym podziału środków z funduszu sołeckiego	Fundusz sołecki na 1 mieszkańca	Wskaźnik uczestnictwa w zebraniach na 100 mieszkańców
Bokinka Królewska	13 019,00	10	56,85	4,26
Bokinka Pańska	11 422,00	5	67,19	2,94
Choroszczyńska	10 699,00	10	69,03	6,45
Dąbrowica Duża	15 340,00	13	49,64	4,20
Kalichowszczyzna	7 565,00	8	160,96	17,02
Leniuszki	8 137,00	7	133,39	11,47
Matiaszówka	10 850,00	5	66,98	3,08
Mazanówka	11 513,00	7	70,63	4,29
Międzyleś	9 343,00	7	84,17	6,30
Międzyleś POM	8 800,00	13	94,62	13,97

Ogrodniki	12 055,00	13	62,79	6,77
Rozbitówka	8 951,00	8	95,22	8,51
Tuczna I	20 523,00	11	43,76	2,34
Tuczna II	22 633,00	12	41,76	2,20
Wiski	9 343,00	10	86,51	9,25
Wólka Zabłocka	8 800,00	5	101,15	5,74
Wólka Zabłocka Kolonja	10 307,00	4	75,23	2,91
Władysławów	7 625,00	10	146,63	19,2
Żuki	9 795,00	14	78,99	11,02
gmina TUCZNA	216 720,00	172	65,57	5,20

źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Tuczna

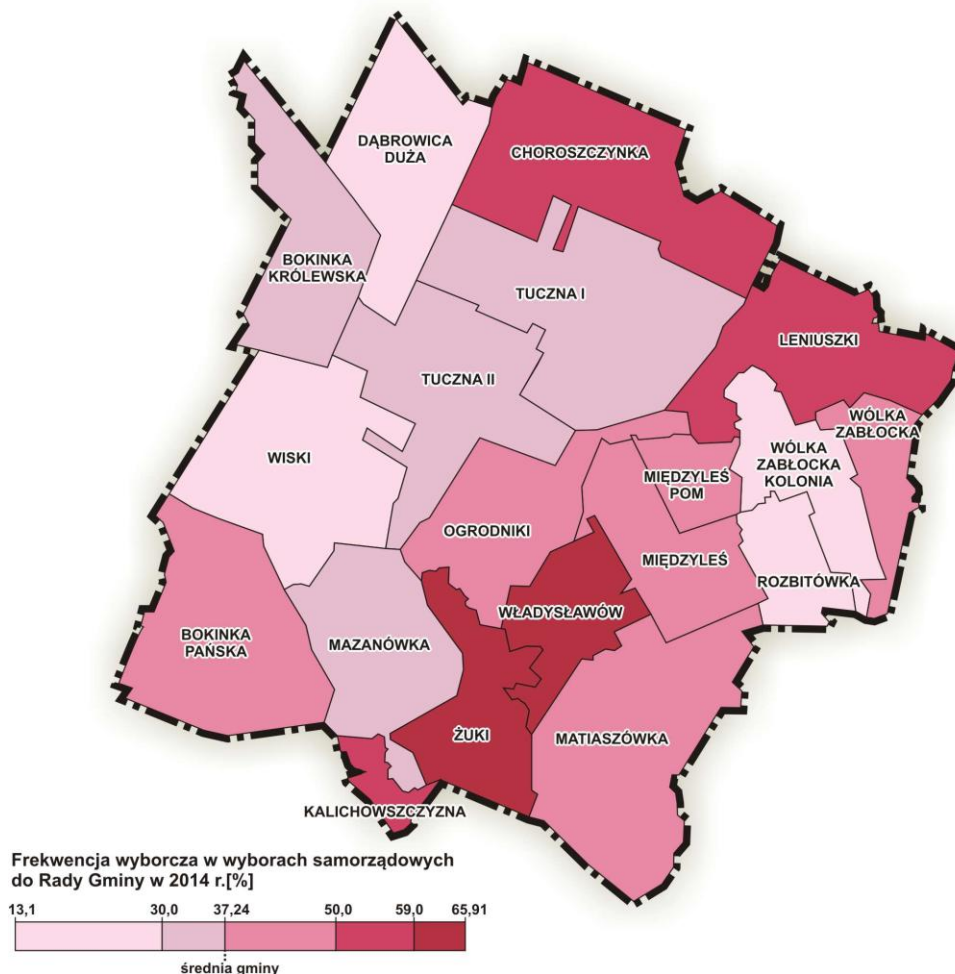
Spośród 19 sołectw w gminie Tuczna nikłym zaangażowaniem w sprawy społeczne cechowały się sołectwa: Tuczna I, Tuczna II, Wólka Zabłocka Kolonia i Bokinka Pańska. Są to sołectwa, gdzie wskaźnik określający zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej był dwukrotnie niższy niż średnia dla gminy, która również jest bardzo niska. Trudno mówić o wskaźniku określającym zaangażowanie społeczności lokalnej, który jest bardzo niski. Jednakże na tym tle można wyróżnić sołectwa uczestniczące w życiu społeczności lokalnej i są to: Kalichowszczyzna, Międzyłes POM, Leniuszki i Żuki – są to sołectwa, w których nawarstwiają się problemy ekonomiczne jak: ubóstwo czy bezrobocie.

Aktywność obywatelska mieszkańców

Zasadniczym wskaźnikiem obrazującym jakość kapitału społecznego gminy jest aktywność obywatelska mieszkańców, przejawiająca się uczestnictwem w organizacjach społecznych, grupach nieformalnych i innych organizowanych inicjatywach obywatelskich. O aktywności obywatelskiej świadczy również uczestnictwo mieszkańców w wyborach prezydenckich, parlamentarnych oraz samorządowych. W wyborach samorządowych wzięło udział 2728 osób, co stanowi 37,24% uprawnionych do głosowania. Analizując udział w wyborach lokalnych w ostatnich latach zauważalna jest stała tendencja wzrostowa.

Frekwencja wyborcza podczas wyborów samorządowych do Rady Gminy wyniosła 37,24%. Aktywność społeczną mieszkańców gminy należy ocenić jako niską – szczególnie na tle frekwencji osiągniętej przez sąsiadujące gminy powiatu bialskiego. Analiza danych wskazuje, iż najniższym wskaźnikiem aktywności obywatelskiej w wyborach do Rady Gminy cechowały się sołectwa: Dąbrowica Duża, Mazanówka, Rozbitówka, Tuczna I, Tuczna II, Wiski oraz Władysławów. W wyborach na Prezydenta RP frekwencja wynosiła 45,05. Bardzo niską aktywnością obywatelską wykazała się społeczność z obwodu nr 3 (Międzyłes, Władysławów, Leniuszki, Wólka Zabłocka, Matiaszówka, Rozbitówka, Wólka Zabłocka Kolonia), gdzie frekwencja wyniosła zaledwie 38,86%.

Rycina 20. Frekwencja w wyborach samorządowych

źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Tucznia

Organizacje społeczne

W roku 2015 funkcjonowało 15 podmiotów z sektora organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych, zarówno formalnych, jak i nieformalnych, które realizują swoje działania na terenie gminy oraz w aktywny sposób współpracują z samorządem lokalnym⁷. Należy nadmienić, że wśród organizacji pozarządowych – 9 z nich to Stowarzyszenia Ochotniczych Straży Pożarnych. Oprócz wymienionych stowarzyszeń na terenie gminy prowadzą swoją działalność:

- ❖ Stowarzyszenie Razem na rzecz Rozwoju wsi Tucznia – w obszarze rozwoju lokalnego;
- ❖ Stowarzyszenie Klub Abstynenta „Przystań” Tucznia – obszar działań to ochrona zdrowia, profilaktyka uzależnień;
- ❖ Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich Powiatu Białskiego Bokinka Pańska – obszar działań to: kultura, sztuka, tradycja, rozwój lokalny;
- ❖ Stowarzyszenie „Naszym dzieciom” Dąbrowica Duża – obszar działań: usługi socjalne, pomoc społeczna;
- ❖ Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Wsi Żuki – obszar działań: rozwój lokalny;

⁷

wg danych z UG Tucznia

- ❖ „Kocham wieś” Stowarzyszenie miłośników wsi Międzyeś – obszar działań: rozwój lokalny.

Głównym celem współpracy gminy Tuczna z organizacjami społecznymi i innymi organizacjami prowadzącymi działalność pożytku publicznego jest realizowanie wspólnych zadań dotyczących poprawy jakości życia jej mieszkańców i zaspokojenia potrzeb lokalnych.

Tabela 11. Organizacje społeczne w 2013 i 2015 roku w sołectwach gminy Tuczna

Sołectwo	Liczba zarejestrowanych organizacji społecznych na terenie sołectwa		
	2013	2014	2015
Bokinka Królewska	2	2	2
Bokinka Pańska	1	1	1
Choroszczyńska	1	1	1
Dąbrowica Duża	1	2	2
Kalichowszczyzna	0	0	0
Leniuszki	0	0	0
Matiaszówka	1	1	1
Mazanówka	0	1	1
Międzyeś	1	2	2
Międzyeś POM	0	0	0
Ogrodniki	0	0	0
Rozbitówka	0	0	0
Tuczna I	2	2	2
Tuczna II	1	1	1
Wiski	1	1	1
Wólka Zabłocka	0	0	0
Wólka Zabłocka Kolonia	0	0	0
Władysławów	0	0	0
Żuki	0	1	1
gmina TUCZNA	11	15	15

Źródło: dane z UG Tuczna

16.5.6. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze społecznej

Pogłębiona analiza kwestii społecznych (w oparciu o diagnozę) pozwoliła zidentyfikować wiele problemów w sferze społecznej, z którymi boryka się gmina Tuczna. Należą do nich:

- ❖ spadek liczby ludności na obszarze gminy, który niekorzystnie wpływa na wszystkie procesy demograficzne;
- ❖ rozproszenie ludności na obszarze gminy, które niekorzystnie wpływa na integrację społeczności lokalnej;
- ❖ brak utożsamiania się z miejscem zamieszkania, co ogranicza zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne;
- ❖ ujemne wartości przyrostu naturalnego;
- ❖ odpływ ludności (migracje) z większości sołectw;
- ❖ spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, które świadczą o procesie starzenia się społeczeństwa;

- ❖ stały wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego;
- ❖ niekorzystne prognozy demograficzne, które w znaczny sposób wpłyną na kapitał ludzki obszaru;
- ❖ duży odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania;
- ❖ wysokie wskaźniki bezrobocia;
- ❖ znaczna liczba osób korzystająca z pomocy społecznej o czym świadczy ubożenie ludności, przy czym należy wyraźnie podkreślić, że w większości sołectw odnotowano wzrost liczby rodzin i osób otrzymujących zasiłek z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia i ubóstwa;
- ❖ brak odpowiednio zagospodarowanych miejsc spędzania czasu wolnego i organizacji imprez integracyjnych dla mieszkańców,
- ❖ niewystarczająca infrastruktura opieki i aktywizacji dla seniorów;
- ❖ wzrost zagrożenia patologiami społecznymi, zwłaszcza rosnąca skala przemocy o czym świadczy wzrost założonych Niebieskich Kart;
- ❖ bardzo niski kapitał społeczny.

Na etapie analizy kwestii społecznych i konsultacji społecznych zidentyfikowano również potencjały obszaru gminy, którymi są:

- ❖ spadek liczby przestępstw kryminalnych oraz przemocy w rodzinie;
- ❖ funkcjonowanie środowiskowego domu samopomocy, mieszkań chronionych i świetlicy środowiskowej.

16.5.7. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferze społecznej

Potrzeby w zakresie rewitalizacji w sferze społecznej to przede wszystkim aktywizacja społeczna osób bezrobotnych i uzależnionych od zasiłków pomocy społecznej. Wskazuje się na konieczność włączenia bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizacji w prace pielęgnacyjne w rewitalizowanym obszarze na terenie gminy. Konieczna jest integracja mieszkańców (w tym osób starszych i zagrożonych patologiami społecznymi), edukacja i podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców, budowanie tożsamości lokalnej i identyfikacji z miejscem zamieszkania (co będzie przeciwdziałało emigracji z terenu gminy), włączenie społeczne mieszkańców w procesy ożywienia społeczno-gospodarczego (w tym w zaplanowanie i realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych). Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób w grupie wiekowej 25 – 34 lata, w tym osób długotrwale bezrobotnych. Niezbędne jest również podjęcie działań, by zapobiegać przemocy w rodzinie.

16.6. Sfera gospodarcza

16.6.1. Struktura gospodarcza gminy Tuczna

Na strukturę gospodarczą gminy składają się główne sektory gospodarki, w szczególności sektor rolniczy oraz przedsiębiorczość pozarolnicza, w tym przemysł, budownictwo i usługi. Rolnictwo jest jednym z najbardziej powszechnych rodzajów aktywności gospodarczej, obszary wiejskie są miejscem życia i pracy blisko 40% ludności kraju oraz miejscem wypoczynku.

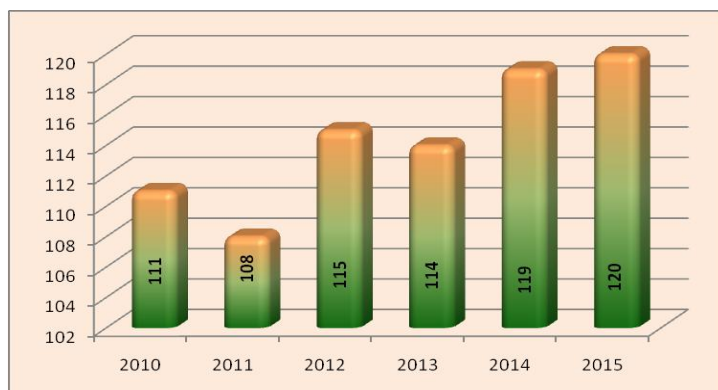
16.6.1.1. Przedsiębiorczość pozarolnicza

Na potencjał gospodarczy gminy składa się stopień koncentracji podmiotów gospodarczych, ich charakter, branża w której działają, a także otoczenie biznesu służących zaspokojeniu potrzeb wewnętrznych i jej mieszkańców oraz potrzeb zewnętrznych. Procesy kształtujące sferę gospodarczą wpływają na dynamikę rozwoju społeczno - ekonomicznego różnych jednostek osadniczych. Powyższa zależność jest szczególnie zauważalna na szczeblu lokalnym. Zjawiska i przemiany gospodarcze w znacznym stopniu determinują kierunek oraz dynamikę rozwoju w pozostałych sferach. Rozwój miejscowej gospodarki jest szczególnie istotny dla mieszkańców gminy, głównie ze względu na szansę zmniejszenia stopy bezrobocia i wzrost poziomu jakości życia.

Na terenie gminy Tuczna w 2015 r., według danych GUS, funkcjonowało 120 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, o 8,1% (9 podmiotów) więcej w porównaniu do 2010 roku. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w 2015 roku wyniosła 8 podmiotów, głównie w sołectwie Tuczna I (3 podmioty) oraz po 2 podmioty w Tucznnej II i Dąbrowicy Dużej, zaś 1 podmiot w sołectwie Ogrodniki. W tym okresie wyrejestrowano 6 podmiotów, w tym po 2 podmioty w Tucznnej II i w Wólce Zabłockiej Kolonii oraz po 1 podmiocie w Ogródnikach i Tucznnej I.

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców, która mierzona jest wskaźnikiem przedsiębiorczości, tj. liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności. W latach 2010 – 2015 dla obszaru gminy Tuczna obserwuje się wzrost wskaźnika z 385/10tys. ludności w 2010 roku do 484/10tys. ludności w roku 2015r.

Wykres 7. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy Tuczna w latach 2010-2015

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W podziale na sektory własnościowe podmioty działające w sektorze publicznym stanowią 6,67%, natomiast w sektorze prywatnym 93,33%. W sektorze prywatnym największy odsetek stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (61,67%), a organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne) – niespełna 12,05%.

Tabela 12. Podmioty gospodarki gospodarczej wg sektorów własnościowych w gminie Tucznna w latach 2010 – 2015

PKD	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Podmioty gospodarki narodowej						
ogółem	111	108	115	114	119	120
sektor publiczny						
ogółem	8	8	8	8	8	8
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	6	6	6	6	6	6
sektor prywatny						
ogółem	103	100	107	106	111	112
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	75	69	74	70	73	74
sektor prywatny - spółki handlowe	1	2	2	3	4	3
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	0	0	0	0
sektor prywatny - spółdzielnie	3	3	3	3	3	3
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	12	13	14	14	14	14

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Tabela 13. Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji i działów PKD w gminie Tucznna w latach 2020-2015

Sekcja	2010	2011	2012	2013	2014	2015
A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	17	16	17	16	15	17
C – Przetwórstwo przemysłowe	11	9	10	10	11	11
F – Budownictwo	12	14	11	10	14	12
G – Handel hurtowy i detaliczny	25	26	28	29	25	26
H – Transport i gospodarka magazynowa	9	8	9	9	11	10
I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	1	1	1	1	1	1
J - Informacja i komunikacja	0	0	1	2	4	4
K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	6	7	7	6	5	4
L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	0	0	0	1	1	1
M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	2	1	1	1	1	1
N – Działalność w zakresie usług administracja i działalność wspierająca	4	0	0	0	0	0
O – Administracja publiczna i obrona narodowa	11	11	11	11	11	11
P – Edukacja	4	4	5	5	7	8
Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	1	2	3	3	3	4
R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1	1	1	1	1	1
S i T – Pozostała działalność usługowa i gospodarstwa zatrudniające pracowników	7	8	9	9	9	9
Razem:	111	108	115	114	119	120

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Najliczniej reprezentowaną dziedziną jest działalności jest sekcja G (handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa sprzętu), w której działa 26 podmiotów. W sekcji A (rolnictwo) działa 17 podmiotów, w sekcji F (budownictwo) 12 jednostek, zaś w sekcji O (administracja publiczna i obrona narodowa) i C (przetwórstwo przemysłowe) – po 11 podmiotów. W sekcji P (edukacja) działa 8 podmiotów, zaś w sekcji Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna) zaledwie 4 podmioty. Najmniej jednostek działa w sekcjach: I (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), L (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości), M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), R (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją) – po 1 jednostce.

Rozpatrując podmioty gospodarcze według klas wielkości, w zdecydowanej większości działają przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób (tj. mikroprzedsiębiorstwa) – 95,0%. Natomiast podmioty zatrudniające od 10 do 45 osób (małe przedsiębiorstwa) stanowią zaledwie 5,0% ogółem przedsiębiorstw. W podziale na sołectwa najwięcej mikroprzedsiębiorstw działało na terenie sołectwa: Tuczna I i Tuczna II po 22 podmioty oraz Dąbrowica Duża – 11 podmiotów.

Tabela 14. Podmioty wg klas wielkości

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0 – 9 osób						
ogółem gmina Tuczna	103	100	109	108	113	114
Bokinka Królewska	5	6	5	5	5	5
Bokinka Pańska	4	3	3	2	2	2
Choroszczyńska	6	6	6	6	6	6
Dąbrowica Duża	4	3	6	7	9	11
Kalichowszczyzna	1	1	1	0	0	0
Leniuszki	2	2	2	2	2	2
Matiaszówka	7	4	5	5	5	5
Mazanówka	2	2	2	3	2	2
Międzyleś	6	6	6	6	6	6
Międzyleś POM	6	5	6	5	5	4
Ogrodniki	4	6	5	6	5	4
Rozbitówka	5	5	5	5	5	5
Tuczna I	19	19	21	19	22	22
Tuczna II	19	18	21	19	22	22
Wiski	2	3	3	3	2	3
Wólka Zabłocka	6	5	5	6	7	7
Wólka Zabłocka-Kolonia	1	1	1	3	3	1
Żuki	5	6	7	7	6	6
10 - 49						
ogółem gmina Tuczna	8	8	6	6	6	6
Bokinka Królewska	0	0	0	0	0	0
Bokinka Pańska	1	1	1	1	1	1
Choroszczyńska	0	0	0	0	0	0
Dąbrowica Duża	1	1	0	0	0	0
Kalichowszczyzna	0	0	0	0	0	0
Leniuszki	0	0	0	0	0	0
Matiaszówka	0	0	0	0	0	0
Mazanówka	0	0	0	0	0	0
Międzyleś	0	0	0	0	0	0
Międzyleś POM	0	0	0	0	0	0
Ogrodniki	0	0	0	0	0	0
Rozbitówka	0	0	0	0	0	0
Tuczna I	2	2	2	2	2	2
Tuczna II	3	3	2	2	2	2
Wiski	0	0	0	0	0	0
Wólka Zabłocka	1	1	1	1	1	1
Wólka Zabłocka-Kolonia	0	0	0	0	0	0
Żuki	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wśród głównych pracodawców działających na terenie gminy wymienia się:

- ❖ Urząd Gminy w Tucznnej (25 zatrudnionych);

- ❖ P.P.H.U. „Emar” (usługi, piekarnia, sklep) w Tucznnej – (24 zatrudnionych);
- ❖ Gimnazjum i szkoła podstawowa w Tucznnej (24 zatrudnionych);
- ❖ Rolnicza Spółdzielnia Przemysłowa „Zorza” w Bokince Pańskiej (15 zatrudnionych);
- ❖ Stowarzyszenie „Naszym Dzieciom” w Dąbrowicy Dużej (15 zatrudnionych);
- ❖ Delikatesy Centrum w Tucznnej (10 osób zatrudnionych);
- ❖ P.H.U. Partner w Tucznnej (7 pracowników);
- ❖ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tucznnej (6 pracowników);
- ❖ Bank Spółdzielczy w Białej Podlaskiej Oddział w Tucznnej (6 pracowników);
Środowiskowy Dom Samopomocy w Międzyzlesiu (6 pracowników);
- ❖ Posterunek Energetyczny PGE Dystrybucja SA w Tucznnej (oraz Poczta Polska w Tucznnej (5 zatrudnionych).

Otoczenie biznesu

Instytucjami otoczenia biznesu są wszelkiego rodzaju podmioty publiczne i prywatne, które w sposób pośredni lub bezpośredni mają związek z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej na danym terenie. Gmina Tuczna leży w sąsiedztwie miasta, przez co znajduje się w zasięgu oddziaływania instytucji otoczenia biznesu znajdujących się na terenie Białej Podlaskiej, w grupie których wymienia się m.in.: Fundację Rozwoju Lubelszczyzny, Filia Biała Podlaska; Lubelską Fundację Rozwoju, Oddział w Białej Podlaskiej wraz z Oddziałem Polskiego Funduszu Gwarancyjnego Sp. z o.o.; Białkopodlaską Fundację Rozwoju; Białkopodlaską Izbę Gospodarczą; Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców i Regionalny Ośrodek Badań i Rozwoju funkcjonujący przy Wydziale Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej, AWF w Warszawie. Funkcjonujące na terenie miasta Biała Podlaska instytucje otoczenia biznesu świadczą usługi z zakresu: doradztwa, informacji, doradztwa proinnowacyjnego, szkoleń, natomiast w zakresie usług finansowych dostępne są tylko oferty funduszy pożyczkowych i poręczeniowych.

16.6.1.2. Sektor rolniczy

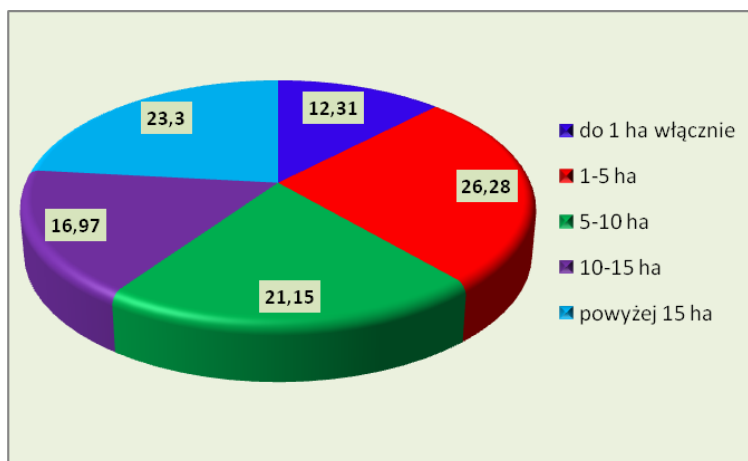
Rolnictwo jest jednym z najbardziej powszechnych rodzajów aktywności gospodarczej, obszary wiejskie są miejscem życia i pracy blisko 40% ludności kraju oraz miejscem wypoczynku. W odniesieniu do gminy Tuczna z dostępnych danych statystycznych za 2011 r. wskaźnik ten wynosi około 90%. Dominacja gleb najłagodniejszych wskazuje na niekorzystne warunki glebowe dla produkcji rolniczej. Bilansowa powierzchnia gleb średnich i słabych dla gminy stanowi podstawę do produkcji zwierzęcej oraz innej alternatywnej działalności na jej terenie.

Gmina Tuczna posiada umiarkowane warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa. Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie wynosi 59,5 pkt. (wg skali IUNG w Puławach), co świadczy raczej o średnio korzystnych warunkach do rozwoju rolnictwa. Jest on niższy zarówno od średniej dla powiatu bialskiego (60,6 pkt.) jak i dla województwa lubelskiego (74,1 pkt.). W obszarze gminy brak jest gleb najlepszych tj. I i II klasy bonitacyjnej. Wśród użytków rolnych większość stanowią gleby najłagodniejsze (V i VI klasy bonitacyjnej), które zajmują 51,9% ogółu gruntów rolnych i występują prawie w całej gminie, z koncentracją w sołectwach: Wiski, Choroszczynka oraz Tuczna II. Gleby orne średnie (IV klasa) zajmują 47,2%. Najlepsze gleby orne średnio dobre (III klasa) są rozmieszczone w sąsiedztwie sołectw: Rozbitówka, Bokinka Pańska oraz Wólka Zabłocka

i stanowią zaledwie 0,8%. Warunki glebowe są gorsze niż w innych gminach powiatu bialskiego.

Duży wpływ na poziom rolnictwa ma struktura wielkościowa gospodarstw. Im większe gospodarstwa, tym większe możliwości produkcyjne rolnika, a zatem i dochody, jakie może uzyskać. Duża wielkość gospodarstw sprzyja również specjalizacji, a gospodarstwa wyspecjalizowane są na ogół bardziej wydajne. Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego 2010 na obszarze gminy Tuczna istniało 837 gospodarstw rolnych. Wśród gospodarstw przeważają gospodarstwa od 1ha do 5ha, które stanowią 26,28% wszystkich gospodarstw rolnych (220 gospodarstw rolnych). Gospodarstwa od 5ha do 10ha stanowią 21,15% (177 gospodarstw). Pozostałe gospodarstwa o wielkości 10 – 15ha oraz 15ha i więcej stanowią znaczny odsetek, odpowiednio: 16,97% (142) oraz 23,30% (195). Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w 2015 roku kształtowała się na poziomie 6,34ha. Największe obszarowo gospodarstwa powyżej 50 ha znajdują się w: Bokince Pańskiej, Ogrodnikach, Matiaszówce, Wólce Zabłockiej Kolonii, Tucznnej.

Wykres 8. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych w gminie Tuczna

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego

Wśród powierzchni użytków rolnych dominują tereny pod zasiewami (65,73%), łąki trwałe (21,33%), lasy i grunty leśne (30,06%) oraz pastwiska trwałe (8,55%).

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej w decydujący sposób wpływa na rodzaj upraw i hodowlę zwierząt. Na terenie gminy w zakresie upraw dominują zboża i ziemniaki. Pod względem hodowli zwierząt gmina wyróżnia się w powiecie bialskim hodowlą trzody chlewnej w sołectwie Ogrodniki, Dąbrowica Duża, Tuczna i Kalichowszczyzna oraz chowem i hodowlą bydła (powyżej 10 DJP⁸) w gospodarstwach położonych w Bokince Pańskiej, Bokince Królewskiej, Tucznnej, Mazanówce, Ogrodnikach i Kalichowszczyźnie. Wśród prowadzonych hodowli w gminie Tuczna na uwagę zasługuje hodowla koni w gospodarstwach zlokalizowanych w Bokince Królewskiej.

Na terenie gminy brak jest producentów ekologicznych. Ze względu na rodzaj prowadzonej działalności i związane z tym zasoby tj. fermy hodowlane bydła, trzody chlewnej, oraz nadwyżki siana i potencjalne zasoby drewna i potencjału energetycznego z lasów gmina

⁸DJP –duża jednostka przeliczeniowa inwentarza–umowna jednostka liczebności zwierząt hodowlanych w gospodarstwie, według polskich norm odpowiadająca jednej krowie o masie 500 kg

dysponuje dobrymi warunkami do rozwoju energii odnawialnej związanej z biomasą pochodzącą z rolnictwa oraz z zasobów naturalnych.

16.6.2. Zatrudnienie oraz lokalny rynek pracy

Na terenie gminy Tucznna w 2015 r. pracowało 186 osób⁹. Od 2013 roku liczba pracujących zwiększyła się o 33 osoby. W 2015 roku pracujący stanowili niespełna 9,98% ludności w wieku produkcyjnym i 5,62% ogółu ludności gminy. W układzie PKD 2007 liczbę zatrudnionych obrazuje poniższa tabela:

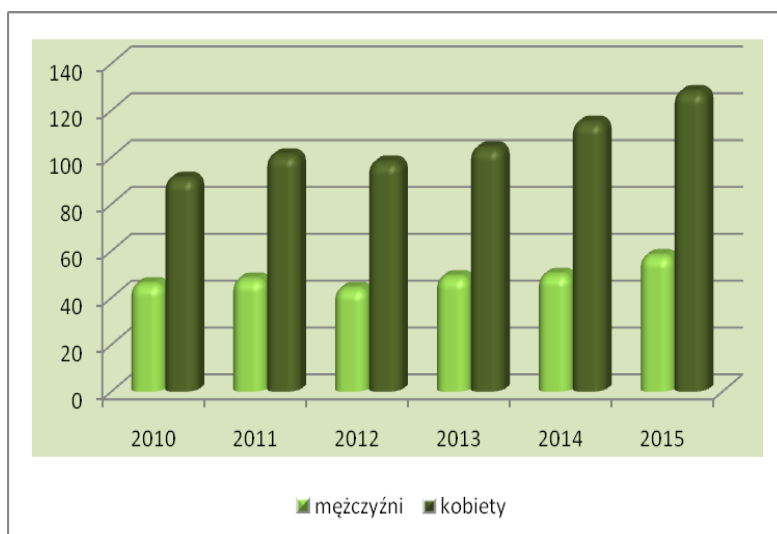
Tabela 15. Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych

Sektory ekonomiczne wg sekcji PKD 2007	Pracujący	
	2013 rok	2015 rok
Sekcja A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)	b.d.	b.d.
Sekcja B (Górnictwo i wydobywanie), sekcja C (Przetwórstwo przemysłowe), Sekcja D (Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych), Sekcja E (Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją) i sekcja F (Budownictwo)	b.d.	b.d.
sekcja G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych), sekcja H (transport i gospodarka magazynowa), sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) i w sekcji J (informacja i komunikacja),	b.d.	14
sekcja K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa) i sekcja L (Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości),	b.d.	brak danych dla tych sekcji w 2015r., które zostały przypisane do sekcji wymienionych poniżej ¹⁰
sekcja M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), sekcja N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca), sekcja O (Administracja publiczna i obrona narodowa), sekcja P (Edukacja), Sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna), Sekcja R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją), Sekcja S (Pozostała działalność usługowa)	96	134

źródło: opracowanie własne na podstawie Rocznik statystyczny Województwo Lubelskie Podregiony, powiaty, gminy

Wśród pracujących dominowały kobiety, których udział w ogólnej liczbie pracujących najwyższy był w 2014 roku (69,7%). W roku 2015 obserwuje się już tendencję zniżkową w udziale kobiet pracujących - 68,8%.

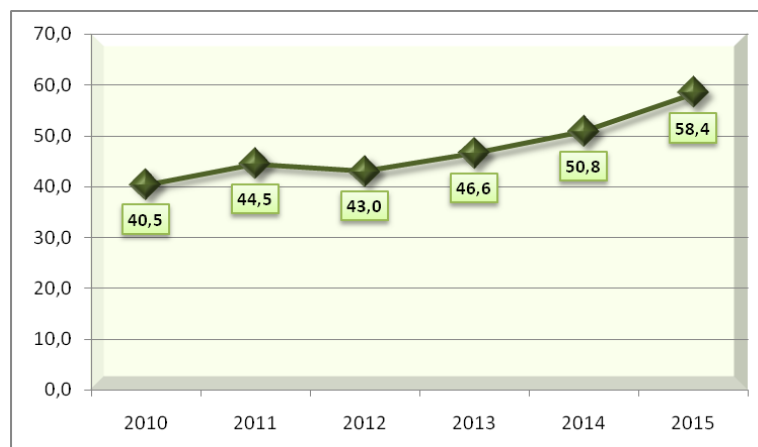
⁹ Rocznik statystyczny Województwo Lubelskie Podregiony, powiaty, gminy, WUS Lublin 2014 i 2016 rok

Wykres 9. Pracujący wg płci w gminie Tuczna w latach 2010 – 2015

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Niska liczba pracujących w stosunku do ogółu ludności gminy spowodowana jest brakiem danych statystycznych obejmujących osoby pracujące w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego oraz podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. Ponadto rozbieżności mogą wynikać również z niedopasowania kwalifikacji pracowników do nowych technologii i braku potrzebnych kompetencji przy otrzymaniu zatrudnienia.

Wskaźnik określający liczbę pracujących na 1000 ludności gminy w 2015 r. wynosił 58,4 i od 2013 roku wykazuje tendencję wzrostową, co prezentuje poniższy wykres.

Wykres 10. Pracujący na 1000 mieszkańców w gminie Tuczna w latach 2010 -2015

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

16.6.3. Atrakcyjność inwestycyjna gminy

Niezbędnym warunkiem do rozwoju przedsiębiorczości jest przygotowanie odpowiedniej ilości terenów inwestycyjnych, wyposażonych w pełną infrastrukturę techniczną, posiadających korzystną lokalizację względem szlaków komunikacyjnych i dobrą dostępność do usług wysokospecjalistycznych oraz stworzony system zachęt i ulg dla inwestorów. Miejsce powinny odznaczać się najwyższymi walorami użytkowymi lokalizacji dla prowadzonej działalności.

Na terenie gminy istnieje 36 ha terenów inwestycyjnych uzbrojonych w sieć wodociągową i elektryczną. W dokumencie „*Studium przestrzenne lokalizacji i możliwości rozwoju regionalnych stref przedsiębiorczości w województwie lubelskim, Katalog stref przedsiębiorczości*”, wskazuje się 1 strefę przedsiębiorczości na terenie położonym przy drodze powiatowej nr 1051L o powierzchni 5,17 ha stanowiącej własność prywatną. Dodatkowo w *Studium uwarunkowań*, wyznaczone zostały tereny przemysłu w Bokince Pańskiej i Tucznnej. Rozwojowi przedsiębiorczości sprzyjają ponadto działania władz samorządowych przejawiające się m.in. w stosowaniu zachęt inwestycyjnych w formie ulg podatkowych, rozwijaniu infrastruktury technicznej, tworzeniu stref inwestycyjnych.

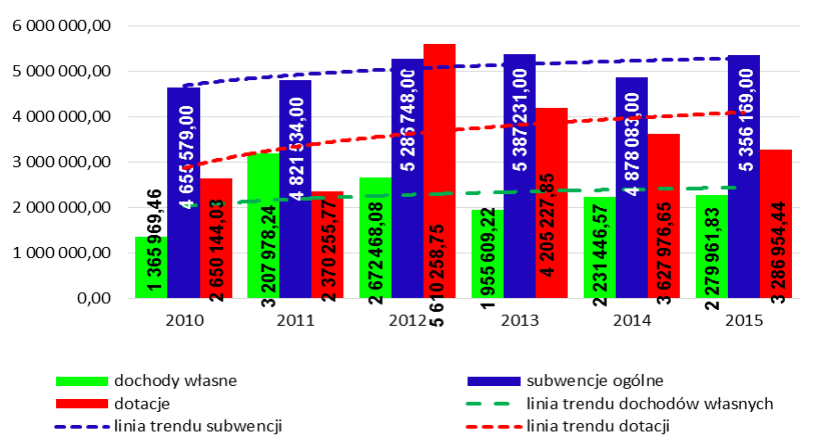
16.6.4. Zdolność inwestycyjna gminy

Sytuacja finansowa gminy Tucznna

Zdolność inwestycyjna w dużej mierze uzależniona jest od wielkości dochodów oraz struktury wydatków jednostki samorządu. Zrównoważony rozwój stanowi ideę przyświecającą rozwojowi jednostek samorządowych na wszystkich poziomach sfery społeczno - gospodarczej. Budżet jest finansowym wyrazem i instrumentem polityki gospodarczej gminy oraz najważniejszym narzędziem do jej realizacji. Jest uchwalany corocznie przez Radę Gminy i opiniowany przez Regionalną Izbę Obrachunkową. Oprócz ustalanych i realizowanych corocznie planów budżetowych gmina posiada również Wieloletnią Prognozę Finansową.

W latach 2010 – 2015 odnotowano wahania wysokości dochodów ogółem oraz ich struktury. W okresie obejmującym lata 2010 – 2012 nastąpił wzrost dochodów o ok. 56,5%, a następnie w kolejnych 2 - spadek. W 2015 roku zachodził niewielki wzrost dochodów gminy w porównaniu do roku poprzedniego. Według opublikowanych danych z wykonania budżetów, dochód budżetu gminy wyniósł 10,9 mln zł, dochody były wyższe o ok. 26% niż w 2010 roku. Na strukturę dochodu ogółem składają się: dochody własne, subwencja ogólna i dotacje. Największy udział miały subwencje ogólne (49,0%) a zdecydowanie mniej dotacje (30,1%) i dochody własne (20,9%).

Wykres 11. Struktura dochodów gminy Tucznna w latach 2010-2015

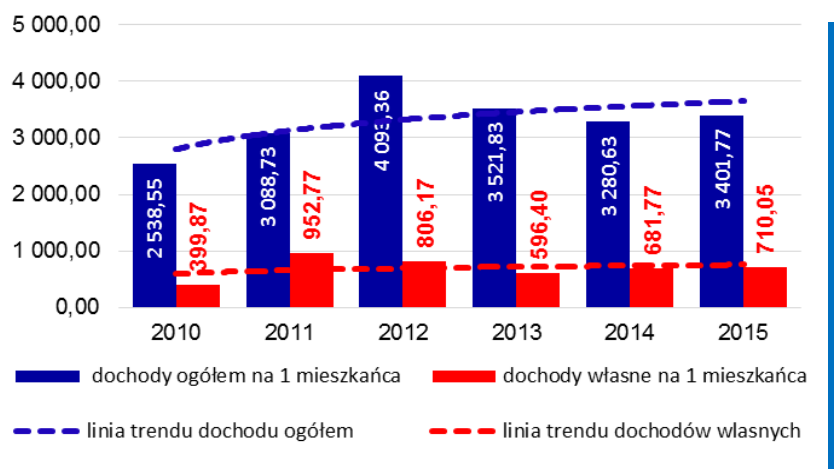

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Banku Danych Lokalnych GUS

Dotacje inwestycyjne wynosiły jedynie 2,2% dotacji ogółem i zmalały ponad 6-krotnie (w roku 2010 stanowiły 18,2%). Średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtował się na poziomie 3 401,77 zł i wzrósł o 863,22 zł (34%). Podobne zjawisko odnotowano w przypadku

dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które wzrosły o ponad 77,0% i wynosiły 710,05 zł (wzrost o 310,17 zł).

Wykres 12. Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca w latach 2010-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 16. Dochody i wydatki budżetowe w latach 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOCHODY						
Dochody ogółem	8 671 692,49	10 399 768,01	13 569 474,83	11 548 068,07	10 737 506,22	10 923 085,27
Dochody własne;	1 365 969,46	3 207 978,24	2 672 468,08	1 955 609,22	2 231 446,57	2 279 961,83
subwencje ogólne	4 655 579,00	4 821 534,00	5 286 748,00	5 387 231,00	4 878 083,00	5 356 169,00
dotacje	2 650 144,03	2 370 255,77	5 610 258,75	4 205 227,85	3 627 976,65	3 286 954,44
dochody ogółem na 1 mieszkańca ogółem	2 538,55	3 088,73	4 093,36	3 521,83	3 280,63	3 401,77
Dochody własne na 1 mieszkańca ogółem	399,87	952,77	806,17	596,40	681,77	710,05
WYDATKI						
Wydatki ogółem	13 984 078,37	13 184 327,30	11 054 444,90	9 916 457,42	10 475 536,87	10 798 726,98
wydatki majątkowe	6 012 964,43	4 538 893,84	2 040 099,36	535 891,35	649 278,83	6 012 964,43
wydatki majątkowe inwestycyjne	678 930,66	6 012 964,43	4 538 893,84	2 040 099,36	535 891,35	649 278,83
wydatki bieżące ogółem	7 971 113,94	8 645 433,46	9 014 345,54	9 380 566,07	9 826 258,04	10 119 796,32
dotacje ogółem	100 000,01	101 561,43	86 988,47	204 206,50	482 258,65	598 523,19
świadczenia na rzecz osób fizycznych	1 901 401,97	1 993 415,06	2 111 154,24	2 193 506,36	2 191 578,31	2 030 106,88
Wydatki na 1 mieszkańca ogółem	4 093,70	3 915,75	3 334,67	3 024,23	3 200,59	3 363,04
Wydatki majątkowe inwestycyjne na 1 mieszkańca	1 776,36	1 356,11	618,21	163,08	200,02	213,23

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Przeprowadzona analiza wydatków gminy wskazuje na ich spadek do 2013 roku, a w latach następnych na niewielki wzrost. Wydatki wyniosły 10,8 mln zł., a największy odsetek, bo 93,7% wydatków ogółem stanowiły wydatki bieżące. Wydatki majątkowe stanowiły jedynie 6,3% wydatków ogółem i w całości były to wydatki majątkowe inwestycyjne. W 2015 r. wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły 3 363,04zł (o 17,8% mniej aniżeli

w 2010 roku). Wartość wydatków majątkowych inwestycyjnych na jednego mieszkańca wyniosła 213,23 zł (ponad 8-krotnie mniej niż w 2010 roku).

Tabela 17. Struktura wydatków gminy Tucznna w latach 2010 - 2015

		Wydatki ogółem	z tego przeznaczone na:						
			Wydatki bieżące	z tego:					Wydatki majątkowe
				wynagrodzenia i pochodne	dotacje	obsługę długu	poręczenia i gwarancje	pozostałe wydatki bieżące	
2010	planowane	18 232 520	8 628 514	4 220 984	106 800	68 000	0	4 232 730	9 604 006
	wykonane	13 984 078	7 971 114	4 010 336	100 000	53 992	0	3 806 786	6 012 964
2011	planowane	15 557 813	9 224 800	4 403 295	101 650	329 450	0	4 390 405	6 333 013
	wykonane	13 184 334	8 645 440	4 286 522	101 561	298 628	0	3 958 729	4 538 894
2012	planowane	11 766 671	9 676 076	4 580 798	90 000	353 500	0	4 651 778	2 090 595
	wykonane	11 054 445	9 014 346	4 363 220	86 988	325 538	0	4 238 599	2 040 099
2013	planowane	10 845 071	10 215 377	4 799 692	260 729	240 500	0	4 914 457	629 694
	wykonane	9 916 457	9 380 566	4 577 001	204 207	221 619	0	4 377 740	535 891
2014	planowane	10 953 225	10 274 362	4 539 702	495 473	169 200	0	5 069 987	678 863
	wykonane	10 475 537	9 826 258	4 374 363	482 259	164 435	0	4 805 201	649 279
2015	planowane	11 569 727	10 877 808	5 020 610	698 137	141 273	0	5 017 789	691 919
	wykonane	10 798 727	10 119 796	4 689 921	598 523	135 842	0	4 695 510	678 931

Źródło: www.lublin.rio.gov.pl „Wykonanie budżetów JST za lata 2010 – 2015”

Sytuacja finansowa gminy uzależniona jest od wyniku finansowego w poszczególnych latach. W analizowanym okresie, zaobserwowano wahania zarówno w dochodach jak i wydatkach gminy, co skutkowało zazwyczaj dodatnim lub ujemnym (lata 2010-2011) wynikiem finansowym.

Tabela 18. Wynik budżetu i relacja deficytu/ nadwyżki do dochodów w latach 2010 - 2015

Rok	Dochody ogółem			Wydatki ogółem			Wynik budżetu		Relacja deficytu/nadwyżki do dochodów	
	plan	wykonanie	% wyko- nania	plan	wykonanie	% wyko- nania	(-) deficyt / (+) nadwyżka		plan	wykona- nie
							plan	wykonanie		
2010	8 902 811	8 671 692	97,4	18 232 520	13 984 078	76,7	-9 329 709	-5 312 386	-104,8	-61,3
2011	10 624 623	10 399 768	97,9	15 557 813	13 184 334	84,7	-4 933 190	-2 784 566	-46,4	-26,8
2012	13 927 391	13 569 475	97,4	11 766 671	11 054 445	93,9	2 160 720	2 515 030	15,5	18,5
2013	12 148 727	11 548 068	95,1	10 845 071	9 916 457	91,4	1 303 656	1 631 611	10,7	14,1
2014	11 038 508	10 737 506	97,3	10 953 225	10 475 537	95,6	85 283	261 969	0,8	2,4
2015	11 384 311	10 923 085	95,9	11 569 727	10 798 727	93,3	-185 416	124 358	-1,6	1,1

Źródło: www.lublin.rio.gov.pl „Wykonanie budżetów JST za lata 2010 – 2015”

Według Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF), wynik budżetowy miał wartość dodatnią. Kwota długu wynosiła 4 164 610,58 zł (o 500 000,58 zł więcej w porównaniu do roku poprzedniego). Rocznie gmina przeznaczała ok. 508 583,42 zł tytułem rat kapitałowych, kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych.

Tabela 19. Prognoza dochodów i wydatków do 2036 roku

wyszczególnienie	dochody ogółem (dochody bieżące + dochody majątkowe)	wydatki ogółem (wydatki majątkowe + wydatki bieżące)	wydatki bieżące na obsługę długu	wynik budżetu	Przychody budżetu	z tego kredyty pożyczki, emisja papierów wartościowych	Rozchody budżetu	w tym spłaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	Kwota długu
wyk.2014	10737506	10470477	164435	267029	500000	500000	585283	585283	3983194
wyk. 2015	10923085	10798653	135842	124433	690000	690000	508583	508583	4164611
2016	13005824	12794081	203523	211743	280720	280720	492463	301660	3862951
2017	13537758	13307278	190000	230480	0	0	230480	230480	3632471
2018	17092378	16892378	170000	200000	0	0	200000	200000	3432471
2019	13435950	13235950	160000	200000	0	0	200000	200000	3232471
2020	13794028	13594028	150000	200000	0	0	200000	200000	3032471
2021	14162850	13962850	140000	200000	0	0	200000	200000	2832471
2022	14683416	14483416	130000	200000	0	0	200000	200000	2632471
2023	14934016	14734016	120000	200000	0	0	200000	200000	2432471
2024	15337038	15137038	110000	200000	0	0	200000	200000	2232471
2025	15752149	15552149	100000	200000	0	0	200000	200000	2032471
2026	16179713	15979713	90000	200000	0	0	200000	200000	1832471
2027	16620105	16420105	80000	200000	0	0	200000	200000	1632471
2028	17073707	16873707	70000	200000	0	0	200000	200000	1432471
2029	17540920	17340920	60000	200000	0	0	200000	200000	1232471
2030	18022146	17822146	50000	200000	0	0	200000	200000	1032471
2031	18517811	18317811	40000	200000	0	0	200000	200000	832471
2032	19028346	18828346	30000	200000	0	0	200000	200000	632471
2033	19554195	19354195	25000	200000	0	0	200000	200000	432471
2034	20095822	19895822	20000	200000	0	0	200000	200000	232471
2035	20653695	20453695	15000	200000	0	0	200000	200000	32471
2036	21204807	21172337	5000	32470	0	0	32470	32471	0

Źródło: Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XIX/93/16 Rady Gminy Tucznna z dnia 12 września 2016 r.

W ramach Wieloletniej Prognozy Finansowej został sporządzony wykaz przedsięwzięć z okresem realizacji do 2020 r., co określa poniższa tabela.

Tabela 20. Wykaz przedsięwzięć do 2020 roku

Nazwa i cel	Okres realizacji		łącznie nakłady finansowe
	od	do	
<i>Instalacja Odnawialnych Źródeł Energii w Gminie Tuczna</i>	2016	2018	2 767 426,14
<i>Modernizacja hydroforni w miejscowości Tuczna, montaż paneli fotowoltaicznych oraz wymiana wodomierzy</i>	2015	2017	890 000,00
<i>Poprawa dostępności infrastruktury społecznej w Gminie Tuczna</i>	2016	2018	416 520,00
<i>Wzrost wykorzystania OZE w Gminie Tuczna poprzez montaż instalacji fotowoltaicznych</i>	2016	2018	1 057 637,00
<i>Wzrost efektywności i dostępności e-usług gmin partnerskich na terenie Euroregionu Bug – Wzrost efektywności i dostępności e-usług gmin partnerskich</i>	2017	2018	229 190,00
<i>Termomodernizacja budynku szkoły w Dąbrowicy Dużej</i>	2017	2018	445 752,00

Źródło: Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr XXII/108/16 Rady Gminy Tuczna z dnia 29 grudnia 2016 r

Pozyskiwanie funduszy krajowych i unijnych

Gmina Tuczna w okresie programowania 2007 - 2013 pozyskała ze środków krajowych i unijnych 4,52 mln złotych. Najwięcej pozyskano ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – ponad 4,49 mln zł, a z RPO WL – 33 881,85 zł.

Tabela 21. Projekty zrealizowane przez Gminę Tuczną od 2010 roku

Nazwa projektu	Beneficjent	Program operacyjny lub źródło finansowania	Wartość całkowita	Kwota dofinansowania
Budowa gminnej oczyszczalni ścieków, kanalizacji przydomowych oczyszczalni ścieków	Gmina Tuczna	PROW – działanie Podstawowe Usługi dla Gospodarki i Ludności Wiejskiej	11 182 274,17	4 000 000
Rewitalizacja Centrum miejscowości gminnej Tuczna. Budowa ciągu parkingowo-pieszego.	Gmina Tuczna	PROW 2007-2013 w ramach działania Odnowa i Rozwój Wsi	1030314,79	403 961
Remont Świetlicy Wiejskiej w Mazanówce	Gmina Tuczna	PROW 2007-2013; OS 3. jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej; Działanie: Odnowa i rozwój wsi	353 901,27	220 943,00
W Tucznnej jak zawsze tradycyjnie i gościnnie	Gmina Tuczna	Operacja z zakresu małych projektów w ramach działania 413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” objętego PROW na lata 2007-2013	59 672,89	42 897,02
Konferencja – konie, woda i przyroda	Gmina Tuczna	PROW w zakresie małych projektów w ramach działania 413 Wdrażanie LSR objętego PROW na lata 2007-2013	31 036,80	24 621,44

Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w województwie lubelskim	Gmina Tucznna/	RPO w ramach Osi Priorytetowej 8 – Społeczeństwo informacyjne – zwiększenie innowacyjności gospodarki Działanie 8.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka	Wkład własny: 52 164,00 otrzymano środki trwałe: zestawy komputerowe dla mieszkańców	
Wrota Lubelszczyzny – informatyzacja administracji	Gmina Tucznna	RPO WL Działanie 4.1 Społeczeństwo informacyjne, EFRR	39860,6	33 881,85
Razem				4528394,31

Tabela 22. Wykaz umów o dofinansowanie podpisanych i zrealizowanych przez gminę i innych beneficjentów

Tytuł Projektu	Program Operacyjny	wartość ogółem (zł)	Dofinansowanie (zł)	nazwa beneficjenta
Utworzenie przedszkola samorządowego dla gminy Tucznna	POKL – Europejski Fundusz Społeczny – działanie 09.01.01	195 110,00		Białskopodlaska Lokalna Grupa Działania
Indywidualizacja procesu nauczania uczniów klas I-III szkół podstawowych w gminie Tucznna.	POKL – Europejski Fundusz Społeczny – działanie 09.01.02	75 779,80		Gmina Tucznna
Wyrównywanie szans uczniów wiejskich gimnazjów Lubelszczyzny	POKL – Europejski Fundusz Społeczny – działanie 09.01.02	1 187 192,82		Centrum Nauczania Języków Obcych NORTON I Piotr Robert Szmigiel Gmina Tucznna
Modernizacja Oddziałów Przedszkolnych w szkołach podstawowych	POKL – Europejski Fundusz Społeczny – działanie 09.01.01	84 077,00zł		Gmina Tucznna
Razem		1542159,62		

Źródło: dane z UG Tucznna

Ponadto gmina Tucznna otrzymała dofinansowanie na projekty:

- „*Instalacja Odnawialnych Źródeł Energii w Gminie Tucznna*”. Projekt będzie polegał na instalacji na budynkach mieszkańców gminy 133 instalacji solarnych, 88 pomp ciepła oraz 8 kotłów na biomasę na budynkach użyteczności publicznej. Wartość projektu - 2 734 505, 82 zł;
- opracowanie dokumentu „*Lokalnego Programu Rewitalizacji podstawą do ożywienia społeczno-gospodarczego gminy Tucznna*” - dofinansowanie w wysokości 36 000 zł;
- „*Modernizacja hydroforni w miejscowości Tucznna, montaż paneli fotowoltaicznych oraz wymiana wodomierzy*” w ramach Działania 6.4 Gospodarka wodno-ściekowa RPO WL. W ramach projektu przeprowadzona zostanie modernizacja hydroforni w Tucznnej oraz wymienione zostaną wodomierze u ponad 500 mieszkańców. Wartość projektu wynosi 900 tys. zł.

Należy nadmienić, iż gmina zakończyła akcję „*Drzewko za śmieci*” w ramach projektu „*Gmina Tuczna przyjazna Środowisku*” dofinansowanego przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie.

W trakcie aplikacji i rozpatrywania są wnioski:

- projekt pn. „*Poprawa dostępności infrastruktury społecznej w Gminie Tuczna*” w ramach RPO WL, działanie 13.2 Infrastruktura usług społecznych, który ma celu adaptację budynku gospodarczego na potrzeby działalności Środowiskowego Domu Samopomocy w Międzyzlesiu;
- projekt pn. „*Termomodernizacja szkoły w Dąbrowicy Dużej*” w ramach RPO WL, działanie 5.2 Efektywność Energetyczna Sektora Publicznego;
- projekt pn. „*Wzrost efektywności i dostępności e-usług gmin partnerskich na terenie Euroregionu Bug*” w ramach działania 2.1 Cyfrowe Lubelskie RPO WL. Projekt realizowany jest w partnerstwie z innymi gminami. Liderem projektu jest Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu “BUG”. Projekt dotyczy rozwoju elektronicznej administracji, elektronicznych usług publicznych oraz zwiększenia dostępności informacji sektora publicznego;
- projekt pn. „*Edukacyjna (R)Ewolucja w Gminie Tuczna*” w ramach działania 12.2 EFS. Projekt polega na prowadzeniu dodatkowych zajęć lekcyjnych w szkole podstawowej oraz w gimnazjum w Tucznnej, doposażeniu sal lekcyjnych oraz szkoleń dla nauczycieli;
- projekt pn: *Rozbudowa systemu wodno - kanalizacyjnego w miejscowości Tuczna z PROW*. Na projekt składa się: rozbudowa wodociągu, rozbudowa kanalizacji oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.
- w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś-Ukraina zostały złożone 3 wnioski w ramach priorytetu
 - ✓ priorytet 3.2 Bezpieczeństwo: Tytuł wniosku: *Improving fire safety, increasing protection against other natural hazards In the 5 municipalities of Bialski District and 3 SPs Grodno*. Partnerzy Gminy Tuczna: Piszczac, Sławatycze, Kodeń, Zalesie, Łomazy;
 - ✓ priorytet 1.1 Promocja kultury lokalnej i historii :Tytuł wniosku: *Pomotion of local culture and history*. Partnerzy Gminy: Tuczna, Leśna Podlaska, Piszczac, Łomazy, Konstanyńów i Kodeń;
 - ✓ priorytet 1.2 Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego. Tytuł wniosku: *Natural heritage of the Active Borderland In XXI century*. Partnerzy Gminy: Tuczna, Leśna Podlaska, Łomazy, Konstanyńów, Kodeń.

Należy podkreślić, iż gmina Tuczna jest liderem przedsięwzięcia Zintegrowane „*Aktywne Pogranicze – Naturalnie w Dolinie Bugu*”, które skupia gminy należące do *Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego Aktywne Pogranicze* uchwałą podjętą przez Zarząd Województwa z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji dokumentu pn. Przedsięwzięcia o priorytetowym znaczeniu dla realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) (Znak: XCI/1868/2016) zostało zakwalifikowane na listę *Przedsięwzięć o priorytetowym znaczeniu dla realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)*.

16.6.5. Analiza zasobów rekreacyjno-turystycznych gminy

Niezwykle istotną branżą gospodarki jest branża turystyczna. Turystyka ma szczególne znaczenie dla lokalnej gospodarki, gdyż aktywizuje oprócz podmiotów turystycznych, także wiele innych sektorów gospodarki takich jak: transport, łączność, przemysł, budownictwo, rolnictwo, działalność finansowa i ubezpieczeniowa. Turystyka generuje dodatkowy strumień pieniądza, który zasila lokalną gospodarkę poprzez ponoszone przez turystów wydatki. Ponadto wpływa pozytywnie na rynek pracy oraz zadowolenie społeczeństwa. O atrakcyjności turystycznej świadczy zarówno siła przyciągania danego regionu, jak i popyt na oferowane usługi. Atrakcyjność turystyczna kształtowana jest pod wpływem wielu różnorodnych czynników. Wśród najważniejszych z nich należy wymienić potencjał turystyczny (walory i stan jakościowy środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwo kulturowe) oraz infrastrukturę turystyczną, przede wszystkim bazę noclegową i gastronomiczną.

Potencjał turystyczny

Gmina Tuczna posiada atrakcyjne tereny, zarówno dla wypoczynku, rekreacji jak i uprawiania turystyki, szczególnie pieszej i kolarskiej, a zimą także narciarstwa śladowego. W tym celu niezbędnym byłoby stworzenie podstawowej infrastruktury turystycznej obejmującej ścieżki spacerowe i dydaktyczne, szlaki rowerowe oraz parkingi. Szlaki winny być wyznaczone w najbardziej atrakcyjnych miejscach przyrodniczych gminy. Szczególnie atrakcyjna pod względem rozwoju turystyki jest sołectwo Choroszczyńska, gdzie znajdują się tereny łowieckie i opuszczone domy mieszkalne obecnie pełniące funkcje domów letniskowych. Na atrakcyjność turystyczną obszaru oprócz uwarunkowań naturalnych i kulturowych, wpływ ma infrastruktura turystyczna, tworzona m.in. przez szlaki, ścieżki turystyczne i przyrodnicze. Przez obszar gminy przebiegają szlaki:

- ✓ Patriotyczny szlak konny Dąbrowica Duża-Choroszczyńska o długości 5km (las, bardzo charakterystyczna dla terenów nadbużańskich flora i fauna);
- ✓ Szlak Rowerowy Południowego Podlasia przebiegający przez cały powiat bialski.

Zamierzonym działaniem gminy jest utworzenie sieci szlaków i ścieżek dydaktycznych np. szlak konny i rowerowy, który mógłby przebiegać przez drogi gminne na terenie poszczególnych sołectw Gminy Tuczna. Przewiduje się, że długość planowanego szlaku będzie wynosić ok. 100km i prowadzi przez lasy, pola, łąki, uroczyska i bagna, a także ciekawe miejsca historyczne i kulturowe znajdujące się na terenie Gminy Tuczna.

W gminie nie rozwinęła się dotychczas funkcja turystyczno - rekreacyjna. Brak jest ośrodków rekreacyjnych i wypoczynkowych, zorganizowanej bazy noclegowej, odpowiedniej bazy gastronomicznej i innych urządzeń turystycznych, w tym szlaków turystycznych, spacerowych i rowerowych. Słabo rozwinięta infrastruktura noclegowa, zwłaszcza agroturystyka oraz baza gastronomiczna uniemożliwia rozwój turystyki mimo licznych walorów turystycznych, krajobrazowych i kulturowych jakimi dysponuje gmina. W sołectwie Bokinka Królewska odnotowano jedno gospodarstwo agroturystyczne, które oferuje 10 miejsc noclegowych.

16.6.6. Identyfikacja problemów w sferze gospodarczej

Analiza sfery gospodarczej, w oparciu o diagnozę pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- ❖ niewielka liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej;

- ❖ słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw przejawiającą się niskim wskaźnikiem opisującym liczbę jednostek nowo zarejestrowanych;
- ❖ niski wskaźnik zatrudnienia;
- ❖ brak bazy turystyczno-noclegowej;

Zidentyfikowano również potencjały w sferze gospodarczej, którymi są:

- ❖ znacząca liczba dużych gospodarstw rolnych;
- ❖ specjalizacja gospodarstw rolnych w chowie i hodowli bydła oraz trzody chlewnej;
- ❖ duży potencjał w zakresie turystyki umożliwiający rozwój m.in. turystyki aktywnej i pieszej;
- ❖ umiarkowana sytuacja finansowa gminy.

16.6.7. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferze gospodarczej

W gminie występują liczne potrzeby w zakresie rewitalizacji w sferze gospodarczej. Jest to przede wszystkim: wspieranie podejmowania działalności gospodarczej m.in. przez osoby pracujące w rolnictwie (stworzenie systemu zachęt dla przedsiębiorców); wspieranie rozwijania działalności gospodarczej, współpraca z przedsiębiorcami i właścicielami nieruchomości w zakresie realizacji wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych (w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego). Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób niepełnosprawnych, kobiet i osób z niskimi kwalifikacjami. Omawiane kategorie są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną.

16.7. Sfera środowiskowa

16.7.1. Budowa geologiczna oraz udokumentowane złoża kopalin

Obszar gminy Tuczna położony jest w zachodniej części platformy wschodnioeuropejskiej (zalegającej na głębokości 450m), stanowiącej część prekambryjskiej struktury tektonicznej pokrytej osadami z okresów od najmłodszego prekambru do czwartorzędu. Obszar położony jest w obrębie jednostki strukturalnej zrębu łukowskiego. Najstarszymi utworami są skały prekambru reprezentowane przez górny archaik w postaci gnejsów i amfibolitów oraz przez proterozoik w postaci granitoidów. Osady paleozoiczne, zaś przez utwory kambru, ordowiku i syluru, które są wykształcone w postaci piaskowców, mułowców, iłowców i wapieni o miąższości kilkunastu metrów. Na powierzchni zerodowanych utworów paleozoicznych leżą utwory mezozoiku reprezentowane przez trias, jurę, kredę, wśród których stu kilkudziesięciometrowe osady węglanowe jury i kredy powstały w okresie zalewów morskich. Kredę w okolicach Tucznnej nawiercono na głębokości 46,5 do 51 m. Na utworach kredy górnej zalegają utwory trzeciorzędowe, wśród których najbardziej rozpowszechnione są ily. Osady trzeciorzędowe z okresu oligocenu i miocenu wykształciły się głównie jako piaski, mułki oraz ily z wkładkami węgla brunatnego. Wśród powierzchniowych utworów geologicznych najbardziej rozpowszechnione są osady czwartorzędowe, które pokrywają powierzchnię całej gminy i osiągają miąższość do 50 m. W grupie tej dominują utwory takie jak: piaski luźne, słabogliniaste i gliniaste, gliny zwałowe, utwory pyłowe oraz pochodzenia wodnego: pyły naglinowe lub napiaskowe tworząc mozaikę sięgającą do głębokości 60 m. Utwory holocenu reprezentowane są głównie przez torfy, które występują w dolinach

rzecznych o miąższości sięgającej kilku metrów. Głównymi jednostkami geomorfologicznymi są:

- płytkie równiny powstałe w okresie zlodowacenia środkowopolskiego w wyniku akumulacji wodnej, pokryte utworami pylastymi utworzonymi w czasie zlodowacenia bałtyckiego;
- morena denna – obszary o płaskiej powierzchni, lekko falista budowana przez gliny i piaski naglinowe;
- obniżenia powytopiskowe – procesy akumulacji w zagłębieniach polodowcowych spowodowały wytworzenie dolin i cieków wodnych, wypełnione warstwą mułów i torfów ułożonych na podłożu piaszczystym (często są to tereny zabagnione).

Gmina nie zalicza się do gmin zasobnych w kopaliny i nie posiada udokumentowanych złóż mających znaczenie ponadlokalne. Kopaliny występujące na terenie gminy związane są z utworami czwartorzędu. Są to surowce pospolite reprezentowane głównie przez piaski i żwiry. W granicach opracowania stwierdzono występowanie niewielkich ilości surowców ilastych oraz krzemionkowych.

Na terenie gminy Tuczna nie występują tereny predestynowane do występowania ruchów masowych ziemi.

16.7.2. Użytkowanie gruntów

Zgodnie z kierunkami wykorzystania powierzchni na ogólną powierzchnię gminy (2014 r. - 16 957 ha) składają się: użytki rolne stanowiące 67,23% powierzchni całkowitej obszaru (11 400 ha), grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione – 30,06% (5 097 ha), grunty zabudowane i zurbanizowane stanowiące – 2,19% (371 ha), łąki trwałe – 21,33% (2 432 ha) oraz pastwiska trwałe – 8,55% (975 ha). Najmniejszy obszar stanowią grunty pod wodami, grunty pod stawami i rowami, nieużytki oraz sady – stanowiące łącznie 2,52% (308 ha). W obszarze gminy grunty zabudowane i zurbanizowane razem stanowią niespełna 2,2% powierzchni gminy (371 ha). Na terenie gminy wśród terenów zabudowanych i zurbanizowanych największą powierzchnię zajmują tereny komunikacyjne – drogi, które stanowią 70,9% ww. terenów. Lesistość na terenie gminy wynosiła 29,5%.

16.7.3. Zasoby glebowe i ich jakość

W granicach obszaru gminy przeważają gleby średniej i słabej jakości. Są one zróżnicowane pod względem typów, co uwarunkowane jest budową geologiczną podłoża, a także lokalnymi warunkami hydrobiologicznymi. Generalnie dominują gleby bielcowe wykształcone na piaskach, piaskach gliniastych oraz na glinach. Są to gleby o odczynie kwaśnym, ubogie w składniki pokarmowe, powstałe z utworów pochodzenia lodowcowego i wodno-lodowcowego. Większość z nich jest wrażliwa na niedobór opadów atmosferycznych, a okresowo zbyt sucha. Dodatkowo występują gleby brunatne wylugowane wytworzone na glinach i piaskach gliniastych oraz czarne ziemie mułowo – bagienne. W dolinach rzek występują najczęściej gleby torfowe i torfowo – murszowe, zajęte przeważnie przez kompleksy użytków zielonych tj.: łąki i pastwiska.

Gleby w gminie charakteryzują się słabą żyznością. Występują tu głównie gleby klasy V i VI. Gleby orne średnio dobre (III klasa) zajmują niewielkie powierzchnie, zaledwie 0,8%, koncentrując się głównie w pobliżu sołectwa Bokinka Pańska oraz Wólka Zabłocka. Największe powierzchniowo obszary zajmują grunty IV i V klasy, ponad 90%. Gleby najłabsze VI klasy skupiają się głównie w okolicach sołectwa Wiski i Choroszczynka. Udział

poszczególnych klas bonitacji trwałych użytków zielonych świadczy, iż przeważają wśród nich użytki średniej i słabej jakości (IV i V klasa charakteryzujące się średnią wartością produkcyjną, co odzwierciedlają niezbyt wysokie plony siana (1,5 – 2 t/ha siana średniej i słabej jakości).

16.7.4. Zasoby wodne oraz stan czystości hydrosfery

Zgodnie z podziałem hydrograficznym kraju, obszar gminy położony jest w regionie wodnym Wisły Środkowej i należy do zlewni Bugu. W obszarze gminy występują deficyty wód powierzchniowych. Na jej terenie brak jest większych naturalnych zbiorników wody stojącej ani większych rzek. Sieć wód powierzchniowych tworzą rzeki: Garnczarka i Struga (dopływy rzeki Piszczanki), Grabar (dopływ rzeki Bug), Lutnia (dopływ rzeki Krzna) oraz system rowów melioracyjnych. Najdłuższą, a zarazem uregulowaną rzeką gminy jest rzeka Lutnia, która wraz z dopływem Werbia odwadnia zachodnią część obszaru gminy. Północno – zachodnia i środkowa część gminy odwadniana jest przez rzeki: Garnczarkę oraz Strugę, charakteryzującymi się małymi spadkami i uregulowanym korytem. Wschodnia część gminy odwadniana jest przez rzekę Grabar. Wszystkie rzeki posiadają charakter rzek nizinnych, mają względnie małą roczną zmienność prędkości i wielkości przepływu. Rzeki zasilane są głównie z opadów atmosferycznych. Duże znaczenie w sieci hydrologicznej ma sieć rowów melioracyjnych, które zmieniły charakter i zasięg obszarów podmokłych i bagien sprzed melioracji. Na terenie gminy Tuczna nie ma jezior, a woda stojąca jest magazynowana w wielu zagłębieniach bezodpływowych oraz stawach powstałych w wyniku działalności gospodarczej człowieka.

Zgodnie z nowym podziałem kraju na jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) obszar znajduje się w obrębie 4 JCWP, granice którego pokrywają się z granicami naturalnymi cieków powierzchniowych.

Tabela 23. Jednolite Części Wód Powierzchniowych na terenie gminy Tuczna

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Zlewnia	Status JCWP	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Aktualny stan JCWP	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych	Typ odstępstwa	Uzasadnienie derogacji
PLRW2000232663949	Grabar	Zlewnia Bugu	naturalna część wód	UMIARKOWANY	DOBRY	zły	niezagrożona	brak	nie dotyczy

PLRW2000232664882	Lutnia od źródła do Strugi	Zlewnia Bugu	naturalna część wód	PONIŻEJ DOBREGO	DOBRY	zły	zagrożona	brak	nie dotyczy
PLRW20002326648849	Werbia	Zlewnia Bugu	naturalna część wód	PONIŻEJ DOBREGO	DOBRY	zły	zagrożona	brak	nie dotyczy
PLRW2000232664989	Czapelka	Zlewnia Bugu	naturalna część wód	UMIARKOWANY	DOBRY	zły	niezagrożona	4(7)	Planowana inwestycja z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, inwestycja spełnia potrzebę nadrzędnego interesu społecznego, a cele środowiskowe nie mogą być osiągnięte za pomocą innych działań znacznie korzystniejszych z punktu widzenia środowiska naturalnego - Budowa zbiornika retencyjnego w miejscowości Kobylany.
PLRW2000232663932	Sajówka	Zlewnia Bugu	naturalna część wód	PONIŻEJ DOBREGO	DOBRY	zły	zagrożona	brak	nie dotyczy

PLRW20002326648529	Grabarka	Zlewnia Bugu	naturalna część wód	PONIŻEJ DOBREGO	DOBRY	zły	zagrożona	brak	nie dotyczy
--------------------	----------	--------------	---------------------	-----------------	-------	-----	-----------	------	-------------

źródło: Program Gospodarki Wodnej dorzecza Wisły

Oceny jakości wód powierzchniowych w ramach monitoringu dokonuje się zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 22 października 2014 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych. Stan/potencjał ekologiczny JCWP klasyfikowany jest w pięciostopniowej skali, ustalonej wg wskaźników biologicznych, fizykochemicznych i hydromorfologicznych (klasa I - stan bardzo dobry, klasa II - stan dobry, klasa III - stan umiarkowany, klasa IV - stan słaby, klasa V - stan zły). Badania JCWP znajdujących się na terenie gminy Tuczna przeprowadzono w latach 2014 i 2013, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24. Stan/Potencjał ekologiczny JCWP znajdujących się na terenie gminy Tuczna

Nazwa JCWP	Punkt pomiarowo - kontrolny	klasa elementów fizykochemicznych	klasa elementów biologicznych	klasa elementów hydromorfologicznych	stan/ potencjał ekologiczny
2014					
Lutnia od źródeł do Strugi	Lutnia - Kościeniewiczce	I	II	I	Dobry
Werbia	Werbia - Rataraków	II	II	I	Dobry
2013					
Czapelka	Czapelka - Starzynka	PSD	III	I	Umiarkowany
Grabar	Grabar - Kodeń	PSD	III	I	Umiarkowany

źródło: opracowanie własne na podstawie raportów o stanie środowiska w województwie lubelskim w 2013 i 2014 roku.

Stan/ potencjał ekologiczny JCWP jest dobry i umiarkowany. Wpływ na taki stan ma podwyższona koncentracja fosforanów i azotu ogólnego co wskazuje na zanieczyszczenia rzek. Związki fosforu i azotu są głównymi biogenami w ściekach. Powodują eutrofizację (użyźnianie) wód w rzekach i zbiornikach wodnych. Proces ten jest niekorzystny, ponieważ powoduje „zakwit” wód. Pojawiają się duże ilości mikroorganizmów, głównie sinic, które zużywają znaczne ilości tlenu uniemożliwiając oddychanie organizmów wyższych.

Na obszarze gminy występują wody podziemne trzech użytkowych poziomów wodonośnych: kredowego, trzeciorzędowego i czwartorzędowego, z których największe znaczenie dla zaopatrzenia mieszkańców i lokalnej gospodarki posiadają wody podziemne krążące w osadach czwartorzędowych. Utwory wodonośne kredy występują w kredzie piszącej mastrychtu. Poziom wodonośny związany jest ze strefą spękań i sięga głębokości 150 m. Zwierciadło wody występuje zwykle na głębokości 20 – 50 m i jest napięte. Spośród utworów

trzeciorzędu utworami wodonośnymi są piaski miocenu i oligocenu. Warstwy wodonośne występują płatami na głębokości 30 – 50 m. Czwartorzędowy poziom wodonośny związany jest z osadami piaszczystymi różnej miąższości i nawiązuje do ukształtowania terenu. W kompleksie czwartorzędowym występuje od jednej do trzech warstw wodonośnych (jednakże nie na całym obszarze gminy). Zwierciadło wody w formach dolinnych ma charakter swobodny lub lekko napięty, natomiast na pozostałych obszarach jest ono napięte. Jest to poziom najbardziej zasobny w wodę ze względu na łatwiejszą odnawialność. Najwyższy poziom wód gruntowych obserwuje się w dolinie rzeki Grabar (okolice sołectwa Ogrodniki i Żuki), gdzie głębokość ich występowania kształtuje się na poziomie 0 – 0,2 m, a także często na powierzchni terenu (głównie podczas trwania okresu wegetacyjnego). Są to obszary użytków zielonych kompleksu 3z. Grunty orne okresowo posiadają bardzo wysoki poziom wody gruntowej w miejscach o słabym odpływie wód, a więc w dnach dolin i zagłębieniach terenu, oraz w sąsiedztwie użytków zielonych, gdzie zwierciadło wodne utrzymuje się na głębokości 0,4 - 2 m.

Gmina Tuczna leży w obrębie 1 jednolitej części wód podziemnych i jest to JCWP nr 67. JCWPd 67 charakteryzuje się znaczną nadwyżką zasobów wód podziemnych w odniesieniu do wielkości poboru, wynoszącego około 13 % wielkości zasobów. Na obszarze JCWPd nie występują zanieczyszczenia wód podziemnych. Wody dobrej jakości, wymagają na ogół prostego uzdatniania. Ocena stanu JCWP nr 67 wykazała, że stan jakościowy wód jest dobry, a ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona. Ze wzgl. na zmiany chemizmu wód związane są z niedostatecznie oczyszczonymi ściekami komunalnymi, zbyt małym stopniem skanalizowania, szczególnie terenów wiejskich, składowiskami. Dominująca presją jest oddziaływanie terenów rolniczych (nawożenie) oraz nieorganizowana gospodarka wodno-ściekowa na obszarach wiejskich. W programie działań ukierunkowanym na presję, dla JCWP zaplanowano wszystkie możliwe działania ograniczające wielkość poboru wody. Niemniej jednak ze względu na warunki hydrogeologiczne okres 6 lat jest zbyt krótki, aby mogła nastąpić poprawa stanu wód. Poprawa przewidywana jest w dalszej perspektywie czasowej, do 2027 roku.

16.7.5. Przyroda

Gmina Tuczna należy do obszarów o stosunkowo niewielkich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Jedynymi formami ochrony wymienionymi w *ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody* jest ochrona gatunkowa roślin, zwierząt oraz grzybów. W granicach gminy występują gatunki roślin i zwierząt objęte ochroną prawną. Do prawnie chronionych gatunków roślin należą: konwalia majowa, storczyk płamisty, marzanka wonna. Na obszarze gminy, spośród zwierząt objętych ochroną gatunkową spotkać można: dzięcioła czarnego, zielonego, pstrego, sowę uszatą, puszczyka, myszołowa zwyczajnego, rzekotkę drzewną, ropuchę zwyczajną i paskówkę, jaszczurkę zwinkę, żmiję zygzakowatą, żmiję czarną i ceglastą, cietrzewia oraz bażanta.

Na terenie gminy istniał pomnik przyrody, który został pozbawiony tego statusu *Uchwałą Nr XXXII/165/10* Rady Gminy Tuczna z dnia 3 września 2010 r.

W gminie znajdują się lasy szczególnie chronione uznane za „lasy ochronne” w myśl *Ustawy o lasach* z dnia 28 września 1991 roku. Położone są one głównie w południowej części gminy, na zachód od Sajówki i ciągną się w kierunku północno – zachodnim do sołectwa Ogrodniki. Niewielkie kompleksy tych lasów położone są w południowo – zachodniej części gminy na południe od Bokinki Pańskiej, a także w części północnej w okolicach Leniuszek

oraz Dąbrowicy Dużej. Powierzchnia lasów ochronnych w gminie wynosi 957,9 ha, z których większość, bo 613,65 ha (64,1%) stanowią lasy publiczne Nadleśnictwa Włodawa. Pozostałe 344,22ha należą do Nadleśnictwa Chotyłów.

Gmina Tucznna cechuje się wysokim stopniem lesistości, w 2015 roku wskaźnik kształtował się na poziomie 29,5% i od 2010 roku nie uległ zmianie. Wskaźnik lesistości w gminie jest o ponad 2% wyższy od wielkości opisującej lesistość dla powiatu bialskiego (27,35%), natomiast bardzo wyraźnie przewyższa wskaźnik dla województwa lubelskiego, aż o 6,3%. Lasy charakteryzują się mało przekształconymi zbiorowiskami lasów iglastych (bory mieszane i bory świeże) oraz lasów liściastych (grąd lipowo – grabowy).

Powiązania przyrodnicze

Największe predyspozycje do kształtowania powiązań przyrodniczych mają tereny związane z występowaniem lasów. Występujące w gminie nizinne lasy mieszane i iglaste tj. Lasy Chotyłowskie i Lasy Włodawskie są kluczowymi ekosystemami w skali krajowej i regionalnej, wymagają one szczególnej integralności. W systemie przyrodniczym gminy, najważniejszą rolę odgrywają ciągi ekologiczne leśne wymagające zachowania i kształtowania drożności ekologiczno – przestrzennej¹¹.

16.7.6. Powietrze atmosferyczne

W zakresie jakości powietrza oraz emitowanych do niego zanieczyszczeń nie ma możliwości dokładnego oszacowania danych dla poszczególnych sołectw m.in. ze względu na brak punktów monitoringowych jakości powietrza. W związku z tym analiza niniejszego obszaru została oparta o dane udostępnione przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie i zawarte w „*Ocenie jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 rok*” oraz badania i analizy przeprowadzone w ramach opracowania „*Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Tucznna*”.

Jak wynika z danych WIOŚ w Lublinie, strefę lubelską, według kryterium ochrony zdrowia, zaliczono do klasy C z uwagi na przekroczenia 24-godzinnych stężeń pyłu PM10, średniorocznych stężeń PM2,5 i benzo/a/pirenu w pyłe PM10.

Na obszarze Gminy Tucznna nie zanotowano przekroczeń dopuszczalnego poziomu 24-godz. stężeń pyłu PM10, średniorocznych stężeń pyłu PM2,5 oraz benzo/a/pirenu w pyłe zawieszonym PM10. Najbliżej położonymi gminami, w których stwierdzono przekroczenia benzo/a/pirenu w strefie lubelskiej były: gmina Łomazy oraz Piszczac.

Mieszkańcy Gminy Tucznna nie mają możliwości podłączenia się do sieci gazowej, z uwagi na brak gazociągu na terenie gminy. Niemniej jednak planowana jest sieć gazowa wysokiego ciśnienia ze stacją redukcyjną gazu.

Na terenie gminy brak jest zbiorczej sieci ciepłowniczej. Źródła tzw. „niskiej emisji” stanowią w gminie indywidualne systemy grzewcze oraz niewielkie kotłownie pracujące na potrzeby zakładów i budynków użyteczności publicznej. Większość gospodarstw domowych zaopatrywanych jest w ciepło ze źródeł indywidualnych opalanych paliwami stałymi, głównie węglem i drewnem. Obiekty użyteczności publicznej tj.: Zespół Szkół, gimnazjum, Dom Strażaka i budynek Urzędu Gminy w Tucznnej oraz Środowiskowy Dom Samopomocy

¹¹Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego 2015 r.

w Międzylesiu są opalane paliwami olejowymi. Obiekty jak: świetlice wiejskie w Międzylesiu, Wólce Zabłockiej, Mazanówce, Dom Strażaka w Dąbrowicy Dużej oraz hydrofornia wodociąg wiejski w Tucznnej posiadają własne kotłownie opalane paliwami stałymi. Istniejące na terenie gminy kotłownie lokalne zabezpieczają potrzeby obiektów użyteczności publicznej, w tym: szkół, przedszkoli, świetlic wiejskich oraz Urzędu Gminy i zakładów. Zaspokajają one potrzeby odbiorców w zakresie centralnego ogrzewania, ciepłej wody użytkowej oraz technologii.

Struktura zużycia nośników energii cieplnej na terenie gminy uwarunkowana jest głównie względami finansowanymi oraz dostępnością danego nośnika. W strukturze rodzajowej nośników energii w roku bazowym dominuje węgiel kamienny i olej opałowy wykorzystywany do celów grzewczych i przygotowania ciepłej wody użytkowej, następnie energia elektryczna.

Obszar gminy Tuczna charakteryzuje się dobrą jakością powietrza atmosferycznego, na co wpływ ma niewątpliwie rolniczy charakter gminy, a także brak przemysłu, który stanowiłby główne źródło generowania związków zanieczyszczających powietrze atmosferyczne.

16.7.7. Hałas i fale elektromagnetyczne

Hałas stanowi uciążliwość środowiskową uznawaną za jeden z ważniejszych powodów pogarszania się standardów życia mieszkańców. Głównym źródłem hałasu na terenie gminy jest ruch komunikacyjny odbywający się drogą powiatową relacji Piszczac – Tuczna - Sławatycze. W obszarze gminy nie były prowadzone pomiary zarówno długookresowe i krótkookresowe hałasu drogowego. Z uwagi na fakt, iż na terenie gminy nie ma zlokalizowanych uciążliwych zakładów przemysłowych nie występują tu większe zanieczyszczenia klimatu akustycznego związane z działalnością tego sektora gospodarczego.

16.7.8. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze środowiskowej

Analiza sfery środowiskowej, w oparciu o diagnozę pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- ❖ zmiany obiegu wody i przyspieszenie odpływu cieków zmniejszające zasoby wodne gminy;
- ❖ przewaga gleby średniej i słabej jakości;
- ❖ brak obszarów prawnie chronionych;
- ❖ „niska emisja” spowodowana spalaniem paliw kopalnych w domowych kotłowniach,

Zidentyfikowano również potencjały w sferze środowiskowej, którymi są:

- ❖ wysoki stopień lesistości;
- ❖ dobra jakość powietrza atmosferycznego;
- ❖ brak większych zanieczyszczeń klimatu akustycznego.

16.7.9. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferze środowiskowej

Potrzeby rewitalizacyjne w sferze środowiskowej w gminie koncentrują się wokół niskiej emisji spowodowanej spalaniem paliw kopalnych w domowych kotłowniach. Działania, mogące przyczynić się do tego to m.in. wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii i wymiany źródeł ciepła na bardziej ekologiczne, propagowanie rolnictwa ekologicznego, nie zanieczyszczającego środowiska. Bardzo istotne jest wykorzystanie istniejących walorów przyrodniczych i krajobrazowych.

16.8. Sfera przestrzenno - funkcjonalna

16.8.1. Struktura funkcjonalno – przestrzenna

Na terenie gminy obowiązuje *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tucznna* przyjęte Uchwałą Rady Gminy Tucznna NR XII/49/15 z dnia 30 listopada 2015 r. Gospodarka przestrzenna w gminie Tucznna jest obecnie oparta o prawo miejscowe w postaci *Miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Tucznna* przyjętego Uchwałą Nr II/11/2002 Rady Gminy Tucznna z dnia 09 grudnia 2002 r.

Należy tu wyraźnie podkreślić, iż *Studium...* zostało uchwalone w 2015 roku, wobec powyższego należy mieć na uwadze zgodność planu miejscowego przyjętego w 2002 roku w stosunku do *Studium*. W przypadku niezgodności ustaleń planu miejscowego z ustaleniami *Studium* będą musiały być podjęte prace przy aktualizacji (zmianie) planu miejscowego.

Jako główne funkcje gminy w planie wskazano: funkcję rolniczą, w tym obsługę rolnictwa i mieszkalnictwo, zaś jako funkcje uzupełniające: usługi. Plan obejmuje swoim zasięgiem obszar całej gminy. W planie wyznaczono tereny pod następujące funkcje:

- ✓ tereny użytkowane rolniczo – ok. 12 266ha (72% powierzchni gminy);
- ✓ tereny zabudowy mieszkaniowej – ok. 3 066ha (18% powierzchni gminy);
- ✓ tereny zabudowy usługowej – ok. 340ha (2% powierzchni gminy), w tym pod usługi publiczne około 7ha;
- ✓ tereny zabudowy techniczno-produkcyjnej – ok. 170ha (1% powierzchni gminy);
- ✓ tereny zieleni i wód – ok. 340ha (2% powierzchni gminy);
- ✓ tereny komunikacji – ok. 340ha (2% powierzchni gminy);
- ✓ tereny infrastruktury technicznej – ok. 511 ha (3% powierzchni gminy).

Dla prawidłowego kształtowania, funkcjonowania i rozwoju struktury przestrzennej gmina planuje następujące działania:

- ✓ w zakresie rolniczej przestrzeni produkcyjnej - ochronę gleb oraz użytków zielonych o wysokiej wartości bonitacyjnej przed zainwestowaniem
- ✓ restrukturyzację rolnictwa poprzez lokalizację specjalistycznych gospodarstw rolnych;
- ✓ zalesienie terenów przyleśnych o niskich klasach bonitacyjnych, położonych na kierunkach powiązań przyrodniczych;
- ✓ w zakresie dziedzictwa kulturowego - uzyskania warunków i wytycznych konserwatorskich oraz pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w przypadku prac prowadzonych w bezpośredniej lub pośredniej strefie ochrony konserwatorskiej;
- ✓ w zakresie osadnictwa - porządkowanie struktury zabudowy oraz kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o tradycje regionalne
- ✓ w zakresie przestrzeni publicznej – usługowej - kształtowanie stref usługowych ze szczególną dbałością o formę architektoniczną;
- ✓ w zakresie ładu przestrzennego i zagospodarowania - podniesienie estetyki przestrzeni, rewitalizacja terenów zdegradowanych;
- ✓ w zakresie rozwoju przedsiębiorczości - poprawę dostępności usług w zakresie przedsiębiorczości - tworzenie warunków rozwoju przedsiębiorczości poprzez adaptację istniejących obiektów;
- ✓ w zakresie infrastruktury technicznej - dążenie do wyposażenia terenów osadniczych w pełny zakres obsługi inżynierskiej;

- ✓ w zakresie komunikacji - poprawę powiązań sieci komunikacyjnej.

Z uwagi na fakt, iż dla całego obszaru Gminy obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, tym samym procesy rozwoju zabudowy są dość dobrze kontrolowane. Jedynie dopuszczone w planie miejscowym lokalizowanie zabudowy zagrodowej na terenach rolnych, bez wskazania zasięgu obszarów przeznaczonych do zabudowy, może powodować rozpraszanie zabudowy oraz konflikty przestrzenne.

16.5.2. Infrastruktura społeczna oraz jakość oferowanych usług

Wychowanie przedszkolne

Na terenie gminy brak jest placówek zapewniających opiekę dla dzieci w wieku do lat trzech. Wychowanie przedszkolne jest realizowane w przedszkolu poprzez stowarzyszenie „Naszym Dzieciom” z Dąbrowicy Dużej, do którego uczęszczało 44 dzieci. Na terenie gminy w wieku przedszkolnym tj. od 3-5 lat było 86 dzieci. Do przedszkola uczęszczają dzieci tylko z 10 sołectw. Dzieci z sołectw: Bokinka Pańska, Kalichowszczyzna, Leniuszki, Mazanówka, Rozbitówka, Wólka Zabłocka i Żuki nie są objęte wychowaniem przedszkolnym. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym przedszkolu w roku 2015/2016 wynosił około 51,16%. Można domniemywać, iż decyzje dotyczące posyłania dzieci do placówek wychowania przedszkolnego nie są wyłącznie determinowane jedynie dostępnością placówki przedszkolnej, czy też liczbą dostępnych miejsc w punktach przedszkolnych. Biorąc pod uwagę powyższe, planując działania ukierunkowane na upowszechnianie edukacji przedszkolnej należy w szerszym zakresie uwzględniać politykę skierowaną na przełamywanie barier finansowych oraz społecznych związanych z posyłaniem dzieci do przedszkoli –akcentując przy tym korzyści dla rozwoju dziecka wynikające z objęcia go wychowaniem przedszkolnym.

Oświata

Jednym z elementów wpływających na atrakcyjność gminy jest liczba i rozmieszczenie placówek szkolno - oświatowych. W roku szkolnym 2015/2016 sieć placówek oświatowych na terenie gminy tworzyły:

- ✓ Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Tucznaj;
- ✓ Szkoła Podstawowa z oddziałem przedszkolnym w Dąbrowicy Dużej.

W latach 2015/2016 w do szkół podstawowych łącznie uczęszczało 211 uczniów. W analizowanym okresie (2013/2014-2015/2016) r. zaobserwowano wzrost liczby uczniów o 29 osób oraz utworzony został dodatkowo 1 oddział. Wskaźnikiem pozwalającym porównać liczbę uczniów do istniejącej infrastruktury jest wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych który wynosił 13 i był wyższy w niż w roku poprzednim.

Biorąc pod uwagę infrastrukturę edukacyjną na poziomie gimnazjalnym na obszarze gminy funkcjonuje jedno gimnazjum do którego uczęszczało 85 uczniów. Jest to liczba najniższa w analizowanym okresie. Wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w gimnazjum był niższy niż w latach poprzednich i wynosiła 17 uczniów/1oddział.

Szkoły znajdujące się na terenie gminy są wyposażone w pracownie komputerowe z dostępem do Internetu. Istniejąca infrastruktura edukacyjna oferowana na obszarze gminy jest zadawalająca oraz spełnia podstawowe zapotrzebowanie na edukację młodszych mieszkańców obszaru gminy.

Działalność kulturalna i sport

Na terenie gminy brak jest lokalnego Gminnego Ośrodka Kultury. Najważniejszą rolę w propagowaniu kultury na terenie gminy pełni Gminna Biblioteka Publiczna w Tucznnej. Rolę ośrodków kultury pełnią świetlice wiejskiej funkcjonujące w większości sołectw oraz działalność kulturalna prowadzona jest także w sali widowiskowej OSP w Tucznnej. Liczba zarejestrowanych czytelników w bibliotece publicznej wyniosła w 2010 roku – 623 osoby. Na jednego czytelnika przypadało 13,3 woluminów, co jest wartością niższą od liczby woluminów dla powiatu bialskiego (21,3). Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności w gminie wyniósł 10,5 tys. woluminów. W roku 2015 odnotowano wzrost wypożyczeni księgozbioru. Biblioteka Publiczna realizuje zadania w zakresie zaspokajania potrzeb czytelniczych, informacyjnych, edukacyjnych i informacyjnych społeczeństwa oraz upowszechnianiu wiedzy i nauki. Realizowane są tu także konkursy dla dzieci, młodzieży, lekcje biblioteczne, spotkania okolicznościowe.

Na terenie gminy działalność kulturalną prowadzi 17 świetlic wiejskich. Jedynie w sołectwie Kalichowszczyzna i Leniuszki jest brak tego typu obiektów. Część ze świetlic to budynki zdegradowane, które wymagają rewitalizacji, a dotyczy to w szczególności świetlic wiejskich w sołectwie Bokinka Królewska, Wólka Zabłocka i Żuki.

Jedynym obiektem sportowym w gminie jest hala sportowa oraz plac zabaw dla dzieci zlokalizowane przy szkole podstawowej w Tucznnej. W gminie brak jest boisk, ale także innych miejsc na których można uprawiać różnorakie dyscypliny sportu. Poza tym, brak jest urządzeń związanych ze sportem i rekreacją, które można byłoby uprawiać na świeżym powietrzu.

Ochrona zdrowia

Usługi z zakresu ochrony zdrowia i opieki medycznej stanowią bardzo istotny element usług o charakterze publicznym. Na utrzymanie właściwego poziomu warunków życia mieszkańców gminy wpływa prawidłowe funkcjonowanie podstawowej opieki zdrowotnej. Na terenie gminy funkcjonuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Tucznnej. W Ośrodku Zdrowia funkcjonują dwie poradnie (gabinety) lekarskie i są to: gabinet lekarza podstawowej opieki zdrowotnej i gabinet lekarza rodzinnego. Poza tym, działa tu gabinet zabiegowy. Oprócz wymienionej infrastruktury ochrony zdrowia na terenie gminy prowadzone są Warsztaty Terapii Zajęciowej. W obszarze gminy prowadzi działalność 1 apteka.

Wskaźnik prezentujący dostępność mieszkańców do usług medycznych (liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców) w 2015 r. dla obszaru gminy wynosił 3,03, a na 1 aptekę ogólnodostępną przypadało 3305 mieszkańców.

Trendy demograficzne widoczne zarówno na terenie całego kraju jak i na terenie gminy wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Wiąże się to ze znacznym zwiększeniem zapotrzebowania na dostęp do profilaktyki i opieki zdrowotnej. Drugi czynnik determinujący ten wzrost to choroby cywilizacyjne. Są to schorzenia związane z ujemnymi skutkami życia w warunkach ciągłego stresu, napięciu nerwowym, małej aktywności ruchowej oraz nieracjonalnym odżywianiu. Do chorób cywilizacyjnych zaliczane jest nadciśnienie, cukrzyca, otyłość czy choroba wieńcowa. W dalszym ciągu brakuje specjalistów w tym zakresie, tym bardziej na obszarach gdzie dostęp do opieki zdrowotnej jest dość ograniczony. Mieszkańcy gminy mają możliwość korzystania z placówek

zlokalizowanych w pobliskiej Białej Podlaskiej i Lublinie, co stwarza możliwość zaspokajania usług wysokospecjalistycznych.

16.5.3. Infrastruktura komunikacyjna

Układ komunikacyjny

Gmina jest dość dobrze wyposażona w infrastrukturę drogową, łączna długość dróg wynosi ok. 305 km. Przez obrzeża gminy Tuczna, w jej południowej części przebiega niewielki odcinek drogi krajowej nr 63 relacji granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Wisznice - Sławatycze – granica państwa, o długości zaledwie 0,581 km. Stan techniczny drogi krajowej na odcinku przebiegającym przez gminę Tucznę jest dobry, a ewentualne ubytki są usuwane na bieżąco. Główny ruszt komunikacyjny tworzą przede wszystkim drogi powiatowe, tworzące układ o widocznym promienistym charakterze, które łączą gminę z terenami gmin sąsiednich. W układzie ponadlokalnym jest to droga nr 1051L klasy G relacji Zalesie – Chotyłów – Tucznę – Sławatycze. Lokalny układ komunikacyjny uzupełniają drogi gminne o łącznej długości ok. 150 km, obsługujące tereny istniejącej zabudowy. Organizacja układu drogowego w granicach gminy zapewnia sprawny dojazd do wszystkich jej rejonów, jednakże wiele dróg wymaga bieżących remontów, a w dalszej perspektywie modernizacji i przebudowy.

Komunikacja zbiorowa

W gminie jest słabo rozwinięta komunikacja autobusowa. Komunikacja zbiorowa w gminie opiera się na usługach przewozowych Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej (PKS Wschód) oraz komunikacji prywatnej busowej. Na rynku przewozowym funkcjonuje zaledwie dwóch operatorów ; Garden i PKS, którzy nie zapewniają powiązań z poszczególnymi miejscowościami w gminie oraz Białą Podlaską, Lublinem jak również Włodawą. Aby dostać się do Lublina czy Warszawy mieszkańcy gminy są zmuszeni dojechać do Białej Podlaskiej, by stamtąd kontynuować dalszą podróż.

Stan techniczny infrastruktury drogowej

Głównym problemem struktury komunikacyjnej gminy jest brak wydzielenia ciągów pieszych i rowerowych przy drogach, co wpływa na pogorszenie jakości ich użytkowania. Stan dróg jest zróżnicowany. Wiele z nich wymaga bieżących remontów, a w dalszej perspektywie modernizacji i przebudowy. Jakość techniczna dróg gminnych jest wysoce niezadowolająca. W 2015 roku w gminie zaledwie ok. 5% dróg posiadało nawierzchnię ulepszoną. W gminie niezbędnych remontów wymagają: droga powiatowa od Tucznę do zjazdu na Matiaszówkę oraz drogi gminne.¹² Przez teren gminy Tucznę nie przebiega linia kolejowa.

16.5.4. Infrastruktura techniczna

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Dostęp mieszkańców gminy Tucznę do infrastruktury wodociągowej jest na wysokim poziomie. Z sieci tej korzysta prawie 98% mieszkańców. Według danych na koniec 2015 r. sieć wodociągowa gminy stanowiła system o długości sieci rozdzielczej rzędu 105,0 km, pozwalając na doprowadzenie wody do 988 punktów (przyłącza). Zużycie wody w gospodarstwach domowych w 2015 r. na jednego mieszkańca wyniosło 30,5m³, o 17%

¹²Zintegrowana Strategia Rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze” na lata 2015 – 2020, Lublin – Tucznę 2015

więcej aniżeli średnio w powiecie bialskim ($25,9\text{m}^3$). W granicach gminy eksploatowane są dwa komunalne ujęcia wody podziemnej w miejscowości Tuczna (3 studnie) oraz w Wólce Zabłockiej (2 studnie). Należy podkreślić, iż ujęcia wody od lat nie były modernizowane, stąd też niezbędne jest podjęcie prac modernizacyjnych. Z uwagi na pokrycie warstwy wodonośnej przepuszczalną warstwą gruntu, dla ujęcia wody w Wólce Zabłockiej zaistniała konieczność wyznaczenia strefy ochrony pośredniej. Decyzja ta została wydana na podstawie nieobowiązującej już ustawy *Prawo wodne* i była ważna do dnia 31.12.2012 roku, w której stwierdzono, że strefy ochronne ujęć wody ustanowione przed dniem 1 stycznia 2002 roku wygasają z dniem 31 grudnia 2012 roku. Obecnie wg ustaleń z Państwową Stacją Sanitarno - Epidemiologiczną wynika, iż ujęcia wody w gminie Tuczna nie posiadają ustanowionych stref ochrony bezpośredniej.

Jednym z elementów infrastrukturalnych niezbędnych do rozwoju oraz w zasadniczy sposób wpływających na ochronę środowiska jest sieć kanalizacyjna. Długość sieci kanalizacyjnej w 2015 roku na terenie gminy stanowiła zaledwie 16,2 km, pozwalając na odprowadzanie ścieków z 156 przyłączy. Do 2011 roku na terenie gminy Tuczna występował problem braku sieci i oczyszczalni. Jednakże w wyniku realizacji kompleksowego projektu dotyczącego budowy gminnej oczyszczalni ścieków, sieci kanalizacji sanitarnej (16,2 km) oraz przydomowych oczyszczalni ścieków, w dużej mierze został on rozwiązany. Zrealizowana została mechaniczno – biologiczna oczyszczalnia ścieków o przepustowości $120\text{ m}^3/\text{d}$ w miejscowości Tuczna w ramach projektu dofinansowanego z *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013* w ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”. W 2015 roku zostało odprowadzonych 17 dam^3 ścieków, co oznacza wzrost o 8 dam^3 w porównaniu do 2011 roku. Stopień skanalizowania gminy określony wskaźnikiem opisującym udział korzystających z instalacji kanalizacyjnej kształtuje się na poziomie 13,0%, co jest wartością znacznie odbiegającą od średniej dla powiatu bialskiego (37,8%) i od średniej dla województwa lubelskiego (51,5%).

W sieć kanalizacyjną wyposażony jest jedynie ośrodek gminny - Tuczna. Odbiornikiem ścieków z oczyszczalni jest ciek Luteńka. W obszarach rozproszonej zabudowy na terenach wiejskich, wobec braku kanalizacji oraz ekonomicznego uzasadnienia jej budowy, stosowane są zbiorniki bezodpływowe oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków, które są uzupełnieniem istniejącego systemu kanalizacji sanitarnej. Na terenie gminy w 2015 roku funkcjonowało 119 zbiorników bezodpływowych, które stanowią istotne zagrożenie dla środowiska wodno – gruntowego, z uwagi na brak szczelności tych zbiorników. Największa ich koncentracja ma miejsce w sołectwach: Bokinka Pańska, Choroszczyńska oraz Matiaszówka. Ponadto mieszkańcy korzystają z 383 oczyszczalni przydomowych. Największe zagęszczenie oczyszczalni przydomowych cechuje następujące sołectwa: Kalichowszczyzna, Wólka Zabłocka, Międzyłes, Bokinka Pańska, Międzyłes POM oraz Mazanówka.

Pomimo znacznej rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej oraz wzrostu ilości osób korzystającej ze zbiorczej sieci, zapotrzebowanie nadal jest duże. Planowana jest budowa sieci kanalizacyjnej z przyłączami w sołectwie Dąbrowica Duża oraz realizacja przydomowych oczyszczalni ścieków wraz z przyłączami. Wymienione inwestycje istotnie poprawią warunki życia mieszkańców gminy Tuczna, ale również przyczynią się do wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej gminy. W PZPWL gmina Tuczna jest wskazana jako priorytetowa z zakresie rozbudowy zbiorczych systemów kanalizacyjnych.

Należy podkreślić, iż w celu realizacji zadań wynikających z Traktatu Akcesyjnego, w zakresie wyposażenia w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków

komunalnych, zgodnie z ustawą *Prawo wodne* sporządzony został „*Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych*” (KPOŚ). Gmina Tuczna nie została zakwalifikowana do objęcia ustaleniami *Programu* jako obszar aglomeracja, która winna zostać wyposażona w system kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych, ze względu na niską gęstość zaludnienia, rozproszoną zabudowę oraz niewielką koncentrację działalności gospodarczej. Niemniej jednak, brak ujęcia gminy w wykazie aglomeracji nie narusza obowiązku gminy w zakresie zaspokajania zbiorowych potrzeb wspólnoty, w szczególności kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych.

Energetyka i ciepłownictwo

Obszar gminy Tuczna znajduje się w zasięgu administracyjnym PGE S.A. Oddział Lublin. Przez gminę, w północno – zachodniej części, przebiega linia energetyczna 110 kV Wisznice – Wólka Dobryńska (gm. Zalesie). Gmina zasilana jest w energię elektryczną za pomocą napowietrznych linii magistralnych SN 15 kV, stacje transformatorowe oraz linie niskiego napięcia NN z Głównego Punktu Zasilania Wisznice. Dystrybucją energii elektrycznej na terenie gminy zajmuje się PGE Dystrybucja S.A. Oddział Lublin, Rejon Energetyczny Biała Podlaska wraz z Posterunkiem Energetycznym w sołectwie Tuczna.

Stan infrastruktury elektroenergetycznej w gminie jest zadowalający. Obecnie nie odnotowuje się większych problemów z dostarczaniem energii elektrycznej do budynków i gospodarstw domowych. Praktycznie każdy indywidualny odbiorca może zostać podłączony do sieci energetycznej. Mimo faktu, iż istniejąca w obszarze opracowania sieć niskiego napięcia zapewnia dostarczenie do odbiorców energii elektrycznej, to wymaga ona ciągłej modernizacji w celu zmniejszenia awaryjności.

Potrzeby grzewcze pokrywane są w całości przez lokalne kotłownie i indywidualne urządzenia grzewcze. Gospodarka ciepła w gminie, opiera się na lokalnych kotłowniach lub indywidualnych urządzeniach grzewczych opalanych paliwem stałym, będącym głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego.

Sieć gazowa

Na terenie gminy brak jest sieci gazowej. W PZPWL, obszar gminy Tuczna jest wskazany do wyposażenia w sieć gazową wysokiego ciśnienia wraz ze stacją redukcyjno-pomiarową.

Gospodarka niskoemisyjna

Istotne dla konkurencyjności i rozwoju obszaru gminy Tuczna, są działania związane z niskoemisyjnością i efektywnością energetyczną. Gmina posiada uchwalony Uchwałą Nr VIII/34/15 Rady Gminy Tuczna z dnia 8 kwietnia 2015 roku, *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN)*, który jest jednym ze strategicznych dokumentów Gminy zawierającym działania inwestycyjne i nie inwestycyjne realizowane na terenie gminy w latach 2015-2020. Uwzględnienie w PGN przedsięwzięć zwiększy szanse władz gminnych, mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie gminy na uzyskanie dofinansowania w ramach nowej perspektywy finansowej 2014-2020, w tym m.in. na:

- termomodernizację budynków;
- niskoemisyjny transport, w tym budowa ścieżek i szlaków rowerowych;
- wymianę urządzeń na energooszczędne;
- modernizacja budynków w kierunku energooszczędnym;
- budowę infrastruktury służącej do produkcji energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii (OZE).

W analizowanych latach samorząd zrealizował szereg działań związanych z termomodernizacją i instalacjami solarnymi. Do głównych działań należały prace termomodernizacyjne oraz zainstalowanie kolektorów słonecznych (45 paneli solarnych) w gimnazjum i szkole podstawowej w Tucznnej. W zakresie zadań związanych z efektywnością energetyczną, celowe jest dalsze podejmowanie działań w tym zakresie. Jako pierwszoplanowe należy wskazać:

- termomodernizację: szkoły podstawowej w Dąbrowicy Dużej, budynku Urzędu Gminy, przedszkola gminnego i domu nauczyciela w Tucznnej;
- modernizację oświetlenia ulicznego.

Odnawialne źródła energii

Ze względu na potencjalną energię użyteczną, prawie całe województwo lubelskie znajduje się w rejonie, gdzie roczne sumy promieniowania słonecznego kształtują się na poziomie 950-1020 kWh/m². Gmina Tucznna położona jest w obszarze o najkorzystniejszych warunkach do rozwoju energetyki słonecznej oraz o wysokim rocznym promieniowaniu całkowitym powyżej 3800 MJ/m², stąd też posiada możliwości zastosowania OZE pochodzących z energii słonecznej oraz wiatrowej. Instalacje solarne należą do rozwiązań energooszczędnych, ekonomicznych oraz ekologicznych. Na terenie gminy nie funkcjonują większe instalacje, w których wykorzystywane są odnawialne źródła energii. W granicach gminy wyznaczono obszary w Bokince Królewskiej, Żukach i Tucznnej, na których mogą zostać rozmieszczone urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW. Przewiduje się budowę instalacji fotowoltaicznej przy oczyszczalni ścieków oraz budowę mikrobiogazowni.

Gospodarka odpadami

Według *Planu gospodarki odpadami (PGO) dla województwa lubelskiego 2017* gmina Tucznna została zaliczona do Regionu Biała Podlaska (powiat bialski). Na terenie powiatu bialskiego występuje jedna Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) w Białej Podlaskiej. Do dnia 1 lipca 2013r. wszystkie odpady komunalne, które były przekazywane na składowisko były na nim składowane. Natomiast po 1 lipca ze względu na wdrażany nowy rodzaj instalacji i rozwiązania technologiczne uruchomione w RIPOK w regionie, przyjęto system segregacji w podziale na: frakcje suchą i moką, szkło, popiół i odpady pochodzące z remontów. W celu zagospodarowania odpadów w inny sposób niż składowanie w Białej Podlaskiej wybudowany został Zakład Zagospodarowania Odpadów (ZZO), spełniający kryteria formalno –prawne, techniczne i ekologiczne zarówno krajowe jak i europejskie. Jest to zakład o charakterze regionalnym, który przyjmuje odpady z terenu gmin powiatu bialskiego, parczewskiego i łukowskiego.

Ilość zebranych odpadów komunalnych zmieszanych w przeliczeniu na mieszkańca gminy kształtowała się na poziomie 19,74kg/M, co jest wielkością zdecydowanie niższą aniżeli średnio w powiecie bialskim (73,73 kg/M), czy też w regionie lubelskim – 138,8 kg/M. Dodatkowo, w porównaniu do 2010 roku wzrosła wielkość wskaźnika opisującego ilość odpadów zmieszanych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, który w 2010 roku kształtował się na poziomie 10,24 kg/M.

Na terenie gminy Tucznna nie ma składowiska odpadów. W obszarze gminy prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów organizowana przez Urząd Gminy. Każde gospodarstwo domowe zaopatrywane jest w worki przeznaczone do gromadzenia odpadów poddanych selekcji (frakcja sucha, frakcja mokra, szkło, popioły oraz pozostałe). Śmieci są poddane

przez mieszkańców wstępnej segregacji, i odbierane są od nich przez firmę „EKO NOWA” w Piszczacu. W Tucznym zorganizowany jest Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), gdzie nieodpłatnie przyjmowane są wszystkie rodzaje odpadów zbieranych selektywnie.

Wyroby zawierające azbest na terenie gminy występują w postaci pokryć dachowych na budynkach mieszkalnych, inwentarskich oraz gospodarczych. Szacuje się, iż w obszarze gminy występuje 3397,35 Mg wyrobów z azbestu. Największy stopień pilności w usunięciu wyrobów zawierających azbest ma miejsce w sołectwach: Międzyzyleś POM, Tuczna I, Tuczna II, Wólka Zabłocka, Wólka Zabłocka Kolonia, Bokinka Królewska, Dąbrowica Duża, Rozbitówka, Kalichowszczyzna, Ogrodniki oraz Międzyzyleś w obrębie których ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe przekracza średnią dla gminy (20,04Mg/km²).

Telekomunikacja i Internet

Gmina objęta jest zasięgiem telefonii stacjonarnej i komórkowej.

Sieć szerokopasmowa składa się z dwóch warstw: szkieletowej i dystrybucyjnej. Warstwę szkieletową tworzą węzły szkieletowe i połączenia między nimi. Warstwa szkieletowa budowana jest w topologii pierścienia lub połączonych pierścieni. W warstwie dystrybucyjnej, zakończenia sieci stanowią punkty dystrybucyjne, na bazie których możliwa jest w dalszej kolejności budowa sieci dostępowych. Warstwa dystrybucyjna budowana jest w topologii drzewa. Sieć jest projektowana w jednolitej technologii optycznej.

Obszar województwa został podzielony na obszary białe, szare i czarne odrębnie dla tradycyjnej infrastruktury szerokopasmowej (obszary tradycyjne) i dla sieci szerokopasmowej nowej generacji (obszary NGA).

Obszary tradycyjne:

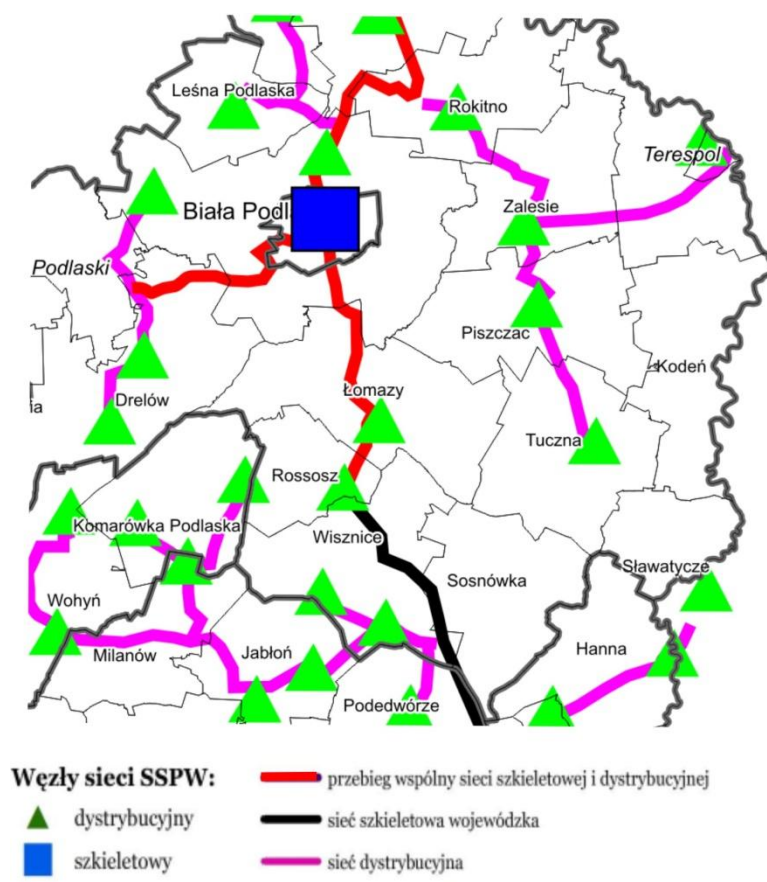
- biały – obszar, na którym nie ma odpowiedniej infrastruktury szerokopasmowej i co do którego nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat,
- szary – obszar, na którym jest tylko jedna odpowiednia infrastruktura szerokopasmowa lub co do którego istnieje wiarygodny plan inwestycyjny jednej infrastruktury w najbliższych 3 latach,
- czarny – obszar, na którym istnieją dwie lub więcej odpowiednie infrastruktury szerokopasmowe lub ich budowa jest objęta wiarygodnymi planami inwestycyjnymi w okresie najbliższych 3 lat.

Sieci NGA to przewodowe sieci dostępowe, składające się w całości lub częściowo z elementów optycznych, które mogą zapewnić świadczenie usług szerokopasmowych o wyższej przepustowości w porównaniu z usługami świadczonymi przy pomocy przewodów miedzianych. Obszary NGA również możemy podzielić na:

- biały – obszar, na którym nie istnieje sieć NGA i nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat,
- szary – obszar, na którym istnieje jedna sieć NGA albo według wiarygodnych planów inwestycyjnych powstanie w okresie najbliższych 3 lat,
- czarny – obszar, na którym według wiarygodnych planów inwestycyjnych obecnie lub w okresie najbliższych 3 lat powstaną co najmniej 2 sieci NGA.

Obszar NGA jest jednocześnie białym, szarym lub czarnym obszarem tradycyjnym.

Rycina 21. Sieć szerokopasmowego Internetu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Studium Wykonalności projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie

Przewiduje się, że przez obszar gminy przebiegać będzie sieć dystrybucyjna wraz z węzłem dystrybucyjnym zlokalizowanym w Tucznnej. Najbliższy węzeł szkieletowy zlokalizowany jest w Białej Podlaskiej. W gminie Tucznna, 16 miejscowości zostało zakwalifikowane jako obszary tradycyjne białe, na których nie ma odpowiedniej infrastruktury szerokopasmowej i co do którego nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat. Istotnym elementem powstającej infrastruktury sieci szerokopasmowej jest tzw. „ostatnia mila” polegająca na budowie sieci szerokopasmowej wraz z infrastrukturą telekomunikacyjną pomiędzy najbliższym lub najbardziej efektywnym punktem dystrybucyjnym Internetu, a użytkownikiem końcowym w miejscowościach, w których nie istnieje i nie jest planowana budowa najbardziej efektywnego punktu dystrybucji Internetu. Wg stanu na grudzień 2014r. infrastrukturę „ostatniej mili” na terenie gminy tworzy operator: Advanced Technology Solutions Sp. z o.o. w ramach *Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka*, projekt pt. „Internet dla ściany wschodniej – powiat bialski i radzyński”.

W sołectwie Tucznna działa bezpłatna strefa dostępu do Internetu HotSpot. Zamontowana została antena na budynku Urzędu Gminy. Darmowy Internet skierowany jest przede wszystkim dla mieszkańców Tucznnej i turystów oraz przyjezdnych odwiedzających gminę. Urządzenie nadawcze ma zasięg ok 300 metrów od budynku. Hotspot został uruchomiony i w całości sfinansowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w ramach projektu „Wrota Lubelszczyzny”.

16.5.5. Charakterystyka przestrzeni publicznych w gminie Tuczna

Przestrzenie publiczne stanowią wizytówkę każdej jednostki administracyjnej. Jakość ich zagospodarowania, sposób utrzymania oraz ukształtowane w ich obrębie funkcje, stanowią wyznacznik do oceny jakości i sposobu zarządzania budżetem przez władze lokalne. Prawidłowe funkcjonowanie przestrzeni publicznych oddziałuje na jakość życia mieszkańców oraz zwiększa zainteresowanie wśród potencjalnych inwestorów i turystów.

Na terenie gminy główna przestrzeń publiczna znajduje się w sołectwie Tuczna II, gdzie mieści się większość obiektów pożytku publicznego: Urząd Gminy, Gminna Biblioteka Publiczna, szkoły i ośrodek zdrowia. Dla gminy, najważniejszym obszarem przestrzeni publicznej jest niewątpliwie obszar wokół Urzędu Gminy i szkoły, który mógłby stanowić naturalne miejsce spotkań, organizacji wydarzeń kulturalnych oraz inicjatyw społecznych, czy też aktywizacji mieszkańców w życie lokalnej społeczności.

zdjęcia: Andrzej Harasimuk

Część parkingu przy Urzędzie Gminy, raz w tygodniu pełni rolę targowiska gminnego. Tu lokalni producenci i sprzedawcy oferują swoje produkty i wyroby.

Targowisko nie jest wyposażone w stoły handlowe, zadaszenia nad stołami, a najważniejszym problemem do rozwiązania jest urządzenie toalety publicznej, zarówno dla sprzedających jak i kupujących.

W sołectwie Władysławów znajduje się park, z pozostałościami ciekawych okazów drzew i krzewów. Stan zagospodarowania obszaru ocenia się jako wysoce niezadowolający, co dokumentują zdjęcia poniżej.

źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Tuczna

Nie bez znaczenia jest również otoczenie wiejskich świetlic. Zarówno świetlice jak i ich najbliższe otoczenie są zaniedbane, społeczność lokalna nie ma możliwości uczestniczenia w wydarzeniach gminnych w przyzwoitych warunkach. Przykładem są świetlice m.in w sołectwach tj.: Bokinka Królewska, Wólka Zabłocka, Bokinka Pańska, Matiaszówka czy Żuki.

Bokinka Królewska

Wólka Zabłocka

zdjęcia: Andrzej Harasimuk

Niestety, przestrzeń centrum gminy nie jest zagospodarowana w sposób reprezentacyjny, choć powinna stanowić jej wizytówkę. Przestrzenią publiczną, terenem spotkań i rekreacji, mogącym integrować społeczność lokalną, jest bliskie otoczenie szkoły i UG w sołectwie Tuczna II, co przedstawiają ryciny poniżej. Jest to obszar niezabudowany, stanowiący własność Gminy. Struktura własności jak i położenie w centralnej części gminy, stanowią ogromny potencjał tego obszaru, który mógłby zostać wykorzystany w ramach działań rewitalizacyjnych. Wskazuje się potrzebę ożywienia i uatrakcyjnienia zagospodarowania przestrzeni publicznych w gminie Tuczna w ramach niniejszego Programu.

16.5.6. Identyfikacja najważniejszych problemów i potencjałów w sferze funkcjonalno – przestrzennej

Analiza sfery funkcjonalno-przestrzennej, w oparciu o diagnozę pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- ❖ brak sieci gazowej;
- ❖ fatalny stan techniczny drogi powiatowej na odcinku Tuczna – Mazanówka, zły stan techniczny wielu odcinków dróg gminnych, brak oświetlenia dróg i wydzielonych specjalnych ciągów komunikacyjnych dla pieszych i rowerzystów;
- ❖ brak infrastruktury sportowej;
- ❖ zdegradowane tereny i obiekty, niezadawalający stan zagospodarowania przestrzennego przestrzeni publicznych obszarów gminy;
- ❖ zła jakość przestrzeni publicznych ograniczająca jakość świadczonych w gminie usług społecznych;
- ❖ brak reprezentacyjnych przestrzeni publicznych, stanowiących wizytówkę gminy.

Zidentyfikowano również potencjały w sferze funkcjonalno – przestrzennej, którymi są:

- ❖ zadowalający stan infrastruktury elektroenergetycznej;
- ❖ wysoki wskaźnik lesistości w gminie;
- ❖ zabudowa rozproszona wyposażona w oczyszczalnie przydomowe;
- ❖ korzystne warunki do rozwoju OZE, zwłaszcza z energetyki słonecznej i biomasy;
- ❖ zadowalający stan infrastruktury edukacyjnej.

16.5.7. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Potrzebą gminy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest ożywienie i atrakcyjne zagospodarowanie przestrzeni publicznych. W tym celu niezbędne jest podjęcie prac nad koncepcją funkcjonalno-przestrzenną zagospodarowania wybranego obszaru rewitalizacji,

w której zaprojektowane zostaną funkcjonalne i estetyczne przestrzenie publiczne. Koncepcja będzie miała na celu podnieść atrakcyjność turystyczną miejscowości oraz podwyższyć jakość życia jej mieszkańców poprzez poprawienie walorów przestrzeni publicznej. Niezbędne jest podjęcie pilnych prac rewitalizacyjnych w centrum sołectwa Tucznę I i Tucznę II w zdegradowanych przestrzeniach. Dotyczy to również sołectw: Bokinki Królewskiej, Wólki Zabłockie i sołectwa Żuki.

16.6. Sfera techniczna

16.6.1. Mieszkalnictwo

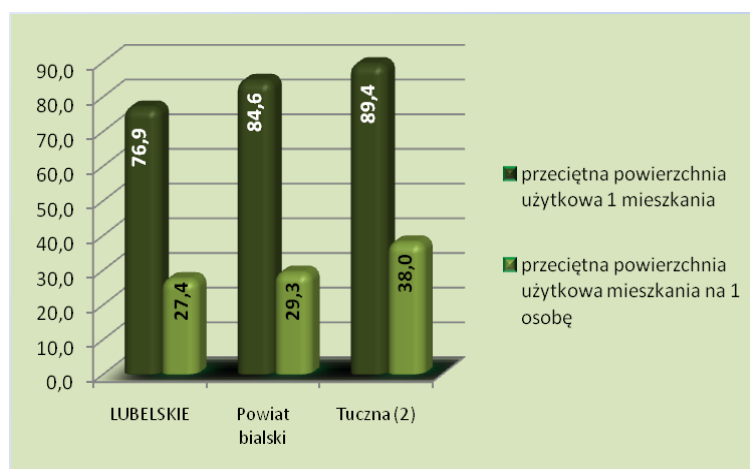
Rolniczy charakter gminy i historycznie ukształtowany układ osadniczy wskazuje na dominujące formy zabudowy mieszkaniowej. Dominuje tu typ zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Jedynie w 4 sołectwach znajduje się zabudowa wielorodzinna tj.:

- ✓ Tucznę tzw. „Dom Nauczyciela” – 9 mieszkań oraz budynek po byłym posterunku policji z 3 mieszkaniami;
- ✓ Międzyzyleś POM – 30 mieszkań;
- ✓ Dąbrowica Duża – budynek szkoły z 4 mieszkaniami;
- ✓ Bokinka Pańska – 3 mieszkania.

Oprócz 30 mieszkań w zabudowie wielorodzinnej w Międzyzylesiu POM, zabudowa ta wymaga remontu, w tym termomodernizacji.

W 2015 roku w gminie znajdowało się 1404 budynków mieszkalnych, w których funkcjonowały 1354 mieszkania, o łącznej powierzchni użytkowej wynoszącej 121 110m². Na przestrzeni ostatnich lat wzrosła przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oraz przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 osobę. Obecnie wskaźniki wynoszą odpowiednio 89,45 m² oraz 36,3 m²/osoba i są wyższe od średnich dla powiatu białskiego (84,6 m² i 29,3 m²). Na ogólną liczbę lokali w gminie Tucznę, ponad 97,52% zasobów stanowią mieszkania należące do osób fizycznych. Pozostała część to: mieszkania zakładów pracy oraz innych podmiotów.

Wykres 13. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

W latach 2010-2015 odnotowano niewielki wzrost działań inwestycyjnych podejmowanych na obszarze gminy przez inwestorów indywidualnych, o czym

świadczy niewielki wzrost liczby mieszkań oddanych do użytku z 1 w 2010 roku do 14 w 2015 roku.

Tabela 25. Zasoby mieszkaniowe gminy Tucznna w latach 2010 – 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
mieszkania	1 342	1 345	1 346	1 347	1 350	1 354
izby [szt]	5 282	5 303	5 309	5 313	5 335	5 361
powierzchnia użytkowa mieszkań	119 290	119 843	119 989	120 114	120 568	121 110
średnia powierzchnia 1 mieszkania	88,89	89,10	89,14	89,17	89,31	89,45

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Warunki mieszkaniowe w gminie stanowią jeden z ważniejszych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym. W analizowanym przedziale czasowym należy zauważyć stały wzrost liczby mieszkań i izb. W ciągu ostatnich 5 lat liczba mieszkań wzrosła o 12 (tj.: niespełna o 1%), a liczba izb o 79 (tj. o blisko 1,5%).

O jakości zasobów mieszkaniowych dowodzi wyposażenie mieszkań w podstawowe instalacje, tj. wodociągi, centralne ogrzewanie czy łazienkę. Na terenie gminy do 76,0% mieszkań był doprowadzony wodociąg, w 57,3% mieszkaniach znajdowała się łazienka, a w 35,0% - centralne ogrzewanie. Dane dotyczące wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne świadczą o niezbyt korzystnym stanie części mieszkań. Wiele lokali nie spełnia podstawowych warunków socjalno-bytowych ze względu na brak doprowadzenia podstawowych urządzeń sanitarnych.

Tabela 26. Wyposażenie mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne oraz udział mieszkań wyposażonych w instalacje w latach 2010-2015

wodociąg					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
1 016	1 019	1 020	1 021	1 024	1 029
75,88	77,91	77,92	77,94	78,05	78,19
ustęp splukiwany					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
812	815	816	817	820	825
60,64	62,31	62,34	62,37	62,50	62,69
łazienka					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
763	766	767	768	771	776
56,98	58,56	58,59	58,63	58,77	58,97
centralne ogrzewanie					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
461	464	465	466	469	474
34,43	35,47	35,52	35,57	35,75	36,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Jednym z głównych problemów na terenie gminy są problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych. Wykorzystywane w budynkach źródła ciepła są źródłem niskiej emisji, co powoduje szereg uciążliwości i niekorzystnie wpływa na lokalne środowisko przyrodnicze. Na terenie gminy prawie we wszystkich budynkach mieszkalnych korzysta się z węglowych kotłów ciepła. Nieznaczny, a wręcz śladowy jest udział mieszkań w których stosuje się ogrzewanie olejowe bądź wykorzystuje się alternatywne źródła energii cieplnej tj. korzystanie z pomp ciepła, ogrzewanie mieszkań biomasą (w tym drewnem) oraz z paneli słonecznych jako dodatkowego źródła ciepła (głównie do podgrzania wody).

W gminie Tuczna istotny udział w strukturze stanowią budynki charakteryzujące się niskim stopniem termomodernizacji, brakiem instalacji centralnego ogrzewania (ogrzewanie piecowe). Stąd też bardzo istotną kwestią dotyczącą budownictwa mieszkaniowego jest poprawa efektywności energetycznej dotycząca przede wszystkim gospodarstw domowych, tj. termoizolacja, jak również zużycie energii cieplnej.

Na terenie gminy istnieją rezerwy niezainwestowanych terenów przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod funkcje mieszkaniowe. W celu racjonalnego gospodarowania przestrzenią rozwój zabudowy mieszkaniowej powinien odbywać się w zorganizowanych strukturach osadniczych. Przy planowaniu nowych terenów mieszkaniowych należy uwzględniać możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw itp.).

16.6.2. Obiekty i granice stref ochrony konserwatorskiej

Na terenie gminy występują różne obiekty i obszary o wartościach kulturowo - historycznych, które składają się na dziedzictwo kulturowe tego terenu. Niektóre z tych obiektów i obszarów objęte są ochroną prawną w postaci wpisu do rejestru zabytków, zgodnie z *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Jest to:

zabytkowy zespół kościoła parafialnego p.w. św. Anny w Tucznaj, wzniesiony w latach 1879 – 1882, nr rej.: A/423 z 20,10.1998

- w skład zespołu parafialnego wchodzi:
- ✓ kościół p. w. Św. Anny (murowany 1879 – 1882);
- ✓ kostnica (murowana 1880 – 1882);
- ✓ cmentarz przykościelny;
- ✓ ogrodzenie z bramą (murowane 1880 – 1882);
- ✓ otaczający drzewostan.

Wpis do rejestru zabytków zapewnia chronionym obiektom ochronę prawną. W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań konserwatorskich we wszystkich działaniach planistycznych, projektowych i realizacyjnych. Zasady kształtowania przestrzennego i prowadzenia wszelkich inwestycji winny być podporządkowane wnioskowi i decyzjom konserwatorskim. Dotyczy to również zmiany sposobu zagospodarowania terenu, zmiany sposobu użytkowania obiektów

oraz wtórnych podziałów historycznych założeń. Wszelka działalność inwestycyjna prowadzona przy tych obiektach i w obszarze objętym ochroną konserwatorską wymaga uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie.

Wokół zespołów zabytkowych objętych ochroną prawną proponuje się wyznaczyć strefy ochrony ekspozycji widokowej. Strefa powinna obejmować otwarte widoki na zabytkowy zespół od strony przyległych dróg komunikacyjnych. Celem utworzenia strefy jest objęcie ochroną planistyczną widoku na obiekt zabytkowy. Strefy ochrony ekspozycji winny być uwzględnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, które mogą je odpowiednio do skali opracowania skorygować. Wszelkie prace prowadzone w wyznaczonej bezpośredniej strefie ochrony konserwatorskiej, wymagają uzyskania warunków oraz pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na terenie gminy występują bardzo licznie stanowiska archeologiczne (nieruchome zabytki archeologiczne) zarejestrowane podczas badań archeologicznych przeprowadzonych metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski. Na terenie gminy zewidencjonowanych jest 120 stanowisk archeologicznych. Koncentrują się one głównie w sołectwach: Tucznna (22), Ogrodniki (18), Bokinka Królewska (15), Choroszczynka (13) oraz w Dąbrowicy Dużej i Międzylesiu (po 12). Stanowiska archeologiczne znajdują się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Istotnym elementem krajobrazu kulturowego gminy są liczne kapliczki i krzyże przydrożne, upamiętniające wydarzenia religijne lub historyczne, w zdecydowanej większości są one zdewastowane i wymagają podjęcia prac modernizacyjnych:

- ✓ Bokinka Królewska: 2 kapliczki przydrożne, w tym kapliczka przydrożna przy skrzyżowaniu drogi do Tucznnej z drogą gruntową do Dąbrowicy Dużej, kapliczka św. Jana i krzyż drewniany z pocz. XX w.;
- ✓ Dąbrowica Duża: kapliczka przydrożna przy skrzyżowaniu dróg do Tucznnej i do Choroszczynki z pocz. XX w. oraz kapliczka z I połowy XX w.;
- ✓ Wiski: 2 kapliczki przydrożne, jedna z 2 poł. XIXw. oraz poł. XX w.;
- ✓ Żuki: kapliczka św. Jana, drewniana w lesie, dz. nr 821 1 poł. XX w.

Bokinka Królewska

Żuki

Dąbrowica Duża

Wiski

źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Tuczna

Kolejnym elementem środowiska kulturowego gminy są liczne miejsca pamięci. Na terenie gminy są 4 miejsca pamięci, które są wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Znajdują się w następujących sołectwach:

- ✓ Bokinka Pańska miejsce pamięci – upamiętnienie rozstrzelanych przez okupanta w tym miejscu mieszkańców wsi Bokinka Pańska l. 40-te XX w.;
- ✓ Tuczna miejsce pamięci narodowej - upamiętnienie bohaterów powstania styczniowego;
- ✓ Tuczna miejsce pamięci narodowej - upamiętnienie poległych za ojczyznę mieszkańców w I i II wojnie św. mieszkańców Tucznęj;
- ✓ Władysławów - dwa krzyże – upamiętnienie zabitych przez okupanta mieszkańców l. 40-te XX w.

Władysławów

Tuczna

Tuczna

Bokinka Pańska

źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Tuczna

Na terenie gminy znajdują się cmentarze, które wpisane zostały do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Znajdują się one w następujących sołectwach:

- ✓ Bokinka Pańska - cmentarz rzymskokatolicko –prawosławny poł. XIX w.;
- ✓ Choroszczyńska - cmentarz prawosławny poł. XIX w.;
- ✓ Choroszczyńska - cmentarz rzymskokatolicki 1 poł. XIX w.;
- ✓ Leniuszki - cmentarz prawosławny 2 poł. XIX w
- ✓ Międzyzyleś - cmentarz epidemiczny 1879r.;
- ✓ Międzyzyleś- cmentarz prawosławny XIX w.;
- ✓ Tuczna - cmentarz rzymskokatolicki XIX w.;
- ✓ Żuki - cmentarz epidemiczny XIX w.

Bokinka Pańska

Tuczna

Leniuszki

Żuki

źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Tuczna

Oprócz wymienionych zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Tuczna, na jej terenie istnieją również zabytki nie wpisane do rejestru zabytków. Są to przede wszystkim budynki mieszkalne (Choroszczyńska, Tuczna), wiatrak (Tuczna), cmentarz rzymskokatolicko – prawosławny (Bokinka Pańska) i park (Władysławów). Na terenie gminy zachowały się liczne dawne zabudowania mieszkalne oraz gospodarskie, drewniane i murowane mające wyraźne cechy architektury regionalnej. Jednakże wiele z nich po wykonanych pracach modernizacyjnych i remontowych zatraciło swój zabytkowy charakter. Stan zachowania niektórych obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków jest dalece niezadowolający. Wiele budynków i obiektów, nie będących zabytkami, szczególnie: liczne kapliczki i krzyże, zachowane dawne zabudowania mieszkalne i gospodarskie, zwłaszcza drewniane, współtworzy charakterystyczny, tradycyjny, krajobraz kulturowy gminy. W przypadku budynków o wartościach historycznych nie zachodzi szczególna konieczność obejmowania ich ochroną konserwatorską, ale wskazane byłoby podejmowanie działań zmierzających do ich zachowania, poprzez remonty z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania na inne cele, ewentualne odtwarzanie lub realizację nowych z zachowaniem skali obiektu, regionalnych cech architektonicznych i materiałów budowlanych.

16.6.3. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze technicznej

Analiza sfery technicznej, w oparciu o diagnozę pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- ❖ zdegradowana tkanka mieszkaniowa, zwłaszcza zabudowa wielorodzinna wymaga remontu, w tym termomodernizacji;
- ❖ problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych;
- ❖ gospodarka ciepła oparta głównie na lokalnych kotłowniach lub indywidualnych urządzeniach grzewczych opalanych paliwem stałym, będącym głównym źródłem zanieczyszczenia;
- ❖ niezadowolający stan większości zabytków (w szczególności tych, które są w rękach prywatnych i są wykorzystywane jako obiekty zamieszkania oraz nie są ogólnodostępne);
- ❖ zły stan obiektów zabytkowych ograniczający rozwój funkcji turystycznej

Zidentyfikowano również potencjały w sferze technicznej, którymi są:

- ❖ bardzo licznie stanowiska archeologiczne, kapliczki, krzyże przydrożne, liczne miejsca pamięci;
- ❖ rezerwy niezainwestowanych terenów przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod funkcje mieszkaniowe;
- ❖ dogodne warunki komunikacyjne;
- ❖ występowanie ciekawych obiektów dziedzictwa kulturowego, które w wyniku odnowienia i udostępnienia będą ciekawą atrakcją rekreacyjno-turystyczną;

16.6.4. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferze technicznej

W gminie istnieją potrzeby w zakresie działań rewitalizacyjnych w sferze technicznej: poprawa jakości zabudowy (w tym wspieranie likwidacji eternitu jako pokrycia dachowego), odnowa zabytków. W przypadku budynków o wartościach historycznych, wskazane byłoby podejmowanie działań zmierzających do ich zachowania, poprzez remonty z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania na inne cele, ewentualne odtwarzanie lub realizację nowych z zachowaniem skali obiektu, regionalnych cech architektonicznych i materiałów budowlanych.

17. ZAŁĄCZNIK NR 3. POWIĄZANIE LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023 jest spójny z najważniejszymi krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR) 2010-2020 postuluje trzy cele polityki regionalnej do 2020 roku:

- 1) wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”);
- 2) budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”);
- 3) tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych, ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Wyznaczone cele rewitalizacji LPR dla Gminy Tuczna wpisują się we wszystkie trzy wyżej przytoczone cele. Prowadzą one do zwiększenia konkurencyjności obszaru poprzez określenie jego funkcji gospodarczej przy wykorzystaniu występujących lokalnych zasobów. Ponadto poprzez integrację działań, cele wpływają na zwiększenie spójności terytorialnej w układzie regionalnym i krajowym, w szczególności zapewniając możliwość trwałego rozwoju ekonomicznego na terenach marginalizowanych. Powyższe kompleksowe podejście do planowania rozwoju gminy oraz współpraca samorządów pozwoli na uzyskanie efektu synergii, polegającego na realizacji działań spójnych i służących osiągnięciu zamierzonych celów, określonych w LPR.

Cele rewitalizacji wpisują się w założenia Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego w wymiarze obszarów wiejskich uwzględniają aspekty:

- wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego;
- tworzenie warunków do zwiększania inwestycji pozarolniczych;
- wspieranie powstawania przedsiębiorczości pozarolniczej;
- rozwój lokalny dla poprawy jakości życia, atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej, w tym działań rewitalizacyjnych;

- restrukturyzację społeczną, gospodarczą i przestrzenną zapóźnionych obszarów wiejskich;
- poprawianie dostępu do usług publicznych i ich jakości;
- zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług;
- przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna.

Tabela 27. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023

Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego	Cel strategiczny Obszaru Tuczna I i Tuczna II Obszar rewitalizacji stanie się miejscem inteligentnego rozwoju łączącego tradycję z nowoczesnością. Aktywnie mieszkańcy będą wzmacniać istniejące oraz kreować nowe kierunki rozwoju obszaru, sprzyjające włączeniu społecznemu	Cel strategiczny obszaru Bokinka Królewska Aktywna i zintegrowana społeczność w pełni wykorzystująca walory kulturalne dające możliwość do rozwoju społeczno-gospodarczego mieszkańców gminy	Cel strategiczny obszaru Wólka Zabłocka Sołectwo Wólka Zabłocka – to ośrodek tworzący przyjazną i atrakcyjną przestrzeń do życia wszystkich jej mieszkańców	Cel strategiczny obszaru Żuki Obszar rewitalizacji zamieszkuje aktywne społeczeństwo, które chętnie się spotyka i integruje. Przebudowany, wyremontowany i doposażony budynek świetlicy jest miejscem spotkań lokalnych grup zainteresowań, młodzieży, seniorów, osób niepełnosprawnych, klubów sportowych i innych
Cel 1. Konkurencyjność	X	X	X	X
Cel 2. Spójność	X	X	X	X
Cel 3. Sprawność	X	X	X	X

Źródło: opracowanie własne

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK) - Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tuczna wpisuje się w cel strategiczny 2 KPZK: *poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów*, w tym w szczególności w ramach kierunku działań: Wspomaganie spójności w układzie krajowym poprzez wspomaganie restrukturyzacji obszarów wiejskich. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Tuczna wpisuje się w cel strategiczny KPZK: efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie, uwzględniając zróżnicowane potencjały rozwojowe obszaru w zakresie rolnictwa bazującego na posiadanych zasobach oraz turystyki. Jednocześnie w określonych celach rewitalizacji uwzględniono zrównoważone zarządzanie prowadzące do polepszenia warunków życia.

Tabela 28. Zestawienie powiązań pomiędzy celami koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju a celami lokalnego programu rewitalizacji dla gminy Tuczna na lata 2017-2023

Cele koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju	Cel strategiczny Obszaru Tucznia I i Tucznia II Obszar rewitalizacji stanie się miejscem inteligentnego rozwoju łączącego tradycję z nowoczesnością. Aktywnie mieszkańcy będą wzmacniać istniejące oraz kreować nowe kierunki rozwoju obszaru, sprzyjające włączeniu społecznemu	Cel strategiczny obszaru Bokinka Królewska Aktywna i zintegrowana społeczność w pełni wykorzystująca walory kulturalne dające możliwość do rozwoju społeczno-gospodarczego mieszkańców w gminie	Cel strategiczny obszaru Wólka Zabłocka Sołectwo Wólka Zabłocka – to ośrodek tworzący przyjazną i atrakcyjną przestrzeń do życia wszystkich jej mieszkańców w	Cel strategiczny obszaru Żuki Obszar rewitalizacji zamieszkuje aktywne społeczeństwo, które chętnie się spotyka i integruje. Przebudowany, wyremontowany i doposażony budynek świetlicy jest miejscem spotkań lokalnych grup zainteresowań, młodzieży, seniorów, osób niepełnosprawnych, klubów sportowych i innych
Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równowagę rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów	X	X	X	X
Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej	X			
Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski	X	X	X	X
Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa				
Cel 6. Przywrócenie i utwalenie ładu przestrzennego	X	X	X	X

Źródło: opracowanie własne

Narodowy Plan Rewitalizacji 2022 - Głównym celem Narodowego Planu Rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. Realizacji tego celu służyć będzie tworzenie

korzystnych warunków dla prowadzenia rewitalizacji w Polsce i położenie nacisku na holistyczne, zintegrowane podejście do prowadzenia takich działań.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tucznna zakłada kompleksowe podejście do procesu rewitalizacji integrując działania przestrzenno-środowiskowe, społeczne i gospodarcze, w związku z czym wpisuje się w główne założenia Narodowego Planu Rewitalizacji.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) - Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tucznna jest spójny pod względem przewidzianych celów i działań z wyznaczonym w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego Obszarami Strategicznej Interwencji (OSI):

- Obszary Przygraniczne;
- Obszary Gospodarczego Wykorzystania Wzorów Przyrodniczych i Kulturowych;
- Obszary Ochrony i Kształtowania Zasobów Wodnych.

Cele rewitalizacji wpisują się w przewidziane dla tego obszaru rodzaje interwencji, tj.: podejmowanie działań zmierzających do:

- 1) wykorzystania potencjału obszaru przygranicznego dla tworzenia warunków rozwoju społecznego – gospodarczego;
- 2) wykorzystania potencjału obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego, aktywna ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz rozwój infrastruktury transportowej, poprawa dostępu do usług społecznych;
- 3) poprawy bezpieczeństwa poprzez eliminowanie zagrożeń powodziowych, rozwiązania problemów konfliktowych, które wynikają z degradacji technicznej urządzeń przeciwpowodziowych i melioracyjnych, niedoboru zbiorników retencyjnych oraz niedoinwestowania gospodarki komunalnej.

W horyzoncie 2020 r. strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego, których realizacji będą służyły działania samorządu województwa, są określone następująco:

- 1) Wzmacnianie urbanizacji regionu,
- 2) Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich,
- 3) Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu,
- 4) Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tucznna wyznacza do realizacji działania, przyczyniające się do kompleksowej rewitalizacji wyznaczonego obszaru poprzez:

- 1) Poprawę atrakcyjności przestrzeni i czystości środowiska przyrodniczego,
- 2) Zaktywizowanie mieszkańców i zintegrowanie społeczności lokalnej,
- 3) Lepiej funkcjonującą lokalną gospodarkę.

Poprzez powyższe interwencje LPR przyczynia się do osiągnięcia zamierzeń w poszczególnych celach strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.).

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 (PZPWL) - Dokumentem, który reguluje politykę przestrzenną w województwie lubelskim jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, przyjęty przez Sejmik Województwa Lubelskiego Uchwałą NR XI/162/2015 w dniu 30.10.2015 r. i opublikowany w

Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego w dniu 29.12.2015r. (poz.5441).PZPWL określa zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych stanowiąc formalną i merytoryczną płaszczyznę odniesienia dla podejmowanych decyzji przestrzennych. Jest to dokument komplementarny i spójny ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 (z perspektywą do 2030 r.).

W PZPWL zostały wyznaczone obszary funkcjonalne (OF), jako tereny wskazane do integrowania działań przestrzennych zapewniających ich właściwe funkcjonowanie oraz możliwości rozwoju w dłuższej perspektywie. Gmina Tucznna wpisuje się w:

- *Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym:*
 - **wiejski obszar funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych**- celem rozwojowym jest wzmacnianie powiązań funkcjonalnych z lokalnymi ośrodkami rozwoju oraz stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości związanej z produkcją rolną i wykorzystywaniem walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego w turystyce;
 - **przygraniczny obszar funkcjonalny** – celem rozwojowym jest wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich i tworzenie warunków wzrostu społeczno – gospodarczego.
- *Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym:*
 - **Obszar Funkcjonalny Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz – Krzna** – priorytetem rozwojowym jest aktywizacja gospodarcza poprzez wykorzystanie potencjału rolniczego i turystycznego.
 - **Obszar Funkcjonalny Gospodarki Hodowlanej** – priorytetem rozwojowym jest aktywizacja gospodarcza oparta na rozwoju wszystkich ogniw procesu produkcji żywności. Jako wiodące kierunki zagospodarowania wskazano:
 - * gospodarka hodowlana;
 - * rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego;
 - * rozwój usług obsługi rolnictwa;
 - * produkcja biomasy dla celów energetycznych.

Modyfikacja przestrzeni i zadania rewitalizacji zawarte w dokumencie Lokalnego Programu Rewitalizacji, są zgodne z ustaleniami zawartymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

Tabela 29. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Tucznna na lata 2017-2023

Priorytety rozwoju przestrzennego	Cel strategiczny Obszaru Tucznna I i Tucznna II	Cel strategiczny obszaru Bokinka Królewska Aktywna i zintegrowana społeczność w pełni wykorzystująca walory kulturalne dające możliwość do rozwoju społeczno-gospodarczego mieszkańców gminy	Cel strategiczny obszaru Wólka Zabłocka Sołectwo Wólka Zabłocka – to ośrodek tworzący przyjazną i atrakcyjną przestrzeń do życia wszystkich jej mieszkańców w	Cel strategiczny obszaru Żuki
1. Wzmacnianie zewnętrznych powiązań sieciowych oraz poprawa spójności wewnątrzregionalnej w układzie przestrzennym i społeczno-gospodarczym	X	X	X	X
2. Wzrost konkurencyjności przestrzeni województwa pod względem atrakcyjności gospodarczej i warunków życia	X	X	X	X

Źródło: opracowanie własne

Regionalny program rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubelskim do roku 2020

Wizja określona w Programie zakłada rozwój ekonomii społecznej w województwie lubelskim. Jednym z głównych celów Programu rozwoju ekonomii społecznej jest wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej oraz wspieranie rozwoju porozumień i partnerstw lokalnych na rzecz ekonomii społecznej. Realizacja Lokalnego Programu Programu Rewitalizacji Gminy Tucznna, która przyczyni się do zniesienia lokalnych barier rozwojowych, ułatwi realizację działań zakładanych w wym. wym. Programie, takich jak m.in.: wspieranie procesów zawiązywania partnerstw lokalnych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej czy wspieranie procesów integracyjnych sektora ekonomii społecznej i zachęcanie do tworzenia sieci współpracy w postaci porozumień.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne pogranicze” na lata 2015 – 2020 – podstawowy i najważniejszy dokument nowopowstałego obszaru funkcjonalnego, koncentrujący się na tworzeniu warunków do wykorzystania w procesie rozwoju unikatowych potencjałów terytorialnych dla wytworzenia specjalizacji terytorialnej i zapewnienia największej liczbie ich mieszkańcom możliwości udziału w procesach rozwojowych.

Tabela 30. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze” a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Tuczna na lata 2017-2023

Cele strategiczne	Cel strategiczny Obszaru Tuczn I i Tuczn II Obszar rewitalizacji stanie się miejscem inteligentnego rozwoju łączącego tradycję z nowoczesnością. Aktywnie mieszkańcy będą wzmacniać istniejące oraz kreować nowe kierunki rozwoju obszaru, sprzyjające włączeniu społecznemu	Cel strategiczny obszaru Bokinka Królewska Aktywna i zintegrowana społeczność w pełni wykorzystująca walory kulturalne dające możliwość do rozwoju społeczno-gospodarczego mieszkańców gminy	Cel strategiczny obszaru Wólka Zabłocka Sołectwo Wólka Zabłocka – to ośrodek tworzący przyjazną i atrakcyjną przestrzeń do życia wszystkich jej mieszkańców w	Cel strategiczny obszaru Żuki Obszar rewitalizacji zamieszkuje aktywne społeczeństwo, które chętnie się spotyka i integruje. Przebudowany, wyremontowany i doposażony budynek świetlicy jest miejscem spotkań lokalnych grup zainteresowań, młodzieży, seniorów, osób niepełnosprawnych, klubów sportowych i innych
Cel strategiczny 1: Zrównoważona i wyspecjalizowana gospodarka	X			
Cel strategiczny 2: POF atrakcyjnym miejscem zamieszkania i popytu	X	X	X	X
Cel strategiczny 3: Aktywne, zdrowe i wykształcone społeczeństwo	X	X	X	X
Cel strategiczny 4: Integracja obszaru i sprawne rządzenie	X	X	X	X

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Bialskiego na lata 2014 - 2022

U podstaw strategii leży koncepcja rozwoju zrównoważonego, to znaczy wykorzystującego harmonijnie wszystkie zasoby zbiorowości lokalnej: ekonomiczne, społeczne, kulturowe oraz przyrodnicze, w sposób który zapewni trwałość ich użytkowania i jednoczesną poprawę jakości życia mieszkańców. Strategia jest dokumentem otwartym, do którego w każdym czasie można wprowadzić zmiany, aby efektywnie realizować zadania

zmierzające do poprawy sytuacji mieszkańców Powiatu Bialskiego. Wśród przyjętych celów strategicznych należy wymienić:

Cel strategiczny I - Rozwój systemu pomocy osobom niepełnosprawnym;

Cel strategiczny II - Rozwój systemu opieki nad dzieckiem i rodziną;

Cel strategiczny III - Aktywizacja i integracja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym;

Cel strategiczny IV - Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;

Cel strategiczny V - Rozwój partnerstwa lokalnego i działalności w sektorze ekonomii społecznej.

Cele polityki społecznej określonej w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych pokrywają się z celami Lokalnego Programu Rewitalizacji w zakresie podnoszenia jakości i poziomu życia mieszkańców dzięki sprawnie działającemu systemowi wsparcia społecznego, ukierunkowanego na integrację i aktywizację społeczną, ograniczenie bezrobocia i przeciwdziałanie jego skutkom, wyrównanie szans osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Tabela 31. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Bialskiego na lata 2014-2022 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tucznna na lata 2017-2023

Cele	Cel strategiczny Obszaru Tucznna I i Tucznna II	Cel strategiczny obszaru Bokinka Królewska	Cel strategiczny obszaru Wólka Zabłocka Sołectwo Wólka Zabłocka – to ośrodek tworzący przyjazną i atrakcyjną przestrzeń do życia wszystkich jej mieszkańców	Cel strategiczny obszaru Żuki
Rozwój systemu pomocy osobom niepełnosprawnym	Obszar rewitalizacji stanie się miejscem inteligentnego rozwoju łączącego tradycję z nowoczesnością. Aktywnie mieszkańcy będą wzmacniać istniejące oraz kreować nowe kierunki rozwoju obszaru, sprzyjające włączeniu społecznemu.	Aktywna i zintegrowana społeczność w pełni wykorzystująca walory kulturalne dające możliwość do rozwoju społeczno-gospodarczego mieszkańców gminy		Obszar rewitalizacji zamieszkuje aktywne społeczeństwo, które chętnie się spotyka i integruje. Przebudowany, wyremontowany i doposażony budynek świetlicy jest miejscem spotkań lokalnych grup zainteresowań, młodzieży, seniorów, osób niepełnosprawnych, klubów sportowych i innych
Rozwój systemu opieki nad dzieckiem i rodziną	X	X	X	X
Aktywizacja i integracja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym	X	X	X	X
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	X	X	X	X
Rozwój partnerstwa lokalnego i działalności w sektorze ekonomii społecznej	X	X	X	X

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwoju Powiatu Bialskiego lata 2014– 2022

Cele Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Tuczna przyczynią się do spełnienia wizji ujętej w Strategii Rozwoju, a zatem powiatu spójnego społecznie, wykorzystania istniejących zasobów dla rozwoju społecznego i przedsiębiorczości, poszanowaniu środowiska i dorobku dziedzictwa kulturowego.

Tabela 31. Zestawienie powiązań pomiędzy celami zawartymi w Strategii Rozwoju Powiatu Bialskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do roku 2020) a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Tuczna na lata 2017-2023

Priorytety Rozwoju Powiatu Bialskiego na lata 2007-2015	Cel strategiczny Obszaru Tucznę I i Tucznę II Obszar rewitalizacji stanie się miejscem inteligentnego rozwoju łączącego tradycję z nowoczesnością. Aktywnie mieszkańcy będą wzmacniać istniejące oraz kreować nowe kierunki rozwoju obszaru, sprzyjające włączeniu społecznemu.	Cel strategiczny obszaru Bokinka Królewska Aktywna i zintegrowana społeczność w pełni wykorzystująca walory kulturalne dające możliwość do rozwoju społeczno-gospodarczego mieszkańców gminy	Cel strategiczny obszaru Wólka Zabłocka Sołectwo Wólka Zabłocka – to ośrodek tworzący przyjazną i atrakcyjną przestrzeń do życia wszystkich jej mieszkańców	Cel strategiczny obszaru Żuki Obszar rewitalizacji zamieszkuje aktywne społeczeństwo, które chętnie się spotyka i integruje. Przebudowany, wyremontowany i wyposażony budynek świetlicy jest miejscem spotkań lokalnych grup zainteresowań, młodzieży, seniorów, osób niepełnosprawnych, klubów sportowych i innych
Maksymalne wykorzystanie geograficznego położenia przy wschodniej granicy Unii Europejskiej wzdłuż głównego korytarza transportowego	X			
Rozwój przedsiębiorczości, w szczególności w obszarze rolnictwa, przetwórstwo rolno-spożywcze oraz usług	X	X	X	X
Utrzymanie dobrej jakości środowiska naturalnego oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego	X	X	X	X
Rozwój społeczny ze szczególnym uwzględnieniem edukacji	X	X	X	X

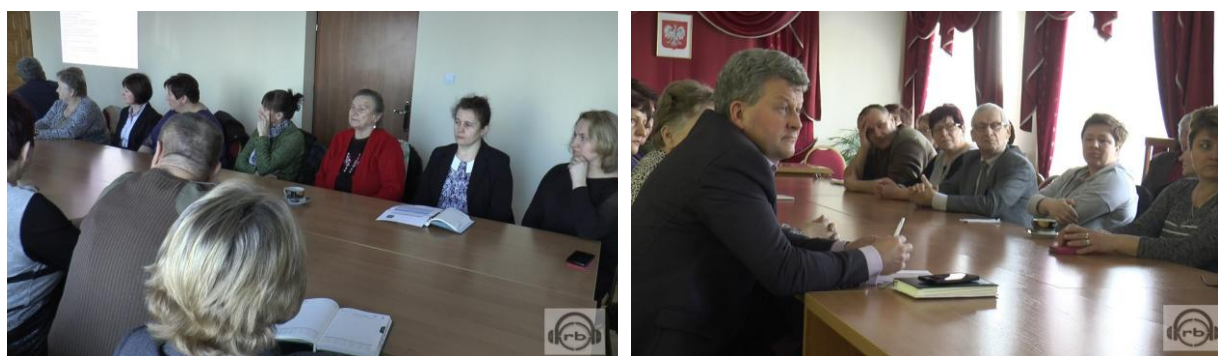
Źródło: opracowanie własne

18. ZAŁĄCZNIK NR 4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA – OPIS I WNIOSKI

Ważnym etapem przy sporządzeniu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023 były przeprowadzone konsultacje społeczne w postaci zarówno bezpośrednich spotkań z mieszkańcami, jak i badań ankietowych. Głównym celem konsultacji było przedstawienie społeczności lokalnej oraz władzom postępów związanych z procesem tworzenia dokumentu, a także uzyskanie ich opinii w zakresie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, a także celów rewitalizacji i planowanych projektów rewitalizacyjnych

SPOTKANIA KONSULTACYJNE

Pierwsze spotkanie informacyjno – konsultacyjne w sprawie opracowania Lokalnego programu rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017 – 2023 odbyło się w dniu 02 marca 2017 roku w sali narad w Tucznnej. Podczas spotkania przedstawiono wstępne wyniki diagnozy rozwoju gminy w sferze społecznej, gospodarczej, funkcjonalno - przestrzennej, technicznej i środowiskowej, zaprezentowano metodykę delimitacji obszarów przeznaczonych do rewitalizacji za pomocą zestawu wskaźników wraz z delimitacją obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji.

Na spotkaniu odbytym w dniu 05 marca 2017 roku, które miały formę warsztatów, uczestnicy wspólnie z moderatorem wypracowali cele rewitalizacji najbardziej odpowiadające ich potrzebom. Następnie zaprezentowane zostały eksperckie propozycje celów, które skonfrontowano z sugestiami mieszkańców. W większości cele wypracowane podczas spotkania i cele eksperckie pokryły się. Spotkanie zakończyła dyskusja w ramach warsztatów „Democs” nt. kierunków zagospodarowania obszarów rewitalizacji sołectwa Tuczna I i Tuczna II, Bokinka Królewska, Wólka Zabłocka i Żuki. Spotkania miały charakter warsztatowy, z wykorzystaniem elementów metody burzy mózgów i dyskusji nad zidentyfikowanymi pomysłami. Efektem finalnym spotkania było ustalenie najważniejszych typów projektów, jakie będzie można realizować w ramach LPR-u z zaangażowaniem społeczności sołectwa.

Przeprowadzone spotkania skierowane były do mieszkańców gminy Tuczna, przedstawicieli samorządu lokalnego, sołtysów, radnych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych itp. Na stronie internetowej gminy zamieszczone były zaproszenia, co pozwoliło na szeroki udział mieszkańców oraz innych osób zainteresowanych. Spotkania konsultacyjne dały możliwość włączenia się społeczności lokalnej w opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji tj. identyfikację obszarów wymagających przeprowadzenia procesu rewitalizacji

oraz wyznaczenie celów i kierunków rewitalizacji i zaplanowanie konkretnych projektów rewitalizacyjnych.

ANKIETYZACJA

Zmiany jakie zostaną wprowadzone w ramach procesu rewitalizacji pomogą rozwiązać problemy społeczne i gospodarcze koncentrujące się na określonym terenie. Istotne jest, aby te zmiany odpowiadały na określone potrzeby mieszkańców. Dlatego też przeprowadzone zostało badanie opinii na temat obecnego stanu gminy. Dzięki temu możliwe było wytyczenie obszarów, na których skoncentrowane są najpoważniejsze problemy. Kształt kwestionariuszy użytych do badania ankietowego i problematyka zawarta w poszczególnych formularzach wychodzi naprzeciw problemom istotnym z punktu rozwoju Gminy. Celem ankiety skierowanej do mieszkańca było przede wszystkim zebranie informacji o problemach, potrzebach i jakości życia w gminie. Było to badanie ukierunkowane na zgromadzenie danych o subiektywnych odczuciach mieszkańców, z tym, że nie w znaczeniu indywidualnych potrzeb, a w formie opinii społeczeństwa jako całości. Ankieta miała charakter anonimowy, co pozwoliło na nieskrępowane wyrażanie opinii respondentów nt. rewitalizacji.

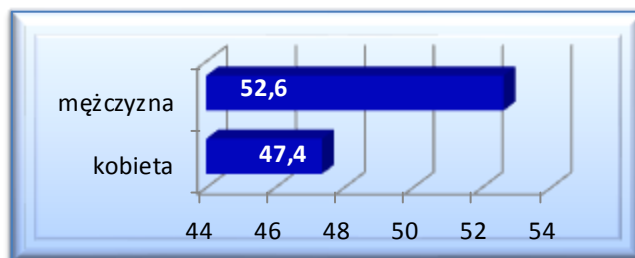
[Ankieta identyfikujące obszary i kierunki działań rewitalizacyjnych w gminie Tuczna w latach 2017-2023](#)

W początkowym etapie prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji przeprowadzona została ankieta dotycząca m.in. potrzeby sporządzenia dokumentu, zakresu przestrzennego planowanych działań rewitalizacyjnych, określenia problemów w sferze ekonomicznej, społecznej oraz związanych z dostępem do infrastruktury technicznej i jakością przestrzeni publicznych, które należałoby ograniczyć, bądź całkowicie rozwiązać w procesie rewitalizacji, a także wyznaczenia przedsięwzięć, na które w pierwszej kolejności warto wydatkować środki publiczne. Ankiety wypełniło 19 mieszkańców gminy Tuczna, z czego największy odsetek respondentów stanowili mieszkańcy sołectw: Tuczna I i Tuczna II. Po 3 uczestników badania ankietowego stanowili mieszkańcy sołectw: Bokinka Królewska, Wólka Zabłocka oraz Żuki. Mieszkańcy pozostałych sołectw nie wzięli udziału w badaniu ankietowym. Do dyspozycji respondentów oddano ankietę, która zawierała 19 pytań związanych z sytuacją społeczno-gospodarczą na terenie Gminy Tuczna, z których 12 było zamkniętych oraz 2 otwarte. W wybranych pytaniach o charakterze zamkniętym uwzględniono odpowiedź „inne”, z możliwością podania informacji, która nie znalazła się w zaproponowanym przez autorów badania katalogu. Dodatkowo w celu identyfikacji grupy respondentów formularze zawierały metryczkę z 6 zagadnieniami. Zadano pytania m.in. o sytuację na rynku pracy, problemu w sferze techniczno-funkcjonalnej, o możliwość planowania przyszłości w gminie oraz sołectwa charakteryzujące się największym natężeniem zjawisk kryzysowych, które powinny zostać poddane rewitalizacji. Szczegółowe pytania dotyczyły problemów technicznych oraz gospodarczo-społecznych na obszarze wymagającym rewitalizacji. Dane pozyskane z badań po wprowadzeniu do arkusza kalkulacyjnego, zostały przeanalizowane. Analiza danych ilustrowana jest wykresami graficznymi, które zamieszczone są poniżej analizowanego zagadnienia. Dane przedstawione są najczęściej w postaci procentowej. Zostały one poddane analizie statystycznej i merytorycznej

[Charakterystyka badanych respondentów](#)

Bardzo ważne jest przedstawienie krótkiej charakterystyki grupy poddanej ankietyzacji. Aby tego dokonać konieczna jest analiza metryczki, która zawiera odpowiedź na pytania o przedział wiekowy, miejsce zamieszkania, wykształcenie oraz zatrudnienie mieszkańców biorących udział w ankiecie. W badaniu wzięło udział 19 osób, z czego 47,4% respondentów stanowiły kobiety, a 52,6% mężczyźni.

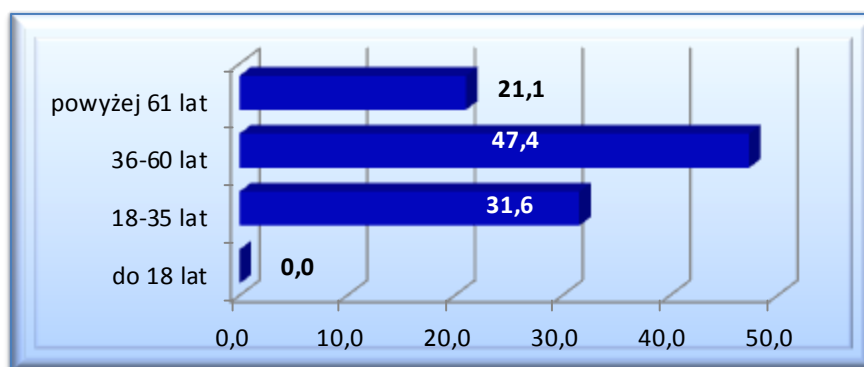
Wykres 14. Struktura płci respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Spośród respondentów uczestniczących w badaniu, największa ich liczba to osoby plasujące się w przedziale wiekowym od 36 do 60 lat (47,4%). Kolejną pod względem licznosci grupą były osoby w wieku od 18 do 35 lat – 31,6% ankietowanych. Najmniej zaangażowani okazali się być badani powyżej 61 lat (21,1%), a od respondentów wieku do lat 18-stu nie otrzymano ani jednej ankiety.. Jest to niezwykle istotne ze względu na konieczność aktywizacji tych grup społecznych i zwiększenia ich zaangażowania w życie gminy. Niewielka aktywność tych właśnie grup wiekowych jest trendem charakterystycznym nie tylko dla gminy, lecz również dla całego kraju. Badania prowadzone przez Instytut Spraw Publicznych na temat społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego wykazały, że grupy wiekowe poniżej 25 oraz powyżej 61 lat charakteryzują się najmniejszym zaangażowaniem w sprawy otaczającego ich środowiska. W związku z tym istotnym celem działań rewitalizacyjnych winna być aktywizacja społeczna ww. grup. Niezwykle ważne jest wsparcie społeczeństwa obywatelskiego polegające na wzmocnieniu przekonania o wartości i znaczeniu samorządności obywatelskiej, jak również rzeczywistej możliwości zaangażowania w procesy współdecydowania o losach gminy.

Wykres 15. Struktura wieku respondentów

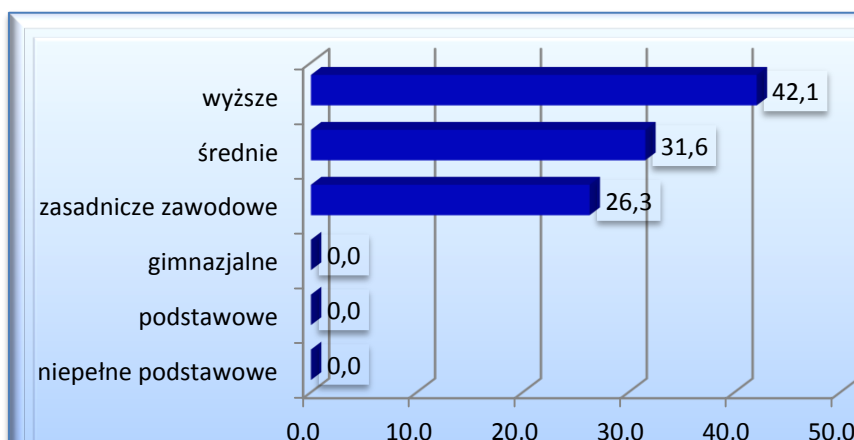

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Najwięcej, bo blisko 1/3 wszystkich ankietowanych deklarowało posiadanie wyższego wykształcenia – 42,1%. Silnie reprezentowana była także grupa osób z wykształceniem średnim – 31,6% oraz z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 26,3%. Ze struktury

wykształcenia wynika, że w badaniu nie wzięły osoby z najniższym wykształceniem tj. gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym.

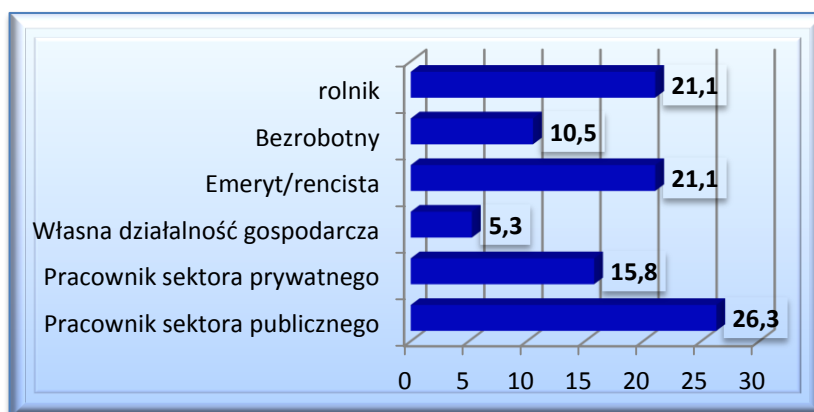
Wykres 16. Struktura wykształcenia respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Trzy najliczniejsze grupy wśród ankietowanych to osoby pracujące w sektorze publicznym, emeryci i renciści oraz rolnicy. Najmniej ankietowanych odpowiedziało to osoby bezrobotne i pracownicy sektora prywatnego.

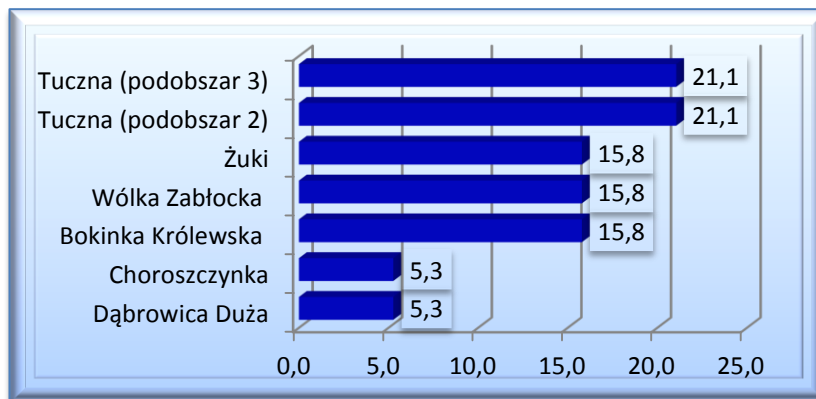
Wykres 17. Struktura zatrudnienia respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Ostatnim w ramach sekcji „Metryczka” było pytanie o miejsce zamieszkania. Największa liczba respondentów (stanowiąca ponad 42%) pochodziła z sołectwa Tucznna I i Tucznna II oraz sołectwa Żuki, Wólki Zabłockie i Bokinki Królewskiej (po 15,8%). Pozostałe sołectwa charakteryzują się wyrównanym poziomem zaangażowanych osób, a liczebność oscyluje na poziomie 5,3% (sołectwo Choroszczyńska i Dąbrowica Duża).

Wykres 18. Miejsce zamieszkania respondentów

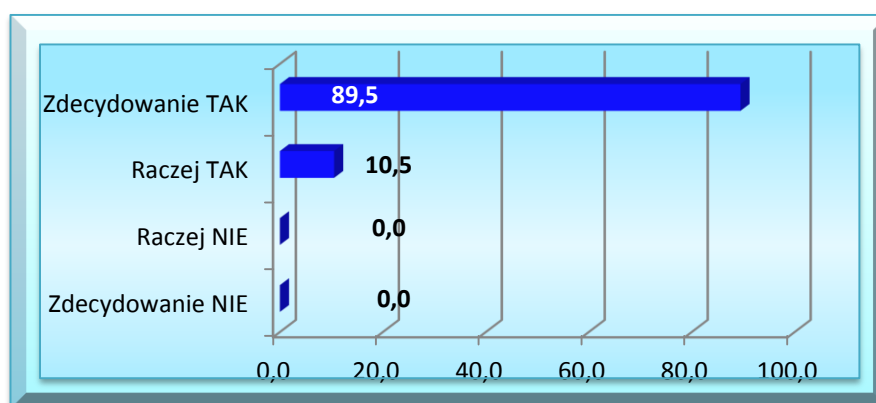
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Wyniki badania ankietowego

Autorzy badania uznali za zasadne poznanie opinii respondentów w kwestii potrzeby podjęcia na obszarze Gminy Tuczna kompleksowych i skoordynowanych działań rewitalizacyjnych. W celu przybliżenia tematyki rewitalizacyjnej społeczności lokalnej, na stronie internetowej gminy, zamieszczono prezentację rozpoczynającą cały proces opracowania Lokalnego programu rewitalizacji, w której zaprezentowano informacje na temat podstawowych pojęć związanych z tematyką rewitalizacyjną.

Dla prawidłowości oraz rzetelności sporządzenia programu, a także późniejszej jego skutecznej realizacji, niezwykle ważny jest aspekt jego akceptacji przez społeczeństwo. Stąd istotnym jest zbadanie na samym wstępie, jakie jest podejście do tego tematu mieszkańców, a także czy występuje wśród nich i jaka jest ewentualna skala sprzeciwu wobec tego zagadnienia. Wyniki badań wskazują jednoznacznie, że respondenci opowiadają się za koniecznością przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na obszarze Gminy Tuczna.

Wykres 19. Pytanie 1. Czy Pani/Pana zdaniem Gminie Tuczna potrzebny jest program ożywienia społecznego, gospodarczego i przestrzenno-środowiskowego w postaci Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Tuczna, który będzie realizowany w latach 2017-2023?

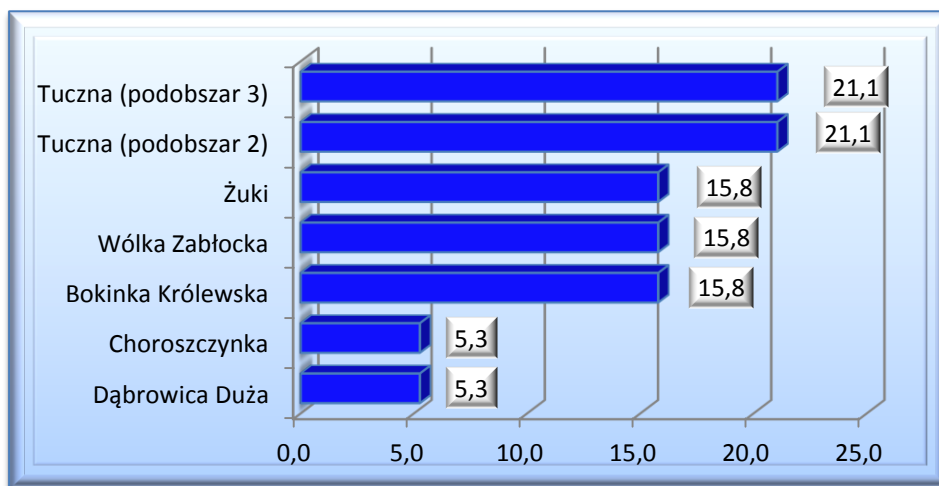

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Kolejne pytania (od 2 do 7) miały na celu pomóc w zidentyfikowaniu obszarów, w których następuje nagromadzenie negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczo-przestrzenno-technicznych oraz ich rodzaju i skali natężenia. W ramach pytania 2 należało wskazać sołectwo cechujące się największą koncentracją problemów przestrzennych, infrastrukturalnych, społecznych, gospodarczych oraz środowiskowych. Największa liczba

respondentów, opowiedziało się za koniecznością rewitalizacji obrębów tworzących obszar sołectwa Tuczna I i Tuczna II. Dodatkowo sołectwa Żuki, Bokinka Królewska i Wólka Zabłocka wskazane zostały jako obszary gdzie ma miejsce kumulacja w/w problemów.

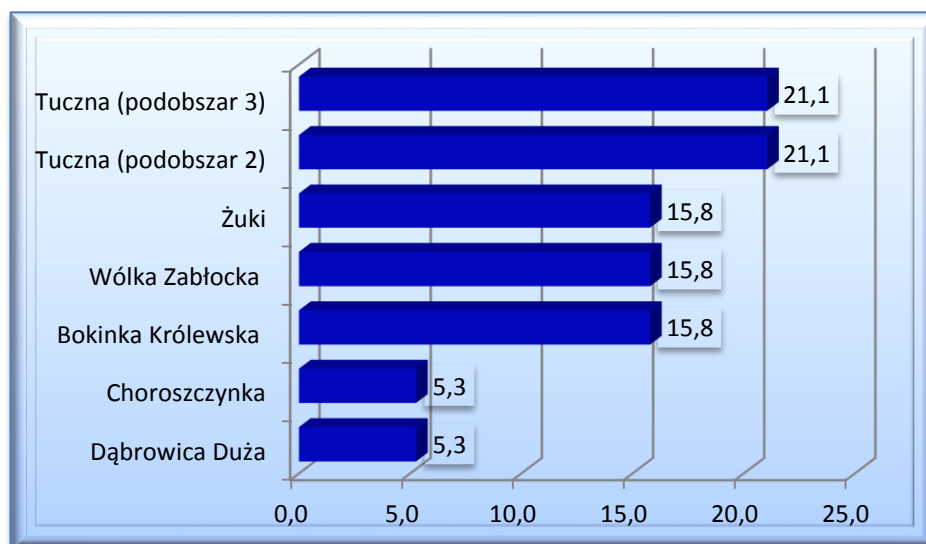
Wykres 20. Pytanie 2. Które sołectwa/obręby Gminy Tuczna stanowią obszar zdegradowany - w których sołectwach/obrębach Pani/Pana zdaniem jest najwięcej problemów przestrzennych, infrastrukturalnych, społecznych, gospodarczych i środowiskowych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

W ramach pytania 3 należało podać związek z obszarem wskazanym jako zdegradowany. W zdecydowanej większości obszar ten stanowi miejsce zamieszkania. Wskazało tak ponad 89% biorących udział w ankietyzacji).

Wykres 21. Pytanie 3. Jaki jest Pani/Pana związek z wyżej wymienionym terenem?

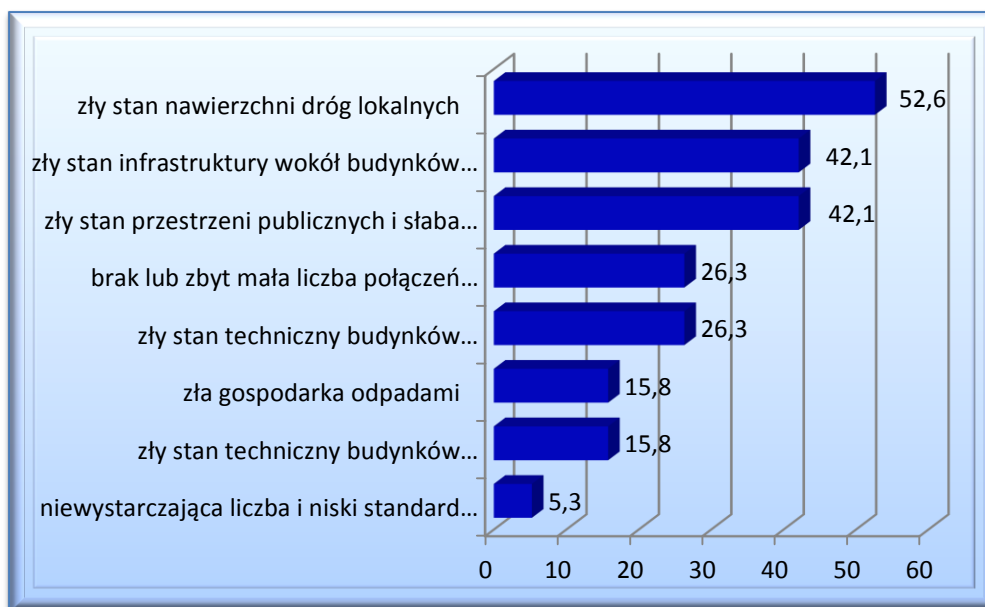

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Pytanie 4 miało za zadanie zdiagnozowanie najważniejszych problemów sfery przestrzennej i infrastrukturalnej na wybranym przez respondentów obszarze. Do najważniejszych problemów występujących na terenie gminy wskazano: zły stan nawierzchni dróg (ponad

52%), zbyt mała liczba powiązań komunikacyjnych zły stan przestrzeni publicznych (ponad 42%) oraz słaba estetyka otoczenia, a także zły stan infrastruktury wokół budynków mieszkalnych (ponad 52%).

Wykres 22. Pytanie 4. Jakie problemy/bariery rozwojowe w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej występują na obszarze wskazanych sołectw/obrębów?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Uczestnicy badania ankietowego zostali poproszeni o wskazanie maksymalnie 5 efektów, jakie według nich zostaną osiągnięte w procesie podjętych działań rewitalizacyjnych. Największa liczba respondentów jest zdania, że proces wpłynie na poprawienie jakości i estetyki otoczenia środowiska naturalnego oraz podniesienie poziomu integracji i wykształcenia mieszkańców (po 36%). Ponad 31% udzielonych odpowiedzi dotyczyło podjęcia działań w celu zatrzymania w gminie ludzi młodych i wykształconych oraz wykorzystanie unikalnych zasobów obszaru rewitalizacji po 31%. Za przyciągnięciem inwestorów z zewnątrz oraz przeciwdziałaniu bezrobociu i walce z ubóstwem wypowiedziało się ponad 42%. Ponad 20% odpowiedzi dotyczyło polepszenia komunikacji na terenie gminy, stworzenie bazy turystycznej, dostosowanie infrastruktury technicznej i społecznej do potrzeb mieszkańców i wspierania oraz rozwijania działalności gospodarczej (po 15,8%). Nieco mniej odpowiedzi wskazywało na poprawę bezpieczeństwa na ulicach, ograniczenie patologii i rozwoju elektronicznych usług publicznych (po 5,3%).

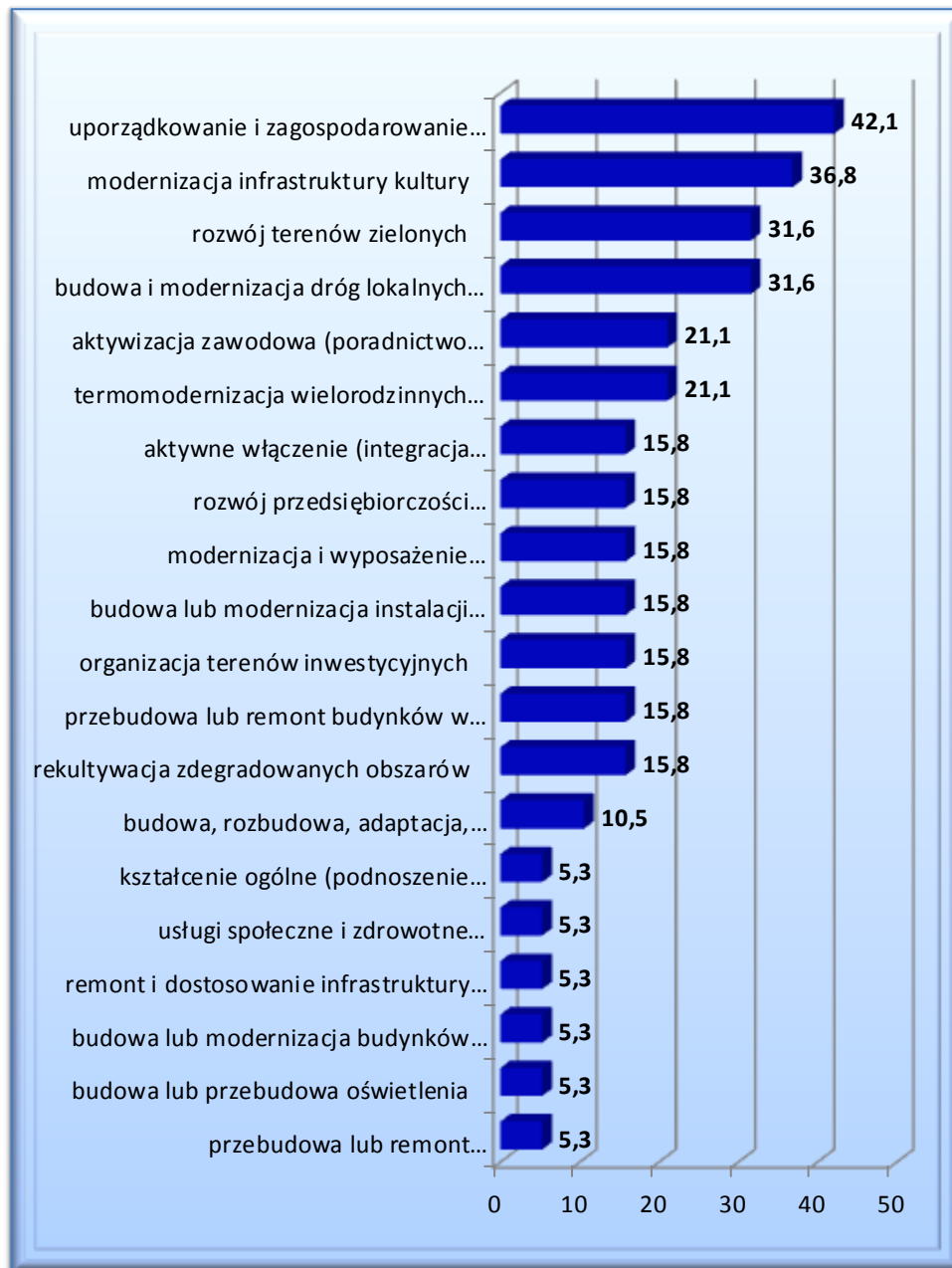
Wykres 23. Jakie kierunki działań należy podjąć, aby wyprowadzić obszar rewitalizacji ze stanu kryzysowego?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

W kolejnym pytaniu respondenci zostali zapytani na jakie przedsięwzięcia w pierwszej kolejności, warto ich zdaniem wydatkować środki publiczne w ramach wdrażanego programu rewitalizacji. Zdecydowana większość uczestników badania ankietowego uważa, że środki publiczne powinny zostać skierowane na uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni publicznych, poprawę stanu technicznego dróg, oświetlenie, budowę chodników oraz rozwój terenów zielonych.. Nieco mniejsza liczba ankietowanych jest zdania, że fundusze powinny być wydatkowane na aktywizację zawodową oraz termomodernizację budynków. Najmniejszy procent osób badanych udzielił odpowiedzi wskazującej na wydatkowanie środków publicznych w pierwszej kolejności na wsparcie usług społecznych, kształcenie ogólne, usługi zdrowotne.

Wykres 24. Na jakie typy projektów w pierwszej kolejności, warto Pani/Pana zdaniem wydatkować środki publiczne w ramach wdrażanego programu rewitalizacji?

Reasumując, przeważająca większość ankietowanych wskazuje na niezbędność podjęcia na obszarze Gminy Tuczna działań rewitalizacyjnych służących wyprowadzeniu ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych.

Jako obszary o kumulacji zjawisk niepożądanych i wymagających podjęcia interwencji wskazano głównie jednostki analityczne tworzących sołectwo Tuczna I i Tuczna II, sołectwo Bokinka Królewska, Wólka Zabłocka i sołectwo Żuki.

Do najbardziej doskwierających problemów sfery społecznej należy zaliczyć: słabą aktywność społeczną mieszkańców, migrację osób młodych, w tym o wysokich kwalifikacjach, słabą aktywność ośrodków kulturalno – rekreacyjnych i brak obiektów sportowych.

Do najbardziej doskwierających problemów sfery gospodarczej należy zaliczyć: brak miejsc pracy, nie rozwinięta baza turystyczna i rekreacyjno-wypoczynkowa oraz wysokie bezrobocie.

Wśród problemów przestrzennych i infrastrukturalnych wymienia się: brak lub zbyt mała liczba powiązań komunikacyjnych, zły stan nawierzchni dróg, zły stan przestrzeni publicznych i słaba estetyka otoczenia, a także zły stan infrastruktury wokół budynków mieszkalnych.

Ankietowani podkreślają konieczność poniesienia nakładów na infrastrukturę komunikacyjną, zwiększenie oferty spędzania wolnego czasu poprzez rozwój terenów zielonych oraz budowę, rozbudowę, adaptację, remont i wyposażenie infrastruktury usług społecznych, a także aktywizację zawodową mieszkańców, w tym także organizację terenów inwestycyjnych przyczyniających się do zwiększenia przedsiębiorczości w gminie Tuczna.

SPIS RYCIN

Rycina 1. Położenie gminy Tuczna w powiecie białskim i województwie lubelskim

Rycina 2. Podział administracyjny gminy Tuczna

Rycina 3. Gmina Tuczna na tle Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze”

Rycina 4. Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz gospodarczej, funkcjonalno – przestrzennej, środowiskowej oraz technicznej

- Rycina 5. Koncentracja negatywnych zjawisk w 5 sferach jednocześnie
- Rycina 6. Obszary zdegradowane na terenie gminy Tuczna
- Rycina 7. Obszary rewitalizacji na terenie gminy Tuczna
- Rycina 8. Schemat struktury zarządzania i wdrażania rewitalizacji w gminie Tuczna
- Rycina 9. Zmiana liczby ludności w latach 2013 – 2015 w poszczególnych sołectwach gminy Tuczna
- Rycina 10. Gęstość zaludnienia w sołectwach gminy Tuczna
- Rycina 11. Przyrost naturalny w latach 2015 w gminie Tuczna
- Rycina 12. Saldo migracji w sołectwach gminy Tuczna w 2015 roku
- Rycina 13. Zmiana liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2013 i 2015 roku wg sołectw gminy Tuczna
- Rycina 14. Udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych w sołectwach gminy Tuczna w 2015 roku
- Rycina 15. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w sołectwach gminy Tuczna
- Rycina 16. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa na 100 mieszkańców w sołectwach gminy Tuczna
- Rycina 17. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu bezrobocia w 2015 roku w gminie Tuczna
- Rycina 18. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu niepełnosprawności
- Rycina 19. Rodziny objęte procedurą „Niebieskiej Karty” wg sołectw w gminie Tuczna (2013, 2014 i 2015r.)
- Rycina 20. Frekwencja w wyborach samorządowych
- Rycina 21. Sieć szerokopasmowego Internetu

SPIS TABEL

- Tabela 1. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera społeczna
- Tabela 2. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera gospodarcza, środowiskowa, funkcjonalno – przestrzenna oraz techniczna
- Tabela 3. Zestawienie spotkań i innych metod partycypacji społecznej oraz formy informowania społeczności lokalnej
- Tabela 4. Wskaźniki monitoringowe wdrażana Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Tuczna
- Tabela 5. Wykaz wskaźników delimitujących
- Tabela 6. Wzór karty projektu rewitalizacyjnego
- Tabela 7. Zmiana liczby ludności w latach 2005 – 2015 (wariant I)
- Tabela 8. Zmiana liczby ludności w latach 2010 – 2015 (wariant II)
- Tabela 9. Szacunkowy przyrost liczby ludności w latach 2015 – 2045 uwzględniający Prognozę ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu
- Tabela 10. Poziom kapitału społecznego w gminie Tuczna
- Tabela 11. Organizacje społeczne w 2013 i 2015 roku w sołectwach gminy Tuczna
- Tabela 12. Podmioty gospodarki gospodarczej wg sektorów własnościowych w gminie Tuczna w latach 2010 – 2015
- Tabela 13. Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji i działów PKD w gminie Tuczna w latach 2010-2015
- Tabela 14. Podmioty wg klas wielkości
- Tabela 15. Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych
- Tabela 16. Dochody i wydatki budżetowe w latach 2010-2015
- Tabela 17. Struktura wydatków gminy Tuczna w latach 2010 - 2015
- Tabela 18. Wynik budżetu i relacja deficytu/ nadwyżki do dochodów w latach 2010 - 2015
- Tabela 19. Prognoza dochodów i wydatków do 2036 roku
- Tabela 20. Wykaz przedsięwzięć do 2020 roku
- Tabela 21. Projekty zrealizowane przez Gminę Tuczna od 2010 roku
- Tabela 22. Wykaz umów o dofinansowanie podpisanych i zrealizowanych przez gminę i innych beneficjentów
- Tabela 23. Jednolite Części Wód Powierzchniowych na terenie gminy Tuczna
- Tabela 24. Stan/Potencjał ekologiczny JCWP znajdujących się na terenie gminy Tuczna
- Tabela 25. Zasoby mieszkaniowe gminy Tuczna w latach 2010 – 2015

Tabela 26. Wyposażenie mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne oraz udział mieszkań wyposażonych w instalacje w latach 2010-2015

Tabela 27. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023

Tabela 28. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023

Tabela 29. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Tuczna na lata 2017-2023

Tabela 30. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze” a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023

Tabela 31. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Bialskiego na lata 2014-2022 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tuczna na lata 2017-2023

Tabela 32. Zestawienie powiązań pomiędzy celami zawartymi w Strategii Rozwoju Powiatu Bialskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do roku 2020) a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Tuczna na lata 2017-2023

SPIS WYKRESÓW

- Wykres 1. Ludność gminy według płci w latach 2013-2015
- Wykres 2. Struktura wieku ludności w sołectwach w gminie Tuczna - 2015 rok
- Wykres 3. Prognoza demograficzna dla gminy Tuczna na lata 2016 – 2045 (wariant I)
- Wykres 4. Prognoza demograficzna dla gminy Tuczna na lata 2016 – 2045 (wariant II)
- Wykres 5. Szacunkowy przyrost ludności w latach 2016-2045 na podstawie „Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu”
- Wykres 6. Liczba bezrobotnych w gminie Tuczna w latach 2013-2015
- Wykres 7. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy Tuczna w latach 2010-2015
- Wykres 8. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych w gminie Tuczna
- Wykres 9. Pracujący wg płci w gminie Tuczna w latach 2010 – 2015
- Wykres 10. Pracujący na 1000 mieszkańców w gminie Tuczna w latach 2010 -2015
- Wykres 11. Struktura dochodów gminy Tuczna w latach 2010-2015
- Wykres 12. Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca w latach 2010-2015
- Wykres 13. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania
- Wykres 14 – 18. Charakterystyka badanych respondentów
- Wykres 19 – 24. Wyniki badania ankietowego